

A

966,248

M

M

M

M

M

M

M

M

M

M

M

M

M

M

Prachum phongsawat.

ประชุมพงศาวดาร เล่ม ๑

(ประชุมพงศาวดาร ภาค ๑ ตอนต้น)

พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง ๓,๐๐๐ ฉบับ

พ.ศ. ๒๕๐๖

องค์การค้ำของครุสภา

ศึกษาภัณฑ์พาณิชย์

ถนนราชดำเนินกลาง

จัดพิมพ์จำหน่าย

1801

DS
562
.P88
V.1'

6L Stacks
SEAS I
1133750-234
9-30-87

คำนำของบรรณาธิการชุด

ในบรรดาหนังสือที่เป็นประโยชน์ สำหรับค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ศาสตร์และโบราณคดีของไทยแล้ว หนังสือชุดประชุมพงศาวดารเป็นหนังสือที่ให้ประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะได้รวบรวมเรื่องเก่า ๆ ที่มีตำระและคำอธิบายของผู้มีความรู้ในวิชาดังกล่าวไว้ โดยละเอียด หนังสือชุดนี้เริ่มพิมพ์เป็นภาคแรก เรียกว่าภาคที่ ๑ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓ และได้พิมพ์ต่อมาจนถึงภาคที่ ๗๓ ใน พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นระยะเวลาถึง ๓๐ ปีเศษ และในขณะนี้ยังมีพิมพ์ภาคอื่น ๆ ต่อๆ มาอีกหลายภาค ส่วนมากมักจะเป็นภาคละ ๑ เล่ม นอกจากภาคที่ ๖ และภาคที่ ๖๗ มีภาคละ ๒ ตอน ๆ ละ ๑ เล่ม เนื่องด้วยหนังสือชุดประชุมพงศาวดารนี้เป็นหนังสือดี และพิมพ์มาแต่เป็นเวลายาวนาน ทำให้กระจัดกระจาย หาอ่านได้ยากในยามต้องการ ทั้งหาผู้ที่จะลงทุนพิมพ์รวมเป็นชุดได้ยาก ราคาของหนังสือชุดนี้ในท้องตลาดจึงสูงจนทุกวันนี้ชุดหนึ่งถึง ๓๐,๐๐๐ บาท คณะกรรมการจัดพิมพ์หนังสือของคุรุสภา มีความประสงค์จะรวบรวมพิมพ์

หนังสือที่ ราคาพอสมควร ดำหรับให้นักศึกษาผู้สนใจในวิชาการ
ได้หาซื้ออ่านได้สะดวก จึงได้จัดพิมพ์ขึ้น

เหตุที่จะมีหนังสือชุดประชุมพงศาวดารนี้ เนื่องมาจาก
สมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า เมื่อครั้งทรงเป็นสมเด็จพระนางเจ้า
สว่างวัฒนา พระมาตุจฉา มีรับสั่งให้กรรมการหอสมุดวชิรญาณ
รวบรวมหนังสือขึ้น เพื่อทรงบำเพ็ญพระกุศลในงานศพ หม่อมเจ้า
คนัฎรนุช ท.จ. เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓ มีพระประสงค์จะให้เป็นกุศล
สาธารณประโยชน์ คณะกรรมการหอสมุดเห็นพร้อมกันว่า ใน
สมัยนั้นมีผู้เอาใจใส่ในการศึกษาโบราณคดี มีพงศาวดารเป็นต้น
ตามพระราชนิยมของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และ
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมากกว่าแต่ก่อน แต่
ความลำบากของผู้ศึกษามีอยู่ ด้วยจะหาหนังสือตรวจดูขบได้ยาก
เพราะหนังสือพงศาวดารและตำนานเก่าโดยมากยังมีได้พิมพ์ขึ้นบ้าง
พิมพ์แล้วแต่จำหน่ายหมดไปเสียแล้วบ้าง บางที่ที่พอจะหาได้ก็เป็น
ฉบับที่วิปลาศคัดลอกเคลื่อน ไม่สมควรที่จะใช้ในการตรวจดูขบศึกษา
ไปเสียบ้าง ความต้องการหนังสือพงศาวดาร และตำนานเก่าที่เป็น
ฉบับดีจึงมีแก่ผู้ศึกษาอยู่ทั่วไป ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาแต่ฉนั้น จึง

ได้จัดให้พิมพ์หนังสือประชุมพงศาวดารภาคที่ ๓ ขึ้น ใน พ.ศ.
๒๔๕๓ ดังกล่าวแล้ว และก็ได้พิมพ์ภาคอื่นๆ ต่อมาเป็นลำดับ

ในหนังสือประชุมพงศาวดารภาคที่ ๕ สมเด็จพระเจ้าบรม
วงศ์เธอกรมพระยาคำรงราชานุภาพผู้ทรงรวบรวมเรื่องต่วนมากของ
หนังสือชุดนี้ได้ทรงกล่าวไว้โดยคำนึงถึงประโยชน์ของหนังสือประชุม
พงศาวดาร ซึ่งในขณะนั้นพิมพ์อยู่แล้วเพียง ๔ เล่มว่า “ในเวลา
ที่แต่งหนังสือเรื่องราวในโบราณคดี ข้าพเจ้าต้องหยิบหนังสือประ-
ชุมพงศาวดารมาอาศัยตอบต่วนอยู่เสมอไม่มีใครขาด จนรู้สึกว่
หนังสือพวกนี้ช่างมีประโยชน์อย่างยิ่งๆ หากไม่มีหนังสือประชุม
พงศาวดารไว้ให้หยิบตรวจตราได้ง่ายๆ การแต่งหนังสือเรื่อง
โบราณจะช้าและลำบากมิใช่น้อย” ขณะนั้นหนังสือประชุมพงศาวดาร
ชุดนี้มีอยู่มากมายหลายเล่ม ประโยชน์ที่ผู้ศึกษาได้รับก็มีมากขึ้น
แต่ดังกล่าวมาแล้วว่ายังมีใครผู้ใดพิมพ์ขึ้นใหม่เป็นชุด และหาอ่าน
ได้ยาก คุรุสภาจึงได้จัดพิมพ์ขึ้น

ในการพิมพ์คราวนี้ ได้พิมพ์ตามขนาดหนังสือชุดภาษาไทย
ของคุรุสภา ซึ่งมีความหนาประมาณเล่มละ ๒๐-๒๕ ยก แต่ประชุม
พงศาวดารเดิม มีขนาดไม่เท่ากัน หนาบ้างบางบ้าง ฉะนั้นประชุม

พงศาวดารของกรุงเก่าเล่มหนึ่ง ๆ อาจประชุมพงศาวดารเล่มเดิม
ไว้ได้หลายภาค หรือภาคหนึ่ง ๆ ฉบับเดิมอาจแยกออกเป็นสอง
หรือสามเล่มตามขนาดของกรุงเก่าก็ได้ อย่างไรก็ตาม เพื่อความ
สะดวกในการค้นคว้า ประชุมพงศาวดารของกรุงเก่าแต่เล่มจะ
บอกไว้ด้วยว่า เป็นประชุมพงศาวดารฉบับเดิมภาคที่เท่าไร เช่น

ประชุมพงศาวดารเล่ม ๑

(ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๑ ตอนต้น)

เป็นต้นตง

สารบัญ

พงศาวดารเหนือ

บานแผนก	๑
เรื่องพระยาดีกรคำตังจตุตศักราช	๒
เรื่องสร้างเมืองสุวรรณโลก	๓
เรื่องอรุณกุมารเมืองสุวรรณโลก	๔
เรื่องพระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก	๑๔
เรื่องสร้างเมืองพิษณุโลก	๒๑
เรื่องสร้างพระชินสีห์ พระชินราช	๒๔
เรื่องสร้างเด่นนาราชนคร	๒๗
เรื่องพระยาเทพวรณัติคังเมืองต่าง ๆ	๒๘
เรื่องทักัดปนา	๒๙
ทำเนียบคณะสงฆ์	๓๑
เรื่องพระร่วงสุโขทัย	๓๑
เรื่องพระยาแกรก	๓๔
เรื่องพระนเรศวรหงสา	๔๔

M

M

M

M

M

M

M

M

M

M

M

M

M

M

MICHIGAN

M

Prachum phongsawat.

ประชุมพงศาวดาร เล่ม ๑

(ประชุมพงศาวดาร ภาค ๑ ตอนต้น)

พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง ๓,๐๐๐ ฉบับ

พ.ศ. ๒๕๐๖

องค์การคำของคุรุสภา

ศึกษาภัณฑ์พาณิชย์

ถนนราชดำเนินกลาง

จัดพิมพ์จำหน่าย

1801

DS

562

.P88

v.1

GL Stacks
SEAS I
11 33750-234
9-30-87

คำนำของบรรณาธิการบุค

ในบรรดาหนังสือที่เป็นประโยชน์ สำหรับค้นคว้าทางประวัติ
ศาสตร์และโบราณคดีของไทยแล้ว หนังสือชุดประชุมพงศาวดาร
เป็นหนังสือที่ให้ประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะได้รวบรวมเรื่องเก่า ๆ ที่
มีสาระและคำอธิบายของผู้มีความรู้ในวิชาดังกล่าวไว้ โดยละเอียด
หนังสือชุดนี้เริ่มพิมพ์เป็นภาคแรก เรียกว่าภาคที่ ๑ เมื่อ พ.ศ.
๒๔๕๓ และได้พิมพ์ต่อมาจนถึงภาคที่ ๗๓ ใน พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็น
ระยะเวลาถึง ๓๐ ปีเศษ และในขณะนี้มีพิมพ์ภาคอื่น ๆ ต่อ ๆ
มาอีกหลายภาค ส่วนมากมักจะเป็นภาคละ ๑ เล่ม นอกจากภาค
ที่ ๖ และภาคที่ ๖๗ มีภาคละ ๒ ตอน ๆ ละ ๑ เล่ม เนื่องด้วย
หนังสือชุดประชุมพงศาวดารนี้เป็นหนังสือดี และพิมพ์มาแล้วเป็น
เวลายาวนาน ทำให้กระจัดกระจาย หาอ่านได้ยากในยามต้องการ
ทั้งหาผู้ที่จะลงทุนพิมพ์รวมเป็นชุดได้ยาก ราคาของหนังสือชุดนี้ใน
ท้องตลาดจึงสูงจนทุกวันหนึ่งถึง ๓๐,๐๐๐ บาท คณะกรรมการ
จัดพิมพ์หนังสือของคุรุสภา มีความประสงค์จะรวบรวมพิมพ์

หนังสือตีราคาพอสมควร สำหรับให้นักศึกษาผู้สนใจในวิชาการ
ได้หาซื้ออ่านได้สะดวก จึงได้จัดพิมพ์ขึ้น

เหตุที่จะมีหนังสือชุดประชุมพงศาวดารนี้ เนื่องจาก
สมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า เมื่อครั้งทรงเป็นสมเด็จพระนางเจ้า
สว่างวัฒนา พระมาตุจฉา มีรับสั่งให้กรรมการหอสมุดวชิรญาณ
รวบรวมหนังสือขึ้น เพื่อทรงบำเพ็ญพระกุศลในงานศพ หม่อมเจ้า
คนั้ยวรณัฐ ท.จ. เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓ มีพระประสงค์จะให้เป็นกุศล
สาธารณประโยชน์ คณะกรรมการหอสมุดเห็นพร้อมกันว่า ใน
สมัยนั้นมิได้หาใจได้ในการศึกษาโบราณคดี มีพงศาวดารเป็นต้น
ตามพระราชนิมมของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และ
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมากกว่าแต่ก่อน แต่
ความลำบากของผู้ศึกษามีอยู่ ด้วยจะหาหนังสือตรวจดูขบไต่ยาก
เพราะหนังสือพงศาวดารและตำนานเก่าโดยมากยังมีได้พิมพ์ขึ้นบ้าง
พิมพ์แล้วแต่จำหน่ายหมดไปเสียแล้วบ้าง บางที่ที่พอจะหาได้ก็เป็น
ฉบับที่วิปลาศคัดลอกเคลื่อน ไม่สมควรที่จะใช้ในการตรวจดูขบไต่ศึกษา
ไปเสียบ้าง ความต้องการหนังสือพงศาวดาร และตำนานเก่าที่เป็น
ฉบับดีจึงมีแก่ผู้ศึกษาอยู่ทั่วไป ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาเหล่านี้ จึง

ได้จัดให้พิมพ์หนังสือประชุมพงศาวดารภาคที่ ๓ ขึ้น ใน พ.ศ.
๒๔๕๓ ดังกล่าวแล้ว และก็ได้พิมพ์ภาคอื่นๆ ต่อมาเป็นลำดับ

ในหนังสือประชุมพงศาวดารภาคที่ ๕ สมเด็จพระเจ้าบรม
วงศ์เธอกรมพระยาคำรงราชานุภาพผู้ทรงรวบรวมเรื่องส่วนมากของ
หนังสือชุดนี้ได้ทรงกล่าวไว้โดยคำนึงถึงประโยชน์ของหนังสือประชุม
พงศาวดาร ซึ่งในขณะนั้นพิมพ์อยู่แต่เพียง ๕ เล่มว่า “ในเวลาที่
ที่แต่งหนังสือเรื่องราวในโบราณคดี ข้าพเจ้าต้องหยิบหนังสือประชุม
พงศาวดารมาอาศัยสอบสวนอยู่เสมอไม่มีใครขาด จนรู้ดีที่ว่า
หนังสือพวกนี้ช่างมีประโยชน์จริงๆ หากไม่มีหนังสือประชุม
พงศาวดารไว้ให้หยิบตรวจตราได้ง่ายๆ การแต่งหนังสือเรื่อง
โบราณจะช้าและลำบากมิใช่น้อย” ขณะนั้นหนังสือประชุมพงศาวดาร
ชุดนี้มีอยู่มากมายหลายเล่ม ประโยชน์ที่ผู้ศึกษาได้รับก็มีมากขึ้น
แต่ดังกล่าวมาแล้วว่ายังมีใครผู้ใดพิมพ์ขึ้นใหม่เป็นชุด และหาอ่าน
ได้ยาก คุรุสภาจึงได้จัดพิมพ์ขึ้น

ในการพิมพ์คราวนี้ ได้พิมพ์ตามขนาดหนังสือชุดภาษาไทย
ของคุรุสภา ซึ่งมีความหนาประมาณเล่มละ ๒๐-๒๕ ยก แต่ประชุม
พงศาวดารเดิม มีขนาดไม่เท่ากัน หนาบ้างบางบ้าง ฉะนั้นประชุม

พงศาวดารของกรุงเก่าเล่มหนึ่ง ๆ อาจประชุมพงศาวดารเล่มเดิม
ไว้ได้หลายภาค หรือภาคหนึ่ง ๆ ฉบับเดิมอาจแยกออกเป็นสอง
หรือสามเล่มตามขนาดของกรุงเก่าก็ได้ อย่างไรก็ตาม เพื่อความ
สะดวกในการค้นคว้า ประชุมพงศาวดารของกรุงเก่าแต่เล่มจะ
บอกไว้ด้วยว่า เป็นประชุมพงศาวดารฉบับเดิมภาคที่เท่าไร เช่น

ประชุมพงศาวดารเล่ม ๑

(ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๑ ตอนต้น)

เป็นต้นตง

สารบัญ

พงศาวดารเหนือ

บานแผนก	๑
เรื่องพระยาดีกรคำตังจูดคักราช	๒
เรื่องสร้างเมืองสวรรคโลก	๓
เรื่องอรุณกุมารเมืองสวรรคโลก	๔
เรื่องพระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก	๑๘
เรื่องสร้างเมืองพิษณุโลก	๒๑
เรื่องสร้างพระอินทร์ พระอินราช	๒๔
เรื่องสร้างเด่นาราชนคร	๒๗
เรื่องพระยาเทพวรณดิศตังเมืองต่าง ๆ	๒๘
เรื่องทักัดปนา	๒๙
ทำเนียบคณะสงฆ์	๓๑
เรื่องพระร่วงสุโขทัย	๓๑
เรื่องพระยาแกรก	๓๔
เรื่องพระนเรศวรหงสา	๔๔

เรื่องพระเจ้าตายนาผง	๔๕
เรื่องพระมาตเจดีย์	๕๖
เรื่องพระยาภง	๖๕
เรื่องพระเจ้าอุทอง	๗๒
เรื่องพระบรมราชาเมืองสวรรค์โลก	๘๓
เรื่องขุนตั้งหพดำคร	๘๕
ตำนานพระแก้วมรกต	๙๐
พระนาคเด่นปรารภจะสร้างพระแก้ว	๙๑
พระวิศุกรรมรับเป็นช่างสร้างพระแก้ว	๙๒
เชิญพระบรมชาติประดิษฐานในองค์พระแก้ว	๙๖
พระแก้วอยู่เมืองปากดันทัน	๙๗
พระแก้วอยู่เมืองดงกา	๑๐๐
พระแก้วอยู่เมืองอินทปัต	๑๐๖
พระแก้วอยู่กรุงศรีอยุธยา	๑๑๔
พระแก้วอยู่เมืองกำแพงเพชร	๑๑๗
พระแก้วอยู่เมืองเชียงใหม่	๑๑๘
พระแก้วอยู่เมืองหลวงพระบาง	๑๒๔
พระแก้วอยู่เมืองเวียงจันทน์	๑๒๖

พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐ

คำนำ	๑๒๘
แผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓	๑๓๐
แผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดี (ครั้งที่ ๓)	๑๓๑
แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๓	๑๓๑
แผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดี (ครั้งที่ ๒)	๑๓๓
แผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดี	๑๓๓
แผ่นดินสมเด็จพระอินทราชา	๑๓๓
แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒	๑๓๔
แผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ	๑๓๕
แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาธิราช (พระอินทราชาที่ ๒)	๑๓๘
แผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒	๑๔๐
แผ่นดินสมเด็จพระพรมราชาหน่อพุทธางกูร	๑๔๑
แผ่นดินสมเด็จพระรัษฎาธิราช	๑๔๑
แผ่นดินสมเด็จพระไชยราชาธิราช	๑๔๑
แผ่นดินสมเด็จพระยอดฟ้า	๑๔๓
แผ่นดินขุนชินราช	๑๔๔
แผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ	๑๔๔
แผ่นดินสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช	๑๔๕
แผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราช	๑๕๖

จารึกศิลา

อธิบายจารึกศิลาวัคฺจพามณั	๑๕๕
จารึกศิลาวัคฺจพามณั	๑๖๐
จารึกหลักศิลาเมืองสุโขทัยที่ ๓	๑๖๓
จารึกหลักศิลาเมืองสุโขทัยที่ ๒	๑๖๘
แปลหลักศิลาเมืองสุโขทัยที่ ๒	๑๗๔
จารึกแผ่นศิลาเมืองกำแพงเพชร	๑๘๕

พงศาวดารเขมร

บานแผ่นก	๑๘๘
๕ ตงราชธานีนครหลวง	๑๙๑
„ „ นครรม	๑๙๒
„ „ พนมเปญ	๑๙๓
„ „ เมืองป่าดำน	๑๙๔
„ „ เมืองตะแวก	๑๙๖
„ „ เมืองศรีวัดอชอ	๒๐๑
„ „ พนมเปญ	๒๐๕
„ „ เมืองอุดงภาไชย	๒๐๖
„ „ เมืองบันทายเพชร	๒๓๘

พระนิพนธ์อธิบายเกี่ยวกับหนังสือประชุม

พงศาวดารภาคที่ ๑

ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

กรมพระยาคำรงราชานุภาพ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรงราชานุภาพ ได้ทรงพระนิพนธ์อธิบายเกี่ยวกับหนังสือประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๑ นี้ไว้ในคำนำเมื่อจัดพิมพ์ครั้งแรกว่า

“ที่จริงการศึกษาหาความรู้พงศาวดาร และตำนานการเก่าย่อมถือว่าเป็นส่วนสำคัญอย่าง ๑ ในการศึกษาทั่วทุกประเทศ ในสยามประเทศนี้แม้แต่โบราณมา ท่านผู้เป็นใหญ่ในแผ่นดิน คึงค้นแต่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลก่อน ๆ มา ก็ย่อมทรงเป็นพระราชธุระทำนุบำรุงความรู้พงศาวดารตลอดมาแทบทุกรัชกาล ยกตัวอย่างเพียงในชั้นกรุงรัตนโกสินทร์นี้ ในรัชกาลที่ ๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ก็ได้เป็นพระราชธุระทรงชำระพระราชพงศาวดารกรุงเก่า และโปรดให้พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยแต่เมื่อเสด็จดำรงพระเกียรติยศ กรมพระราชวังบวรสถานมงคล ทรงรับหน้าที่ชำระหนังสือพงศาวดารเห็นอันเป็นเรื่อง

* ในคำอธิบายหนังสือพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขาว่า กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท นั้นผิดไป

พงศาวดารตอนก่อนสร้างกรุงศรีอยุธยาอีกเรื่อง ๑ มาในรัชกาล
 ที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้เหมือนจะได้โปรด
 ให้ผู้ใดรวบรวมเรื่องราวเมืองสุโขทัยครั้งเป็นราชธานี ที่ว่าเป็น
 หนังสือนางนพมาศแต่งเรื่อง ๑ และได้ทรงอาราธนาให้กรมสมเด็จพระ
 ประปมาณุชิตชิโนรดทรงเรียบเรียงพระราชพงศาวดาร คือบพระ
 บาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้ทรงไว้ คือบตั้งแต่ตอนตั้งกรุง
 ธนบุรีมาจนถึงบึงหวด จัตุวงศ์ กุศลศักราช ๑๑๕๕ พ.ศ. ๒๓๓๕ ใน
 รัชกาลที่ ๓ หนังสือพระราชพงศาวดารฉบับนี้มาถึงในรัชกาลที่ ๔
 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดให้กรมหลวงวงศา
 จิราภรณ์ชำระ และทรงตรวจแก้ไขเองอีกครั้ง ๑ คือ พระราช
 พงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
 เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ได้ทรง
 พิมพ์เป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ นั้น ต่อมาในรัชกาลที่ ๔ พระ
 บาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เอาพระทัยได้แต่งหา
 หนังสือพงศาวดารรวบรวมไว้ในหอหลวงหลายเรื่อง ที่ได้พิมพ์
 แล้ว คือเรื่องราวครั้งยังทรงผนวช และได้โปรดให้เอามาไว้ในวัด
 พระศรีรัตนศาสดารามนั้น ก็ควรนับเป็นเรื่อง ๑ หนังสือพงศาวดาร
 กรุงเก่าแปลจากภาษารามัญ ที่เรียกกันว่าคำให้การขุนหลวงห
 าวัดเรื่อง ๑ หนังสือพงศาวดารเขมร มีรับสั่งให้แปลออกเป็นภาษา

ไทยเมื่อมีเกาะดัลปะตัก กุดศักราช ๑๒๓๗ พ.ศ. ๒๓๘๗ เรื่อง

๑ พงศาวดารพม่ารามัญโปรดให้แปลออกเป็นภาษาไทยเมื่อ
มีมะเด็ง นพศก กุดศักราช ๑๒๓๘ พ.ศ. ๒๔๐๐ ยังตำนาน
ต่าง ๆ ที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราช
นิพนธ์ไว้ก็หลายเรื่อง มาถึงในรัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีรับสั่งให้เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (จำ
บุญนาค) แต่งหนังสือพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ต่อเรื่อง
ที่กรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรสได้ทรงไว้ ในรัชกาลที่ ๑ ลงมา
จนถึงรัชกาลที่ ๔ เรื่อง ๑ ในตอนพระองค์ได้ทรงพระราชนิพนธ์
เองก็มีหลายเรื่อง คือหนังสือพระราชวิจารณ์เป็นต้น นอกจากนี้
ทรงพระราชนิพนธ์ ยังโปรดให้พิมพ์หนังสือพงศาวดารต่าง ๆ ซึ่ง
ยังมีได้เคยพิมพ์มาก่อน ให้ปรากฏแพร่หลายขึ้นในรัชกาลที่ ๕
เป็นอันมาก และที่สุดเมื่อมีมะแม นพศก กุดศักราช ๑๒๖๘ พ.ศ.
๒๔๕๐ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโบราณคดีสโมสร และ
เมื่อมีมะเด็ง ดัลปะตัก กุดศักราช ๑๒๖๗ พ.ศ. ๒๔๔๗ ทรงพระ
กรุณาโปรดให้ตั้งหอสมุดสำหรับพระนครขึ้น การศึกษาโบราณ
คดีจึงเป็นหลักฐานยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงนิยม
การศึกษาโบราณคดีมาแต่แรก เมื่อเสด็จออกไปทรงศึกษาวิชา
การอยู่ในยุโรป ได้ทรงพระราชนิพนธ์หนังสือเรื่องสงครามในกร

บรรราชดมบังคับเมืองโปแลนด์ไว้ในภาษาอังกฤษเรื่อง ๑ ซึ่งชมกัน
 ในยุโรปมาก เมื่อเดส์คัจดัมเข้ามากรุงสยามแล้ว ก็ได้เป็นพระราช
 ขุนระดอบสวนโบราณคดี ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องเที่ยวเมืองพระร่วง
 แต่ยังไม่เดส์คัจดัมทรงพระเกียรติยศ เป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชอีก
 เรื่อง ๑ ได้ทรงรับเกียรติยศเป็นเสนาบดีกรมการหอดพระดมุค
 วิจารณ์ ตั้งแต่แรกจัดตั้งเป็นหอดมุคดำหับพระนครตลอดมา
 จนเดส์คัจมาถึงถวัลยราชดมบังคับแล้ว ก็ทรงอุดหนุนการศึกษาโบราณ
 คดีมาเป็นนิมิตได้ขาด ได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องบ่อเกิดรามเกียรติ์
 คำนานเรื่องพระร่วง เรื่องท้าวแสนปม เป็นต้น

หนังสือพงศาวดารและตำนานในภาษาไทยที่พิมพ์แล้วก็มี ที่
 ยังไม่แพร่หลายยังมีหลายเรื่อง บางเรื่องเป็นเรื่องยาวซึ่งควรระพิมพ์
 เฉพาะเรื่อง บางเรื่องดีแต่เรื่องไม่ยาวควรรวมหลายเรื่องพิมพ์เป็น
 เล่มเดียวได้ ถ้าพิมพ์หนังสือพงศาวดารและตำนานเหล่านี้ให้แพร่
 หลายได้ทั้งหมดจะเป็นคุณแก่การศึกษาไม่น้อยทีเดียว กรรมการได้
 นำความเห็นดังกล่าวมานี้ ขนกราบบังคมทูลสมเด็จพระนางเจ้าพระ
 มาตุจฉา พระองค์ทรงดำริเห็นชอบด้วย จึงมีรับสั่งให้พิมพ์หนังสือ
 พงศาวดารเป็นของประทานแจกในงานศพ หม่อมเจ้าคณียรนุรี^๑

(๑) คือพิมพ์หนังสือเรื่องนี้ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗

กรรมการหอพระสมุดเด็กหนังสือได้ ๖ เรื่อง พิมพ์รวม
กันเป็นเล่มสมุด ๓ คือ ๑. หนังสือพงศาวดารเหนือ ๒. หนังสือ
พระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐ ๓. หนังสือเรื่องกรุงกรุง
สุโขทัยตามศิลาจารึก ๔. พงศาวดารเขมร ๕. พงศาวดารพม่า
รามัญ ๖. พงศาวดารล้านช้าง หนังสือ ๖ เรื่องนี้ เรื่องใดเป็น
อย่างไร จะทราบได้ในคำอธิบายต่อไปนี้

หนังสือพงศาวดารเหนือ

หนังสือพงศาวดารเหนือ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
แต่ยังดำรงพระเกียรติยศเป็นกรมพระราชวังบวรสถานมงคล
มีรับสั่งให้พระวิเชียรปรีชา (น้อย) เป็นผู้รวบรวมเรื่องมาเรียบ
เรียง เมื่อมีเกาะ นพทศก จุฑกักราช ๑๑๖๘ พ.ศ. ๒๓๕๐ วัน
ฉบับที่พิมพ์ในหอพระสมุดมีบานแผนกดังนี้

“ข้าพระพุทธเจ้า พระวิเชียรปรีชาน้อยเจ้ากรมราชบัณฑิต
ขอได้รับพระราชทานเรียงเรื่องด้ายมาราชพงศาวดารเมืองเหนือ ตั้ง
แต่บาชรรมราช สร้างเมืองล้านนาชัยเมืองสุวรรณโลก ได้โดยราช
สมบัติ ทรงพระนามพระเจ้าบรมราชาธิราช เป็นด้าคับลงมาจน
ถึงพระเจ้าอู่ทอง สร้างกรุงศรีอยุธยาโบราณราชธานี โดยก้าดั่ง
สติปัญญาตั้งก้าณรุปรอนน้อย ทูลเกล้ากระหม่อมถวาย ขอพระ”

หนังสือที่รวมเรียกว่าพงศาวดารเหนือนี้ ที่จริงเป็นหนังสือ

หลายเรื่องมีมาแต่ครั้งกรุงเก่า แต่เดิมดูเหมือนจะจดจำไว้เป็นเรื่อง
 ต่าง ๆ กัน ได้เคยเห็นมาบางเรื่องมีอยู่ในที่อื่น จะฟังเอามารวบ
 รวมและแต่งหัวต่อเชื่อมให้เป็นเรื่องเดียวกัน เมื่อครั้งพระบาท
 สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชตั้งให้พระวิเชียรบริวารเรียบเรียง
 วิชัเรียบเรียงอยู่ข้างจะไขว้เขวดับต้น บางทีเรื่องเดียวกันเดาซ้ำเป็น
 สองหนก็มี หนังสือพงศาวดารเหนือ^๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอม
 เกດเจ้าอยู่หัว รัชตั้งให้พิมพ์เป็นครั้งแรกเมื่อปีมะเส็ง เอกศก
 จุฬจักราช ๑๒๓๓ พ.ศ. ๒๔๓๒ มีเรื่องตำนานพระแก้วมรกตติด
 อยู่ข้างท้ายด้วย ในการพิมพ์ใหม่ครั้ง^{๕๙} เพื่อจะให้สะดวก
 แก่ผู้อ่าน ข้าพเจ้าได้ตั้งชื่อเรื่องไว้ทุก ๆ เรื่องในพงศาวดารเหนือ
 และเรื่องที่เดาซ้ำกันได้ตัดออกเสีย แต่ขอให้ผู้อ่านเข้าใจว่า หนังสือ
 พงศาวดารเหนือพิมพ์ตามฉบับเดิม ข้าพเจ้าไม่ได้ดัดแปลงดง
 เนื้อเห็นความจริงเท็จของเรื่องราวไว้ในที่^๕

พระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐ

พระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐ เป็นหนังสือเรื่อง
 พงศาวดารกรุงเก่า ซึ่งสมเด็จพระนารายณ์มหาราช รัชตั้งให้
 เรียบเรียงขึ้นเมื่อปีวอก โทศก จุฬจักราช ๑๐๔๒ พ.ศ. ๒๒๒๓

ที่เรียกว่าพระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐ เพราะพระปรียัติ
 ธรรมคำ (แพเปรี๊ญ) แต่ยังเป็นทีหลวงประเสริฐอักษรนิติ ไป
 ได้ค้นฉบับมาให้แก่หอพระสมุดวชิรญาณ เป็นหนังสือพระราช
 พงศาวดารความแปลกเป็นฉบับ ๑ ต่างหาก จำจะต้องเรียกชื่อให้
 แปลกกว่าฉบับอื่น กรรมการจึงให้เรียกว่าฉบับหลวงประเสริฐ
 ให้เป็นเกียรติยศแก่ผู้ไปหามาได้ หนังสือเรื่องนี้ได้พิมพ์เมื่อมีมะ
 นพศก จุฬศักราช ๑๒๖๘ พ.ศ. ๒๔๕๐ ครั้งหนึ่ง ฉบับครั้งนั้น
 ยังบกพร่อง ครั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ ได้ค้นฉบับหลวงของพระเจ้า
 กรุงธนบุรีมาอีกฉบับ ๑ ด้อยดวนได้ความที่ฉบับเดิมดมเดือนครบ
 บริบูรณ์ ดังพิมพ์ไว้ในเล่มนี้

หนังสือพระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐ ทั้งเนื้อ
 เรื่องและศักราชผิดกับพระราชพงศาวดารฉบับพิมพ์ ๒ เล่ม ด้อย
 ดวนกับหนังสือพงศาวดารประเทศอื่น เห็นเนื้อความและศักราชที่
 ดงไว้ในฉบับหลวงประเสริฐแม่นยำมาก ข้าพเจ้าเชื่อว่าศักราชที่ดง
 ไว้ในฉบับหลวงประเสริฐเป็นถูกต้องตามจริง

เรื่องกรุงสุโขทัย

เรื่องนี้เดิมจารึกไว้ในหลักศิลา ๓ หลัก เมื่อครั้งนครสุโขทัย
 เป็นราชธานีของสยามประเทศ ศิลาจารึกที่ ๑ เป็นคำจารึกของ

พระเจ้าขุนรามคำแหงครองราชสมบัติ เป็นจาร์กัตที่สูงสุดในทางพงศาว
 คารของไทย คือจาร์กัตที่ ๕ เดียวกันอยู่ที่ศาลารายในวัดพระศรี
 รัตนศาสดารามจาร์กัตด้วยตัวอักษรไทย^๑ ที่พระเจ้าขุนรามคำแหง
 ทรงคิดแบบขึ้น เมื่อมีมะแม เบญจศก รุกข์กราช ๖๔๕
 พ.ศ. ๑๗๓๖ ตัวอักษร^๕ไม่มีผู้ใดอ่านออกอยู่หลายร้อยปี เมื่อพระ
 บาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงผนวช เสด็จฯออกไปตั้งเมือง
 สุโขทัยได้มาพร้อมกับพระแท่นมนังคศิลา และศิลาจารึกภาษาเขมร
 อีกหลัก ๑ เพียรทรงพิจารณาอักษรไทย^๕ จนทรงทราบวิธีอ่าน
 หนังสือของพระเจ้าขุนรามคำแหงจึงทราบเรื่องในศิลาจารึกนี้

ศิลาจารึกที่ ๒ เป็นคำจารึกของพระบาทกรมรเดงอัญ ศรี
 สุริยพงษ์รามาหารมราชา คือพระเจ้าติไทย นัยหนึ่งเรียกว่า
 พระมหาธรรมราชา ซึ่งครองนครสุโขทัยในรัชกาลที่ ๕ เป็นราช
 หนักดาของพระเจ้าขุนรามคำแหง แต่ดงราชประวัติของพระองค์เอง
 มีเรื่องราวซึ่งเป็นข้อสำคัญในความรุ่งเรืองพงศาวดารเหมือนกัน จาร์กัต
 ๒^๕ ของเดิมสร้างเป็น ๒ หลัก จาร์กัตด้วยอักษรขอมเป็นภาษาเขมร
 หลัก ๑ จาร์กัตด้วยอักษรไทยในภาษาไทยหลัก ๑ ความค้องกัน
 หลักอักษรไทยเห็นจะมีผู้เอามาเดี่ยจากเมืองสุโขทัยช้านาน พระ

(๑) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๑ ยังคงอยู่ที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม แต่ปัจจุบัน
 เก็บรักษาไว้ในหอสมุดวชิรญาณ.

บาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จไปพบ และได้มาแต่หลัก
 ภาษาเขมร โปรดให้สมเด็จพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ เป็น
 หัวหน้ากรรมการแปลเป็นภาษาไทยได้ความที่ได้พิมพ์ไว้^๕ ส่วน
 หลักภาษาไทยนั้น พระยาโบราณราชธานินทร์ (พร เจริญกุล)
 ไปพบอยู่ที่วัดใหม่ริมพระนครหลวงในแขวงกรุงเก่า จะมาอยู่ที่นั้น
 ช้านานเท่าใดไม่ทราบ มีผู้ตั้งมีคดีจนตัวอักษรเดือนไป
 มาก ดังจารึกนั้นมาไว้กับหลักคู่กันที่ในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม^๖
 อ่านดอบตัวหนังสือเท่าที่มีอยู่ พอได้ความว่าเป็นเนื้อความ
 เดียวกับหลักภาษาเขมรนั่นเอง ตัวหลักที่ ๒ ก็มีรูปร่างอย่าง
 เดียวและเท่ากัน จึงรู้ได้เป็นแน่ว่า เมื่อแรกสร้างหลักศิลาจารึกคง
 จะสร้าง^๗ ๒ หลักพร้อมกัน ด้วยในเวลานั้นไพร่พลเมืองสุโขทัย
 จะยังมีมากทั้งไทยและขอม ศิลาจารึกหลักที่ ๒ นี้ น่าเดียดายอยู่
 หน่อย ที่มีใครผู้ใดคัดภาษาเขมรไว้แต่เมื่อยังมีบริบูรณ์ กรรม
 การขอพระสมุทเพ็ญให้ไปคัดเมื่อสัก ๔ ปีมานี้ เห็นจะเป็นด้วยหลัก
 ศิลาที่ตั้งไว้ในศาลารายวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ไม่มีที่กำบังแดด
 และฝนมาแต่ก่อน อักษรลบเดือนไปเสียมาก จะเอาภาษาเขมร
 มาดอบกับภาษาไทยในเวลานี้^๘อีกไม่ได้ จึงจำต้องถือเอาความตาม

ที่สมเด็จพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ ทรงแปลไว้ว่าเป็นลูก
คอง^๑

หลักที่ ๓ เป็นคำจารึกของพระเจ้าตีไทยมหารัตนมหา
เหมือนกัน เดำเรื่องรับพระบรมธาตุและพระมหาโพธิ์จากลังกา มา
ประดิษฐานไว้ที่เมืองนครปฐมอยู่หลังเมืองกำแพงเพชรเดำวัน คีตา
จารึกแต่เดำเห็นจะอยู่ที่เมืองนครปฐม^๒ ได้ลงมาไว้ในพิพิธภัณฑ
สถานเมื่อในรัชกาลที่ ๕ เดำวันรับเอาลงมาไว้ในหอพระสมุดวชิรญาณ

พงศาวดารเขมร

หนังสือพงศาวดารเขมรฉบับนี้ พระบาทสมเด็จพระจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัว รัชตั้งให้ขุนสุนทรโวหาร ในกรมพระอภัยมณี
และพระยาธรรมาธิปัตย์ พระเดำนาพิจิตร หมื่นมหาสมุทร ๓ นาย
เป็นเดำมเขมร แปลออกเป็นภาษาไทย เมื่อปีเถาะฉับศก จุ
ศักราช ๑๒๓๗ พ.ศ. ๒๔๑๒ หนังสือพงศาวดารฉบับนี้ ต้นฉบับ
เดำคงจะได้มาจากกรุงกัมพูชา จะได้มาในรัชกาลที่ ๕ หรือก่อน
นั้นข้าพเจ้าไม่ทราบ มีหนังสือพงศาวดารเขมรอีกฉบับ ๑ เรียก

(๑) ต่อมาศาสตราจารย์ชอช เซคส์ ได้อ่านและแปลเป็นภาษาไทย และ
ภาษาฝรั่งเศสอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งหอสมุดแห่งชาติโคพิมพ์รวมเป็นเล่มเรียกว่า
ประชุมศิลาจารึกสยามภาคที่ ๑

(๒) ได้สอบสวนใหม่ปรากฏว่าชื่อนครปฐม ไม่ใช่ในนครปฐม

ญ

ว่าพงศาวดารเมืองตะแวก ความซำกัณ และเนื้อเรื่องมัน้อย คัน
ฉบับภาษาไทยที่หอพระสมุดได้มาเขียนแต่ในรัชกาลที่ ๑ เชื่อว่าใน
รัชกาลที่ ๑ ยังไม่ได้พงศาวดารเขมรฉบับที่พิมพ์นี้ ข้าพเจ้าได้สืบ
สวนถึงกรุงกัมพูชาหมายว่าจะหาพงศาวดารเขมรมาตอบ ได้ความ
ว่าพงศาวดารเขมรที่มีอยู่ในกรุงกัมพูชาก็เท่าที่พิมพ์เอง

พงศาวดารพม่ารามัญ

หนังสือพงศาวดารพม่ารามัญที่พิมพ์นี้ พระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัวให้ขุนสุนทรโวหาร กรมพระอาลักษณ์ กับขุน
อักษรรามัญ นายชำเปรียญ นายสุดเปรียญ นายจุ รวม ๔ นาย
เป็นด่ามแปลออกเป็นภาษาไทย เมื่อมีมะเด็ง นพศก จุศักราช
๑๒๓๘ พ.ศ. ๒๔๑๑ คันฉบับเดิมที่ได้มาเห็นจะเป็นภาษารามัญ
เพราะพงศาวดารพม่าที่พม่าแต่งของเขามีกเรื่อง ๑ เรียกว่าเรื่อง
มหाराชวงศ์ ซึ่งหอพระสมุดกำลังแปลอยู่ เป็นหนังสือยืดยาว
หลายเล่มสมุดไทย

พงศาวดารล้านช้าง

หนังสือพงศาวดารล้านช้างมี ๒ ฉบับ พระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดให้เรียบเรียงไว้ฉบับ ๑ พระยาประชา
กิจกรจักร (แหม่ม บุนนาค) ไปได้คันฉบับตามภาษาเดิม ด่งมา
พิมพ์ไว้ในหนังสือวชิรญาณอีกฉบับ ๑ ด่งฉบับนี้เห็นฉบับของพระ

ยาประสาธกิจกรจักรแม่นยำ และมีเรื่องราวระดเจนต์ จึงเอาฉบับ
 ของพระยาประสาธกิจกรจักรมาพิมพ์ในเดือนนี้ วิธภาษาที่แต่งเป็น
 ภาษาไทยด้านข้างติดกับภาษาไทยที่ทุกคนข้างได้ ผู้อ่านแต่แรกคง
 จะงงนอยู่บ้าง แต่เมื่อพิเคราะห์ดูหรืออ่านไปให้ชินสักหน่อย ก็
 จะเข้าใจได้สะดวกไม่ยากอันใด”

พระราชพงศาวดารเหนือ

ศุภมัตตปุระพุทธศักราช จำเดิมแต่องค์สมเด็จพระบรมไตร
โลกนาถเจ้า เด็ดจกัษัตริย์เจ้าผู้พระนิพพาน พระองค์ประดิษฐาน
บวรพุทธศาสดา ๕๐๐๐ พรรษา ณ วันอังคารเดือนหกขึ้นสิบห้าค่ำ
มีมะเด็งดัมฤทธิศก พระพุทธเจ้าอินพพาน พระอาจารย์เจ้าตั้งมีมะเมี้ย
เป็นเอกศก ถ่วงแต้วดีเดือน พระยาอชราคัตรุให้ชุมนุมพระอรหันต์
ยกปฐมตั้งคายนาทหนึ่ง แด้วถ่วงไปได้ ๑๐๐ มีระกาดัมฤทธิศก
จุตศักราช ๑๓ ปี จึงพระเจ้ากาตาโศกกราช ใหตั้งคุดยตั้งคายน
ครั้งหนึ่ง แด้วถ่วงไปได้ ๒๑๗ มีมะแมอัฐศก จุตศักราช ๓๘ ปี
จึงพระเจ้าศรีธรรมมาโศกกราช ตั้งคุดยตั้งคายนครั้งหนึ่ง แด้วถ่วง
ไปได้ ๒๓๗ มีมะเมี้ยดัมฤทธิศก จุตศักราช ๑๓๓ ปีพระมหินทรเถร
เจ้าตั้งคุดยตั้งคายนครั้งหนึ่ง เมื่อพระพุทธศาสดาถ่วง ๕๓๓ ปี
พระเจ้าวิสุทธิคามิน้อยในลังกาทวับ ชุมมุนพระอรหันต์มากกว่า
๑๐๐๐ ทำบุญจมตั้งคายนายกขึ้นในโบถานจารเป็นอักษรตั้งกาปี
หนึ่งดำเร้า เมื่อพระพุทธศักราชถ่วง ๘๕๖ ปี พระพุทธโฆษาจารย์
ไปแปลธรรมในลังกา แด้วได้อาราธนาพระแก้วมรกต ซึ่งสถิตย์
อยู่เมืองลังกาเข้ามา เรือชัคไปเข้าปากน้ำมันทวยมาศ

เรื่องพระยาจักร์คำตั้งจุลศักราช

ศุภมัสดุ พระพุทธศักราช ๓๐๖ ปีกุญ ๓๓๓๓ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกรุงกษัตริย์เมืองตักกะดีตามมหานคร ทรงพระนามชื่อพระยาจักร์คำมหาราชจักราช ทรงอาณภาพมหิทธิฤทธิ์อันดำเดิเล็กกว่ากษัตริย์ทั้งหลาย พระองค์เสวยราชสมบัติ พระองค์ได้ตั้งออกยังพระที่นั่งเย็นเป็นที่วิไลฐานพิมาณจตุรมุขเบื้องอุครทิศ จึงทรงพระดำริด้วยพระพุทธศาสนา เป็นฝ่ายข้างพระพุทธจักรนั้นฝ่ายหนึ่ง จึงมีพระราชโองการตั้งแก่อัครพราหมณ์ปุโรหิตว่า ตั้งแต่วันนี้ไปจนถึงพระพุทธเจ้าอนุญาตไว้ ๕๐๐๐ พรรษา ให้ตั้งจุลศักราชไว้สำหรับกรุงกษัตริย์สืบไปเมื่อนั้น จึงให้ตั้ง ณ วันพฤหัสบดีเดือนห้าแรมค่ำหนึ่ง จุลศักราชปีชวดเอกศกเป็นมหาสงกรานต์ไปแล้ว จึงให้ยกขึ้นเป็นจุลศักราชวันเดือนปีใหม่ ถ้าแถมมหาสงกรานต์ยังมีไป ยังเอาเป็นปีใหม่ไม่ได้ ด้วยดิถีเดือนนั้นยังไม่ครบ ๓๖๐ วัน พระองค์ให้ตั้งพระราชกำหนดจุลศักราชแล้วพระองค์สวรรคตในปีนั้น ด้วยราชสมบัติ ๗๒ ปี จุลศักราชได้ศก ๓

สร้างเมืองสวรรค์โลก ยกบาธรรมราชชนเป็น

พระยาธรรมราชาครองเมืองสวรรค์โลก

จึงเจ้าฤๅษีตั้งขนาดัย และเจ้าฤๅษีตีทิมมกตทั้งดองพี่น้องมี
 อายุยืนได้ ๓๐๐ ปี แต่พระชินตีที่ยังดำรงราชสมบัติจนได้ครัดแก่
 ดัพพิญญตญาณเป็นพระพุทธรเจ้าโปรดสัตว์ทั้งหลาย ทดคามเม มี
 บ้านอันขึ้นแก่นางดำวอันเป็นมารดาพระดำวบุตรเถรเจ้า และ
 พรหมณ์ทั้ง ๓๐ บ้านย่อมเป็นลูกหลานเจ้าฤๅษีทั้งดองมีอายุยืนได้
 ๓๐๐ ปี สูง ๓ วา อายุได้ ๒๐๐ ปีสูง ๘ ศอก หมูระพ้อชี่
 พรหมณ์กินบวชและทรงพรตบห่อนจะฆ่าสัตว์ จึงมีอายุยืน ผู้มี
 เจริญพด้นตาย ผู้หาเวรมิได้อายุยืน เจ้าฤๅษีตั้งขนาดัยจึงว่าแก่
 เจ้าฤๅษีตีทิมมกต ว่าเราจะเข้านิพพานแล้ว เอ็นดูแก่ลูกหลาน
 แห่งเรา อันจะดับไปในอนาคตกาล แดงก็ให้โอวาทไว้ในพระพุทธร
 ศาสนา กำกับโดยศาสตร์ให้ไว้ด้วยกัน และเจ้าฤๅษีตั้งขนาดัย จึง
 ให้ทำลูกหลานอันเป็นผู้เฒ่าผู้แก่กว่าชนทั้งหลาย จึงตั้งสอนว่าผู้เจ้า
 ทั้งหลายอันอยู่ทั้ง ๓๐ บ้านอย่าประมาทล้มตน ทั้งผิงนำถ่มุทรรักหมค
 ไปแล้ว เราจะสร้างบ้านสร้างเมือง จะมีภัยอันเป็นมาก สู้ท่านจง
 ขวอนกันทำกำแพงกันตัว อย่าให้มีวเฒ่าแก่คันทหา ถ้าตราเร่งตก
 แต่งไว้ ผู้ใดถ้าเป็นใหญ่ให้ครอบครองกัน ระพ้อชี่พรหมณ์ภายใน

หน้า จะเป็นคฤหัสถ์คักจุกเกล้า ข่าดัดคว่ น้าพิษพิษมุดสมพุงจะกลาย
 เป็นเกล้า พระพ่อรพีพรหมณ์จะมาทุกตำบล จะละคำพระทศพล จะ
 เขาคำโตโตโตโก มักได้ให้ท่านฉิบหาย ปู่จะตั้งเจ้าไว้ ตูเจ้าจง
 เขาพนมเพลิงเข้าไว้ในเมือง เป็นที่สร้างพรตบูชาคุณที่ผู้เฒ่าจะตั้ง
 ดอนจงทำตามคำ ครั้นเจ้าฤกษ์ตั้งดอนดุกหลานแล้ว ก็เหาะขึ้นไป
 ถึงเขาใหญ่ชื่อภูเขาหลวง สร้างถ่มณชรรมภาวนาได้บัญญัติมน
 ถ่มาบัตราคจากคณหา ด้วยบัญญัติแห่งตน

จึงบาขรรมราช ให้หาพระพ่อรพีพรหมณ์ทั้งหลาย นายบ้าน
 มาพร้อมกันแล้ว จึงบันหน้าให้พระพ่อรพีพรหมณ์กำหนดคฤหหมาย
 เกณฑ์หน้าให้ ทำกำแพงหนา ๘ ศอก สูง ๔ วา กว้าง ๕๐
 เด่น ยาว ๓๐๐ เด่น จึงบาขรรมราชผู้ฤกษ์พานาที่ ได้ยินใน
 ดำนักเจ้าฤกษ์ผู้เป็นปู่ว่า ณ วันพฤหัสบดี เดือนอ้าย ขึ้นหกค่ำมี
 มะโรงโตสก ภายหน้าจะได้ถูกนาคมาเป็นพระยาตั้งแต่พระพุทธเจ้า
 นิพพานได้ ๕๐๐ ปี พระฤกษ์เจ้าท่านท่านายไว้ ถ้ายศรดาวกแคะ
 ถ่มณพรหมณ์ผู้มีเป็นธรรมเมื่อใด ออกเมืองจะหักเจ้าคภาคหาผู้จะ
 ยามิได้ ฝ่ายคฤหัสถ์จะเป็นฝ่ายรี้ๆ จะเป็นฝ่ายคฤหัสถ์ รั้นักพถัน
 จะตาย อย่าหมายใจต่างทาง ปู่ว่าคาญแต่ท่านจะมีไปภายหลัง
 และมีบาขรรมราชเป็นประธาน ให้พระพ่อรพีพรหมณ์คักเอาแดงมา
 ทำเป็นกำแพง มีบาขรรมราชเป็นผู้ใหญ่ ว่าท่านทั้งหลายยอม

บังคับบัญชากันให้เอาแดงมาทำเป็นแผ่น ก่อเป็นกำแพงถึงเจ็ดชั้น
 จึงแล้ว บานประตูเป็นพนักงานเมองโค ทำประตูละกัศ ๕๐ เส้น
 ทำด้วยปูน สร้างวัดวาอารามกุฎีสถาน ให้เป็นทานแก่สงฆ์ทั้งหลาย
 อันได้บรรลุโลกุตระธรรม เป็นพระโศคามันและตักทาคามิอนาคามิ
 แล้วจึงชะพอชั้พราหมณ์ ตั้งวิหารพระอิศวรและพระนารายณ์เป็นที่
 ตั้งพิธี ชวนกันออกอาหาร ๗ วัน กินบวช ๗ วัน จึงสระเกล้า จึง
 ขึ้นโล่ธัมพวายเป็นแก่พระอิศวรเป็นเจ้าอยู่ท่าพระคาบดอันจะมา

และเจ้าฤกษ์คำนึงถึงตระกูล พอเข้ามาณต์มาบัตอันเป็น
 บาทแห่งอภิญาแล้ว เหาะมาในอากาศเวหา ก็เข้าถึงพนมมฤฎา
 ยังชะพอชั้พราหมณ์ทั้งหลาย ก็มาให้บูชา และบาชรรมราชเป็น
 ประชาชน จึงถามว่าข้าแต่ปู่เจ้าทั้งดอง ข้าพเจ้าก่อสร้างเมืองตาม
 คำเจ้ากูปริบรูณ์แล้ว ขอพระนามกรเมืองแก่เจ้ากู แล้วเจ้าฤกษ์
 ดัษณาดยว่าวันนเราขึ้นไปเยือนพระอินทรถึงสวรรค์เทวโลก เราจึงตง
 มาวันนั้น ก็ให้ชื่อว่าเมืองสวรรค์โลกมาจนถึงบัดนี้ และเจ้าฤกษ์ดหิ
 มงคล ให้ประชุมชั้พราหมณ์ทั้งหลาย แล้วก็ว่าผู้ใดจะสมควร
 แก่เมืองนี้ พราหมณ์ก็ว่ามีแต่บาชรรมราช เป็นผู้เฒ่าแก่กว่าคุชชา
 ทั้งหลาย และฤกษ์ว่าในแผ่นดินนี้จะเป้นพระยามัตามตระกูล คือ
 กษัตริย์ และเศรษฐู และพราหมณ์ ประเดริฐูในแผ่นดินนี้ และ
 เจ้าฤกษ์จึงตงบาชรรมราชให้เป็นพระยา ชื่อพระยาบาชรรมราชา จึง

ตั้งนางท้าวเทวี อันเป็นหลานดาวแห่งนางโมกค์ดัดบุศรินายบ้าน
 หริภุญชัย มาเป็นอัครมเหสีอยู่ในราชวังแล้ว และเจ้าฤๅษีจึงคิดได้
 ว่าชาติและกระดูกนี้ช่วยคุหาไปเอามาเมื่อพระเจ้านิพนพาน คุก็
 เอามากับพระชาติอันพระเจ้าศรีธรรมมาโคกกราช แจกไว้ยังอยู่ที่ใต้ต้น
 ไม้รัง มีแรงตัวเมียหากอยู่เฝ้ารักษา และท่านจงเอามาประดิษฐาน
 ไว้เถิด ครั้นเจ้าฤๅษีตั้งต่อนตุกหลานแล้ว ก็เหาะไปในอากาศเฝ้าหา
 ถึงภุมมาหลวงได้ ๗ วันก็นิพนพาน

และพระยาธรรมราชาเจ้าจึงให้หาชะพ่อชัพรามณ์ ชุมชุม
 กัณพิภาษเอาพระชาติพระพุทเจ้าขึ้นมาบรรจุไว้ในเมือง จึงให้ช่าง
 ก่อที่บรรจุพระชาติ จึงให้บาฬิศณคนหนึ่ง บาฬิศคนหนึ่ง บาฤทธิ
 รจนาคคนหนึ่ง บาอินทคนหนึ่ง บาทงห้าคนนยอมเป็นช่างคิดอ่าน
 ด้วยกันว่าจะทำให้ดูงาม คุหาถกกว่าช่างทั้งหลายในแผ่นดินนี้
 ครั้นคิดด้วยกันแล้ว จึงให้ตัดเอาแดงมาทำเป็นแผ่นยาว ๓ ศอก
 กว้างศอก ๓ ยาว ๕ ศอก กว้าง ๒ ศอก ทำเป็นบัวหงาย และ
 หน้ากระดานและชานทรงมันให้งาม จึงชุคเป็นดรรกรด้วยแดงทำ
 ด้วยปูน จึงตั้งฐานชั้นหนึ่ง และดมเด็จพระเจ้าธรรมราชาธิราช
 เด็ดจไปด้วยชะพ่อชัพรามณ์ทั้งหลาย ถึงต้นไม้รังซึ่งแรงทำรังนั้น
 แล้วจึงชุคเอาละเอียดใหญ่ห้าก่าได้พระชาตินั้นขึ้นมา จึงบูชา
 นมัสการด้วยดอกไม้รูปเทียนแล้ว เชิญพระชาติมาตั้งเมืองแล้ว

พระธรรมราชาเจ้าจึงนำวรวงแก้วคนทั้งหลายผู้ศรัทธา ก็เอาทองมา
 ประมวญกันได้ ๒๕๐๐ ตำดั่งทอง ให้ช่างตีเป็นตำเภาเกศตรา จึง
 ได้พระธาตุพระพุทธรูปเจ็ดองค์อยู่ในน้ำบ่อ จึงก่อเป็นพระธาตุเจดีย์
 ๗ องค์ ๗ องค์ แล้วแต่องค์ ยอดยังไม่ขึ้น และพระดั่งมีเจ้าทั้งหลาย
 จึงมัดถวกร อันว่าพระพ่อชั้พราหมณ์ทั้งหลายอันอยู่ในบัญญัติมัจฉคาม
 อันเป็นหลานหลานแห่งนางโมคคัลลีย์ อันเป็นพระมารดาพระโมคคัล-
 ลีย์ และนางสาวี่เป็นพระมารดาพระสาวี่บุตร อันอยู่ในบัญญัติม-
 จัฉคามก็ก่ตายมาเป็นเมืองสวรรค์โลก และพระธาตุพระสาวี่บุตร
 เจ้า ก็บรรจุไว้ในบ้านนางโมคคัลลีย์ และนางทั้งสองนั้นก็เป็นญาติแก่
 กัน และบ้านอุตรคามินี่ เดิมแต่ด้วยพระพ่อชั้พราหมณ์ไปค้าขายแก่
 กัน กินบวชถือศีลด้วยกัน และเจ้าธรรมกุมารลูกพระธรรมราชา
 และเจ้าอุโลกกุมาร เป็นเจ้าภิกษุทรงไตรปิฎก และออกจากพระ
 ศาสนา พระบิดามารดาและเผ่าพันธุ์ให้เป็นพระยา จะได้ช่วยกัน
 บัองกันอันตรายศศัตรู อันจะมาแต่ทิศต่าง ๆ ครั้นคิดแล้วจึงให้พระ
 ๗ องค์นั้นไปแก่ชาวบ้านบัญญัติมัจฉคาม ให้ทำกำแพงล้อมบ้านให้รอบ
 คอบแล้วให้ตั้งเวรเอนหอดวงแล้ว จึงให้มารับเอาเจ้าอุโลกกุมารราชา
 ภิกษุให้เป็นพระยาศรีธรรมมาโคกราช ในเมืองทริภุญชัย ด้วยนาง
 พราหมณ์ แล้วให้ชาวบ้านอุตรคามทำกำแพงล้อมบ้านให้มั่นคง
 แล้ว จึงพระพ่อชั้พราหมณ์ผู้ใหญ่ มารับเอาธรรมกุมารไปราชา

ภิเชกด้วยนางพราหมณ์ ก็ได้ชื่อว่ากัมโพชนครคือเมืองทุ่งยั้ง และให้ลำดับนั้นไปตั้งบ้านบุรพคาม ตกแต่งกำแพงและคูให้ทำพระราชวังให้บริบูรณ์แล้ว จึงให้ระพ้อช้พราหมณ์ผู้ใหญ่มารับเอาเจ้าตั้งกุมารไปราชาภิเชกด้วยนางพราหมณ์นั้น จึงให้ชื่อเมืองบริบูรณ์นคร อันว่าเมืองทั้งสองเมืองนี้ก็เป็นกษัตริย์ช้อตรงต่อกัน แล้วจะได้มีใจโดยแก่ราชสมบัติหามิได้ ต่างกันต่างก็อยู่ ครั้นถึงเวลาเทศกาลก็มาถวายบังคมดาแล้วก็ไป และจะได้มีใจซึ่งและมีจิตริษยาแก่กันหามิได้ แต่กษัตริย์ดิบ ๆ กันมาได้ ๓ ชั่วตระกูล

เรื่องพระร่วงอรุณกุมารเมืองสุวรรณโลก

พระพุทธศักราชได้ ๕๐๐ ปีมะโรงต้มฤทธิศก จุศักราช ๘๖ ปีกุน พระยาอภัยคามินีค้ดาจารย์บริตุทธช้อยู่ในเมืองหริภุญชัยนคร ย่อมออกไปจำศีลอยู่ในเขาใหญ่ จึงร้อนถึงอาตมนางนาคอยู่มิได้ ก็ขึ้นมาในภูเขาใหญ่นั้น ก็มาพบพระยาอยู่จำศีล เขาก็มาเล่นเมถุนด้วยนางนาค ๆ อยู่ได้เจ็ดวันแล้วจะดาไป พระยาจึงให้ผ้ารัดกัมพดและขำมรงค์ไปแก่นางนาคให้ชมต่างพระองค์ นางนาคก็กลับลงไป พระยาก้เข้ามาเมืองตั้งเก่า และนางนาคก็มีครรภ์แก่และนางนาคก็ว่าถูกตุนมิใช่เป็นไซ้ และจะเป็นมนุษย์ที่เดียว และจะคลอดในเมืองหิมได้แล้ว จึงขึ้นมาถึงภูเขาก้อาตมแห่งพระยานัน

ก็ประสูติกุมาร ผ้าและแหวนนั้นนางก็ไว้แก่ลูกคนแต่ตัวก็หนีลงไปเมืองนาค

และมีพรานพเนจรคนหนึ่ง ออกไปหาเนื้อในป่า ได้ยินเสียงกุมารร้องไห้ และพรานเข้าไปก็เห็นกุมาร แล้วพรานก็ตั้งญาว่าลูกท้าวหลานพระยาและเห็นตุ้มมากดีดู และซัดลูกเตี้ย พรานจึงเอากุมารนั้นไปให้ภรรยาคนเลี้ยงไว้เป็นบุตรบุญธรรม

และสมเด็จพระเจ้าอภัยคามนิษัราช ไซ้ให้เสนาอำมาตย์สร้างพระมหาปราสาท จึงให้เกณฑ์เอาชาวบ้านมาถากไม้ตั้งเต้าพระมหาปราสาท และพรานนั้นก็ต้องเกณฑ์มาถากไม้ จึงเอากุมารนั้นเข้ามาไว้ด้วย และร้อนด้วยรัศมีพระอาทิตย์ พรานนั้นจึงเอากุมารเข้ามาไว้ในร่มพระมหาปราสาท ๆ ก็โอนไปเป็นหลานที่ พระยาเห็นก็หลอกพระทัย จึงให้เอาพรานนั้นเข้ามาดู และพรานจะพรางมิได้ก็บอกว่าลูกเขาซัดเตี้ยในป่า และข้าพเจ้าเอามาเลี้ยงไว้เป็นลูกพระยาจึงถามว่ามีอันใดอยู่ด้วยกุมารนั้นบ้าง จึงกราบทูลว่ามีแหวนและผ้าอยู่ด้วยกัน และพระยาจึงให้พรานเอามาดูก็รู้ว่า เป็นราชบุตรแห่งตน พระองค์จึงให้รางวัลแก่พรานนั้น แล้วพระองค์จึงให้หาชะม่นมรับเอากุมารนั้นมาเลี้ยงไว้แล้ว พระองค์ให้ชื่อกุมารนั้นว่า เจ้าอรุณราชกุมาร

แต่ยังมีกุมารผู้หนึ่งอันเกิดร่วมชาติมนุษยด้วยนางอัครมเหสี
 ชื่อว่าเจ้าฤทธิกุมาร เป็นน้องเจ้าอรุณราชกุมาร และเจ้าพี่น้อง
 ทั้งสองร่วมใจกัน และเจ้าอรุณราชกุมาร ได้พุทธทำนายพระพุทธเจ้า
 เมื่อไปฉนเพदनอกบ้านปัญจมัชฌคาม และพระยาอภัยคามินี่มาคิด
 แต่ในพระทัยว่า เมืองใดจะสมควรแก่ถูกแห่งกฐิน จึงเห็นแต่เมือง
 ดัษณาดัยยังแต่พระราชบิดา และพระราชบุตรหามีได้ และพระยา
 อภัยคามินี่จึงเอาเจ้าอรุณราชกุมารเป็นพระยาในเมืองดัษณาดัย ก็
 ได้นำชื่อพระยาร่วง และพระองค์จึงให้สร้างพระวิหารทั้ง ๕ ทิศ
 สร้างพระจำดองไว้แทนพระองค์ ดิศพระมหาธาตุและพระระเบียง
 สองชั้นแล้วเอาแดงทำเป็นค้ำย และเสาศิโอมรอบพระวิหาร และ
 พระองค์ก็ให้หาช่างทองมาทุกบ้านทุกเมือง จึงให้เอาทองแดงมาทำ
 เป็นดำพระขรรค์ ยาว ๘๘ ศอกกึ่ง คัน ๕ ศอกกึ่ง ปลาย ๓ ศอก
 และแก้วใดยอด ๓๕ ใบ และมัดดังกัแทนรองยอดใหญ่ ๘ กำ ครอบ
 ทองดี ๓๐ ชั้นและหุ้มทองแดง ขดสิบขนุนลงมาถึงคันทูหา และสร้าง
 อุโบสถให้เป็นทานแก่พระสงฆ์เจ้า และให้สร้างที่คันทูวังพระธาตุเป็น
 วิหารและพระเจดีย์ จึงให้ชื่อว่าวัดเขารังแร้ง และพระเจ้าอรุณราช
 คือพระยาร่วงนั้น และทำวพระยาประเทศเมืองใด ๆ จะทนทาน
 อานภาพพระองค์ก็หามีได้ มาถวายเป็นกมทวดถกถมพุกวับ เพราะ
 พระองค์ต้องพุทธทำนายพระพุทธเจ้า และอายุพระองค์เจ้าได้ ๕๐ ปี

พอคำรบพระพุทธศักราชได้ ๓๐๐๐ ปี รุกศักราช ๑๑๘๘ ปี มะโรงนพศก
 จึงคนอันเป็นใหญ่กว่าทั้งหลายนำเอาช้างเผือกงาคำกับเขี้ยวมาถวาย
 แก่พระองค์ ด้วยบุญที่พระองค์ทำหุ่่นช้างได้ตอกไม้ ถวายแก่พระ
 พุทธเจ้าแต่ชาติก่อน และเมื่อพระองค์จะอุปศักราชพระพุทธเจ้า จึง
 ให้นิมิตต์พระอริตเถร และพระอุปคุตเถร และพระมหาเถรโดยถาย
 คือพราหมณ์ เป็นเชือมาแต่พระรามเทพ และพระอรหันต์เจ้าทั้ง
 ๕๐๐ พระองค์ ทั้งพระพุทธโฆษาจารย์วัดรังแร้ง และชุมนุมพระ
 ดั่งฆเจ้าทั้งหลาย ณ วัดโคกสิงคารามกลางเมืองด้ขนาโดย และทำ
 พระยาในชมพูทวีป คือ ไทยและลาวมอญจีนพม่าดั่งกาพราหมณ์เทศ
 เพศต่าง พระองค์เจ้าให้ทำหนังสือไทยเฉียง มอญพม่าไทยและขอม
 เฉียงขอมมีมาแต่นั้น

พระยาร่วงมีพระราชโองการตรัสแก่เจ้าฤทธิกุมาร ว่า
 พระยากรุงจีนเหตุใดจึงมีมาช่วยอุปศักราช มาเราพี่น้องจะไปเอา
 พระยากรุงจีนมาเป็นข้าเราให้ได้ ครั้นพระยาทั้งตองพี่น้องคิดด้วย
 กันแล้วจึงบังคับอำมาตย์ทั้งหลาย ให้แต่งเรือดำหนึ่งยาวแปดวา
 ปากกว้างสี่ศอก ครั้นได้ฤกษ์วันอาทิตย์เดีจออกไปด้วยกำดั่งนำ
 และอันเป็นชาติแห่งนางข้างวธาหกเทวบุตร และนอกนั้นเทวบุตร
 ไปด้วย พระองค์ทั้งตองมีแต่พระขรรค์ขหนูศิลป์ ทั้งพระภูมิและ
 พระพายก็พัดพาไป และนางเมฆดาเจ้าด้มูทรกัณยัตริภักษามิให้เป็น

อันตราย และไปใต้เดือนหนึ่งจึงถึงกรุงจัน และวันเมื่อไปถึง
 นั้นบังเกิดเป็นอัศจรรย์ให้เป็นหมอกตกมิให้เห็นพระจันทร์พระอาทิตย์
 และจันทั้งห้าให้ชนลุดหนึ่งหัวฟองทั้งเมือง ต่ทำนต๊ะเทื่อนหัว
 ไหวนัทหนา และพระยากรุงจันจึงให้หาเสนาอำมาตย์มาชุมนุมใน
 ท้องพระโรง และพิพากษาคด้วยกันแล้ว จึงใช้ให้ขุนแก้วการจัน
 พิจารณาตุในท้องมหาสมุทร และขุนแก้วการจันไปข้างใต้ข้างเหนือ
 มิได้เห็นดำเภาดำโคดำหนึ่งในท้องทะเลมิได้ แต่เห็นแต่เรือน้อย
 ดำหนึ่ง มีไทยสองคนขุดอยมา และขุนนางแก้วการจันได้เห็นแล้ว
 จึงกลับไปทูลพระเจ้ากรุงจันๆ ก็รู้ในพระทัยแห่งพระองค์ ด้วยมีพระ
 พุทธทำนายไว้แต่ก่อนอยู่ในเมืองแห่งกุ ว่ามีไทยสองคนพี่น้องจะ
 ข้ามทะเลมาแสวงหาเมีย และชายผู้หนึ่งจะเป็นเจ้าแก่ชาวชมพูทวีป
 และจะอุปคักราชพระพุทเจ้า แล้วแต่มาถึงกุนเที่ยงแท้แล้ว ครั้น
 พระยากรุงจันรู้ในพระทัยแล้ว จึงใช้พัดจันออกมารับพระองค์ขึ้น
 มาถึงเรือนหลวงแล้ว จึงให้นั่งบนแท่นแก้ว และพระยากรุงจัน
 จึงถวายบังคมแล้วจึงชวนเจรจา และพระยาร่วงก็ทรงภาษาได้
 ทุกประการ และพระเจ้ากรุงจันจึงนำเอาพระราชธิดามาถวายให้
 เป็นพระอัครมเหสี ด้วยเหตุว่านางนั้นได้ทำบุญไว้ด้วยพระองค์แต่
 ชาติก่อนมา ได้สร้างพระไตรปิฎกทั้งสามไว้ในพระพุทศาสนา
 พระพุทเจ้ากุดันซ์ และเมื่อพระพุทเจ้าเราไปนั่งฉันจันหันในบ้าน

บัญจมิตรคาม เป็นนาคีให้น้ำเป็นทานแก่พระพุทธเจ้าเราๆ ก็ทำนาย
 ไว้ว่า นาคนี้จะได้บศักราชพระศกาศคเมื่อถวัน ๓๐๐๐ ปี ได้แก่
 พระยาร่วงเจ้า^๕ และพระยากรุงจันทรทุกประการ เห็นตามพระทัย
 พระยาร่วงทุกประการ อันจะชด้นมิได้ จึงให้นางราชกัถยาณั้แก่
 พระองค์เจ้า และพระยากรุงจันไชให้อำมาตย์แต่งดำเภาเถตราดำ
 หนึ่งกับเครื่องบรรณาการ และพระยากรุงจันจึงฝ่ามังกรออกเป็น
 ดงอภาค และข้างทางให้มาแก่พระราชาธิดา ถ้าและเมื่อหน้าไปจะ
 มีราชดำถันถึงกันแล้ว ให้เอาตราปรกกับกันดู ถ้าและเป็นดวงเดียว
 กัน จึงตั้งทศดำราชดำถันพระราชาธิดา พระเจ้าร่วงจึงมาดำเภา
 กับด้วยนางพสุจเทวี และเจ้าฤทธิราชกุมาร และฝูงจันทร^๕ หาดาย
 ๕๐๐ เป็นบริวาร ไซดำเภาไปได้เดือนหนึ่งจึงถึง ด้วยขานภาพแห่ง
 เทพยดา ครนถึงเมืองธัษนาถยแล้ว ขณะนั้นนาทะเลขนมาถถึงเมือง
 ธัษนาถย จึงไซดำเภาไปมาหากันได้ พระองค์ได้ตั้ง^๕ ฐนถถึงเรือน
 หดวงแห่งพระองค์เจ้าแล้ว และท้าวพระยาทั้งหาดายกราบถวายมังคม
 และจันทร^๕ หาดายก็ทำถด้วยขามถวาย จึงมีเกิดถด้วยขามถ่นนั้นมา ทำ
 ไทถงถองถ้อยเย็นเป็นถุช ตั้งแต่ทำบุญให้ทานรักษาคัด และถือ
 ความถัจถยุมิให้พถาคพถัง จึงมีตะบะตะระว่าถิงโตก็เป็นถิงนั้นทุก
 อัน และพระองค์ก็จึงให้เอาพสุจกุมารผู้เป็นน้อง ตั้งพระราชวงถ้อย
 นอกเมือง และเจ้าพสุจกุมาร เจ้าฤทธิกุมาร เป็นอันรักใคร่กัน

เป็นอันหนักหนา มิได้ฉันทาทอษาแก่กัน ไปมาด้วยกัน เข้าไป
ถวายเป็นมงคลด้วยกันมิได้ขาด ในพระราชวัง

และเมืองพิชัยเชียงใหม่มีแต่พระราชธิดา และหาพระราช
บุตรีมิได้ แต่อำมาตย์เมืองพิชัยเชียงใหม่ จึงกราบทูลขอ
พระราชทานเจ้าฤทธิกุมารจะให้เด็กราชธมภ์ดัดบกระกูดมิให้ขาด
เสียได้ และธมภ์เจ้าพระอรุณราช จึงพระราชทานเจ้าฤทธิกุมารผู้
เป็นน้อง เด็ดชันไปด้วยกัน และให้เจ้าพดุงกุมารอยู่รักษาเมือง
กับนางพดุงเทวี พระองค์ทรงช้างเผือกงาดำมีฤทธิขึงหนักหนา กับ
ด้วยอำมาตย์เสนาเด็กรักษาประพาศคันทนพนมใหญ่กิ่งกวดางหน และจึง
เจ้าฤทธิกุมารผู้ของผินหน้าช้างเข้าคอกกันแล้ว พระองค์จึงจับเอา
คนที่ทองเต็มไปด้วยน้ำทรงอธิษฐานให้แดนแคว้นแคว้นแห่งเจ้าแต่วัน
นี้ไป พระองค์จึงทรงเทน้ำในคนที่ทองลงไปเป็นสำคัญ แล้วจึงเอา
ตะปุดทองแดงใหญ่ ๓ กำ ๓ วา ๓ ตัว บักไว้เป็นประธาน ครั้นพระ
องค์บักแดนไว้ให้แล้ว ก็เด็กรักษาเมืองแล้ว นางมติกาดูกเจ้า
เมืองเชียงใหม่มาค่อนรับเด็กรักษาเข้าไปในเรือนหลวง แล้วพระยา
อำมาตย์เสนาทั้งหลายก็กราบถวายบังคมแก่พระองค์เจ้าแล้ว

และขณะนั้น พระอรหันต์เจ้านับได้เป็นหลายพระองค์ และ
พระมหากษัตริย์เจ้า จึงให้ไปว่านางมติกาดูกผู้เป็นโอรส อำมาตย์
จึงให้ไปถามพระอรหันต์เจ้า ๆ จึงเด็กรักษาด้วยทิพยจักขุแล้ว จึงบอก

แก่อำมาตย์ว่า อุบัติกาเขาได้ให้ท่านมิณฑบาท อันรายไปด้วย
 ดอกมะลิและทานเชือกเองแล้ว อำมาตย์จึงไปทูลแก่พระองค์ชั้นนม
 ยินดีนักหนา จึงราชาภิเษกเจ้าฤทธิกุมารให้เป็นพระยาดอกกับด้วย
 นางมณฑกาเทวี เมืองพิริยเขียงใหม่จึงคึกคักดีบุญแดนนั้นมา และ
 ดาวผู้หญิงจึงตั้งชื่อเอาตัวเป็นจาร์ตตั้งมา และพระยาร่วงจึงถนัดกับ
 ลงมาเมืองพระองค์ตั้งเก่า

และพระยาร่วงขณะนั้นคะนองนัก มักเดินเบียและเดินว่า
 ไม่ถือตัวว่าเป็นท้าวเป็นพระยา เด็ดจไปไหนก็ไปคนเดียว
 และพระองค์ก็ทรงบังเห็ดอม รู้จักใครเพททุกประการ ว่าให้ตาย
 ก็ตายเอง ว่าให้เป็นก็ตัวเอง วันหนึ่งขอมผู้คนมาแล้วก็ถวาย
 เป็นหินแดง และขอมก็ชนะไม่ได้ด้วยวาจาตั้งแห่งพระองค์ ๆ ได้ทำ
 บุญแต่ชาติก่อนมา และเคราะห์แก้วอุทกประดาทพระยากรุงจันท
 ให้มาแก่พระองค์ ๆ จะไปได้ ๘ วันน้ำมิเสวยก็ได้

ในกาลวันหนึ่ง พระองค์ก็ทรงว่าดวงคว้างขาดลอยไปถึงเมือง
 ของอู และพระยาของอูนั้นเป็นข้าพระร่วงเจ้า แต่ก่อนชื่อ นายอู
 ไปคลอดถึงเผือกให้แล้วจึงเอาบ้านเมือง ด้วยเคราะห์ต้องถึงเผือก
 อันเป็นทิพย์จึงได้เป็นพระยานั้น และว่าดวงพระร่วงเจ้าขาดลอยไปตก
 อยู่บนปราสาท พระยาร่วงเจ้าตามไปถึงเมืองของอู และพระยา
 ร่วงเจ้านั่งอยู่ในบรรณศาลานอกเมือง ครั้นค่ำพระองค์ก็ถอยเข้า

ไปทำชู้ด้วยธิดาพระยาตองอู่อยู่ในปราสาทอันแล้วไปด้วยเหล็กคาค
 ดงมาทกชั้น แต่เมื่อพระร่วงเจ้าจะขึ้นเขาวงนั้น พระองค์เจ้าให้
 พระยาตองอู่ขึ้นชน พระองค์ก็เหยียบว่าพระยาตองอู่ชนเขาวง
 ครนเอ่อมหียบมาถึงพระหัตถ์ พระองค์ก็เหยียบศีรษะชนเขาวง
 ด้วยพระองค์คิดว่าเป็นขามได้ถลอกความ และพระองค์เขาวงได้แล้ว
 พระองค์ก็หันมา และดูธิดาจึงบอกแก่พระยาตองอู่บิดา ๆ จึงรู้
 จึงให้ไปตามเอาตัวของพระองค์คืนมา และธิดาได้พระองค์ออกได้
 พานทองไว้ จึงตั้งตัวพระองค์มาจากเมือง และพระองค์ก็ไม่ว่า
 เขาเอาได้ไว้ ด้วยกรรมที่พระองค์เป็นกา และพระยาตองอู่เป็นปลา
 และกาตากได้ออกไว้จะกินกับมิกิน แต่นั้นมาดาวมักเป็นผัดกินได้
 กินฟูกคนทั้งหลาย ครั้นพระร่วงเจ้ามาถึงเมืองดันทนาโดย และมา
 ยังพระอัครมเหสีและพระذنมหงหลาย ถวายบังคมแล้วก็เปิดของ
 อารมณ์ออกจากพระองค์ไว้แล้ว และเจ้าพดุงกุมารก็เข้าไปถวาย
 บังคม จึงมีพระราชโองการตรัสตั้งเจ้าพดุงกุมารว่า กูจะไปอาบน้ำ
 มิเห็นกูมา เจ้าเป็นพระยาแทนพี่เถิด และเจ้าพดุงกุมารก็ไม่รู้
 และดำคำณว่า ๆ เถ่น ครั้นพระองค์ลงไปอาบน้ำที่กวางแก่งเมือง
 ก็อันตรธานหายไปไม่ปรากฏ ในพุทธศักราช ๑๒๐๐ พระยาร่วง
 สันทิววงศ์ กุศักราช ๑๕๘ ปีชวดดิถีศก

เสนาอำมาตย์ท้าวพระยาทั้งหลาย ก็ร้องให้รำไรไปมา ทั้ง
 ดนมชาดแม่ทั้งหลายเป็นทุกข์หนักหนา และเจ้าพุดจุกุมารจึงให้
 ราชทูตถือข่าวดำเนินขึ้นไปทูลพระยาดอกกุมารราชนครเมืองพิชัยเชียงใหม่
 ใหม่ผู้เป็นน้องพระองค์ พระยาดอกกุมารจึงลงมาราชาภิเษกเจ้าพุดจุกุมาร
 ให้เป็นพระยาในเมืองสุวรรณดิษฐ์แล้ว ครั้นพระร่วงเจ้าทิวศก
 วันหนึ่งแล้ว ช่างอินเกิดร่วมชาติคืนก็ตายคนละวัน และพระยาดอก
 กุมารขึ้นไปเมืองพิชัยเชียงใหม่ตั้งเก่า

และมีเสนาคนหนึ่งชื่อไตรภพนาถ คิดอ่านราชการณรงค์
 ดังกรมรอบคอบนัก จึงทูลแก่พระยาพุดจุกุมารว่า เมืองเราขึ้นพระ
 เจ้าข้าหาผู้มั่งมีบุญมีได้แล้ว และอินครายจะบังเกิดมีไปเมื่อภายหลัง
 ขอพระองค์ให้แต่งกำแพงและหอรบไว้ให้มั่นคง แล้วจึงมีพระราช
 โองการตรัสตั้งขุนไตรภพนาถรับพระราชโองการตรัสตั้งแล้ว จึง
 ให้หาเสนาอำมาตย์ช่วยชวา และตำรวจนอกในไพร่พลโยธาทั้งหลาย
 ให้ย่อกำแพงเข้าไปเป็นบ้อมให้รอบเมือง และย่อซาดาลมไว้ และ
 ที่ถมนั้นให้ไว้ปืนใหญ่ทุกแห่งทุกตำบล และค่ายชั้นในและค่ายชั้น
 นอก และตั้งค่ายเชิงเรียงพนมแห่งหนึ่ง พนมหัวช้างแห่งหนึ่ง พนม
 บ่อนเบี้ยแห่งหนึ่ง และให้แต่งพระนครราชธานี แล้วตั้งบ้อมและ
 ช่องปืนใหญ่ แล้วให้ตกแต่งหัวเมืองเอก & หัวเมือง เมืองโท ๘

หัวเมือง แต่งสรรพยุทธทั้งปวงไว้สำหรับต่อสู้ข้าศึก แล้วให้แต่ง
คนเร็วม้าไ้แค้นหากัน จึงฉับพลับทุกหน้าด่าน

แล้วให้กำหนดกฎหมายไว้ทุกหน้าด่าน แล้วให้กำหนด
กฎหมายไปถึงเมืองกัมโพชนคร ให้กำหนดกฎหมายดัด ๆ กันไปถึง
เมืองศรี เมืองฉวางคมบุรี เมืองยางศิริ นครศิริ เมืองขอนแก่น และ
เมืองเห็ดก เมืองสิงเทา เมืองท่งนชนแก่เมืองกัมโพชนคร ท้าวพระ
ยาตกแต่งบ้านเมืองทุกแห่ง และเมืองพิบูลย์นคร อินชนแก่เมือง
หริภุญไชย คือเมืองดำพูนทุกวันนี้ และเมือง ๘ หัวเมืองนั้น ให้
แต่เครื่องดำตราวุธและตรวจด่านทาง แต่งคนเร็วม้าไ้ไปฟังข่าว
แก่กันให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวทุกเมือง และเจ้าพสุธาธิราชให้พยานิชย์
พ่อค้าดำเกาดำหนึ่ง ให้ถือราชดำเนินไปถึงเมืองกรุงจีน ถึงพระเจ้า
กรุงจีนผู้เป็นตา ทูลขอช่างหล่อปืน ๓๐ คน และพระเจ้าตากก็ให้มา
ตามพระเจ้าหลานทูลขอ มาได้ ๘ เดือนก็ถึงเมืองฉันทาย เจ้า
พสุธาธิราชจึงให้ช่างหล่อ ปืนใหญ่ ๓๒๐ บอก ปืนนกดับ ๕๐๐ บอก
จึงมีช่างหล่อดัมฤทธิธมมัดแต่นมา พระองค์จึงให้คนทั้งหลាយรักษา
ไว้ตามช่องทางดินและถูกเป็นอันมาก ถูกนั้นให้เอาดินปั้นเผาเป็น
เกลี้ยงให้เป็นลูกปืน

เรื่องพระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก

ครนถึงเดือนอ้าย ๕ ค่ำ ๕ พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก พระ

เจ้าเชียงแสน ให้เสนาอำมาตย์และมหาอุปราชตรวจจักร์พดโยชา
ข้างม้าเครื่องศาสตราวุธทุกท้าวพระยา บั้น หอก ตาบ ได้ ชนุ หน้าไม้
เกราะเหล็ก เกราะเขา แล้วจึงตั้งพระยาเชียงราย พระยาเชียงดือ
เป็นแม่ทัพหน้า พระยาเชียงฝางเป็นปีกซ้าย

เจ้าพสุจราชจึงให้อุปทูตขึ้นไปฟังข่าวได้รู้อาการทั้งปวงแล้ว
จึงกลับมาทูลแก่พระยาพสุจราช ๆ จึงให้กัญหมายไปแก่พระยาพิชัย
เชียงใหม่ อันเป็นพระญาติแห่งพระองค์แล้ว พระยาดือธิราชถึง
ทิวงคต ยังมีบุตรชายผู้เป็นหลานแห่งพระองค์ ชื่อพระพรหมวิธ
จึงให้ขับพลเมืองนคร เมืองแพ้ว เมืองน่าน เข้าเมืองเชียงใหม่นั้น
เชิง ท้าวพรหมวิธจึงให้ทหารอาสาตั้งค่านทาง ให้รู้ว้างถึงตำบลใด
พระยาพสุจราช จึงให้ขับครัวเข้าเมืองตั้งขนาดยั้งเชิง แต่ครัว
ชายฉกรรจ์นั้น ให้อยู่ตั้งรบถอยหลังเข้าหาก่าย พระยาศรีธรรม-
ไตรปิฎกจึงให้ขับพลเข้าในเมืองตั้งขนาดยั้ง ให้ตั้งค่ายหอดวงใกล้
เมืองตั้งขนาดยั้งทาง ๕๐ เส้น จึงให้พดทหารโยชาด้อมเมืองตั้งขนาดยั้ง
เข้าไว้ จะเข้ามิได้ด้วยข้างในปืนใหญ่ปืนน้อยมาก จะเข้าข้าง
หัวเมืองพดโยชอาสาตั้งค่ายลงเป็นอันมาก พระยาพสุจราชจึงให้
พดโยชาให้ร้องคักถองใหญ่ทุกประตู ซ้ำคักถองกันระเทือนด้วย
เสียงกถองและปืนใหญ่ อาสาข้างนอกตายเบ็ดต้อง

พระพุทฺธโฆษาจารย์เจ้าวัดเขารังแร้งรู้อาการแล้ว จึงชุมนุม
พระสงฆ์ทั้งหลาย ว่าเราทั้งหลายอย่าให้เขาทั้งหลายรบกัน ไพร่
พดทั้งปวงจะตายเป็นอันมาก ครั้นคิดด้วยกันแล้ว พระพุทฺธโฆษา
จารย์เจ้าจึงไปถวายพระพรแก่สมเด็จพระเจ้าศรีธรรมบิฏุก ๆ ก็ฟัง
อำนาจพระอรหันต์เจ้า แล้วพระพุทฺธโฆษาจารย์เจ้าเข้าไปห้าม
พระยาพดุงราช ๆ ก็ฟังคำพระอรหันต์เจ้า ด้วยพระยาศรีธรรมไตร-
บิฏุก เป็นคู่กันกับนางประทุมเทวี แต่ชาติก่อนให้ท่านมีส่วนร่วมใจกัน
จึงมาเกิดใกล้กันจึงให้มารบกัน พระยาพดุงราช รู้แจ้งเพราะพระ
อรหันต์เจ้าแล้ว จึงมายังชาวเจ้าชาวแม่ นางเฒ่านางแก่ทั้งหลาย
ให้ประดับประดานางประทุมเทวีแล้ว พดุงราชจึงไปถวายบังคม
แล้วก็เวนพระราชธิดาให้แก่พระยาศรีธรรมไตรบิฏุกทุกียินด้นักหนา
แล้วอนุญาติแก่กัน แล้วพระยาศรีธรรมบิฏุกก็ให้ยกทัพถึงเมือง
เชียงใหม่ แล้วท้าวพระยาที่ต่างคนต่างไปบ้านเมืองคน

พระยาศรีธรรมไตรบิฏุกก็ได้พระราชกุมารในสำนักนางประ-
ทุมเทวีต้องคน ผู้หนึ่งชื่อเจ้าไกรสรราช ผู้หนึ่งชื่อเจ้าชาติดาคร
เจ้ากุมารทั้งสองประกอบด้วยอานุภาพ ทั้งรูปทรงกงาม ทั้งใจก็เป็น
กุศล

แต่ชาติก่อนพระเจ้าศรีธรรมไตรบิฏุกเป็นภิกษุ ได้สร้าง
พระไตรปิฏกเมื่อศาสนาพระกกุณธ์เจ้า ครั้นพระองค์เกิดมาตรัสรู้

ในไตรปิฎกทั้งสาม พระองค์จึงรู้ในพระทัยว่า พระพุทธเจ้าได้ตั้ง
ไปบิณฑบาตทางตะวันตกตะวันออก แล้วตั้งไปอาศัยฉันทัน
ใต้ต้นส้ม และควรจะไปสร้างเมืองไว้ในสถานที่นั้น พระเจ้าศรี
ธรรมไตรปิฎกคิดแล้วจึงมีพระราชโองการตรัสตั้ง จ่านกร้อง จ่า
การบูรณ ให้ทำเป็นพ่อค้าเกวียนไปด้วยคนละ ๕๐๐ เต็ม เต็มไป
ควนทุนทรพยทงหลาย

จ่านกร้อง จ่าการบูรณ รับพระราชโองการแล้วทูลตา พวก
พาณิชย์พ่อค้าตามส่งแล้ว จ่านกร้อง จ่าการบูรณ จึงมาจากเมือง
เชียงแสน มาถึงเมืองน่านแล้วก็มาเมืองดิหุด่ม พักพลไพร่พระบาท
ชาติพระพุทธเจ้าแล้วจึงข้ามแม่น้ำครอมคินิม แล้วจึงข้ามแม่น้ำ
แก้วน้อย แล้วจึงถึงบ้านพราหมณ์ ที่พระพุทธเจ้าไปบิณฑบาต
บ้านพราหมณ์ข้างตะวันออก ๑๕๐ เวียน ข้างตะวันตก ๑๐๐ เวียน
มีเศษ

เรื่องสร้างเมืองพิษณุโลก

จ่านกร้อง จ่าการบูรณ คิดอ่านกันว่า พระเจ้าศรีธรรมปิฎก
เจ้าเราใช้เรามาชำระรอยจะเป็นปริศนามาแก่เราทั้งสองนี้แล้วมีอาญา
ฐานหนักเป็นอันราบคาบนักหนาทั้งสองฝาก มีบ้านพราหมณ์ที่อยู่
ทั้งสองฝาก มาเราจะสร้างเมืองถวายแก่เจ้าเราเถิด ครั้นเจ้าทั้งสอง
คิดกันแล้ว จ่านกร้องจึงให้พ่อค้าเกวียน ๕๐๐ เต็มข้ามไปข้างตะวัน

ตกก็ตั้งทัพประกับเกวียนไว้แล้ว จึงทำสารบาญชีชะพอพราหมณ์
 และไพร่ของคนรวมกันเป็นคน ๓๐๐๐ ทำอิฐ จำการบูรณทำบาญชี
 ชะพอพราหมณ์และไพร่พลของคน รวมกันเป็นคน ๓๐๐๐ เท่ากัน
 ทำอิฐได้เป็นอันมาก แล้วจึงให้หาชะพอพราหมณ์ อันเป็นผู้เฒ่า
 ผู้แก่ตามโดยศาสตร์ จึงให้ชะพอพราหมณ์กินบวชถือศีล เชนง ๗
 วัน แล้วสระเกล้า แล้วขนได้ถับอัมพวายแก่พระอิศวรเป็นเจ้า จึง
 เอาพระอิศวรออกไปเดียบที่ตงเมือง จึงให้พราหมณ์ชักรอบทิศตง
 เมืองแล้ว จึงบ้นหน้าที่ยาว ๕๐ เส้น ต่กติดิบเส้น ดิบวา บ้นหน้าที่
 ไร่แก่พราหมณ์จะได้เท่าใด ไทยจะได้เท่าใด ดาวจะได้เท่าใด ครั้น
 บ้นหน้าที่แล้ว พอได้ ณ วันพฤหัสบดี เดือนสาม ขึ้นค่ำหนึ่ง
 บิดฤกษ์ก เพดาเช้า ต่อกับเพดาเมื่อพระพุทธรเจ้าฉันจันหันใต้คน
 ต่มอวันนั้น พระอุปพัทธและพระภิรมานนท์กนิพพานในที่นั้น แต่
 ก่อนก็เรียกว่าพนมต่มอ บิดนั้นก็เรียกว่าเขาต่มอแครง เขาบรรจ
 พระธาตุเจ้าตงต้องไว้ในที่นั้น และครั้นพระต่งฆ้องคีโตเข้ามาอยู่ที่นั้น
 ก็ยอมเรียกตามที่นั้นว่าเป็นอริญวาสี จำนวนกร่องสร้างข้างตะวันตก
 จำการบูรณสร้างข้างตะวันออกแข่งกัน ทำบ้นหนึ่งกับเจ็ดเดือนจึงแล้ว
 รอบบ้านพราหมณ์ทั้งหลาย ทั้งคู่อ้อมกันหันทางเด็กเฉียงขว่ ดู
 ชาวบ้านทริภุญไชยไปมา บ้นพระนอนเด่นต่งตองฟากเป็นประตูแปด
 อันตามอันตบักัน เจ้าตงต้องจะให้ชื่อประตู ก็ถามคนอันเป็นผู้เฒ่า

เรื่องสร้างเมืองพิษณุโลก

ผู้แทนทั้งหลาย พราหมณ์ทั้งหลายจึงว่าต้องตีเป็นมหาเดนา การ
ทั้งนาคแต่บุญญาเจ้าทั้งสองเกิด สร้างเมืองมีหนังกบ ๗ เดือนจึง
แล้วคั้งแฉ ครั้นจำนกร้อง จำการบูรณ ทำเมืองแล้วทั้งสองพาก
ทั้งทวารบานประคองบริบูรณ์แล้ว จึงตั้งรับพราหมณ์ให้รักษาเมือง
ครั้นได้ฤกษ์ดีจึงนำเอาเกวียนและคน ๕๐๐ เต็มขึ้นไปสองเดือนจึงถึง
เมืองเชียงแต่นราชธานี จำทั้งสองเข้าไปถวายบังคม จำทั้งสองจึง
กราบทูลพระกรุณาว่า พระองค์เจ้าไซ้คู่เข้าไปถึงที่พระพุทธเจ้าฉัน
ฉันหันได้ค้นดมอ สถานที่นั้นเป็นอันดุกนกัหนา ข้าพเจ้าชวนกับ
ระพ้อพราหมณ์ทั้งหลายสร้างเมืองถวายแก่พระองค์เจ้าแล้ว

พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎกยินคั้นกัหนา จึงมีพระราชโองการ
ครัดตั้งแก่เดนาอำมาตย์ ให้ชุมนุมท้าวพระยาทั้งหลาย พระองค์จึง
ให้จำทั้งสองไปก่อนเป็นทัพหน้า ท้าวพระยาทั้งหลายเป็นปีกซ้ายขวา
เจ้าไกรถรรวาช เจ้าชาติดาศร พระราชโอรสทั้งสองเป็นกองวังหลัง
ตามเดด็จพระราชบิดาพระราชมารดาออกจากพระนคร ณ วันอาทิตย์
เดือนอ้าย แรมหกค่ำเพลาเข้าไปได้สองเดือนจึงถึง พระองค์ได้ตั้ง
ทัพดับพดาทองริมหน้า โกลเมืองประมาณ ๓๐๐ เต็ม สมเด็จพระ
เจ้าศรีธรรมไตรปิฎก จึงให้ท้าวพระยาทั้งหลาย และเจ้าไกรถรรวาช
เจ้าชาติดาศร ตามเดด็จเข้าไปในเมือง แล้วจึงให้ชื่อเมือง จึงมี
พระราชโองการครัดถามระพ้อพราหมณ์ว่าเราจะให้ชื่อเมืองอันใด

พราหมณาจารย์จึงกราบทูลตอบพระราชโองการว่าเจ้ามาถึงวันนี้ใน
ยามพิศณุ พระองค์ได้ชื่อเมืองตามคำพราหมณ์ว่าเมืองพิศณุโลก
ถ้าจะว่าตามพระพุทธเจ้ามาบิณฑบาต ก็ชื่อว่าโสมบุรีตะวันออก
ตะวันตกชื่อจันทบูร พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎกจึงมีพระราชโองการ
ตรัสตั้งท้าวพระยาทั้งหลายว่าเราชวนกันสร้างพระธาตุและพระวิหาร
ใหญ่ ตั้งพระวิหารทั้งสี่ทิศ ครั้นสร้างของพระยาแล้ว ต่างคนต่าง
ก็สร้างคนละองค์

เรื่องสร้างพระชินสี่ พระชินราช

พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก จึงรำพึงในพระทัยจะใคร่สร้าง
พระพุทธรูปให้แล้วด้วยสัมฤทธิ์ ครั้นพระองค์รำพึงแล้วจึงให้หาช่าง
ได้บ้างพิศณุคนหนึ่ง บาพรหมคนหนึ่ง บาธรรมราชคนหนึ่ง บาราช
กุกศคนหนึ่ง ไต่ช่างมาแต่เมืองฉันทนาลัย ๕ คน มาแต่เมืองหริภุญ
ชัยคนหนึ่ง เป็นช่าง ๖ คน จึงมีพระราชโองการตรัสตั้งช่างทั้งหลาย
ว่า ท่านทั้งหลายให้ชวนกันรักษาคัด & ประการอย่าให้ขาด ครั้น
ตั้งช่างแล้วจึงพระราชทานรางวัลแก่ไพร่ทั้งหลายให้ชนดินและแถม
ให้แก่ช่าง ๆ จึงจะประสมดินปั้นเป็นรูปพระพุทธเจ้าตามรูป ตามมี
พระราชโองการตรัสตั้งนั้น ให้เหมือนพิมพ์เดียวกันและใหญ่่น้อยเท่า
กัน ครั้นปั้นเข้าพิมพ์แล้ว ท้าวพระยาทั้งหลายก็นำเอาทองสัม
ฤทธิ์มาถวายแก่พระองค์เจ้า ชวนกันหล่อพระพุทธรูปเป็นอันมาก

และช่างหล่อชนวนกันกินบวชเจ็ดวัน ก็ทำพดัดกรรมแก่เทวดาทังเจ็ดทิศ
 ครั้นได้ฤกษ์ดีจึงเอาพิมพ์เข้าเตา วันเชรห่ด่อนวันพฤหัสบดี เพ็ญ
 เดือนดี บิ๊จ้อ ชุมหมุ่พระดั่งข้ทั้ง หลายมีพระอุบาท์ และพระศิริ-
 มานนท์เป็นประธาน และพระดั่งข้เจ้าทงหลายห่ด่อให้พร้อมกันทง
 ด้ามรูป และรูปพระศรีศาสดา พระชินสีห์ทงดองพระองค์น้ทอง
 แด่นเต็มอกันบริบูรณ์ ยังแต่พระชินราชเจ้านมได้เป็นองค์เป็นรูป
 หามีได้ แต่ช่างห่ด่อถึงด้ามทงมีได้เป็นองค์ และพระเจ้าศรีธรรม
 ไตรบีฎก ก็เกิดเป็นทุกขยับงักหนา และพระองค์ก้ตั้งด้จ้อธิษฐาน
 ว่า ด้วยบุญเดชะอันกุได้เรียนพระไตรบีฎก และได้ทำพิธีกรรม-
 ฐานด่อนดั่งข้ทั้งหลายให้อยู่ทงมรรคผลแก่พระดั่งข้เจ้า หนึ่งจะ
 ปรารถนาเป็นพระพุทธรเจ้าองค์หนึ่ง ในอนาคตกาลน้มีได้ แต่พระ
 องค์เจ้ารักษาดีดและถือความดีดข้มิได้ขาด และมีใจกรุณาแก่คน
 และสัตว์ทงหลาย ครั้นพระองค์ตั้งด้จ้อธิษฐานแล้ว จึงมีพระราช
 โองการว่าแก่เจ้าประทุมเทวให้ตั้งด้จ้อธิษฐานบ้างเกิด ครั้นนางตั้ง
 ด้จ้อธิษฐานแล้ว ก็ร้อนถึงอาดันพระอินทร์เจ้า ๆ จึงนฤมิตเป็น
 คาปะชาวดงมาช่วยทำรูปพระคุมพิมพ์นั้นเบ้า ถ้าจะนฤมิตเป็นไปท้
 เดียวก้ได้ แต่ว่าจะให้ปรากฏแก่ตาคนทงหลาย ช่วยทำเป็นช่าง
 หนักมีกิน ช่างก็มีกิน ตาก็มีหดับ ใจก็แข็งหาท้จะก่ดข้มิได้ และมี
 รูปอันแก่กว่าคนทงหลาย แต่เที่ยวไปมาช่วยดองวันท้หนึ่งด้ามวัน

ทหนึ่ง จึงทำตรีศูไลในพระพักตร์ให้เป็นสำคัญ ให้รู้ว่าพระอินทร์
 เจ้าสุรธาธิบดีลงมาช่วย ครั้นถึงเดือนหนึ่งพิมพ์พระพุทธรูปแห่งแล้ว
 จึงให้ช่างทองหลายตงเตาจะหล่อพระชินราช แต่ ณ วันพฤหัสบดี
 เดือนหก ขึ้นแปดค่ำ ปีกุญ ตรีศก เพลาเช้า พุทธศักราช ๑๕๐๐
 ปีกุญสัมฤทธิ์ศก ด้วยอานุภาพพระอินทราธิราชเจ้า ทองก็แดงรอบ
 คอบบริบูรณ์ทุกประการหาที่ติมิได้ ครั้นบริบูรณ์แล้วพระอินทร์เจ้า
 เด็ดจ้อออกจากเมือง อำมาตย์จึงเข้าไปกราบทูลแก่พระเจ้าศรีธรรม
 ไตรปิฎก ให้รู้อาการว่าตาปะขาวที่มาช่วยกันนั้นไปแล้ว พระองค์
 จึงให้ไปตามและดูให้รู้เหตุ อำมาตย์ตามไปถึงกลางหนทาง ก็
 อันตรธานหายไปในที่นั้น อำมาตย์จึงเอาไม้ไปปักไว้เป็นสำคัญ จึง
 เข้ามาทูลให้พระองค์เจ้ารู้เป็นอันแน่นมั่นว่า พระอินทร์เจ้ามาช่วย
 พระองค์เจ้าจึงให้คิดนินนออก จึงเห็นตรีศูไลในพระพักตร์แห่งพระ
 พุทธรูปนั้น พระองค์เจ้าจึงให้ช่างทองช่วยกันขุดเกศาพระพุทธรูป
 นั้น ก็เป็นรูปอันงามบริบูรณ์แล้วตง ๓ พระองค์ๆ หนึ่งชื่อพระชินราช
 องค์หนึ่งชื่อพระชินดีที องค์หนึ่งชื่อพระศรีคำดดา พระองค์ฝากชื่อ
 ไว้ว่าราชด้วย ชื่อพระเจ้าพระองค์หนึ่ง ให้เอาไปตั้งไว้ในสถาน
 ด้ามแห่งไว้เป็นที่เลี้ยงทาย ไว้ท่ามกลางเมืองพิษณุโลก แล้วพระ
 องค์เจ้าจึงให้ตั้งพระราชวังฝ่ายตะวันตกบริบูรณ์แล้ว จึงให้เอาเจ้า
 สุตเทวีลูกพระยาธัสนาโดยมาแล้ว พระองค์จึงให้ราชากิเชกกับด้วย
 เจ้าไกรสรราชณเมืองละโว้ และพระองค์เจ้ากับท้าวพระยาทั้งหลาย

ช่วยกันฉลองวัดวาอารามและพระพุทธรูปเจ็ดวันแล้ว พระองค์ให้
ตั้งบ้านด้วยดัดพระพุทธรูปทั้ง ๓ พระองค์นั้นบริบูรณ์แล้ว พระองค์
จึงตั้งจ่านกร้องและจำการบูรณ ให้เป็นมหาเสนาบดีซ้ายขวาคน
ทั้งสอง ครั้นได้ฤกษ์วันดีเป็นวันอาทิตย์ พระองค์เจ้าจึงให้ยกพล
เสนาท้าวพระยาตามลำดับมาจากวัง ทั้งนี้หาภัยอันตรายมิได้ พระ
องค์เจ้าเสด็จไปสถานที่ใด ย่อมมีเงินและทองเกิดทุกราวทาง ครั้น
ว่าอันใดก็เป็นเงินเป็นทอง ทุกแห่งทุกหนทุกตำบล เด็ดจั้นไปได้
เดือนหนึ่งจึงถึงนครบุรีรัมย์ และเจ้าชาติดำคร่อมแห่งท้าวพระยา
ทั้งหลาย มิได้ให้ยิ่งกว่าคนได้ ย่อมรักษาศระกุดแห่งตนอยู่ด้วย

สร้างเมืองเสนาราชนคร

สมเด็จพระเจ้าไกรสรราช จึงตั้งอำมาตย์เสนาในให้สร้าง
เมืองหนึ่งใกล้เมืองตะไควทาง ๕๐๐ เส้น จึงแต่งพระราชวังและคูหอร
บเสด็จได้เชิงเรียงบริบูรณ์แล้ว จึงให้อำมาตย์รับเอาดวงเกรียง
กฤษณราชกับพระราชเทวี ไปราชาภิเษกร่วมเมืองนั้น ชื่อว่า
เสนาราชนครแต่นั้นมา แต่พระพุทศำสนาดวงแก้วได้ ๑๕๐๐ ปี
พงศาวดารนมแต่เมืองตั้งขนาดขึ้นมาเป็นโบราณมายังไม่สิ้น ท้าว
พระยาจะมีมาหนานก็ยังมาก และพระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก ให้แต่ง
เจ้าชาติดำครไปกินเมืองเชียงราย และพระองค์มีพระชนม์ได้ ๑๕๐ ปี
(ก็ทวงศค) พระพุทศำกรราช ๑๕๐๐ และอำมาตย์ทั้งหลายจึงให้

ดำนั้นขึ้นไปบอกแก่เจ้าชาติดำครผู้เป็นลูกพระองค์นั้น ก็เดี๋ยวจงมาจากเมืองเชียงรายแห่งตน ก็ตั้งถาวรศพระบิดาแล้ว และจะได้บอกไปมาหาญาติผู้เป็นพี่น้องให้รู้ได้ แต่นั้นมาเมืองใคร ๆ อยู่มิได้ไปมาหากันก็เป็นอันไกลกันแล้ว เจ้าชาติดำครก็ได้ด้วยราชสมบัติแทนสมเด็จพระราชบิดาเมืองพิษยเชียงแค้น แต่ตระกูลกษัตริย์ทวงศ์ต มาได้เจ็ดชั่วกษัตริย์ไปแล้ว พุทธศักราช ๑๕๐๑ ปี

เรื่องพระยาภาพรรณดิศสร้างเมืองต่าง ๆ

(อนึ่งเมื่อ) พระพุทธศักราช ๑๐๐๒ ปี จุติศักราช ๓๐ ปีระกา ด้มฤทธิศก จึงพระยาภาพรรณดิศราช บุตรของพระยาภาคะพัศได้โดยราชสมบัติเมืองคักกะดีตามมหานคร จึงให้พราหมณ์ทั้งหลายยกพลลงไปสร้างเมืองละโว้ได้ ๑๘ ปี เมื่อพระพุทธศักราช ถ่วงได้ ๓๐๓๓ พรรษา จุติศักราชได้ ๓๐ ปีระกาด้มฤทธิศก แล้วพระยาภาพรรณดิศราช ให้พระยาทั้งหลายไปตั้งเมืองอยู่ทุกแห่ง และขุนนางขึ้นไปตั้งเมืองทวารบุรี เมืองต้นคานาหะ และเมืองอเตเมืองโกตัมพี แล้วมานมัสการที่พระพุทธเจ้าต้งบาตรดำบดแม่ช้องแม้วนั้น พระยาภาพรรณดิศราช ก็ถอยลงมาเมืองสว่างบุรีที่บรรจพระรากขวัญของพระพุทธเจ้าไว้แต่ก่อนนั้น แล้วพระยาภาพรรณดิศราช จึงอาราธนาพระรากขวัญกับพระบรมราชาของ

พระพุทธเจ้ามา ว่าจะบวรจุไว้เมืองตะไคว้ จึงพระบรมราชาของ
 พระพุทธเจ้ามาทำพระธริยาปฏิหาริย์ดอยกดับขันไปเห็นอน้ำถึงเมือง
 ต่ดวงคบุรี แล้วก็อาราธนามาแล้วกดับขันไปถึงเจ็ดครั้ง พระรา
 ขวัญกับพระบรมราชาของพระพุทธเจ้าไม่กยู่ได้ในเมืองตะไคว้ จน
 พระพุทธกักราชด่งได้ ๓๐๓๕ พรรษา จุคักกราชได้ ๓๗ ปีมะโรง
 ดับคศก แล้วพระยาภาพรรณคิศจ้าง กดับขันไปทำนุบำรุงเมือง
 นาเคนทรแล้ว กดับดงมาเมืองต่ดวงคบุรี จึงอาราธนาพระราขวัญ
 กับพระบรมราชา กับข้อพระกรของพระพุทธเจ้าที่บวรจุไว้ในพระ
 เจดีย์แต่ครั้งพระอนันท์ และพระอนุรุทธเถระเจ้า กับพระยาศรี
 ชรรมาโคกกราช ท่านชุมนุมกันบวรจุไว้แต่ครั้งก่อนนั้นดงมาบวรจุไว้
 ในพระเจดีย์เมืองตะไคว้ตั้งดงปี พระองค์ด่วรรคต เมื่อพระพุทธ
 ศักกราชด่งได้ ๓๐๔๓ พรรษา จุคักกราชได้ ๔๐ ปีเถาะด่มฤทธิศก
 ถ้าดับนั้นพระยาพดด้วาร ได้ครองเมืองสุโขทัยสืบมา

เรื่องทกลีปนา

อนึ่งพระยาร่วงพระราชทานที่ไร่และนาตัดวัดวาอารามไว้เป็น
 พระกถปนาอุทิศไว้ สำหรับวัดโคกตึงคารามตำบลนา ๕๐๐ ไร่
 ตำบลโธทาน้ำ ๒๕๐ ไร่ ตำบลดงของวัดกุบ ไปถึงบ้านปูน ๓๕๐ ไร่
 ตำบลนาคอนไค้ ๔๖๐ ไร่ อันนั้นขันแก่วัดโคกตึงคาราม และที่ไร่

และนาตักขันแก้ววัดแก้ววราชประดิษฐาน ตำบลนาตะแกงได้ ๒๕ ไร่
 ตำบลทุ่งขาดาได้ ๑๖๐ ไร่ ตำบลศรีษะกระบือได้ ๑๕๐ ไร่ อันนี้
 ขันแก้ววัดแก้ววราชประดิษฐาน และที่ไร่และนาตักขันแก้วคอกุทยาน
 ใหญ่ ตำบลบ้านป่าอ้อยเหลืองได้ ๓๒๕ ไร่ ตำบลม่วงถวายเป็นค่าน
 ระกาเป็นแดนไปถึงบู่เจ้าศาลตลุงได้ ๕๖๐ ไร่ ขันแก้ววัดเขาหลวง
 แต้นาวัดเจ้าจันทร์มาถึงบ่อหิน มีคันทนาใหญ่กลางทุ่งเป็นแดนได้
 ๓๕๐ ไร่ ตำบลนามาใต้ไร่และนา ๓๕๐ ไร่ ตำบลบ้านหนองจระเข้
 ใต้ไร่และนา ๕๖๐ ไร่ อันนี้ขันแก้ววัดเขาหลวง ที่ไร่และนาตักขัน
 แก้ววัดเขาอินทร์อรัญวาสี จังหันพระธรรมไตรโลก แต่โพธิ์เฒ่า
 นอกวัดป่าแก้วมาถึงถนนหลวงได้ไร่และนา ๕๐๐ ไร่ แต่เชิงพนม
 น้อยมาถึงบ่อแก้วได้ไร่และนา ๔๐ ไร่ ตำบลนามะกอกปมได้ไร่
 และนา ๕๖๐ ไร่ ตำบลตาดคันเคี้ยวทุ่งยังได้ไร่และนา ๒๕๐ ไร่
 อันนี้ขันแก้ววัดเขาอินทร์ และที่ไร่และนาตักไผ่ดำห้วยวัดไตรภูมิป่า
 แก้ว ตำบลบ้านเชียงขวางครได้ไร่และนา ๒๔๐ ไร่ ตำบลบ้าน
 หนองอินทร์ได้ไร่และนา ๕๗ ไร่ ตำบลบ้านพระยานนทภักดีได้ไร่
 และนา ๖๐๐ ไร่ ตำบลบ้านฝ้ายคันได้ไร่และนา ๑๗๐ ไร่ มีเจ้า
 เดือนเป็นแดน

ทำเนียบคณะสงฆ์

อนัน^{๕๕}ชนแก้ววัดไตรภูมิป่าแก้ว และอนัน^{๕๕}คณะวัดพระมหาธาตุ
 หนองงำหาพระครูธรรมไตรโลกวัดเขาอินทร์แกวมิได้ ให้พระครู
 ยาโชควัดอุทยาใหญ่ ขึ้นเป็นพระครูธรรมไตรโลกวัดเขาอินทร์แก้ว
 ถ้าหาพระครูธรรมเด่นมิได้ ให้เอาพระครูธรรมไตรโลก เป็นพระ
 ครูธรรมเด่น ถ้าหาพระดังฆราวาสมิได้ ให้เอาพระครูธรรมเด่น
 เป็นพระดังฆราวาสวัดพระมหาธาตุ แต่คณะคามวาสีคณะฝ่ายซ้าย
 วัดไตรภูมิป่าแก้ว ถ้าหาพระครูญาณไตรโลกมิได้ ให้เอาพระครู
 ญาณสิทธิเป็นพระครูญาณไตรโลก ถ้าหาพระครูธรรมราชมิได้
 ให้เอาพระครูญาณไตรโลกเป็นพระครูธรรมราชา ถ้าหาพระดังฆ
 ราวาสมิได้ ให้เอาพระครูธรรมราชาเป็นพระดังฆราวาสวัดไตรภูมิป่า
 แก้ว อนัน^{๕๕}ฝ่ายซ้ายเป็นประเพณีแต่โบราณมา

เรื่องพระร่วงเมืองสุโขทัย

ขณะ^{๕๕}นั้น บุตรพระยาร้อยเอ็ดเป็นนายด้วยน้ำถึงแก่พิราลัย
 ขณะ^{๕๕}นั้นนายคงเคราเป็นด้วยน้ำเสวยเมืองละโว้ ไปตั้งเมืองกัมพูชา
 ธิปัต^{๕๕} ตามปั้งที่หนึ่ง แต่^{๕๕}นั้นมานายคงเคราคุมไพร่ ๓๐๐ คน
 รักษา^{๕๕}น้ำเสวยอยู่ในทุ่งทะเลชุบศร มีเรือเด็ก^{๕๕}ร้อยหนึ่ง นายคงเครา
 มี^{๕๕}บุตรคนหนึ่งอายุ ๓๓ ขวบ ชื่อ^{๕๕}นายร่วง แต่^{๕๕}ชาติก่อนเขาผด

มะทรางทำน้ำอัฐิบาน ถวายพระโกนาคมพุทธเจ้า จึงว่าไรเป็นนั่น
 ครนอยู่มานานมากเขาเรือพายเด่นในท้องพรหมมาคเห็นอยแฉวชนมา
 จึงว่าน้ำดังเขี้ยวหนัก ให้ไหลถดถิบไปถึงเรือนเราเกิด พอดกค่าง
 หนักไหลถดถิบมาดังถึงบ้าน นายร่วงเห็นดังนั้นนั่งอยู่ ครนอยู่มา
 นายคงคุมไฟเป็นนายกองนั้นตาย ไฟทั้งปวงจึงยกนายร่วงบุตร
 นายกอง เป็นนายกองบังคับไฟต่อมา

ครนอยู่มาครบคำรบ นักคุมคุมเกวียน ๕๐ เต็มกับไฟ
 ๑๐๐๐ หนึ่งมาบรรทุกนาด้วยพระเจ้าพันธุมสุริยวงศ์ตั้งมา ตั้งนา
 เต็มละ ๒๕ ใบ ครนมาถึงที่ตระหนกจอดเกวียนพร้อมกัน จึงให้
 หานายกองให้เปิดประตูจะตักน้ำ หาพบนายกองไม่ ถามไฟไร ๆ
 บอกว่านายร่วงบุตรนายคงเป็นนายได้รักษา จึงบอกนาย ๆ ก็มา
 พุดจากับนักคุมว่าตั้งนาเอามาหนักเดี่ยเบด่า ครนในไร่ชดอมได้
 ไปเกิด จะได้มากได้พื่อนานจึงมาตัก นักคุมก็ตอบว่าคาห่างจะซัง
 น้ำได้หรือ นายร่วงว่ากถัวจะไม่มที่ได้อีก นักคุมกถัวกับ จึง
 เกณฑ์ด้านชดอมเต็มละ ๒๕ ใบ ให้ให้นักคุมนำกราบทูลพระเจ้า
 ตะเวกเกิด ครนกำหนดจะกถัวจึงเปิดประตู เขาชดอมลงจุนำ
 ยกชนได้เกวียนบรรทุกตงแล้ว นักคุมกถัวก็ยกไปจากที่นั้น ครน
 แรมร้อนมาถึงแดนค่าน คนคุมนำมาตั้งสยในใจอยู่ว่าชดอมจะซัง
 น้ำได้หรือ บันตาดให้น้ำในเต็มเกวียนนั้นไหลตงเห็นท่วกันจึงสรร-

เรื่องพระร่วงเมืองสุโขทัย

๓๓

เจริญ ฉะนั้นจึงจารึกลงไว้ ที่นั่นจึงเรียกว่าค่านพระจารึก จึงยก
ไปทางคักโธ ครั้นถึงเมืองเข้าแล้วผู้คนที่เล่าต่อกันว่าเขาชะดอม
บรรทุกมาไม่มีน้ำ พระเจ้าก็มีพुरुชาจึงเอานักกุมนายกองกุมเกวียน
ไปถาม ก็ทุตทุกประการ ยกชะดอมน้ำแกดงเทลงในเพ็ญงจนไม่
มีน้ำได้ เสนาอำมาตย์จึงกราบทูลพระเจ้าก็มีพुरुชา ๆ ตกพระทัยว่าผู้
มีบุญเกิดแล้ว เราคิดว่าจะจับตัวฆ่าเสียให้ได้ เสนาพฤตมาตย์
ราชปโรหิตพระยาพระเชมรก็เห็นด้วย จึงเกณฑ์ทัพเมืองขอมไป
ตามจับ ขอมรับอาสาตามจับ นายร่วงรู้ข่าวดังนั้นก็หนีไปถึง
แดนพิศิตร ไปอาศัยเขาอยู่ริมวัด ขอมข่าวชาวบ้านกิน ชาวบ้านเอา
ข้าวมาให้แก่นายร่วง กับปลาดมอด้บหนึ่ง นายร่วงอดอาหารมา
ก็กิน หยิบปลาดมอด้บแล้วโยนลงไปในสระให้ปลาดมอด้บไป
จนคุ้มเท่ามัน นายร่วงก็หนีไปจากที่นั่นไปอาศัยอยู่วัดเมืองสุโขทัย
พอได้อุปถัมภ์มทสมภารจึงเรียไรชาวบ้าน เอานายร่วงอุปถัมภ์
เป็นภิกขุ จึงเรียกพระร่วง ขอมคำคินมาถึงเมืองตะโวกที่สระน้ำ
เดี่ยวนั้น ถามชาวบ้านว่านายร่วงนายกองด้วยน้ำอยู่หรือ ชาวบ้าน
บอกว่าขึ้นไปเมืองเหนือ ขอมรู้ดังนั้นก็ยกแยกกันไป ครั้นไปถึง
เมืองสุวรรณโคตมถามชาวบ้านว่านายร่วงมาแต่เมืองใดมาอยู่นี้หรือ
ชาวบ้านบอกว่าเขาเล่าต่อกันว่าไปอยู่เมืองสุโขทัยบวรเป็นภิกขุอยู่

ขอมได้ความตั้งนึกไปเมืองสุโขทัย ผุดขึ้นกลางวัด พอพระร่วง
มากกว่าวัดอยู่ ขอมจึงถามว่าพระร่วงอยู่ไหน พระร่วงบอกว่ายู่
นี่เถิดจะบอกให้ ขอมก็อยู่ที่นั่นเป็นหินอยู่คู่มาบัดนี้

พระพุทธศักราช ๓๕๐๒ ปี เจ้าเมืองสุโขทัยทิวงกต เสด็จ
มาประชุมกันว่า วงศ์นางวงศ์ไม่มีแล้วเราจะเห็นผู้ใดเถ่า เห็นแต่
พระร่วงบวชอยู่วัด ก็เห็นอยู่พร้อมกัน จึงเสนากรมการพร้อมกัน
ไปวัดอัญเชิญพระร่วงเจ้าตามนวงแล้ว รับพระร่วงเข้ามาครองกรุง
สุโขทัย พระยาศรีจันทราธิบดี จึงยกพลขึ้นไปเมืองต่างวัดก็ จึง
เอาช่างแก้วที่วัดสุวรรณค้ำทารามไปดุกหนึ่งกับพระโคตรบึงก ครั้นไป
ถึงเมืองฉะเชิงเทรา จึงให้เอางาช้างเผือกงาคำมาแกะเป็นรูปพระ
ร่วง กับเขี้ยวใหญ่ ทั้งพระโคตรบึงก กับพระบรมราชาของพระ
พุทธเจ้า ทั้งช่างแก้วมาบรรจุไว้ที่หินปูนใช้ได้ ๓๐๒ ปี พระองค์
สุวรรณคค

๕ เรื่องพระยาแกรก

พระมหาพุทธดาศกรเป็นเชอมา ได้โดยราชดมบัต้อยูริม
เกาะหนองโสนจึงเรียกวัดเดิมกัน จึงมีพระมหาเถรโดยตายองค์หนึ่ง
เป็นเชอมาแต่พระรามเทพมาแต่ก่อน ได้พระบรมราชาของพระพุทธ
เจ้า ๖๕๐ พระองค์ กับทั้งพระศรีมหาโพธิ์ดองกัน มาแต่เมือง

ถึงกาดั้หฬ เธอจึงพาพระมหาตำกรไปเมืองธำวดีถึ่ จึงถ่ายเอา
 อย่างวัดเชตุวนารามมาสร้างไว้ต่อเมืองรช แหวงบางทานนอก
 เมืองกำแพงเพ็ชร ชื่อวัดตั้งชคณาว่าถ้งหนึ่ง แล้วจึงเอาพระศรี-
 มหาโพธิ์ใต้่างทองคำมาปลูกไว้ที่ริมหนองนาคะเด นอกวัดเดมา
 ปากน้ำ จึงเชิญพระบรมชาคุมบรรจุไว้ด้วย ๓๖ พระองค์ จึงให้ชื่อ
 วัดพระศรีมหาโพธิ์ตั้งกา แล้วจึงบรรจุไว้ในพระเจดีย์บ้าง ใน
 พระพุทธรูปใหญ่บ้าง ในพระปรารังค์บ้าง เป็นพระบรมชาคู ๓๖
 พระองค์ด้วยกัน แล้วบรรจุไว้ในพระพุทธรไดยาถันวัดป่าโมกถัน
 ๓๖ พระองค์ ในพระป่าเรโรนอกเมืองพันชุมบุรันถัน ๓๖ พระองค์
 ในพระปรารังค์วัดเคิมกับเมืองหนองไถ่นถัน ๓๖ พระองค์ ที่พระพุทธร
 บาท ๓๖ พระองค์ ในถ้ำเขานครถ้งวรรค์ ๓๖ พระองค์ ในถ้ำชุก
 กระจถรงค์ ๓๖ พระองค์ ในเขาหินตั้งเมืองสุโขทัย ๓๖ พระองค์
 ในเขาคุ่มแก้ว ๓๖ พระองค์ ในเมืองชองแก้ว ๓๖ พระองค์ ใน
 พระเจดีย์วัดเดนาถัน ๓๖ พระองค์ ในพระเจดีย์วัดคณะทาราม ๓๐
 พระองค์ ในพระมหาชาคู ๓๐ พระองค์ ถ้ามวัดถันอยู่ในเมือง
 พิษณุโลก ถัน ๘๗ บั้ถ้งวรรคค คักรารไถ้ ๓๓๖ บั้ พระยาโคคม
 ไถ้ครองรารถ่มบัคไถ้ ๓๐ บั้ถ้งวรรคค บั้พระรารโอรถ
 ธงคั้หนึ่ง ทรงพระนามชื่อพระยาโคคคระบอง ไถ้ครองรารถ่มบัค
 แทนพระรารบิคา ทรงธานุภาพยั้งนั้

อยู่มาโทราท่าฎีกาถวายทำนายว่า ผู้มีบุญจะมาเกิดในเมืองนี้ พระยาโคตรตะบองจึงตั้งให้จับหญิงมีครรภ์มาฆ่าเสีย ทั้งขอบเขตทุกแห่ง ครั้นมานานโทรากราบทูตว่าผู้มีบุญเกิดแล้ว พระยาโคตรตะบองตั้งให้บ่าวร้องเอาทารกมาคดอกเสียให้สิ้น แต่ทารกผู้นั้นไฟคดอกไม่พอง ด้วยเทวดารักษาอยู่จึงมิตาย ครั้นเพลาเช้าสมควรจะไปบิณฑบาต พบทารกเอามาเลี้ยงไว้

ครั้นอยู่มาพระราชกุมารบ่าวร้องกันว่า โทรทูตว่าผู้มีบุญจะมาก็ค้นกันเป็นโกลาหลจะไปดูผู้มีบุญ พระยาโคตรตะบองจึงตรัสแก่เสนาบดีว่า ถ้าเดินมาจะดู ถ้าเหาะมาจะหนี ชาวเมืองชวนกันไปดูผู้มีบุญ ทารกที่เพลิงคดอกนั้นอยู่วัดโพธิ์ผู้ให้อายุได้ ๑๗ ปี ก็ถัดไปดูผู้มีบุญ ต่อมเด็จพระอินทราแปลงตัวดงมาเป็นคนชราจูงม้ามาถึงที่ทารกผู้นั้นอยู่ จึงถามทารกว่าจะไปไหน ทารกตอบว่าจะไปดูผู้มีบุญ เจ้าของม้าจึงว่าจะถัดไปเมื่อไรจะถึง ฝากม้าไว้ด้วยเถิดจะมาเด้าให้ฟัง ทารกก้มรับเอาม้าไว้ เจ้าของม้าจึงว่าถ้าอยากข่าวเขาข่าวของเราในแผ่นดินเกิด อนุญาตให้แล้ว เจ้าของม้าก็ไป แต่ทารกคอยนานอยู่แล้วหาว่าตัวเป็นผู้มีบุญไม่ จึงเปิดแฟ้มดูเห็นร่องกินแล้วก็หยิบกินเข้าไป ด้วยเป็นเครื่องทิพย์ก็มิกัดจืด จึงเห็นน้ำมันในขวดก็เอาทาดูเข้า แขนขวาที่ไฟคดอกงออยู่นั้นก็เหยียดคดอกได้หมดหายบาดแผลสิ้น จึงแลเห็น

เครื่องกฤษณภัณฑ์ ก็คิดในใจว่ากูเป็นผู้มีบุญหรือ เขาเครื่องกฤษณภัณฑ์
ได้เข้าแผ่นชนหลังม้า ม้าก็เหาะมาพอลงที่พระตำหนัก พระยา
โคตรตะบองแดงเห็นก็หวาดหวั่นใจตกใจจึงหยิบตะบองขว้างไป หา
ถูกพระองค์ไม่ ไปตกลงเมืองด่านช้าง พระยาโคตรตะบองก็หนีไป
พระยาแกรกครองราชสมบัติ ชะพ่อพราหมณ์ถวายพระนามชื่อ
พระเจ้าอินทพอมรินทร์ ราชฎเป็นสุขยิ่งนัก

พระยาโคตรตะบองตามตะบองไปเมืองด่านช้าง เจ้าเมือง
ตั้งจนาทรกัณฑ์บุญญาธิการพระยาโคตรตะบอง จึงยกพระราชบุตร
ให้เป็นอัครมเหสี เจ้าเมืองตั้งจนาทรว่าพึงคิดแต่ในพระทัยว่า ที่ไหน
คงจะคิดขบถต่อกูเป็นมั่นคง จะจับฆ่าเสีย มารว่าพึงคิดแต่ในใจว่า
ทำไฉนจะรู้แยบคาย จึงให้ไปหาลูกสาวมา ให้ดอบถามดูว่าจะทำ
อย่างไรจึงจะตาย นางก็รับคำพระราชบิดาแล้ว ก็กัณฑ์มาอ้อนวอน
พระราชดำริว่า พระองค์ก็ทรงมหิททธิฤทธิ์ถ้าเด็กไม่มีผู้ใดจะเสมอ
ทำไมพระองค์จึงจะตาย แต่นางว่าไร้อ้อนวอนเป็นหลายครั้ง พระ
ยาโคตรตะบองจึงบอกว่า อันตัวเรานี้มีกำลัง หามผู้ใดจะอาจเข้า
มาทำร้ายเราได้ จะฆ่าด้วยอาวุธอันใดมิได้ตาย ถ้าเขาไม่เดียด
ทวารหนักก็จะตาย นางปลอบประโลมถามไถ่ความดังนั้นแล้ว
จึงบอกแก่พระราชบิดา ๆ ได้ฟังดังนั้นก็พระทัยหนัก จึงคิดแก้เสนา
บดีทำกาจับหลังไว้ที่พระบงคน เขาออกซัดเข้าไว้ทำตายโย ครั้น

พระยาโคตรตะบองเข้าที่พระบึงคน อูจาระตกลงไปถูกสายใยเข้า
 หอกก่ดั้นขึ้นมาส่งดวงทวารเข้าไป พระยาโคตรตะบองมานักแต่ใน
 ใจว่าเสียรู้ด้วยสัตว์ จะอยู่ทำไมในเมืองนี้ จะกลับลงไปไหนแดน
 เมืองเราเถิด พระองค์ดำริดังนั้นก็หนีไป พอเข้าแดนกรุงพระนคร
 แล้ว ก็ข้ามไปถึงที่นั่นพระชนม์มัง เสด็จมาตั้งกราบทูลพระเจ้า
 ดินขพอมรินทร์ว่าพระยาโคตรตะบองมาตั้งพระชนม์มังที่หลังวัด

ฝ่ายพระเจ้าดินขพอมรินทร์ ตั้งให้ทำการศพพระราชทาน
 เพลิงเดี่ยว ที่พระราชทานเพลิงนั้นสถาปนาเป็นพระอารามขึ้น ให้
 นามชื่อวัดศัพทวรรคจันทกวัน

พระพุทธศักราช ๑๘๕๐ ปีมะโรงตั้งปีศก พระเจ้าดินขพ
 อมรินทร์เสวยราชสมบัติได้ ๓ ปี เสด็จออกยังพระที่นั่งตั้งเขต
 จตุรมุขของบูรพทิศ ณ วันอาทิตย์เดือนห้าชนดามคำ เป็นวัน
 ประชุมเจ้าพระยาและพระหัตถวงขุนหมื่นข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย มา
 รับพระราชทานนำพระพิพัฒน์ตั้งจาแต่ ณ วันพุธแรม ๑๓ ค่ำ ตาม
 เมืองโกตไถล

ยังมีพระไทยเถรองค์หนึ่งเป็นเชือกมาแต่พระนาคเด็น เอาเตช
 กห้ปายา มาถวายเป็นจิงตบพระพุทธศักราช ๑๘๕๗ เป็นจุดศักราช
 ๓๐๖ ปีมะโรงฉศก เป็นจุดศักราชใหม่สำหรับอาณาจักรจะได้ใช้
 ตั้งไปกว่าจะตั้งพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้า ๕๐๐๐ พรรษา แล้ว

พระองค์สร้างวัดวิหารแถบไว้ เป็นหลักพระพุทธรักษา พระเจ้า
 ดินทรพมรินทร์เสวยราชสมบัติ ๕๘ ปี พระองค์สวรรคต

(ก่อนกล่าวถึงบุพกรรมแห่งพระยาสุทัศน์ ซึ่งครองเมืองอินท-
 บัต และมีเรื่องพระยาแกรกความชกกันกับท้าวผาแก้ว)

ยังมีบุรุษหนึ่งทำบุญให้ทานและรักษาศีล และได้สร้าง
 พระเชตุพนถวายแก่พระพุทธเจ้า ทงนาอาบและน่านไม้ดีพันและ
 น้ำบัวพระโสมรู้ทั้งดอกไม้และข้าวกระยาคุณ ข้าวบิณฑบาตเป็น
 อาหาร และใจบุรุษผู้นั้นไม่รู้จักฉันทาโทษแก่ท่านผู้อื่น ตั้งแต่ให้
 ทานรักษาศีลมิได้ขาด แต่ในศาสนาพระพุทธเจ้าก็ตั้งปศุสัตว์เป็น
 เจ้า และบุรุษนั้นครั้นตายได้ไปเกิดในสวรรค์ แต่วิถีมาเกิดใน
 ศาสนาพระพุทธเจ้าเราใน ในตระกูลเศรษฐีมีในบ้านอโรชคาม มี
 เศรษฐี ๕๐๐ เป็นบริวาร ชื่อเจ้าสุทัศน์กุมาร จำเวญใหญ่ขึ้นมา
 และเศรษฐีผู้บิดาให้ม้เรือน จึงร้อนอาตม์พระอินทราชา และ
 พระอินทร์เจ้าจึงให้พระวิศุกรรม มาณฤมิตเป็นปราสาททองม้พันได้
 ๗ ชั้น ประดับด้วยแก้ว ๗ ประการ ทั้งโรงช้างม้าและเรือนหอดวง
 กำแพงแก้ว ๗ ชั้น ด่วนอุทยานและสระโอบกษรณิ์เต็มไปด้วยบัว
 ๕ ประการ และกำแพงเมืองย่อมแล้วด้วยทอง ชื่อว่าเมืองอินทบัต
 นคร และเศรษฐีทั้งหลายจึงราชาภิเษกเจ้าสุทัศน์เป็นกษัตริย์ แต่
 พระพุทธเจ้ายังทรงมานอยู่โปรดสัตว์ทั้งหลาย และเที่ยวมาบิณฑบาต
 ณ เมืองนั้น และยังมีพรณิ์พกพิการผู้หนึ่ง ถือกะธาดขอทานเขา

กินในกตางถนกกตางคตาด ก็มาพบพระพุทธเจ้าในหนทางจึงเอา
 ข้าวที่ในกระตางนั้นได้มาครด้วยมืออันเนาห้อยอยู่ และหัวมือนั้นขาด
 ลงในบาตรพระพุทธเจ้า ครั้นพระพุทธเจ้ามาถึงที่นั้นจึงหัน พระ
 พุทธเจ้าก็ยกเอาหัวมือนั้นคกลงนั้นออกเสีย จึงฉนั้นจึงหัน ครั้นฉนั้น
 แล้วพระพุทธเจ้าจึงแย้มพระโอษฐ์ และพระอาณนัททูลถาม พระ
 พุทธเจ้าจึงครัดว่า ตูกรอาณนัทพรณิพกพิการอันให้บิณฑบาต
 เป็นทานแก่ตถาคตแล้วจะได้เป็นพระยาในเมืองนี้ จะได้ดบคักราช
 ตั้งโดยศาสด์ ครั้นพระพุทธเจ้าทำนายแล้วเท่านั้น และพระยา
 ตูทศันแต่ได้เป็นพระยาในเมืองอินทรบัตนคร และมีชนมาอยู่ได้ ๑๕๐
 ปี ก็ทวงคตเดือน ๖ แรม ๖ ค่ำวัน ๕ ปีมีเสด็จพุทธคักราชได้ ๑๖๐๐
 ปี ยังแต่บุตรหลานสืบ ๆ กันมา ปรากฏปราสาทอันแล้วไปด้วย
 ทองก็หายดับทุกตั้งทุกอัน ก็อันตราชนเป็นคิตาทุกประการ และ
 จำเดิมแต่นั้นมา พระยาโคตมเทวราชผู้หลาน ได้เป็นพระยาใน
 เมืองนั้น และชาวบ้านเด่าดี้อว่าผู้มีบุญมาเกิดแล้ว และบ้านเมือง
 เราต่นุกตบยายยิ่งนัก

ยังมีบุตรพรณิพกผู้หนึ่ง เกิดมามีรูปอันงามก หลังขค
 เขวคตแข็งโงก เป็นคนเนาทั้งตัว เหตุมิได้รักษาคัดและให้ทาน
 คุจอาณนทเศรษฐี และบุตรพรณิพกผู้หนึ่งนคตางเข้าไปจะตผู้มีบุญ
 และตมเตจพระอินทเจ้าตงมาแต่ตวรรค ทำเพคเป็นมณษย์ขม้า

ข้ามหนทางมาเห็นพรณิพกนั้นจึงถามว่า ท่านจะคดงานไปไหน
 พรณิพกจึงขานว่าข้าจะออกดำห้คดงานไปให้ว่ท่านผู้ม้บุญ และพระ
 อินทรเจ้าจึงว่าคุดรท่าน เราฝากม้าแฉะเครื่องทองนไว้แก่ท่านบัค
 เดียวหนึ่งเถิด พรณิพกจึงว่าท่านไปอย่าช้า และพระอินทรเจ้าจึง
 ดั่งม้าแฉะเครื่องทองนไว้ให้แล้วจึงตั้งว่าถ้าเรานานมา และของทองน
 เป็นของท่านเถิด ครันตั้งแล้วพระอินทรเจ้าก็ไปจากที่นั้น พรณิพก
 จึงคิดว่าบุรุษผู้เฒ่ามาฝากเราไว้ จะมีอันใดบ้าง
 จึงแฉะเห็นชวดน้ามันยาทิพย์ จึงเอามาทาที่คคคอกก็เหยียดออก
 ดุตรงเป็นอันดี และจึงทาทั้งตัวก็ระงับดับหายโทษذن ทั้งตัวงาม
 ดังทอง จึงคิดใจใหญ่ว่าชะรอยคูนเป็นผู้ม้บุญเที่ยงแท้ จึงเปิดอง
 ฆ่าแก่ที่คนนุ่งห่มไปนเดี่ย จึงทรงเครื่องทิพย์แฉะมงกุฎพระขรรค์
 งามคุดังเทวดา และพระยาโคตมเทวราชรำพึงว่า ถ้าผู้ม้บุญมา
 ไนแผ่นดินจะค่อด้วยกัน ถ้ามาในอากาศจะเอาตัวหนีไปอื่น ครัน
 พรณิพกทรงม้าแก้วม้าก็พาเหาะไปในอากาศเวหา ครันพระยา
 โคตมเทวราชแฉะเห็นผู้ม้บุญเหาะมาในอากาศ ก็ตั้งคุดกใจคดจึง
 พานางอิศรมเหตต์และบุคร์ ทั้งเสนาอำมาตย์ไพร่พลโยธา พดข้าง
 ม้าออกจากพระนครในวันนั้นทั้งแบคหมัน ไปข้างปาคินทิต์ได้ ๑๕
 ๑๕ แล้วแฉะงหาที่จะตั้งเมือง และพระอินทรเจ้าจึงเอาพรณิพก
 อนันงามนคดเป็นพระยา ได้ชื่อว่พระยาแกรก ยกนางอันเป็นเมีย

พันธู์ของพระยาโคตมเทวราชให้เป็นนางอัครมเหสี และพอจุด
 กักราชถ้วน ๓๐๐ พระอินทรเป็นประธาน ให้ดับศักราชในเมือง
 และมีลูกหลานสืบ ๆ กันมา ถอยจากตระกูลกษัตริย์แต่นั้นมา

และพระยาโคตมเทวราช เสด็จมาที่บ้านโกณฑัญญคาม
 พราหมณ์ชื่อโกณฑัญญพราหมณ์ เป็นใหญ่กว่าพราหมณ์ทั้งหลาย
 ได้ ๕๐๐ ครั้นเห็นพระยาแต่ไกล โกณฑัญญพราหมณ์ทั้งหลาย
 ก็ไปต้อนรับพระมหากษัตริย์ ๆ จึงมีพระบรมราชโองการตรัสถามว่า
 ดูราชูปพราหมณ์ทั้งหลาย บ้านท่านชื่อใด ช้พื่อพราหมณ์ทูลว่า
 บ้านชื่อโกณฑัญญคาม แต่ดูเจ้าเป็นช้พื่อพราหมณ์ได้ ๕๐๐ คน
 จึงมีพระราชโองการว่า เราจะสร้างเมืองในสถานที่นี้ ท่านทั้งหลาย
 จะยินดีหรือไม่ พราหมณ์ทั้งหลายก็ยินดีด้วยกันทั้งนั้น พระเจ้า
 โคตมเทวราช จึงถามพราหมณ์และเศรษฐีทั้งหลายว่า บ้านนี้เป็น
 โบราณมาหรือสร้างขึ้นมาใหม่ เศรษฐีทูลว่าบ้านนี้เป็นบ้านโบราณ
 มาได้ต้องชั่วด้ามชั่วผู้เฒ่าผู้แก่ พระพุทธเจ้าก็ได้เสด็จเข้ามาบิณฑ-
 ชาติในบ้านนี้ พระยาได้ฟังดังนั้นยินดี ให้เสนาอำมาตย์ตั้งพัดยศ
 ทอง แล้วให้ช้พื่อพราหมณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ กับเศรษฐีประชุมพร้อมกัน
 จึงให้ช้พื่อพราหมณ์ตั้งพิธีกันบวชขึ้น และว่าเขนงเจ็ดวันแล้วสระ
 เกด่าชนได้อัมพวาย ถวายแก่พระอิศวรพระนารายณ์ แล้วไปเดี่ยบ
 ที่จะตั้งพระราชวัง ให้พราหมณ์บ่าวเทวดา เป่าสังข์ตั้งล้อมรอบ

และบักไม้แฉะเช่นดวงให้พราหมณ์เดี่ยวจัญไร และจ่ายหน้าที่ไว้
 อำมาตย์เสนาและคนทั้งหลายชุกชุมและพูนกำแพงถึงเจ็ดเดือน ทั้ง
 พระราชวังและเมือง ทั้งบ้านเศรษฐีและบ้านพราหมณ์ เข้าอยู่ใน
 เมืองดิน ไพร่พลอยู่นอก ตามชนรอบเมือง พระเจ้าโคตม
 เทวราช ก็เอาบ้านพราหมณ์เป็นเมือง และโกณฑัญญพราหมณ์
 มีบริวาร ๕๐๐ โกณฑัญญเศรษฐีมีบริวาร ๕๐๐ สมเด็จพระเจ้า
 โคตมเทวราชเสด็จอยู่ตำราญเป็นสุข พุทธศาสนาได้ ๑๖๐๐ ปี จึง
 มีพระราชโองการตรัสตั้งอำมาตย์ผู้หนึ่งว่า ท่านจงเคารพผู้เฒ่าผู้แก่
 ทั้งหลาย และอำมาตย์นั้นหูหนวกไม่ได้ยินถนัด ได้ยินไปว่าพระมหา
 กษัตริย์ตั้งว่า ท่านทั้งหลายสร้างพลาโองจงทุกคน ๆ เกิด เสนาบดี
 จึงทูลว่า พระองค์เจ้าตั้งให้ข้าพเจ้าสร้างพลาโองจงทุกคน พระ
 องค์เจ้าจะต้องพระราชประสงค์อันใด จึงมพระราชโองการว่า
 เราตั้งให้ท่านทั้งหลายเคารพผู้เฒ่าผู้แก่ ตั้งสอนท่านนั้นดีว่าให้สร้าง
 พลาโองเถ่า และมีพระโองการตรัสห้ามมิให้เอาเป็นอำมาตย์แต่
 มา และพระยาโคตมเทวราช มีพระราชบุตรองค์หนึ่ง ชื่อเจ้า
 กาญจนกุมาร เป็นพระยาแทนพระบิดา นานมาจึงชื่อเจ้าไวยยักษา
 ครั้นใหญ่มาชื่อเจ้าโคตรตะบอง ไปสร้างเมืองพิจิตร จึงมีชื่อ
 พระยาโคตรตะบอง เจ้าไวยยักษาไปสร้างเมืองพิไชย จึงได้ชื่อ
 พระยามือเหล็ก

เรื่องพระนเรศวรหงสา

จุลศักราช ๒๑๕ ปีมะแมเบญจศก พระเจ้าจันทโชติกับเจ้า
ฟ้าปฏิมาตศาตวงจันทร์ ขึ้นไปครองเมืองตะไคว้ ทั้งพระพี่น้องทรง
พระนามชื่อเจ้าฟ้าแก้วประพาฬขึ้นไปด้วย พระยาจันทโชติ เสดย
ราชสมบัติได้ ๕ ปี ต่ร้างวัดกู่ของถวายพระอาจารย์ พระอัคร
มเหสีตั้งร้างวัดคงคาวิหาร

ศักราช ๒๒๐ ปีมะแมสัมฤทธิศก พระเจ้าอโนชรามังฉ่อ
เจ้าเมืองตะเทิม บ่รักษาเสนาบคิดว่าเราจะยกไปตีเมืองตะไคว้ เดือน
สิบสองให้เกณฑ์ช้าง ๓๐๐๐ ม้า ๕๐๐๐ พดแสนหนึ่ง ต่รพไปด้วย
เครื่องสรรพศาสตราเสรีจ ให้พระยาเวียงจิตตองเป็นทัพหน้า ช้าง
เครื่องร้อยหนึ่ง ม้า ๑๕๐ พดหมื่นหนึ่ง นันทะกะยอชู้เป็นปีกขวา
ช้างร้อย ม้า ๑๕๐ พดหมื่นหนึ่ง นันทะกะยอทางปีกซ้าย ช้างร้อย
หนึ่ง ม้า ๑๕๐ พดหมื่นหนึ่ง ไปจิวาว่าทัพหลัง ช้าง ๗๐๐ พด
สองหมื่น ครนได้พิชัยฤกษ์ วันอังคารเดือนสิบสองขึ้น ๑๓ ค่ำ ยก
ทัพหลวงออกจากพระนคร มาทางกลาง ๓๗ วันถึงเมืองตะไคว้น
ณ วันเดือนอ้ายแรม ๑๓ ค่ำ พระเจ้าอโนชรามังฉ่อ ตั้งให้นายทัพ
นายกองเข้าล้อมเมืองไว้สี่ด้านถึง ๗ วัน ห้ามผู้ใดออกมาจับทัพไม่
พระเจ้าจันทโชติจึงปรึกษาเสนาบคิดว่า ทัพมาล้อมครงนี้ใหญ่หลวง
นัก เสนาบคิดจะคิดประการใดดี เสนาบคิดกั้นอยู่ หมิ่นจะตู่กราบ

ทูลว่าศึกครั้งนี้ใหญ่หลวงนัก กิจจะใคร่เป็นไมตรี ด้วยทหารเรา
ยังมีชานาญศึก พระเจ้าจันทโรจักษ์เห็นด้วย จึงเข้าไปปรึกษาเจ้า
ฟ้าปฏิมาสูดาตวงจันทร์ ว่าศึกครั้งนี้ยกมามีรุกตัว โพร่ฟ้าพดเมือง
กัศะท้านตะเทือนอยู่ เราจะถวายพระพี่น้องไปเป็นพระราชไมตรีเห็น
ศึกจะอ่อนลง เจ้าฟ้าปฏิมาสูดาตวงจันทร์ก็เห็นด้วย เสด็จออกตั้ง
ให้เสนาบดีแต่งวอกกับพระนางกำนัลร้อยละหนึ่ง วันศุกร์มงคลฤกษ์ จึง
เชิญเจ้าฟ้าแก้วประพาพขันต์ผู้ดีวิภากาญจนอดงกฏกับข้าสาว ออก
ไปกับพระราชดำذن ถวายพระพี่น้องเป็นทางพระราชไมตรี จึงให้
เสนามุขมนตรีนำเอาพระเจ้าพี่น้องมาถวาย ครั้นถึงค่ายพระเจ้าอโน
ชรามังฉื่อ เสนาอำมาตย์นำขันต์ ถวายพระราชดำذنทราบแล้ว
ก็ตีพระทัยตั้งให้รับนางมาค้ำหนักใน ทอดพระเนตรดีริวิดาสงาม
ยิ่งนักจึงได้จัดทองสิบชั่ง ช่างร้อยละ ม้าร้อยละ ให้เสนาบดีนำกลับไป
ไปถวายพระเจ้าจันทโรจักษ์ แต่นั้นมาเมืองตะโง้วกับเมืองตะเทิม เป็น
คู่วรรณปลงพิศเดียวกัน พระราชดำذنไปมาหากัน

ครั้น ณ วันพุธเดือนสามแรมสามค่ำ ยกทัพกลับไปถึงพระ
นครจึงแต่งการพิชิต จึงอภิเษกเจ้าฟ้าแก้วประพาพ เป็นพระอัคร
มเหสีเอก ทั้งสองพระนครไพศาลดัมมบุรณทั่วทุกหญิงชาย เจ้าฟ้า
แก้วประพาพ ทรงพระครรภ์ถ้วนคำรบประสูติพระราชกุมาร พระ
ราชบิดาเด่นหายิ่งนัก ครั้นจำเจริญใหญ่ขึ้น พระราชบิดาให้เอาช่าง

มาทำอุกขตบุให้พระราชกุมารเด่นเป็นนิจจนใหญ่ห้ำก้ำ พระราชบิดา
ถวายพระนาม พระราชกุมารชื่อพระนเรศวร ทุกประเทศขาน้เกรง
บุญสมภารยิ่งนัก

เจ้าฟ้าปฏิมาตุตาดวงจันทร์ มีพระราชกุมารองค์หนึ่ง ครัน
พระชนม์ได้ ๑๔ ปี ดาพระราชบิดาจะขึ้นไปเยี่ยมเยียนพระเจ้าบ้ำ
ณ เมืองสระเทิม พระราชบิดาจัดแจงพลทหารให้แล้วถวายไปถึง
พระเจ้าอโนธรมังฉ่อให้รับพระราชนัดดาเข้ามา ก็ชื่นชมโสมนัส
พระกุมารทั้งสองก็รักใคร่กัน

ครันอยู่มาวันหนึ่ง พวกขึ้นไปเดินบนปราสาท พระ
เจ้าอโนธรมังฉ่อเสด็จออกอยู่ที่พระแกลด ทอดพระเนตรเห็นเจ้า
กุมารทั้งสองขึ้นไปบนปราสาท เห็นพระราชนัดดาเป็นเด็ก จึงคิด
แต่ในพระทัยว่า อ้ายลูกคนนั้นจะเอามอญเป็นขำมันเดี่ยหมด
คำริว่าฉะนั้นแล้วก็นั่งอยู่ ครันอยู่มาพี่น้องวิวาทกันด้วยขมาคคต
ตนามเด่น พระนเรศวรแพ้พระราชกุมารเป็นหลายครั้ง คิดแก่นจะ
ใคร่ฆ่าพระราชกุมารนเดี่ย พระราชกุมารจึงคิดกั้นกับพี่เดยจะ
หนีไป ให้เกิดขกด้อมมอญจะพามาด้วย ครันพี่เดยไปเกิดขกด้อม
พวกพลก็เข้ามา ครันพร้อมเด็ริ้ให้ผูกพลายทองแดงออกเด่นทุกวัน
ไ้ตีเพดาค่าประมาณยามเศษยกหนี พวกพด้นยกไปก่อนห้าวัน
หกวัน แล้วทำที่เป็นเทียวหากิน เพดารุงเข้าชาวพระนครพุดจากัน

แะไปว่า พระราชกุมารหนีไป พาชหาเมืองไปด้วยเป็นอันมาก
 ทราบถึงพระนเรศวร ๆ เหาภิจักรภพทูลพระราชบิดาว่า พระ
 ราชกุมารพาพดชาเมืองไป จะขอเอาดาออกไปจับ พระราชบิดา
 ห้ามว่าอย่าไปโดยสู้เขาไม่ได้ พระนเรศวรก็มีพั้ง ให้เกณฑ์ทัพ
 พระนเรศวรทรงช้างต้นพดายคู่หนึ่ง ๖ ศอก ยกตามมาแดนไทยทน
 ศักราช ๔๓๑ ปี จะเข้านพดายทองแดง ๆ เด็กทานมิได้ถอยมา
 พระนเรศวรได้จับเอาดูขลุบเงอชน จะทิ้งเอาพระราชกุมาร ๆ
 ร้องว่าเจ้าพี่เด่นเป็นทารถหาคอวไม่ พระนเรศวรได้ยินดะอายพระ
 ทัยก็วางดูขลุบลงเสีย พอพดายทองแดงได้ค้นพุดชาที่มันยันถนัด
 หันรับช้างพระนเรศวรแปรไป พระราชกุมารบ้ายของ้าวจ้วงพันเห็น
 เป็นดีกร พระนเรศวรคกพระทัยพระพักตร์เผือดไปเกี่ยวช้างพระ
 ที่นั่ง พระราชกุมารพาพดมาพระนคร (พา) ครอบครวมา
 ถวายพระราชบิดา แล้วกราบทูลกิจจานุกิจทุกประการ ให้แต่งการ
 ต้มโภชพระราชกุมาร ชนนานามพระนารายณ์ แด่นั้นมาเมืองสระเทิม
 กับเมืองตะไคว้ ชาติทางพระราชไมตรีกันแต่นั้นมา มอญนเรศวร
 ซึ่งได้มาน้อยอยู่ที่เมืองบั้ง อยู่บางขามโพชายบั้ง คู่แม่ทับดิน
 จตุศักราช ๒๔๒ ปีระกาโทศก มหาอำมาตย์ได้ครอง
 ราชสมบัติได้ ๑๒ ปีด้วรรคต พระนารายณ์ด้ร่างฉดปีหนึ่ง ศักราช
 ๒๔๘ ปีมะเมีย่นพศก พระนเรศวรยกพด ๔๐ แด่นมาด้อ้มกรง ตั้ง

ค่ายอยู่ตำบลถนนตรี ทราบว่าพระนารายณ์ได้ครองราชสมบัติ เกรง
 พระเดชเดชาภาพเป็นอันมาก จึงให้แต่งหนังสือเป็นใจความว่า
 เรายกพยุหเสนา ยากร จะใคร่สร้างวัดพนันคนดะวัด พระน้องเราจะ
 เห็นประการใด ถ้าเราแพ้จะยกกตัม ถ้าพระน้องแพ้เราจะครอง
 เมือง ครั้นแต่งเสร็จแล้วให้ส่งมิงจาไปถือเข้าไปถวาย เสนานำแขก
 เมืองเข้าเฝ้ากราบทุกประการ จึงครีดีว่าพระเจ้าพี่จะสร้างก็สร้าง
 เกิด คนดะมูมเมืองข้างทิศพายัพ เราอยู่ข้างทิศหริดี ไปทุกพระ
 นเรศวร ๆ ก็ตั้งนายทัพนายกองจัดการทำอิฐเป็นอันมาก ก่อพระ
 เจดีย์กว้าง ๕ เส้น สูง ๘ เส้น ๓๐ วา พระนารายณ์ก่พระเจดีย์
 กว้าง ๓ เส้น สูง ๗ เส้น ๕ วา ๒ ศอก พระนเรศวรก่อ ๑๕ วันถึง
 บั๊กดุ่ม โหนามวัดกุษาทอง พระนารายณ์จะแพ้ คิดเป็นกตอุบาย
 ทำโครงผ้าขาวคาด พระนเรศวรเห็นดังนั้นคิดกตอุบายเด็กทัพกตัมไป
 พระนารายณ์ให้ก่จนแล้วให้นามวัดใหญ่ชัยมงคล

แล้วพระนารายณ์ไปสร้างพระปราสาทเมืองละโว้ ชานานาม
 เมืองใหม่ชื่อว่าเมืองดพบุรี แต่นั้นมาเป็นเมืองลูกหลวง พระ
 นารายณ์ทรงประชวรลงมา ครั้นถึงพระราชนิเวศน์ ๓ วันสวรรคตถวาย
 พระเพลิงที่วัดพระองค์สร้างให้ชื่อวัดนารายณ์อัครา แต่นั้นมาเมือง
 วังเปล่าอยู่ อำมาตย์ ๘ คนรบฆ่าฟันชิงราชสมบัติกัน โดहितใน
 เมืองนั้นประคองหนึ่งท่อมทองช้าง แต่ทำศึกตั้ง ๒ ปี ศักราชได้ ๓๓๓

ปีมะเต็งเอกศก พระเจ้าหงวไตราชสมบัติเก่าปี จึงกำหนดตั้งพิภพ
 อารกษณอนคตาดได้ทุกตำบล จึงตั้งให้ยกวงเป็นวัด เรียกว่าวัด
 เดิมแต่นั้นมา ศักราช ๓๖๐ ปีมะแมตัมฤทธิศกลงมาสร้างเมืองใหม่
 สร้างตำหนักวงอยู่ท้ายเมืองไปวัดโปรดสัตว์ยังหาเด้อไม่ สวรรคต
 ดงที่นั่น ศักราช ๒๗๓ ปีมะแมโทศก ครั้นต้นกษัตริย์หามผู้ใด
 จะบำรุงพระพุทธศาสนาและอาณาประชาราษฎรไม่ พราหมณ์
 ปโรหิตคิดกันว่า จะเลี้ยงเรือสุพรรณหงส์เอกไชยกับเครื่องกษ
 ัตริย์ไป

เรื่องพระเจ้าตายนาผิง

ขณะนั้นหมู่เด็กเลี้ยงโคอยู่ ณ ที่นา ๔๗ คน เดียงโค
 ตำบลมีปลดวกอันสูงใหญ่สูงคอกเศษ ตั้งตัวเป็นคนหนึ่งชื่อว่าราช
 การบจนจอมปลดวกนน หมู่เด็กทั้งปวงหมอบราบอยู่เป็นนิจ จึงตั้ง
 เป็นขุนอินทรเทพ ขุนพิเรนทรเทพ เป็นที่ขุนนางใหญ่ ว่าราชการ
 บนปราสาทปลดวก โกรชข้าราชการตั้งให้เพ็ชฌฆาตเอาไปฆ่าด้วย
 ไม้ซัดอก ไปตัดศีรษะ ๆ นั้นก็ขาด เรียกว่าบ้านหัวปลดวกแต่นั้น
 มา ครั้นนพพราหมณ์ปโรหิตโหราศโมตร์ เดียงเครื่องกษัตริย์
 กับเรือเอกชัยสุพรรณหงษ์ไปตามชลมารค ไปถึงบ้านเด็กเด้น เรือ
 สุพรรณหงส์ก็หยุดอยู่ พดพายเรือมิได้ไป พราหมณ์เฝ้าตั้งเศว

จนแต่ฝรั่งชนพร้อมกัน รับเอานายหมู่เด็กมาครองราชสมบัติ จึง
 เรียกว่าบ้านเด็กเด่นแต่นั้นมา จึงเชิญชนด้วยราชสมบัติ ให้เอา
 พวกเด็กเด็กเพื่อนกันตั้งมาตั้งให้เป็นข้าราชการ อยู่มาวันหนึ่งตง
 ไปส่งร่น้ำ เห็นลูกมอญมาขายผ้าพ่อตงได้เบญจถักษณ์ จึงให้มหาด
 เด็กไปตามดูให้รู้ว่านางจะอยู่ที่ไหน มหาดเด็กก็ไปดูเห็นที่อยู่แล้ว
 ก็กลับมากลุดประพฤติเหตุทุกประการ อยู่มาภาตวันหนึ่งนางนมมี
 ระดูโลหิตติดผ้า เอาผ้าไปตากผ้งจับเห็นเป็นอักษรรย คนก็เห็นมาก
 ครนถึงวันศุกร์ชน ๑๓ คำเวตาเช้า จึงแต่งเรือตงไปรับกับคานหาม
 ถึงแล้ว ชาวบ้านตกใจเป็นอันมาก ก็รับนางชนคานหามมาพระ
 ราชวง์ แแต่นมาจึงเรียกว่าบ้านคานหามาจนบัดนี้ ครนถึงพระ
 ราชวง์จึงรับนางชนราชาภิเศกเป็นเอกอัครมเหสี ใพรบ้านเมืองอยู่
 เย็นเป็นสุขทั่วไป

ขณะนั้นพระเจ้ากรุงจีนได้บุครบุญธรรมในจีนหมาก เอา
 มาเลี้ยงไว้ให้นามชื่อว่านางสร้อยดอกหมาก ครนวันฉมาการเจริญ
 ชน จึงให้หาโหรมาให้ทำนายว่า ถูกกุกุณนี้จะควรคู่ด้วยกษัตริย์
 เมืองใด โหรพิเคราะห์ดูหาเห็นว่าอยู่แห่งใดไม่ เห็นอยู่แต่ทิศ
 ตะวันตกกรุงไทย มีบุญญาภิสังขารมากนัก เห็นจะควรกับพระ
 ราชธิดา จึงกราบทูลว่าจะได้กับพระเจ้ากรุงไทยเป็นแน่ พระเจ้า
 กรุงจีนให้แต่งพระราชดำรัสเข้ามา ให้ชนแก้วการเวกถือเข้ามา

ขุนนางผู้ใหญ่ให้นำเข้าเฝ้าถวายพระราชดำถั้น จึงตั้งให้เบิกทูตานุทูต
เข้าไปเฝ้า ในพระราชดำถั้นนั้นว่า พระเจ้ากรุงจีนให้มาเป็นพระ
ราชไมตรีถึงพระเจ้ากรุงศรีอยุธยา ด้วยเราจะยกพระราชธิดาให้เป็น
พระอัครมเหสี ให้เสด็จออกมาด้วยเร็ว ครั้นได้แจ้งในพระราช
ดำถั้นดังนั้นก็ตั้งพระทัย จึงตรัสว่าเดือน ๑๒ จะยกออกไป ให้คอย
แทนเข้าของเป็นอันมาก ทูตทูตตากลับไป จึงตั้งให้จัดเรือเอกชัย
เป็นกระบวนพยุห

จุดศักราช ๓๘๕ ปีมะเมียเบญจศก ครั้น ณ วันเดือน ๑๒
แรม ๑๓ ค่ำ ได้ศุภวารฤกษ์ดี จึงยกพยุหไปทางชลมารคพร้อม
ด้วยเสนาบดี เสด็จมาถึงแหลมวัดปากคลองพอนาชน จึงประทับ
พระที่นั่งอยู่หน้าวัด จึงทอดพระเนตรเห็นฝูงจับอยู่ที่ทอไกได้ข้อฟ้า
หน้าบัน จึงทรงพระดำริว่า จะขอนมัสการพระพุทธปฏิมากร เศษ
บุญญาภิสังขารของเรา เราจะได้ครองไฟฟ้าอาณาประชาราษฎร
ด้วยกันเสร็จ ขอให้หน้าผางยอยหยดลงมา กวดเอาเรือรับขึ้นไปประ
ประทับแทบกำแพงแก้วนั้นเกิด พอดกพระโสมรู้ดังดังนั้น นำผางก็
ย้อยลงมาทวดเรือพระที่นั่งวอชนไปถึงที่ ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย
เห็นประจักษ์แก่ตาแล้ว เสด็จนมัสการจึงเบ็ดเตล็ดเอาพระภุชญา ทรง
กตัญญูการบูชาพระพุทธปฏิมากรนั้น เสร็จแล้วเสด็จลงเรือพระที่นั่ง
ถอยลงมาตามเดิม พระองค์มีดำริทรงมาถวายขัยมังกดว่า มหา

บพิตรพระราชดำริจะสำเร็จความปรารถนา จะครองไพร่ฟ้าอยู่
 เย็นเป็นสุขทั่วทิศ จึงถวายพระนามว่าพระเจ้าท้ายนาผิง ครั้นนาหยุด
 จะตง พระองค์ก็ตั้งให้ท้าวพระยาพฤตมาคยทงหลาย และเสนา
 มนตรีกับขันไปรักษาพระนคร แต่พระองค์เสด็จไปทรงเรือพระที่นั่ง
 เอกชัยดำเคี้ยว ด้วยอำนาจพระราชกุศโลภที่ได้สร้างมาแต่ปางหลัง ก็
 เสด็จไปโดยสะดวกจนถึงเขาไฟ พอจันทงหลายเที่ยวอยู่ในท้อง
 ทะเดนนเห็นเป็นอศักรรย์นัก จึงนำเอาเนื้อความกราบทูลพระเจ้า
 กรุงจัน ๆ ก็ระคองตกใจนัก จึงตั้งให้เสนาผู้ใหญ่ไปดูว่าจะมีบุญ
 จริง ๆ หรือ ๆ ประการใด ให้ประทับสองแห่ง ที่อาวณาคันหนึ่ง
 ครั้นเพดาคำจันใช้คนสอดแนมดูว่าจะเป็นประการใด ครั้นไปฟังดู
 ได้ยินเสียงตริยางค์ดนตรีครึกครันไป จึงนำเอาเนื้อความตงนกราบ
 ทูล จึงตั้งให้เชิญมาอยู่อาวณาคันหนึ่งจึงแต่งกายรับ ครั้นเพดา
 ราตรีกาตเทพยดาบันดาตริยางค์ดนตรี ครั้นรุ่งขึ้นจึงพระเจ้ากรุง
 จันแต่งการกระบวนแห่รับพระเจ้าท้ายนาผิงเข้ามาพระราชวัง จัน
 ทั่วประเทศสรรเสริญบุญทั่วไป พระเจ้ากรุงจันให้ราชาภิเชกนาง
 ด้ร้อยดอกหมาก เป็นพระอัครมเหสีพระเจ้าท้ายนาผิง พระเจ้ากรุง
 จันแต่งดำเกา ๕ ดำ กับเครื่องอุปโภคบริโภคเป็นอันมาก ให้จัน
 มีขอ ๕๐๐ คนเข้ามาด้วย จึงพระเจ้ากรุงจันให้เชิญพระเจ้าท้ายนา
 ผิงไปเฝ้า ครัดว่าบ้านเมืองหามีผู้ใดรักษาไม่ และเกิดอกจะมีข้า

ก็มาย้ายให้พากันกลับไปพระนครเถิด พระเจ้าสายน้ำผึ้งก็ถวาย
บังคมลาพานางลงตำภา ตำบลวันมาถึงแดนพระนคร ขุนนางผู้
ใหญ่ผู้น้อยกับพระราชาคณะ ราชครู เทพนิกร ก็โสมนัสยินดีทั่ว
ไปจึงแต่งการรับเสด็จ พระราชาคณะฐานานุกรม ๑๕๐ ไปรับที่
เกาะ จึงเรียกเกาะพระแต่นั้นมา แดวกก็เชิญเสด็จมาท่ายเมืองที่
ปากน้ำแม่เบี้ย และเสนาบดีราชาคณะจึงเชิญเสด็จเข้าพระราชวัง
ตั้งให้จกที่ตำหนักซ้ายขวาดำรงค์แล้ว จึงให้เฒ่าแก่กับเรือพระที่นั่ง
ลงมารับนางๆ จึงตอบว่า มาด้วยพระองค์โดยยาก มาถึงพระราช
วังแล้วเป็นไหนจึงไม่มารับ ถ้าพระองค์ไม่ลงมารับแล้วไม่ไป เฒ่า
แก่เอาเนื้อความกราบทูลทุกประการ พระองค์แฉงคังนึกว่าเป็น
หยาอกเดน มาถึงนี้แล้วจะอยู่ที่ไหนก็ตามเถิด นางรู้ความดังนั้นดำ
คัญว่าจริงยิ่งเกร้าพระทัยนัก ครั้นรุ่งเช้าแต่งกระบวนแห่มารับ จึง
เสด็จพระราชดำเนินมาด้วย ครั้นถึงเสด็จไปบนตำภารับนางๆ คิด
พ้อว่าไม่ไป พระเจ้าสายน้ำผึ้งจึงสัพยอกว่าไม่ไปแดวกก็อยู่นี้ พอ
ตกพระโอบอุ้มนางก็ถันใจตาย พวกจีนไทยร่ำรักแซ่ไป จุ
ศักราช ๔๐๖ ปีมะโรงฉศก จึงเชิญพระศพมาพระราชทานพระเพลิง
ที่แหลมบางกะจะ สถาปนาเป็นพระอารามให้นามชื่อวัดพระเจ้าพระ
นางเชิงแต่นั้นมา

พระเจ้าสายน้ำผึ้งจึงยกพลลงไปชุกบางเคย จะสร้างเมือง

ใหม่ พระอาจารย์ห้ามว่าน้ำเค็มนี้ ยังไม่ถึงพุทธทำนายสร้างไม่ได้
จึงสร้างวัดหน้าพระธาตุถวายพระอาจารย์ แล้วมาสร้างวัดมณฑ
บพิตร พระเจ้าด้ายนาผิงอยู่ในพระราชสมบัติได้ ๔๒ ปี สวรรคต
จุลศักราช ๔๒๗ ปีมะเด็งตั้งปีศก

พระยาธรรมิกราชา พระราชบุตรพระเจ้าด้ายนาผิง ได้
เสวยราชสมบัติ มีช้างเผือกสองช้าง สร้างวัดมุนราช ประชากรราษฎร
สมณะชีพราหมณ์เกษมสุขทุกชายหญิง เดินเดินรำ มิได้มีวิวาท
ดักถกกัน ทรงทศพิชราชธรรมบำรุงพระพุทธศาสนา ประเทศราช
เกรงพระเดชานุภาพยิ่งนัก แดงคอกไม้ทองเงินขึ้นเป็นอันมาก ขนอน
อากรบ่อนเบี้ยช่วงเรือดำตะ ๓๐ เบี้ย ๔๐ เบี้ย มิให้เรียกแก่ราษฎร
ดำเหนือ ฝนตกตามฤดูน้ำงามตามฤดู เสวยราชย์ ๔๒ ปี จุลศักร
ราช ๔๕๗ ปีมะเมียอัฐศก ให้รุกคดองบางตะเคียนออกไปบางยี่หน

จุลศักราช ๖๖๘ ปีชวดเบญจศก เมืองหงสาวดีไซ้ให้ตั้งเป็น
พระดอยลงมาทางเมืองเถิน ลงมาตามด่าน้ำ คนทั้งปวงเห็นเป็น
อัศจรรย์จึงอาราธนาไว้บูชา พระดอยลงมามิได้อยู่เมืองใด แต่ทำ
ปาฏิหาริย์ลงมาช้แก่ราษฎรบุรุษามาทุกเมือง จนเขาเนอความกราบทูล
พระเจ้าอยู่หัว ครั้นดอยลงมาถึงหน้าตำหนัก ดอยอยู่นั้นน้ำก็ไหล
ลงเขี้ยวทวนน้ำอยู่ ตั้งให้ตั้งฉัตรราชวัติส้มโอร ชาวพระนครชม
ขึ้นทุกคน เป็นโกลาหลทั่วทิศได้ ๗ วัน พระเจ้าอยู่หัวเสด็จลงไป

เชิญพระชนมาประดิษฐานไว้ในกรุง กระจายจรรยาผู้หนึ่งแอบอยู่ที่
ทางเสด็จร้องขึ้นว่า อย่าเสด็จลงไปเลยมิใช่พระ เขาใช้ท่ามากอก
เชิญเสด็จกลับเสี้ยเถิด ก็เสด็จกลับขึ้นไป จึงให้หาตัวชายชราผู้
นั้นหาพบไม่ ก็ตกพระทัย จึงตั้งให้บ่าวร้องให้หาคนชรา

ครั้นอยู่มาบุตรชราบ้านบางนาฬงรบให้คาพาไปไหว้พระดอย
ที่เขาตอกนั้น จะใคร่ได้เห็น คาพาถูกหูดานมา ครั้นถึงกลางน้ำ
คาพาผู้นั้นทำให้เหมือนพระดอย ครั้นแล้วก็กลับมา ถูกหูดานก็ว่าคา
พาทำพระดอยได้ ชำวรู้ไปถึงกรุงกราบทูลพระเจ้าอยู่หัวฯ ให้เอา
ตัวคาพาผู้นั้นมา คาพาผู้นั้นมากราบทูลว่ามีใช่พระ เป็นผีเขาใช้ให้มา
ดูบ้านเมือง จึงขอทำถวาย พระเจ้าอยู่หัวก็ทรงยอม จึงให้สาย
สัญญาณมงคล เครื่องเช่นข้าวเปลือกข้าวสารเสิร์ฟแล้ว ก็ลงไปริม
น้ำอ่านโองการ ชักข้าวเปลือกข้าวสารถวายสัญญาณมงคลพระนั้น ๆ ก็
จมหายไป อุณถวายเป็นอดหม่านขึ้นคิดว่าจะเข้าครองในเมือง จึง
ตั้งให้สัตว์พระพุทธรูปมณฑลสัญญาณกันไว้ทุกคลอง พระนั้นเข้ามิได้
ไปอยู่บางกระจะ คาพานั้นตามไปได้ก่ดิน บอกแก่ผู้กำกับว่าอยู่
แต่จะขึ้นไปเมืองเหนือ จึงตั้งให้ทำจันตักไว้คลองสระแก แต่เที่ยว
หากันอยู่นั้นถึง ๓ วัน ทนกันเข้าที่ปากน้ำประตัมจับได้ มัดด้วย
สายสัญญาณ ดงไปกราบทูลว่าได้แล้ว จะจัดการฆ่าถ่วงเผาขึ้นห้าม
พระเกียรติยศไม่ จะได้ก่ดทับคืนขึ้นไปหาเจ้าของ พระเจ้าอยู่หัวก็

ไปรบบัญชาตาม จึ่งตั้งให้คือโถงคอกหมันยารักษ์ให้มันคงแล้ว
 เอาผ้าได้ลงในโถง ผนังยารักษ์มิให้หน้าเข้าได้ แล้วเอาสายตีญวนวง
 พันเช่นจักแล้ว ก็อ่านโองการกำชับว่าใครจะมาทุบตีอย่าให้ออก
 จงไปตั้งเจ้าของ ก็ยกโถงลงน้ำดอยทวณนาขึ้นไปตั้งเมืองหงสาวดี
 พระเจ้าอยู่หัวให้หาตาผู้ขึ้นมาปูนบำเหน็จก็หาพบไม่ จุฑศักราช
 ๖๗๓ ปีเถาะเอกศก พระองค์ทรงสร้างวัดกุฎีดาววัด ๓ พระอัคร
 มเหสีทรงสร้างวัดมเหยงค์วัด ๓ พระองค์อยู่ในราชสมบัติ ๘๗ ปี
 พระองค์สวรรคต ศักราช ๖๗๒ ปีมะโรงโทศก

๕๘๘ เรื่องพระมาลเจดีย์

พระยาเซียงทองเข้าเฝ้าสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ว่ายังมี
 พระอาจารย์พระองค์หนึ่ง มาถวายพระพรว่า ดมเด็จพระพุทธเจ้า
 ยังทรงพระทรมานอยู่นั้น เด็จพระราชาเดินไปสู่ถึงกาทวูป เป็น
 เหตุด้วยพระภิกษุสององค์วิวาทกัน ดมเด็จพระพุทธเจ้าเด็จออก
 จากเมืองถึงกาทวูป มาสู่พระเชตุพนเมืองสาวัตถี จึ่งตรัสธรรม
 เทศนาแก่พระอานนท์ว่า ดับไปเมื่อหน้าเมืองสาวัตถี จะกลายเป็น
 เมืองหงสาวดี เหตุว่าจะมีภษัตริย์องค์หนึ่งทรงพระนามชื่อว่าพระ
 เจ้าศรีธรรมมาโคกกราช จะสร้างพระมาลเจดีย์องค์หนึ่งในกลางพระ
 นคร และพระมหากษัตริย์นั้นมศรีทชายังนัก ให้เปิดประตูเมืองทั้ง

ตั้งให้คนเข้าต้องประตู ออกต้องประตู จึงพระเจ้าศรีธรรมมา
 โศกราชตรัสตั้งชาวพระคตัง ให้เอาทองคำมากองไว้ในพระนคร
 ถ้าใครเข้าไปช่วยทำพระมาถ์เจดีย์นั้น ก็ให้รับเอาทองคำคำดั่งหนึ่ง
 ก่อน จึงได้ช่วยทำการ และทุกวันยังปรากฏมีอยู่ และพระมาถ์
 เจดีย์นั้นอยู่ที่คฤศุตร พระเจ้ากรุงศรีอยุธยา ครั้นแจ้งประพฤติกเหตุ
 แดงก็มีพระทัยยินดีนัก จุติศักราช ๔๓๓ ปีชวดตรีศก จึงมีพระ
 ราชโองการตรัสตั้งขุนการเวก และพระยาศรีธรรมราชา ภูคาช
 ราชวัตรเมืองอินทร์ ภูคาชกินเมืองพรหม ยกกระบัตรนายเพลิง
 กำจาย นายช่างขององครักษ์ นายหาญใจเพชร นายเต้จสงคราม
 ข้าหลวงแปดนายกับไพร่ ๕๐๐ คุณเอาเครื่องบูชาขึ้นไปถวายพระ
 มาถ์เจดีย์ และข้าหลวงขุนการเวก ยกออกจากกรุงแต่ ณ วัน
 พฤษหัตถีเดือนอ้ายขึ้นสิบเอ็ดค่ำ ไปทางสุพรรณบุรีไปตั้งบ้านชะบา
 ยกแต่บ้านชะบาไปถึงเมืองพระยาเจ็ดคน ยกจากเมืองพระยาเจ็ดคน
 ไปตั้งบ้านวังงาม ยกจากบ้านวังงามไปด่านทราง ยกจากด่านทราง
 ไปตั้งเจ้าปู่หิน ยกแต่เจ้าปู่หินไปจากแม่น้ำชุมเถดย์วั้น มีพระพุทข
 ไต่ยาด์นองค์หนึ่งของสัมฤทธิ พระองค์ยาวห้าเต็น ขุนการเวกและ
 ข้าหลวงทั้งปวงก็ชวนกันเข้าไปนมัสการ จึงตั้งตั้งจาธิษฐานว่า ขอ
 เคารพพระบารมีพระพุทขไต่ยาด์ให้ข้าพเจ้าทั้งปวงนี้ไปถึง ไต่นมัส
 การพระมาถ์เจดีย์ในเมืองหงสาวดีสำเร็จความปรารถนานั้นเถิด ข้า

หดวงทั้งปวงกราบถวายบังคมมัสการ ก็ถาออกจากแม่น้ำชุม
 เกด็ยว ก็เข้าไปถึงเขาฝรั่งยงหิน ไปถึงตำบลเขาหดว พอดัน
 แคนกรุงศรีอยุธยา ไปถึงค่านท่งเขาหดวดินแดนนับได้ ๓๘ วัน
 ครั้นแล้วจึงตั้งเจ้าจาชิชฐาน่อกรงหนึ่ง ยกออกจากที่ขุนการเวก
 กับข้าหดวทั้งปวง จึงตั้งมัสการพระศรีรัตนตรัย แล้วก็ยกไป
 ชาติระยะบ้าน ไม่มีผู้ใดจะเดินเดย บ่ายหน้าค่อทศศุกร เป็นป่า
 ใหญ่เดินไปมาไม่ต้องแตก เป็นท่งอยู่กลางเป็นป่าละเมาะ คนทั้ง
 ปวงสันอาหาร กินแต่ผลไม้เป็นอาหาร สันหนทาง ๓๐ วัน จึงเข้า
 เมืองหงสาวดี มีตำบลบ้านพราหมณ์รายไปข้าง ขุนการเวกกับข้า
 หดวทั้งปวงเดินค่อ ๆ กันไป สันหนทางนั้น ๓๐ วัน จึงถึงเมือง
 หงสาวดีนั้น คิดเข้ากันสันทาง ๒ เดือนกับ ๒๓ วัน จึงเข้าเมืองหง
 สาวดี ขุนการเวกกับพระศรีธรรมราชา ข้าหดวทั้งปวงพากันเข้า
 ไปในอาราม พบปะชาวยรูปหนึ่ง ขุนการเวกจึงถามปะชาວว่าอา
 รามนี้ท่านผู้ใดเป็นใหญ่ ปะชาວบอกว่าพระดังฆราชา ขุนการเวก
 และข้าหดวทั้งปวงจึงเข้าไปนมัสการพระดังฆราชา ๆ จึงซักใช้ไต่
 ถามว่าอุปาสกทั้งปวงนี้มาแต่สถานใดหรือ ขุนการเวกกราบทูล
 พระดังฆราชาว่าข้าพระพุทธเจ้าทั้งปวงนี้ เป็นข้าทูลละออง دمเด็ก
 พระพุทธเจ้าอยู่หัวกรุงศรีอยุธยา ๆ มีพระกมลพระหฤทัยเลื่อมใส
 ศรัทธาในพระมาตเจ้าที่ยิ่งนัก จึงตรัสใช้ให้ข้าพระพุทธเจ้าทั้งปวงน

กุมเอาเครื่องดักการบูชาพอด้มควร ขึ้นมานมัสการพระมาถ์เจดีย์
 นั้น พระดังฆราวาษาปราชญ์ว่า อากมภาพขออนโมทนาด้วยพระ
 ราชทรัพย์แห่งพระองค์นั้นเถิด วันนั้นท่านไปอยู่ด่านกั้นให้ส่งบายก่อน
 เถิด ค่อยรุ่งจะให้ประชาชนนำไปนมัสการตามความปรารถนา

ครั้นรุ่งเช้าพระดังฆราวาษา ให้ประชาชนนำข้า้หดวงทั้งปวงเข้า
 ไปในอาราม ทำประทักษิณพระระเบียงนั้นได้รอบหนึ่ง และพระ
 ระเบียงนั้นเป็นดีหedyมจตุรัส ขุนการเวกจึงให้นายน้อยหาญใจ
 เพชรวัดพระระเบียงข้างหนึ่ง แตะยาวได้ ๒๐ เถิน ชื่อพระระเบียง
 ยาว ๒ เถิน ๑๐ วา มีพระพุทธรูปสูง ๑๐ วา เต้าพระระเบียงแปด
 หedyม แต่หedyมมนนวัดได้ ๘ คอก สูงถึงท้องข้อวัดได้ ๒๐ วา
 ก่ออิฐกระซบรักแล้วถ่อปูน หุ้มด้วยทองแดงหนาด้านนี้ และที่
 แปดตอนระเบียงทำด้วยไม้แก่น ฟันพระระเบียงค้ำด้วยค้ำบุก
 หน้าดีบดองนี้ ขุนการเวกและข้า้หดวงทั้งปวงก็เข้านมัสการในพระ
 ระเบียง พอเพดาพดบค้ำที่ชวณกั้นถับมาที่อยู่

ครั้นเพดารุ่งเช้าพระดังฆราวาษา ให้ประชาชนนำขุนการเวกและ
 ข้า้หดวงทั้งปวงขึ้นไปนมัสการพระมาถ์เจดีย์ ก็องค์พระมาถ์เจดีย์
 ชาติ ขุนการเวกและข้า้หดวงทั้งปวงก็เข้าไปถึงต้นบันไดได้พระมหา
 ชาติ นายหาญใจเพชรวัดฐานพระมาถ์เจดีย์นั้น ด้านหนึ่งยาว ๑๕
 เถิน ๕ วา ทั้งดีด้านยาว ๑๔๑ เถิน บันไดขึ้นพระมาถ์เจดีย์นั้นทำ

ด้วยทองแดงตั้งดงกับอิฐ แม่บันไครอบใหญ่ ๔ กำกึ่ง ถูกบันได
 ใหญ่รอบ ๓ กำ ประชาชนการเวก ข้าหลวงทั้งปวงขึ้นไปดูพระ
 ประคูประมาตมหาชาติคนกว้าง ๒ เดือน สูงได้ ๕ เดือน มีหงส์ทองคำดี
 ตัวเข้าประชุมกันเป็นแท่นรอง พระพุทธรูปบนหลังหงส์ต้องร้อยองค์
 แต่ตัวทองคำทั้งแท่ง สูงต้องศอก และข้อเท้าหงส์นั้นใหญ่รอบ
 ๑๓ กำ ตัวหงส์นั้นสูง ๑๖ ศอกทำด้วยทองคำทั้งแท่ง และองค์พระ
 มหาชาติแม่ทองคำเป็นแผ่นอิฐ หนาหน้าด้านกว้างด้านศอกยาวห้า
 ศอก ทองคำหุ้มองค์พระมหาชาติขึ้นไปจนถึงยอด แล้วเอาดวง
 ทองแดงร้อยหูกกันเข้า เอาสายโซ่คล้องเข้าเป็นตาข่ายหุ้มวัดข้าง
 หนึ่งขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง และยอดพระมาตเจดีย์มีลูกแก้วใหญ่ได้ห้า
 อ้อมมีขนิมบริษ ขุนการเวกและข้าหลวงทั้งปวง ขึ้นแต่เชิงบันได
 นั้นแต่เข้า ขึ้นไปถึงประคูประมาตเจดีย์พอเพลาเที่ยงก็ได้นมัสการ
 แล้วกลับลงมาถึงเชิงบันไดก็พอกำ พินพระเจดีย์ซึ่งรองหงส์เหยียบ
 ยืนค้ำด้วยแผ่นเงินหน้าด้านนิ้ว กว้างด้านศอกเป็นดีเหลี่ยม ประ
 ชาวบอกข้าหลวงว่า เหล็กกระดูกพระมาตเจดีย์ทรอยตุกแก้วนั้น
 ใหญ่รอบ ๑๓ กำ ขุนการเวกจึงถามว่า พระมาตเจดีย์ใหญ่หนัก
 หนาจะหนักของท่านผู้ใดสร้าง ประชาจึงบอกว่า พระพุทธศักราช ๒๑๑
 ปี ยังมีพระมหากษัตริย์องค์หนึ่ง ทรงพระนามชื่อพระเจ้าศรีธรรมมา
 โศกราชสร้างพระมาตเจดีย์ไว้นั้น ได้เปิดประตูเมืองทั้งสี่ทิศให้คน

เข้าต้องประตู ให้ออกต้องประตูเอาทองกองไว้ ถ้าผู้ใดรับเอา
 ทองคำคำดังหนึ่งนั้น จึงให้ผู้นั้นเข้าไปทำการ ถ้าผู้ใดมิได้รับเอา
 ทองคำคำดังหนึ่งนั้นก็มีได้ให้เข้าไปทำการเลย ทำการพระมาตย์เจดีย์
 นั้นแต่คนตกตายทำบุญไว้ได้ถึง ๘ โภกฏี และคนตายครั้งนั้น พระ
 อัครกถาจารย์เจ้าผู้รู้อริยธรรมว่าได้ไปดวงวิเศษทั้งนั้น และขุนการเวก
 จึงถามประชาชนว่า เมื่อก่อนนั้นก่อด้วยอิฐหรือ ๆ คิดว่า ประชาชนบอก
 ว่าก่อด้วยอิฐ จึงนำขุนการเวกไปคูอิฐที่เห็นอันนี้ตั้งร้อยแผ่น ขุน
 การเวกก็ให้วัดแผ่นอิฐนั้นหน้าสี่ศอกหกนิ้ว โดยกว้างห้าศอก โดย
 ยาวห้าวาต้องศอก ขุนการเวกจึงถามประชาชนว่าในเมืองหงสาวดีนี้
 ยังมีตั้งใดประหลาดอยู่บ้าง ประชาชนจึงนำขุนการเวกกับข้าหลวง
 ทั้งปวงไปคูบ่อน้ำมนดินน้ำมน้ำ ขุนการเวกจึงให้วัดบ่อน้ำมนดิน
 นั้น โดยยาวเส้นหนึ่งกับห้าวาจตุรพักตรต้องบ่อ ขุนการเวกจึงถาม
 ว่าผู้ใดทำได้ ประชาชนบอกว่าน้ำมนดินนั้นทำวมหาพรหมประดิษฐาน
 ไว้ สำหรับพระภิกษุสามเณร ประชาชนนางซึ่งทั้งปวง ให้เป็นยาทา
 แก้เมื่อยขบแก้เจ็บหลัง กับแก้ถันระมิทระเจียบเหงาหวอนอน แล้ว
 ก็ให้ท่านตั้งดวงทั้งหลายกินแก้โรคต่าง ๆ มีเรื่องแรงทำการได้ตั้งดวง
 และบ่อน้ำมนดินนั้น พระอินทราชาใช้ให้พระเวศุกรรมเทวบุตรลง
 มาประดิษฐานไว้ให้พระสงฆ์ตามคฤหบดี และบูชาพระศรีวิรัตนตรัย
 เจ้า และให้ท่านตั้งดวงทั้งหลายตามแต่ผู้ใดจะปรารภณา ขุนการเวก

และข้าหอดวงทั้งปวงก็กลับมาหาพระดังขรราช ๆ ว่าพรุ่งนี้จะให้ประชาชน
 นำไปนมัสการพระเชตุพนมหาวิหาร ข้าหอดวงทั้งปวงก็กลับมาที่อยู่
 ครั้นเพดารุ่งเช้า ประชากรก็นำขุนการเวกและข้าหอดวงทั้งปวงไปที่
 พระเชตุพนมหาวิหาร และบันไดนั้นขุนการเวกให้วัด บนโคกอยู่อิฐ
 โดยกว้างได้ ๓๗ เส้นกับ ๓๐ วา แต่เชิงบันไดขึ้นไปบนถนน ๓๕
 เส้น ถนนยาวได้ ๓๗ เส้นกับ ๓๐ วา ประชากรก็พาเข้าไปในพระ
 เชตุพนชั้นในกว้าง ๓๐ เส้นกับ ๓๐ วา เสาก่อด้วยอิฐเป็นแปด
 เหลี่ยม วัดคู่แต่เหลี่ยมหนึ่งโคกเจ็ดวา แต่ประตูพระเชตุพนเข้าไป
 จนถึงพระอาสน์มัตตังก์ ที่ครัดพระธรรมเทศนา วัดได้ ๓๗ เส้น
 กับ ๓๐ วา ด้านแปดพระเชตุพนยาวได้ ๗๕ เส้น เสาสูงถึงท้องชื่อ
 วัดได้ ๓ เส้น ๓๐ วา พระรัตนมัตตังก์อยู่ห่างกลาง ห้องหนึ่ง
 พนมบนคาศด้วยทองคำหน้าด้านมีพินดตลงมา อีกห้องหนึ่งคาศ
 ด้วยนากหน้าด้านมีพินดตลงมาอันชั้นหนึ่ง คาศด้วยเงินหน้า
 ครอบรัตนมัตตังก์ทองดีด้าน ที่อาสน์พระดังชักกว้างด้านเส้น พนม
 คาศด้วยเงินหน้าด้านมีพินบรัชทงนนั้น คาศด้วยคัมภุคหน้าห้า
 นิ้ว นับเสาศพระเชตุพนได้ ๓๐๐ เสา มีกำแพงแก้วรอบพระเชตุพน
 สูงสิบวา ขุนการเวกจึงถามประชาชนว่า พระเชตุพนท่านผู้ใดสร้าง
 ประชากรบอกว่าอนาถบิณฑิกมหาเศรษฐี สร้างถวายแด่สมเด็จพระ
 พุทธเจ้า ที่อนันเป็นท้าวเจ้านคร จึงให้ชื่อพระเชตุพนมหาวิหาร

ตามนามพระราชกุมารผู้เจ้าของสวน มหาเศรษฐีผู้สร้างดินทรพยถึง
 ๔๔ โกฎิ สร้างพระเชตุพนขึ้นจนดำเ็จ มหาเศรษฐีผู้จ้างแต่คน
 ในเรือนแห่งมหาเศรษฐีนั้นเองให้ทำการจ้าง ทองคำเต็มคนตะ
 คำตั้งทอง คนในเรือนพระมหาเศรษฐีนั้น นับได้ ๑๒ อักโขภินิ
 มหาเศรษฐีผู้นั้นอยู่ปรารภปราศาทเ็จคัยนั้น กำแพงแก้วสูงต้องวา
 ขุนการเวกจึงถามปะขาวว่า เมื่อสมเด็จพระพุทธเจ้าตรีถัพระธรรม
 เทศนานั้น พระดังขัและบริษัทนั้นได้เ็จพระเชตุพนหรือมิได้ ปะขาว
 บอกว่าเมื่อสมเด็จพระพุทธเจ้าตรีถัพระธรรมเทศนานั้น พระดังขั
 และบริษัทได้เ็จออกไปจนกำแพงแก้วแล้วยังมิพอ บริษัทยังเหลืออยู่
 นั้นก็เป็นอันมาก ปะขาวกับขุนการเวกให้วัดทางแต่พระเชตุพนมา
 ถึงพระมาตเ็จคัย เป็นทาง ๒๕ เ็จน ก็พากันมานมถัการพระดังขั
 ราชฯ ก็ปราศรัยว่า อดูตักไปนมถัการพระเชตุพนเห็นตักอยู่
 หรือ ขุนการเวกกับข้า้หตวงทั้งปวงจึงกรวยทูลว่า ข้า้พระพุท
 เจ้าทั้งปวงได้มาพบมาเห็นทั้งนี้ ก็เป็นบุญตาแก่พระผู้เป็นเจ้านัก
 หนา ได้มานมถัการบูชาเกิดความยินดีทักที่สุดมิได้ พระดังขัราชา
 จึงตั้งให้ปะขาวนำไปครุระฆังทองหตอหนา ๑๓ นิ้ว ปากกว้าง ๕ วา
 ๒ คอก สูง ๑๓ วา ไม้คัระฆังใหญ่รอบ ๓ กายาว ๓ วา ไรงระฆัง
 สูง ๑๕ วา เ็จนั้นไม้แก่น ข้า้หตวงทั้งปวงก็ถับัมานมถัการพระ
 ดังขัราชา ขุนการเวกจึงถามว่าพระดังขัเจ้ามถัก็อาราม เป็นพระ

ตั้งมีมากน้อยสักเท่าใด พระตั้งฆราวาสจึงบอกว่า พระตั้งมีแต่
 อารามเดียวเท่านั้น มีบุญมีพระวรราชาเป็นตั้งมี ๒๐๐,๐๐๐ กับ ๓
 พระองค์ พระตั้งฆราวาสจึงถามขุนการเวกว่าพระตั้งมีเจ้ากรุงศรี
 อโยธยานั้น ผ้าอันใดเป็นผ้าพระสมณะดำรวม ขุนการเวกกราบทูล
 ว่า พระตั้งมีในกรุงศรีอยุธยา ฝ่ายคันถุขระทรงผ้ารัตกัมพแดง
 ฝ่ายวิปัสณาย่อมทรงเหลือง พระตั้งฆราวาสว่า ทรงผ้ารัตกัมพแดง
 นั้นได้ชื่อว่าพระพุทธรูปโนรด์แท้จริง และพระตั้งฆราวาสว่าในเมือง
 หงสาวดีนั้นทรงผ้าแดงทั้งต้น พระตั้งฆราวาสจึงเขียนอักษร ตั้งให้
 กับขุนการเวกนั้นตัว ๓ ถ้าจะว่าเป็นอักษรขอมเรียกว่าดี ว่าตาม
 อักษรไทยเรียกตามตัวเดชะเจ็ด ก็พิเคราะห์โดยชงชยก็ได้ทั้งสามตัว
 นั้นแต่ เดชะเจ็ดตัวนั้นได้แก่เมืองหงสาวดี ต้นนั้นได้แก่เมืองดงกา
 ทวูป ต้นนั้นได้แก่กรุงศรีอยุธยาเหตุว่าเป็นท่อน้ำ คำกว่าเมืองเชียง
 ใหม่ ๑๕๐ เส้น พระตั้งฆราวาสจึงเขียนเป็นมาดัด แปลดัดบทพิเคราะห์
 เป็นคำไทยตั้งให้ขุนการเวก ให้เขาไปถวายนมเด็จพระเจ้ากรุงศรี
 อโยธยาโพ้นเกิด ขุนการเวกกับข้าหลวงทั้งปวงอยู่ได้ประมาณ ๒๕
 วัน และคนซึ่งไปด้วย ๕๐๐ นั้น ที่ประมาณไม่ตั้งอยู่ในคัถกถ่าว
 มุตาทำปาณาติบาต ตายเสียที่ตามระยะทาง ๓๐๐ คน ที่เห็นสบาย
 สุกนนั้นก็ถาวรอยู่ ณ เมืองหงสาวดี ๕๐ คน ขุนการเวกพระยา
 ธรรมราชาข้าหลวงแปลนาย กับไพร่ ๑๕๐ ก็กราบถวายพระตั้งฆราวาส

กลับคืนมายังกรุงศรีอยุธยา ครั้นถึงแล้วก็เข้าไปเฝ้าสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัว แล้วก็กราบทูลแจ้งประพัตติเหตุ ซึ่งพระดั่งขมราชาจดหมาย
 ดั่งมานั้น ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายหนังสือต่อพระดั่งขมราชานั้น พระ
 เจ้าอยู่หัวมีพระทัยปรีดาภิรมย์ทรงชวยนัก ทรงพระกรุณาตรัส
 ถามข้าทูลวงทั้งปวงต่าง ๆ แล้วพระราชทานรางวัลต่าง ๆ ตามควร
 ชุนการเวก พระยาขรรคมรธา ภูคชาวัตเมืองอินทร์ ภูคชาทิน
 เมืองพรหม นายเพด็จกำจาย นายชำนององครักษ์ นายหาญใจเพชร
 นายเค็จสงคราม กับไพร่ ๑๕๐ คน บรรดามาด้วยกันทั้งต้นนั้น
 ก็กราบถวายบังคมลาบวช ทรงพระกรุณาโปรดให้บรรพชา ตาม
 เดิมได้ศรัทธา

เรื่องพระยากง

ขณะนั้นพระยากง ได้ครองเมืองกาญจนบุรี พระอัคร-
 มเหสีทรงพระครรภ์ ให้หาโหรมาทำนายว่าจะเป็นหญิงหรือชาย
 โหรพิเคราะห์ก็รู้ว่าจะเป็นพระราชกุมาร โหรจึงกราบทูลว่า พระ
 ราชกุมารนี้มีบุญมากนัก ใจก็ฉกรรจ์ จะฆ่าพระราชบิดาเดี่ยเป็น
 มันคง ครั้นทรงพระครรภ์แก่ กำหนดจะประสูติพระราชกุมาร
 พระราชบิดาเอาพานรับพระราชกุมาร พระนดาฏกระทบบขอบพาน
 เป็นรอยบุ๋มอยู่เป็นสำคัญ พระยากงมาคิดแต่ในพระทัยว่าจะเอากุมาร

นี้ไว้มิได้ พระยาทรงให้เอาพระราชกุมารไปฆ่าเสีย มารดาเห็นว่า
พระราชบิดาจะเอาบุตรไปฆ่าเสีย นางคิดกรุณาแก่บุตรยิ่งนัก จึง
ทำอุบายถ่ายเทปกบิณฑเสี้ย ให้กตบเกิดอันตรายไปด้วยความคิดของ
นาง จึงตบเอากุมารราชบุตรอายุ ๑๑ เดือนไปให้ยายหอมเลี้ยงไว้
ครั้นเจริญวัยใหญ่ขึ้น ยายหอมจึงเอากุมารไปให้พระยาราชบุรี
เลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม พระยาราชบุรีให้ดูแลการงานเบ็ดเตล็ด
ทุกสิ่ง ครั้นถึงเทศกาลเอาดอกไม้ทองเงินไปถวายพระยาทรงทุกปี
มิได้ขาด บุตรบุญธรรมจึงถามว่า ทำไมเอาดอกไม้ทองเงินไปให้
พระยาทนายจนบุรีด้วยเหตุอันใด พระยาราชบุรีบิดาเลี้ยงจึงว่าเรา
เป็นเมืองขึ้นแก่เขา พระราชบุตรตอบว่า ไม่เอาไปให้มันจะเป็น
ประการใด พระยาราชบุรีว่าไม่ได้ เขาจะว่าเราคิดขบถ จะยกทัพ
ลงมาจับเราฆ่าเสีย พระราชบุตรว่ากตบอะไร พระยาราชบุรีก็นิ่งอยู่
ถึงมีแต่ัวหาเอาดอกไม้ทองเงินไปไม่ พระยาทรงเจ้าเมืองกาญจนบุรี
เห็นว่าพระยาราชบุรีเป็นขบถ เกณฑ์พัดลงมาจะจับพระยาราชบุรี
ฆ่าเสีย ครั้นพระยาราชบุรีรู้ดังนั้น จึงเกณฑ์คนประจำหน้าที่ ให้
บุตรบุญธรรมเป็นแม่ทัพ ยกออกรบพระยาทนายจนบุรี ๆ ครั้นมา
ใกล้ประมาณ ๓๐ เส้น ให้ตั้งค่ายมั่นลงไว้แล้วให้ม้าหนึ่งร้อยให้คน
ถือเข้าไปถึงพระยาราชบุรีเป็นใจความว่า ให้พระยาราชบุรีออกมา
หาเรา แม้นมีออกมาหาเราจะปล้นเอาเมือง พระยาราชบุรีทราบ

ดังนั้น ปรีกษากับบุตรบุญธรรมว่าจะคิดประการใดดี ราชบุตร
จึงว่าจะขออาสาธรรมาจารย์ พระราชบิดาก็จัดช้างพลายงามอนงค์ ๖
ศอก ผูกเครื่องมั้น ให้บุตรบุญธรรมเป็นนายทัพ ครั้นได้ฤกษ์
ก็ยกออกไป พระยาภเห็นดังนั้น ก็ผูกช้างพลายมงคลออกมาท่าม
กลางพล เข้าใจมิได้ช้างพระราชกุมาร ๆ รับช้างพระยาภ ๆ เดี่ยว
ที่ขวางตัวทานบมมอยู่ พระราชกุมารจึงฟันพระยาภตายกับคอช้าง
ไพร่พลนายทัพนายกองแตกกระต่าระต่ายหารับไม้ หนีไปเมือง
พระราชกุมารขับพลได้รุกขึ้นไปถึงเมืองกาญจนบุรี เข้าล้อมเมืองไว้
แล้วเข้าปล้นเอาเมืองได้ ไทราบุโรหิตจึงยกพระราชกุมารขึ้นครอง
ราชสมบัติ ทรงพระนามชื่อพระยาพาน ครั้นเข้าปฐมยาม พระยา
พานก็เข้าไปข้างใน ตั้งใจหมายจะตั้งวางด้วยมารดา ก็เข้าไปใน
ค้ำหนัก วิพาร์แม่ตูก ๆ ร้องจะกินนม แม่ห้ามตูกไว้ว่าอย่าร้องไป
ตูกเขาจะเข้ามาหาแม่ พระยาพานก็ตั้งครุคตกใจ ในวิพาร์มาร้อง
ดังนั้นก็ถอยออกมา ครั้นถึงตติยยามก็ถนัดเข้าไปอีก แม่แม่ตูกอยู่ที่
ใต้ถุน ตูกนั้นร้องจะกินนม แม่แม่จึงว่า อย่าเพ่อกินก่อน ตูก
เขาจะเข้าไปหาแม่ พระยาพานก็ตกใจ เหตุไฉนแม่จึงว่าดังนั้น ก็
ถอยออกมา ครั้นถึงตติยยาม ก็ถนัดเข้าไปอีก ถึงมารดา ๆ จึง
ถามว่าท่านเป็นบุตรผู้ใด พระยาพานบอกว่าเป็นบุตรพระยาราชบุรี
มารดาจึงถามว่า พระยาราชบุรีได้มาแต่ไหน เจ้าเป็นตูกของข้า

เมื่อประสูติบิดาเอาพานทองรับ พระพักตร์กระทบพานเป็นรอยบุ๋มอยู่
ถ้ามีเชื้อต้องพระฉายเกิด พระองค์คือลูกของข้า โหโรท่านายว่ามี
บุญนัก บิดาจึงให้เอาเจ้าไปฆ่าเสีย แม่จึงเอาไปฝากยายหอมไว้
พระยาพานได้ดำคัญเป็นแม่ที่ทรงพระกันแสงว่าได้ผิดแล้ว ฆ่าบิดาเสีย
ตั้งขึ้นเสว้พระทัยนุก จึงตรัสว่ายายหอมหาบอกให้รู้ ไม่ก็ให้เอายาย
หอมไปฆ่าเสีย แร้งตงกิน จึงเรียกว่าทำแร้งมาจนคุ้มเท่าบดิน

ขณะเมื่อพระยาพานฆ่าบิดากับยายเลี้ยงคิดเป็นเวร ตั้งแต่
ทำบุญให้ทานแก่ยากจกวรรณิกมีได้ขาดเป็นนิจ พระอัครมเหสีมี
ครรรักษ์แก่ประสูติพระกุมารพระองค์หนึ่ง พระองค์เส่นหาในพระราช
บุตรเป็นก่าดัง จึงทรงพระดำริว่าบิดารักเราผู้บุตร เหมือนหนึ่งเรา
รักพระราชโอรสเราฉะนั้น มีควรที่เราจะกระทำเลย เพราะว่าเรา
เป็นคนโมหะจิต มิได้คิดให้ผิด ด้วยเราหารู้ไม่ฉะนี้ ก็เสว้พระทัยตด
ตง จึงปริกษากันว่าทำไฉนจึงจะดังกรรมเวรอันนี้ได้ ทรงพระดำริ
ว่ายังเห็นอยู่แต่องค์พระศิริมานนท์พอจะต้องดวงได้ จึงให้อำมาตย์
ราชเสว้กาไปอาราธนาพระศิริมานนท์ และพระองค์อุติมาต มาฉนั้น
ในมณเฑียรสถานให้ได้โดยเร็ว อำมาตย์ก็ชวนกันไปเที่ยวอาราธนา
พระศิริมานนท์ พระองค์อุติมาต ซึ่งได้ขอหัดครตั้งรัฐธรรมนูญพิเศษ
เข้ารับมณฑลมาตฉนั้นในพระราชวัง ครั้นเพดาเจ้าก็เข้าไปในพระ
ราชวัง พระยาพานกราบนมัสการ ถวายเครื่องตูปพัญชนะแล้วเสว้จ

ยกพระหัตถ์ขึ้นมัตถการตรัสถามพระผู้เป็นเจ้าของว่า โยมนั้นเป็นคนมด
 มนหารู้จักคุณและโทษไม่ว่าบิดาเสียจะชนิดหนักหนาแล้ว โยมนั้น
 ทำผิดคิดจะหาความชอบจะเห็นจะเป็นประการใด พระมหาเถร
 ทั้งสองถวายพระพรว่า มหาบพิตรทำให้ผิดประเพณีให้เป็นกรรม
 ถึงมีคุณชาติ จะไปด้อมหาอเวจีช้านานนัก นีหากว่าพระองค์ผู้ศักดิ์
 ทำผิดคิดจะใคร่หาความชอบจะให้ตัดออกไปนั้นมิได้ แต่ว่าจะบำบัด
 เบาตง ๓๐ ส่วนเท่า คงอยู่ดักเท่าส่วน ๑ ให้ก่อพระเจดีย์สูงชั้วนถ
 เขาเห็นจะค่อยคลายโทษจง พระยาพานได้ฟังดังนั้นก็เลื่อมใสศรัทธา
 พระมหาเถรทั้งสองก็เข้าไปอาราม ครั้นพระมหาเถรไปแล้ว จึง
 ดำรัสตั้งให้เสนาบดีคิดการสร้างพระเจดีย์ใหญ่สูงชั้วนถเขาเห็น สราง
 วัดเบื้องสูงท่าประชมท่าพระวิหาร ๔ ทิศ ใต้พระจอมมองค์ ๑ พระ
 ธรรมาทิง ๓ ด้าน ประศุแขวนฆ้องใหญ่ปากกวาง ๓ ศอกทิง ๔
 ประศุ ทำพระระเบียงรอบพระวิหาร ด้วยบรรจุพระบรมชาติ
 พระเชยวแก้วในพระเจดีย์ใหญ่เสร็จแล้ว ถดองเด่นมหรตพครบ ๘
 วัน ๘ คืน ให้ท่านยาจกวรรณิพถแล้ว ให้บูรณะพระแท่นประสูติ
 พระพุทธเจ้า ณ เมืองโกสินาราย

จุดศักราช ๕๕๒ ปีเถาะโทศก พระยาพานยกทัพขึ้นไปเมือง
 ดำพูนไปนมัตถการพระบรมชาติพระพุทธเจ้า ถึงตามปีแล้วก็ยกทัพ
 กลับลงมาเมืองได้ จึงปรายเงินของค้างข้าวตอกคอกไม้ ถวาย

พระบรมราชาทุก ๆ ตำบล มาแต่เมืองดำพูนดำปาง ลงมาทาง
 เติมบางนางบวชจนถึงเมืองนครไชยศรีตั้งถิ่นที่ไว้ที่วัดกันว่าพระยา
 ราชบุรินทร์เป็นบิดาเดียงจะมาจับ ก็ยกทัพหนีขึ้นไปยังประเทศราช
 เด่นาบตั้งเจ็ญขึ้นครองราชสมบัติ ๔๘ ปีสวรรคต จุลศักราช ๖๖๘
 มีพระราชบุตรองค์หนึ่ง เด่นาบตั้งมุขมนตรีทั้งหลายยกพระ
 ราชกุมารขึ้นเสวยราชยศอรรษาธิปัตติ ถวายพระนามพระพรช
 ราชฎเป็นดยิ่งนัก ตั้งแต่นั้นมาได้ ๘๐ ปี สร้างวัดศรีธรรมเพชญ์
 วัดดอนหลวง พระองค์เสด็จสวรรคต จุลศักราช ๘๐๖ มีออกฉก
 พระรามบัณฑิตยได้เสวยราชสมบัติ ถวายพระนามสมเด็จพระราม
 พงษ์บัณฑิตยอุดมราชาเป็นเกล้าพระเจ้าอยู่หัว เสด็จยังพระที่นั่ง
 จัตุรมุขของบุรพา จึงมีพระราชโองการ ตรัสแก่ขุนนิราชำนาญ
 ธรรมเป็นนักปราชญ์ผู้ใหญ่ว่าด้วยจุลศักราชนั้น มากากับอยู่ด้วย
 พระพุทธศักราชนั้นหาควรไม่ ไปภายหน้า กุดบุตรจะเกิดมาเมื่อ
 ภายหลัง น้ำใจก็จะกระด้างทั้งปัญญาจะน้อย ทั้งมีจนาทิสู ครั้น
 จะได้จุลศักราชต่อไปบัดนี้ พระพุทธศักราชจะพันเพื่อนไป ด้วย
 มีจนาทิสู จะยกย่องแต่ฝ่ายจุลศักราช พระพุทธจักรก็จะอยู่ใน
 อานาจอาณาจักร ทั้งอายุสัตว์ก็จะถอยจากเด็อนปี ประเพณีจะ
 แปรปรวนไปทุกที จึงมีพระราชโองการดำรัสแก่มหาโชติพราหมณ์
 กับขุนนิราชำนาญธรรม ให้ยกจุลศักราชออกเสีย ให้ตั้งพระพุทธ

ก็กราบไว้เป็นกำหนดสืบไป พระพุทธศักราชล่วงได้ ๒๕๕ พรรษา
 นักขัตตฤกษ์กฐะตั้งวัจจร ศรีธรรณไชยสร้างวัดโสกสุทธาพระใจร้าย
 พระพุทธศักราชได้ ๒๕๗ พรรษา นักขัตตตั้งวัจจรพระตั้งฆราวาสลง
 มาแต่เมืองหงสาวดี จะลงมาตามถึงอัครกถาจะเดื่อมตุญหรือยัง
 ผู้ใดจะทรงไว้ได้ทั้งพระไตรปิฎก อยู่วัดโพธิหอม

ขณะนั้นองค์อินทร์เป็นเชลมาแต่พระยาภาพักษ์ มาได้
 ราชสมบัติได้ ๓๕ ปี สร้างหน้าวัดพระเมรุ ไว้เป็นหัดักพระพุทธ-
 ศาสนา จุติศักราช ๒๐๐ ปีชวดตัมฤทธิศกเดรัจสดวรคค

เรื่องพระเจ้าอู่ทอง

ขณะนั้นพระเจ้ากาแต เป็นเรือมาแต่่นเรศวรหงสาวดี ได้มา
เสวยราชสมบัติ แล้วมาบูรณะวัดโปรดสัตว์วัดหนึ่ง วัดกุหาของ
วัดหนึ่ง วัดใหญ่วัดหนึ่ง ตามวัดนั้นแล้ว จึงให้มอญน้อยเป็นเรือ
มาแต่พระองค์ ออกไปสร้างวัดตั้งนามชัย แล้วมาบูรณะวัดพระป่า
เตโดยกัในวัดตานมะชวิต แขวงเมืองพันธุมบุรีนั้น ข้าราชการบูรณะ
วัดแล้ว ก็ชวนกันบวชเสียดันตองพันคน จึงขนานนามเมืองใหม่ชื่อ
ว่าเมืองตองพันบุรี แล้วพระองค์จึงยกนาเป็นต่วนตัดวัดไว้ พระองค์
อยู่ในศิริราชสมบัติ ๔๐ ปีจึงสวรรคต จุลศักราช ๕๖๕ ขาดเบญจศก

พระเจ้าอู่ทองกับพระเชษฐา และพระราชบุตรกับครอบครัว
ยกลงมา แต่เมืองฉะเชิงเทรา มาณเมืองสุวรรณเขตโดกลงมา
ยังกรุง ครั้นลงมาถึงที่หนึ่ง ครั้นเห็นตงบเงียบอยู่ ก็ยกไปทำ
เมืองฝั่งใต้จึงตั้งประทับพดบพดาอยู่ทนน ราษฎรนั้นนับถือว่าเป็น
ผู้บุญ ก็เข้าประชุมสโมสรพร้อมกัน บังคับบัญชาราชการตาม
ประเพณีอย่างธรรมเนียมมาแต่ก่อน ครั้นเรียบราวดำเร้วแล้ว จึง
ยกพระเชษฐาราชให้ครองเมืองตองพันบุรี พระเจ้าทองด้วงเป็น
ปฐมกษัตริย์สืบมา พระยาตองพันบุรีเจ้าเมืองเชียงใหม่จะใคร่หา
ภรรยาให้แก่บุตรเป็นอัครมเหสี พระยาตองพันบุรีให้หาโหรมา

พิเคราะห์ดูจะอยู่ที่ศิโย ไทรกราบทูลว่าคู่ต่างเมือง มีผู้มาบอกข่าวว่า
 บุตรพระยาอู่ทองคนหนึ่งงามดังนางสวรรค์ เจ้าไชยทิศจะใคร่ได้เป็น
 พระอัครมเหสี จึงเอาเพศเป็นเถร เจ้าไชยเด่นผู้ต้องเป็นภิกษุไป
 เพื่อนพากันมาตองคน ครั้นมาถึงราชธานีเข้าแจ้งกษัตริย์ยุริม
 พระราชวังฟังดูคนทั้งหลายในเมืองจะพูดจากันเป็นประการใด ก็ดา
 เพศเป็นเถรแล้ว ก็ปลอมเข้าไปในวัง จะเข้าวังนั้นมิได้ เห็นแต่ต้น
 พิกุลอยู่บนกำแพงวัง กำบังกายมิให้คนเห็น เจ้าจึงเข้าไปหานาง ๆ
 จึงถามว่าท่านนี้เป็นบุตรผู้ใด พระองค์จึงบอกว่าเรานี้เป็นบุตร
 พระเจ้าเชียงใหม่ พี่จะใคร่ได้นางเป็นอัครมเหสี แต่ไปมาหากัน
 จนมีกรรมแก่ พระยาอู่ทองพิจารณาเห็นว่าผิดประหลาดอยู่ ครั้น
 จะว่ากตัญญูน้อยใจ พระทวารถึงเจ็ดชั้นยังเข้ามาได้ผิดประหลาด
 นึก เห็นอยู่แต่ที่หน้า ทรงดำริฉะนั้นแล้ว ก็สั่งให้ทำดอบเหล็ก
 ใบหนึ่ง คักไว้ที่หน้า เจ้าไชยทิศหาตัวรูไม้ เคยประคาน้ำเข้าไป
 ก็คิดดอบตาย พระยาอู่ทองไข้คนไปดู เห็นเจ้าไชยทิศตายอยู่ จึง
 ให้เอาศพนั้นมาเห็นรูปร่างหน้าหน้า จะเป็นเชษฐภคินีของคโสด
 ตายนัก จึงทรงดำริว่าจะมาแต่ผู้เดียวหรือ ก็ให้เทวดาหา ครั้น
 มาพบน้องชายเข้าที่วัดรามวาศ์เอาศวมารังถึงวังก็รู้ว่า เป็นบุตรพระเจ้า
 เชียงใหม่ จึงให้ถาดนวดชออกแล้ว ก็ราชาภิเษกกับพระราชบุตร

พระยาอู่ทองตรีได้แก่เด่นาบคิดว่า พระคำหนักเวียงเหล็ก
 ให้หาที่ชัยภูมิจะสร้างเมืองใหม่ จึงให้อำมาตย์ข้ามไปฝั่ง ที่ฝั่ง
 เกาะตรงวงข้ามเกณฑ์ไพร่ถางแผ้ว พอพบพระฤกษ์องค์หนึ่งอยู่ใน
 ดงไต้นริมหนองน้ำ ทรงนามชื่อตั้งกรรมโคตม ๆ จึงถามคนกลางว่า
 จะทำเป็นประการใด ในแคว้นแคว้นของเราขณะนี้ คนแผ้วถางจึงบอก
 ว่า พระมหากษัตริย์จะสร้างเมืองใหม่ พระฤกษ์จึงว่าเรามาอยู่
 ดงถ่านที่ถ่านมาแล้ว แต่พระพุทธรูปเจ้ายังสร้างพระบรมมหาราชวัง
 ตรีได้ ๙๓๗ ปีแล้ว จะมาสร้างเมืองที่อยู่แล้ว เราก็จะดาไปอยู่
 เขาแก้วบรรพต แต่ก่อนนี้เป็นกองกษัตริย์ชกคัก หาเป็นที่ชัยภูมิไม่
 ให้ไปทางทิศหัด เป็นที่ชัยภูมิตัด มีต้นหมันเป็นดงค้ำอยู่ต้นหนึ่ง
 จึงให้อำมาตย์ไปเที่ยวดูได้เห็นเป็นแน่ ก็นำเอาเหตุทั้งนี้มากราบ
 บังคมทูล ทรงทราบจึงให้หาเสนาพฤคมาตย์มาดโมตรพากันไปหา
 พระคาบด ว่ามหากษัตริย์ราชเจ้าให้อารชนาเข้าไปในพระราชวัง
 พระคาบดเธอจึงตอบว่าเรายังหาเข้าไปไม่ ท่านจงจัดให้คนไปตัดไม้
 มากองกษัตริย์ชกคักดูให้รู้เหตุ จึงอำมาตย์เด่นาบตั้งให้หลายทั้งบวงก็
 ไซ้ให้คนไปตัดไม้มา ตามคำพระคาบดตั้งทุกประการ แล้วพระ—
 คาบดจึงให้จุดเพลิงเผาไม้พิน ซึ่งกองไว้หน้ารุ่งโรจน์ เปิดเพลิง
 สูงเท่าต้นตาล รัศมีสว่างรุ่งเรืองไปทั่วประเทศ ครั้นเพลิงสงบเป็น
 ปกติค่อยบรรพเทาดังแล้ว พระคาบดก็เอาน้ำพระวิเศษมนต์มา

ประพรมของกฤษณ์ชอกคี่แล้ว พระคาบด้จงว่าแก่เสนาบดีผู้ใหญ่น้อย
 ทั้งปวงว่า จะมีกษัตริย์ไปภายหน้านั้นเป็นอันมาก จะเป็นเมืองท่า
 ดำเภา แต่ทว่าจะเกิดยุทธนาการไม่รู้ว้าย ครั้นว่าเท่าคั้งนั้นแล้ว
 จึงให้อำมาตย์เสนาบดีผู้ใหญ่ ถัดมากกราบทูลพระมหากษัตริย์เกิด
 เสนาบดีผู้ใหญ่ก็ชวนกันไปกราบทูลประพฤคิเหตุ ซึ่งได้เห็นนดิน
 ทุกประการ ครั้นเพดารุ่งเช้าจึงให้อำมาตย์ผู้ใหญ่ออกไปอาราธนา
 พระคาบด้เข้ามาในพระราชวัง อำมาตย์เสนาบดีผู้ใหญ่ก็ไปพร้อม
 กันตามรับสั่ง ครั้นถึงทันทหาพบพระคาบด้ไม่ จึงให้คนเที่ยวค้นหา
 ไปทุกแห่งทุกตำบลก็หาพบไม่ จึงตั้งให้เสนาบดีผู้ใหญ่ไปแผ้วถาง
 ไร่ราบรื่นเป็นอันดี

(ตอนนี้เป็นเรื่องทำวอุทอง และเรื่องเจ้าไชยทักไชยเด่น
 ความซำกับซำงคั้น)

และในเมืองพระยาแกรกมาอยู่ ครั้นต้นบุญพระยาแกรก
 แล้ว ก็ถอยลงมาตั้งตามซำงพระยาแล้ว ยังแต่ผู้หญิงอันตบตะกูด
 และเศรษฐูทั้งตอง คือ ไชคกเศรษฐู และกาตเศรษฐูๆ ทั้งตอง
 คนนี้คิดอ่านด้วยกันแล้ว จึงเอาเจ้าอุทองดูไชคกเศรษฐูประตมด้วย
 กันกับพระราชธิดาให้ครองเมืองนั้นได้เจ็ดปี หำดงเมือง ไคกระบือ
 ซำงมำตาย และคนทั้งหตายก็ตายวิปริตหนักหนา อำมาตย์จึงทูล
 แก่ทำวอุทองว่าไพร่พตเมืองตายเป็นอนมาก พระองค์จึงให้ยกพด

ข้างม้าออกจากพระนครเมื่อเที่ยงคืน ว่าสถานที่ใดสบายเราจะไป
 ด้สร้างเมืองอยู่ในที่นั้น และไปข้างฝ่ายทักษิณได้ ๓๕ วัน จึงถึงแม่น้ำ
 อ้นหนึ่ง และเห็นเกาะอันหนึ่งเป็นปริมณฑลงดงามและจะข้ามมิได้
 จึงให้ตั้งทัพตามริมน้ำทางไพร่พลทงหลาย ครั้นตั้งอำมาตย์ให้ไปค
 ณะจะข้ามน้ำเขาหาเกาะ ครั้นได้เรือแล้ว เสนาอำมาตย์ไพร่พลข้าง
 ม้าข้ามมาหาเกาะแล้ว จึงบอกบ่าโด้นเข้าไปกลางเกาะ เห็นดาบ
 คนหนึ่งอยู่ในไคค้นไม้ พระยากัศพราศัยด้วยดาบ และพระยา
 จึงถามว่าเจ้ากามาอยู่ที่นี้ ชำนานะหรือ ๆ เพิ่งจะมาอยู่ พระดาบ
 จึงบอกว่าเรามาอยู่ที่นี้ แต่ครั้งพระพุทธเจ้ายังทรงมานพระชนม์อยู่
 อายุเราได้ ๓๕๐ ปี และอาจารย์เราสองคน คนหนึ่งไปตายในเขา
 ด้รพดังกั คนหนึ่งไปตายในพนมภูผาหลวง ยิ่งแต่เราผู้เดียววันแ
 เมื่อพระพุทธเจ้ามาถึงนี้ เราได้นิมนต์ให้นั่งบนคอตตะเคียน อันดอย
 มาก้างอยู่ในที่นี้ เรากัถวามะขามบ้อมด่มอแก่พระพุทธเจ้า ๆ จึง
 แยมัพระโอบฐู พระอนานทังจึงทูลถามพระพุทธเจ้า ๆ จึงมีพระพุทธ
 ฎีกาตรัสแก่พระอนานทว่า ฐานที่นี้จะเป็เมืองอันหนึ่ง แต่เรามา
 หกโยชน์ เขากัเรียกว่าศรีโอบฐยา พระพุทธเจ้ามีพระบิณฑูรไว้
 คั้งนี้ ครั้นพระดาบสบอกแล้ว พระยายินดีหนักหนา พระยาเสด็จ
 ไปเดียบคู้ที่จะตั้งพระราชวังและเรือนหลวง และตั้งกำแพงและค้ำย
 คุไปรอบเมือง และแต่งพระราชวังแล้ว พระองค์จึงเสด็จไปสู่เมือง
 กับด้วยสนมชาวแม่ แพทย์พราหมณาจารย์ทงหลายเข้ามาเมือง

และสมเด็จพระเจ้าอุทองเมื่อเข้าไปในเมืองวันนั้น พระคาบถ
ยังเข้ามานั่งมาบตีบูชาคุณที่ได้ค้นไม้ สถานที่นอกอาศรม ครั้น
พระยาไปพระคาบถก็ออกจากมานในวันนั้น ครั้น ณ วันอาทิตย์
เดือนอ้ายขึ้นหกค่ำ ปีมะโรงโทศกเพลาเช้า พระคาบถจึงเรียนรูป
เมืองด้วยถ่านเพลิง ทั้งเพลิงขึ้นไปในอากาศตกลงมา แดบดินออก
เป็นทางสามแพร่ง แดงให้เป็นอุบัติเหตุว่า ผู้ใดเกิดในที่นั้นยอม
มุดาบาทความจริงน้อยไป พระยาอุทองได้ยินแล้วก็กำหนดไว้แต่ใน
ใจ และพระคาบถจึงบอกแก่พระยาอุทองว่า เราจะอยู่ด้วยบพิตร
มิควรแก่เรา สถานที่นี้เป็นของท่านเกิด เราจะลาท่านขึ้นไปรักษา
พระพุทธรูปพระพุทธรูปเจ้าอยู่กว่าจะสิ้นชีวิตเรา ครั้นพระคาบถว่า
แล้วก็เข้ามานั่งมาบตี ออกจากมานแล้วก็ขึ้นไปท่พระพุทธรูปแล้ว
ก็เข้านิพพานในที่นั้น

ท้าวอุทองก็ครองเมืองศรีอยุธยาเป็นสุข มีพระราชบุตร
ตามพระองค์ ๆ ทั้งชื่อเจ้าอ้าย องค์หนึ่งชื่อเจ้ายี่ องค์หนึ่งชื่อเจ้า
สาม จำเวणीใหญ่มามีรูปอันงามประกอบด้วยปัญญา และท้าว
พระยาทั้งหลายก็ถนัดวาทภาพเธอหนักหนา เจ้าอ้ายไปกินเมืองนคร
เจ้าน้องยี่ไปกินเมืองตะนาว เจ้าน้องสามไปกินเมืองเพชรบุรี

ฝ่ายพระเจ้าอุทอง มีพระราชบุตรอีกองค์หนึ่ง เมื่อจะประสูติ
นั้น ท้าวอุทองฝันเห็นว่าดอกบัวลอยมา เธอจึงตรัสให้พราหมณ์

มาทาย พราหมณ์จึงทนายว่า พระองค์เจ้าจะได้บุตรเขยมาต่างเมือง
ข้างเหนือ พราหมณ์ได้พระราชทานรางวัลแล้ว ก็ออกมาจาก
พระราชวัง

เจ้าพิศดาตุ้จราชผู้เป็นพระยาอรรราชด้วยสมบัติในเมืองธัญนา
โดย มีพระราชกุมารสองพระองค์ ๆ หนึ่งชื่อเจ้าธรรมไตรโลก
พระองค์หนึ่งชื่อบรมไตรโลก และสมเด็จพระเจ้าพิศดาตุ้จราช ทรง
พระชราภาพหนักหนาแล้ว พระชนมายุได้ ๑๖๐ ปีก็ถึงทิววงศต ณ
วันศุกร์เดือนสิบสองขึ้นห้าค่ำมีฉลุ ครั้นทำตการศพระบิดาแล้ว
อำมาตย์เสนาทั้งหลายจึงกราบทูลแก่เจ้าธรรมไตรโลก เป็นพระยา
แทนบิดาเป็นชำนาน พระองค์เจ้ามาคิดในพระทัยว่า ท่านผู้ใดให้
ทานเป็นอันพอใจและรักษาคิดเป็นอันมาก และพระองค์จะใคร่ออก
ทรงบรรพชาให้ได้ พระองค์จึงออกไปจากเมืองธัญนาโดยได้ ๒ ราตรี
ถึงเมืองโชนบุรี เป็นเมืองแห่งพระญาติ และพระยาญาติห้ามมิพ้
จึงออกไปกับพระยาทั้งหลายแห่ห้อมล้อมไปยังท้ายเมือง คัดพระ—
เกศาโกนเกล้า จึงพระยาญาติทั้งหลายก็เอาพระเกศาได้มอบทอง
บรรจุไว้ และพระองค์เจ้าก็อุปถัมภ์พระอุมาพี่เถรเป็นพระอุปัชฌาย์
พระศิริมานนท์เป็นกรรมวาจา พระสุเมธังกรเป็นอนุสาวณะ ชุมมุน
พระสังข์ ๒๐๐ องค์ ทรงผนวช ณ วันพฤหัสบดีเดือนหกขึ้นห้าหนึ่ง
เพดาเช้า ถึงยามหนักหนา ประคุดังภิกษุอันได้ ๖๐ พรรษา สมเด็จพระ

พระเจ้าโกทรพราช ยังอำมาตย์เสนาชวณกันสร้างอารามถวายแก่
พระองค์ตามบทคาถาทังแปดบทดังนี้

ปฐม โภชบัถ์ดังก	ทศุณิ อนิมิต์ดังก,
ตติยิ จังกมึ เถัญ์รู	จตุค์ถึ รัตนามริ,
บัญญมึ อชปาถัญ์จ	มุจัจฉิน์เทน ฉนัญ์รูมึ,
ตัตคัม สิวิเทวาน	อัญ์รูมึ ปรีนิพพุค.

ครั้นพระเจ้าโกทรพราชสร้างอารามถวายแล้ว พระองค์เจ้า
ตงเมตดาปฏิบัติกรรมฐาน และพระสงฆ์ทังหลายให้ช้ออริยสงฆ์แต่
นั้นมา และพระเจ้าโกทรพราชจึงให้สร้างพระเจดีย์บรรจุพระเศกไว้
จึงให้ช้อว่า วิคคัพพมณัถ์แต่นั้นมาถึงบัดนี้

สมเด็จพระยาตมกษัตริ์เจ้าเมืองพิชัยเชียงใหม่มีพระราชบุตร
สองพระองค์ หนึ่งช้อเจ้าไชยทศกุมาร องค์หนึ่งช้อเจ้าไชยเด่น
กุมาร สองพระองค์เป็นพระภิกษุขึ้นไปเรียนพระไตรปิฎกถึงเมือง
ภูกามใต้ตามพรรษาที่จบพระธรรมแล้ว เจ้าจงไปเรียนไตรเพทข้าง
ใต้ยศาศ์ตรีได้จบบริบูรณ์กักตบมาเมืองวิเทห์ รือมาเมืองหงสา
และอาศัยอยู่อารามแห่งหนึ่งจะใคร่ตองคุณความรู้อันตนได้เรียนมา
และพี่น้องทังสองชวณกันขึ้นไปถึงบนปราสาทพระยาแล้ว ฉวยอุ้ม
เอาพระราชธิดาตงมาจากปราสาทมาถึงวัดเวธาเที่ยงคืน หาผู้ใดจะ
รู้มิได้ และพี่น้องทังสองยินดีหนักหนา แต่อุ้มไปอุ้มมาได้สามวัน

แล้ว เจ้าก็เอาเทวดาตั้งราชการมาเป็นกรมฐานปลงมัญญาญาณว่า
 รูปผู้ ครั้นเวลาดวงคืนพระเจ้าหงส์ย้ายอมมาดูดวงดาวตน มิเห็น
 ดวงดาวตนในดวงคืนก็คิดหากพระทัย จึงเอาพันธุ์ผักกาดได้ผสมไว้
 ครั้นพันธุ์ผักกาดตกดังกิ่งออกถึงฤดู และพระยาจึงให้อำมาตย์ไปกุม
 เอาตัวเจ้ากู่ทั้งสององค์นั้นมา พระยาจะให้เอาไปฆ่าเสีย เจ้ากู่จึงว่า
 มหาบพิตรอย่าเพื่อฆ่าเราๆ จะตองวิชาคุณอันเราได้เรียนมานานนี้ให้
 ท่านดูก่อน จึงให้คนคักน้ำได้ขันอันใหญ่มาแล้ว เจ้ากู่องค์หนึ่ง
 เป็นนกกยาง องค์หนึ่งเป็นปลาว่ายอยู่ในขันนั้น และนกกยางจึงคาบ
 เอาปลาพามินไป พระยาหงส์เห็นหาดาก จึงให้คนตามไปคูดิได้
 เห็นบาตรและจัวรในกู่ และเจ้ากู่ทั้งสองก็เข้าไปถึงเมืองเชียงใหม่
 แล้ว และพระบิดามารดาก็ยินดีหนักหนา และพระยาผู้คนครุฑจะ
 ใครได้เจ้าไชยทศมาเป็นพระยาแทนพระองค์ๆ จึงให้ประจุกออกจาก
 สมนะแล้ว แต่ว่ามีพอใจผู้หญิงคนใดคนหนึ่ง และพระเจ้าผู้คนครุฑ
 ให้หาโหรมาทนายดูจึงรู้ว่าผู้พระองค์เจ้าอยู่ต่างเมือง และเขาก็เด่า
 ดื้อว่าดวงดาวพระยาอยู่ของ มีผู้หนึ่งงามดังนางฟ้า เจ้าไชยทศจะใคร่
 ได้เป็นอัศวมเหศวร์ และเอาเพศเป็นด้ามเนร กับเจ้าไชยเสนผู้หนึ่ง
 อันเป็นเจ้าพระภิกษุเป็นเพื่อนกัน มาถึงเมืองศรีอยุธยาราชธานี มา
 อยู่อาศัยในวัดโกลดพระราชมัง พังกิตติศัพท์กันทั้งหลายเด่าดื้อแก่กัน
 ครั้นรู้ตระหนักแล้วเจ้ากู่ดาเพ็คออกจากด้ามเนร แล้วซ่อนกำบัง

กายเข้าไปในพระราชวังเข้ามิดี จึงเห็นคนพิศุดคนหนึ่งอยู่ใกล้
กำแพงวัง เจ้าจึงชวนเข้ามาเข้าได้ จึงให้ทราไว้มิให้ผู้ใคร่ และ
เจ้าจึงเข้าไปหานางได้แล้ว นางถามว่าท่านเป็นบุตรผู้ใด จึงบอก
ว่าเราเป็นบุตรเจ้าเชียงใหม่ พี่หาภรรยาที่ขอบใจมิได้ พี่จึงมาหา
เจ้า จะใคร่ได้เจ้าไปเป็นนางอัครมเหสี แต่เที่ยวไปหานางทุกวัน
จนนางทรงครรภ์แก่แล้ว สมเด็จพระเจ้าอุทองเห็นถูกดูหลาดกาแต่
มือออกปากกวดดูจะน้อยใจ แล้วคิดว่าพระทวารบานประตูได้รัย
ชั้นยังเข้ามาได้ จะมาในที่ใด ถ้าเว้นไว้แต่ท่อน้ำ ครั้นพระองค์
เจ้ารำพึงแล้ว จึงตรัสตั้งคนทงหลายให้ทำเป็นดอมเหล็กคักไว้ที่
ท่อนาน

ฝ่ายเจ้าไชยทัต เคยประธาน้ำเข้าไปทุกวัน ๆ นั้น ก็เข้า
ดอมเหล็กคักอยู่ช้านานก็ตายในที่นั้น ต้องคำโบราณว่าทำมิชอบ
เข้าดอมตายเอง พระเจ้าอุทองจึงให้คนไปดูก็เห็นคนตายอยู่ จึงเอา
รูปนั้นมาดูเห็นหลาด เป็นบัณฑิตยรูปงาม และพระองค์จึงเดียดาย
พระองค์คิดว่าจะมาแต่ผู้เดียวหรือ ๆ ว่ามีเพื่อน พระองค์จึงให้คน
ค้นหา จึงได้พบน้องชายอยู่อาราม ก็ให้คุมตัวมาในพระราชวัง
จึงให้ถามดูรู้ว่าบุตรพระเจ้าเชียงใหม่ และพระราชเทวีอันทรงครรภ์
แต่ก็ทรงพระครรภ์แก่ให้รักสามี ว่ากูจะเป็นม่าย และถูกจะหาพ่อ
มิได้จะอายุแก่ไพร่พลทงหลาย เขาจะตายประมาณครรภ์ เห็นหน้า

พระเจ้าอาคัจจังเห็นหน้าผัวอันตาย พระเจ้าอุทองจึงให้เจ้าไชยเสน
อันเป็นภิกษุณณดาณวชแล้ว จึงราชาภิเศกให้เป็นพระยา

และสมเด็จพระเจ้าอุทองตรัสให้คนทั้งหลาย ให้ไปเอาคน
ปล้ำพนันเมืองท่งคู และรูปพระยาแกรกนั้น มาแต่เมืองอินทปัตถนคร
มาได้ในเมืองศรีอยุธยา พระเจ้าอุทองมีพระชนมายุได้ ๑๐๐ ปีเศษ
ก็ทวงศด ณ วันศุกร์เดือน ๘ ขึ้นหกค่ำมีมฤตยูศกพุทธศักราชได้
๑๖๐๐ ปี

เจ้าไชยเสนได้เป็นพระยา ในเมืองศรีอยุธยาราชธานี ทำบุญ
ให้ทานรักษาคัดเมตดาภาวณา ช้านานได้ ๒๗ ปี และพระราชกุมาร
จึงมีวัยอันเจริญใหญ่มา และเจ้าไชยเสนผู้เป็นอา จึงราชาภิเศก
เจ้าสุวรรณกุมารเป็นพระยาแทนพระองค์แล้ว พระองค์เสด็จไปด้วย
ราชเทวี และฝูงนางเป็นบริวาร ช้างม้าเป็นอันมาก ถึงเมืองพิชัย
เชียงใหม่ และพระยาญาติที่ขึ้นกรมหนักหนา และพระเจ้าสุคนธ์ศรี
จึงราชาภิเศกเจ้าไชยเสน ให้เป็นพระยาแทนพระองค์เจ้า สมเด็จพระ
พระเจ้าสุวรรณราชา คิดถึงคุณพระบิดาอันมาแต่ไกล และเกิด
พระองค์ ๆ จึงให้ช้างทั้งหลายห่อพระรูปสัมฤทธิ์รูปหนึ่งหน้าตัก ๔
วา แล้วพระองค์ทำบุญให้ทานแก่เจ้ากัญไชยจาวจรตองพระพุทธรูป
อุทิศไปแก่พระบิดาแล้ว พระองค์มีพระราชบิดาตององค์ องค์หนึ่ง
ชื่อเจ้ากัลยาเทวี องค์หนึ่งชื่อเจ้าสุนันทาเทวี มีรูปอันงามคุดังนาง
เทพธิดาอันมีในสวรรค์นั้นแล

เรื่องพระบรมราชา

จะกล่าวถึงพระเจ้าบรมไตรโลก ด้วยราชสมบัติ ณ เมือง
 ราชธานี มีราชบุตรตามพระองค์ ๆ หนึ่งชื่อพระบรมราชา
 พระองค์หนึ่งชื่อเจ้าบรมราชา พระองค์หนึ่งชื่อเจ้าราชาธิราช พระ
 บิดาจะใคร่ให้พระบรมราชาผู้เป็นพี่เจ้าทั้งสองนั้นเป็นพระยา และ
 พระองค์ก็รู้ว่ากษัตริย์ด้วยกัน อันเนื่องกันสืบ ๆ มาแต่โบราณ
 พระบรมราชาและพระบรมราชาต่างคนต่างตั้งญักกัน ยกพล-
 โยธาและจัดเครื่องบรรณาการไปถวาย ขอพระราชบิดาพระเจ้า
 สุวรรณาธิบดี ณ เมืองศรีอยุธยา และพระองค์จึงพระราชทานนาง
 ทั้งสองให้บรมไตรโลก และนางกัทยาเทวีได้แก่พระบรมราชา
 นางสุนันเทวีได้แก่พระบรมราชา และกษัตริย์ทั้งสองได้แล้วจะคืน
 ไปเมืองมิได้ หลงด้วยรูปทรงนางทั้งสอง และสมเด็จพระเจ้า
 สุวรรณาธิบดีผู้เป็นพ่อตา จึงให้บุตรทั้งสองทำกำแพงคนละครึ่ง
 ทั้งหอรับทบทาทำไว้ให้มั่นคง อยู่เป็นสุขในเรือนหลวงแห่งพระ
 องค์เจ้า และสมเด็จพระเจ้าสุวรรณาธิบดีให้ก่พระมหาธาตุจอม
 ไม้ตะเคียนที่พระพุทธรูปเจ้านั้น และสร้างอารามอุโบสถ ที่พระ
 ธรรมศาลา พระพุทธรูป พระปฏิมากร กุฏิสถาน ให้เป็นทาน
 แล้วพระองค์เจ้าวิชาศักดิ์เมตตภาวนา พระชนมายุได้ ๘๘ ปี พระ
 องค์ทิวงคต ณ วันพุธ เดือนหก แรมหกค่ำ ปีฉลูชศก และกษัตริย์

ทงต้องพี่น้องกิดอ่านด้วยกันทำดการศพระองค์แล้ว อำมาตย์ทง
 ทลายจึงราชาภิเศกเจ้าบรมราชาให้เป็นพระยา จำเดิมแต่นั้นมา
 พระเจ้ากรุงจีนรู้ว่าพระเจ้าหลานโตได้โดยราชสมบัติ ณ เมืองศรี
 อโยธยา พระองค์ให้แต่งจันคนหนึ่งมีกำลัง จะให้เข้าไปปด้าพนั้น
 เมือง จึงให้จันดำเกาเข้ามาสู้ด้วยไทย สู้ไทยมิได้และแพ้แล้วก็หนี
 ไป และภายหลังไปครนต้นบุญพระเจ้าบรมราชาผู้แล้ว อำมาตย์
 เด่นาจึงราชาภิเศกพระบรมราชาด้วยราชสมบัติ ณ เมืองศรีอยุธยา
 ราชธานี และอัครมเหษร์ชื่อนางสุนันทาท้าว มีครรภ์พระราชบุตรคน
 หนึ่ง ครนถนัดมากจะประสูติ วันนั้นก็เป็นอันมีตมนอนชการ และ
 จินจามพราหมณ์นักเทศศุคาฝรั่งอังกฤษญี่ปุ่นวิดิศา ก็แต่งดำเกา
 เข้ามาค้าขายถึงนครศรีอยุธยา ก็ถวายเป็นเครื่องราชบรรณาการแก่
 ตมเด็จพระเจ้าบรมราชา ด้วยบุญญาธิการแห่งพระองค์ ๆ จึงให้
 พระนามแก่พระราชกุมารชื่อนรเชษฐกุมาร ครนพระชนม์ได้
 ๑๖ ปี ตมเด็จพระบรมราชามีพระทัยจะใคร่มอบราชสมบัติให้แก่
 พระนรเชษฐกุมาร และพระองค์จะใคร่ผนวชในพระศาสนา หวัง
 จะเอาอนฤพานเป็นเบื้องหน้า จึงมีพระโองการตรัสตั้งแก่เด่นาอำมาตย์
 ให้ตั้งข่าวดำต้นไปถึงพระยาญาติฝ่ายข้างเหนือข้างใต้ ให้รู้ว่าพระ
 บรมราชาจะทรงผนวชบวชเป็นบรรณพด้าครแล้ว ครนวันพุธ เดือน
 หก ขึ้นค่ำหนึ่ง ปีฉลูชก เด็จไปจากพระนครด้วยพระยาอรรชช
 ทงพระดนมชาวแม่ทงทลาย และเด่นามนตรี แห่ห้อมด้อมไปเป็น

บริวาร ไปถึงวัดส้มโณโกฏิ มีพระดังขรรษาเป็นอุปัชฌาย์ มหา
เทพโมฬีเป็นกรรมวาจา มหาธรรมไตรโลกวิคตฤทธาเป็นอนุสาวณะ
ชุมนุมพระดังเจ้า ๑๐๐ พระองค์ นิ่งหัดกลบาศอุปถัมภ์เจ้าบรมราชา
เป็นภิกษุ และพระดังเจ้าทั้งหลายก็จะออกบวชใหม่ โดยประมาณ
มากกว่า ๑๐๐ สมเด็จพระบรมราชาค่อยเจริญเมตตาภาวนา ณ วัด
ส้มโณ โกฏิ และพระมหาเทพโมฬีถวายอารามวัดส้มโณ โกฏิแก่
พระองค์เจ้าแก้ว ก็ถาขึ้นมาอยู่ในอารามวัดป่าหวดวงนอกเมืองรัตน
นครบาทใต้สนมายุพระองค์เจ้าในอารามที่นั่นแต่

เรื่องขุนสิงหฬสาคร

ศักราชถว้น ๑๐๐๐ พระร่วงเจ้าดับที่หนึ่ง และพระยาธรรมิก-
ราชจะได้ดับ และโหราพฤตมาจารย์มิได้เอาทูตบอกกล่าว ก็ดวง
พันมาแต่แว้ด อันท่านพระเจ้าโคตมหาราชแต่เมื่อยังเป็นพรณิ-
พก ยังมีได้เป็นพระยาแกรก และพระโคตมหาราชยังอยู่เมือง
อินทปัตถนคร และพระองค์ศรีวิคตฤทธาแห่งขุนสิงหฬสาคร ให้เอาต้นค้ำของ
หวดวงออกไปขาย ขุนสิงหฬสาครรับพระราชโองการแล้วก็ทูตดา
จึงนำพานิชพ่อค้าทั้ง ๕๐๐ ลงดำเภอดำหนึ่ง และตั้งของเป็นอันมาก
ครั้นได้ฤกษ์ดีจึงใช้ดำเภาออกไปจากเมืองอินทปัตถนคร หวังว่าจะ
ไปบริเฉทประภังยหิน และไปชำนานได้เจ็ดเดือนก็หลงเจ้าอับอยู่

เพราะว่าหาดมมิได้ มิรู้ที่จะไปมาได้ช้านาน ๑๕ วัน หนึ่งเป็นกุกัด
 แก่ชาวพ่อค้าทั้งหลาย และดมอันบังเกิดขึ้นมา มิใช่ดมจะโคธดาตัน
 หามิได้ และเป็นพายุพัดตายดมอชาติ และพายุพาเอาดำเภาไปจาก
 ทะเดแดนตักออกจากปากอ่าว แดวกก็ไปถึงมหาสมุทรอันใหญ่ ครั้น
 ดำเภาดำเภาโตไปถึงที่นั่นห่อนจะกลับคืนมาได้ และแต่ไปช้านานได้
 เจ็ดเดือน จึงเห็นเมืองกุเวรนครเป็นเมืองพระกาตเจ้า ปราสาทและ
 กำแพงก็แล้วไปด้วยเงินทอง คนทั้งหลายแต่เห็นก็ยินดีนักหนาว่าท่าน
 เรามาพบเมืองแล้ว เรามีกัดตายเฮย จึงจอดดำเภาเข้าแล้ว ต่าง
 คนต่างขึ้นไปซื้อชายกนกกลางตลาดนั้น ก็ลงมาดำเภาแห่งตน และ
 เข้าจนถึงหพสาครได้เห็นแม่นางคนหนึ่ง เหมือนเจ้าผู้หญิงตน และ
 มั่นกลับมาบอกแก่ชุนถึงหพสาครนั้นว่า ได้เห็นแม่นางคนหนึ่งเหมือนนาย
 ผู้หญิง ชุนถึงหพสาครได้ยินดีนัก จึงขึ้นไปแต่ดูก็เห็นเมียตน มิรู้
 ว่าตายหามิได้ ครั้นเห็นแม่นาง ๆ เห็นผัวตนก็ยินดี แดวกก็ร้องให้
 รัวไรไปมาต่อกันแล้ว แม่นางจึงบอกแก่ผัวตนว่า ท่านหลงมาเข้า
 เมืองพระกาตเจ้าแล้ว ยังอีกเจ็ดวันเวลาที่พ่อค้าทั้งหลายและตัวท่านก็
 จะตายด้วยกันทั้งสิ้น ข้าจะบอกให้รู้เอาตัวรอดเถิด และข้าจะเล่า
 เนื้อความให้ท่านฟัง และท่านค้าของหลวง และท่านมาจากชานัน
 ท้องข้ายังอ่อนอยู่ ท่านมาช้านาน ท้องข้าแก่ชุนได้แปดเดือนจะ
 คดอดลูก และพระกาตเจ้าให้อำมาตย์ไปผูกวันพัก และผูกคอข้า

ชาวคูชาวตากได้ไถ่เป็นอันมากแล้วก็พินเข้ากับตัวแล้วก็นับคนหน
 ด้วยตนเอง จึงให้พานิชรักดมอขึ้นแล้ว ก็ให้บ้ายหัวดำเภาไปตาม
 ริมหาดมุทรตามคำเมียงตั้ง และตมต้องใบก็พาเอาดำเภานั้นไปเป็น
 อันเร็ว และปลายเส้ากระโถงระกิงหมากเคือเข้าแล้ว คนก็ฉวย
 จับเอาถิงหมากเคือขึ้นไต่กโหนขึ้นอยู่ที่นั้น และดำเภานั้นก็เดินไปได้
 ๖ วันก็ตกลงท้องมหาสมุทรอันใหญ่สมุทรหาอเวจ และพานิชทั้งหลาย
 ก็ตายฉิบหายสิ้น คือตกนครทั้งเป็น และซุนถึงหวงสาครก็ค่อยไต่
 ตามถิงหมากเคือนั้นลงมา ๖ วัน จึงถึงคำคบนันใหญ่แล้วจะลงมา
 ไต่โดย ด้วยคำคบนันใหญ่ประมาณ ๓๐ วา กินแต่ถุกหมากเคือ
 เป็นอาหารอยู่ช้านาน แดเห็นเรือเขาพินคันหมากเคือขึ้นไป จึง
 ไต่ตามเรือเขามาได้ ๖ วันจึงถึงโคนคัน จึงเห็นราชต์หิยนอยู่ในที่
 นั้น ก็ตกใจกลัวนักหนา จึงเอาถุกหมากเคือทั้งแต่เข้าไปถึงตะวัน
 เที่ยง จึงรู้ว่าราชต์หิยตาย จึงลงมาผดกให้ถ่มลง แล้วเอาคามา
 เกือเอาหนงราชต์หิยพินเข้าแล้วก็แบกไต่ตามแนวป่าขึ้นมา และกิน
 แต่ข้าวตากข้าวคามาเป็นเวลาช้านานได้ ๑๕ วัน จึงชาวต่านเขาไต่
 ตัวเขาก็พาเอาตัวมาถึงเมืองพระยาฯ จึงให้ถ้าม และซุนถึงหวงสาคร
 จึงบอกแก่พระยาว่า พระเจ้าโคตมมหาราชเมืองอินทปัตถนครให้ไป
 คำดำเภาฯ ก็อับปางเสียดำเภา เหลือมาแต่ข่าผู้เดียว จึงได้หนัง
 ราชต์หิยมาแต่ป่าพระหิมพานต์ และพระยาจึงให้เลี้ยงดูแล้ว จึงให้

เถื่อเอาหน้รางวัลได้ห่น้อยหนึ่ง แด้วจ้งให้ตั้งไปแก่พระยาให้เถื่อ
 เอาหน้รางวัลไว้ทุก ๆ เมือง กว่าจะถึงเมืองอินทปัตถ์นั้น ยังหน้
 รางวัลห่นนเทาพรมงุ่นนแด ครนถึงเมืองอินทปัตถ์นคร ขุนถึงพ
 ่ศากรจ้งเอาหน้รางวัลเข้าไปถวายแก่พระเจ้าโคตมมหาราช ๆ จ้ง
 ถามหาเหตุ แด้วขุนถึงพ่ศากรจ้งกราบทูลอากการท้งปองแก่พระมหา
 กษัตริย์เจ้า ๆ เห็นความจริง จ้งให้พระราชทานเงินทองแก่ขุนถึงพ
 ่ศากรเป็นอันมาก แด้วขุนถึงพ่ศากรก็ทูลตามาบ้านแห่งตน แด้ว
 จ้งถามข้าไทและน้องสาวแห่งตนตามคำเมี้ยคนตั้งมา ข้าไทและน้อง
 สาวบอกเนอความดงนให้พคนฟัง ก็ตั้งคำเมี้ยคนที่ตายบอกมานน
 ทุกประการแด ๆ

ตำนานพระแก้วมรกต

แต่คนจะกล่าวเรื่องตำนานพระแก้วมรกตต่อไป คำเนินความ
แต่ต้นคั้งนี้ จะกล่าวนิทานพระแก้วเจ้าอันประเสริฐรูปร่างดีคิ่งนักหนา
ยังมีพระอรหันต์เจ้าพระองค์หนึ่งทรงนามชื่อว่าพระนาคเสน อันจบ
ด้วยไตรปิฎก และมีปัญญาอันฉลาดดั่งด้า และรู้อใจหนาแก่ปริศนา
ปัญหาทั้งปวง ซึ่งพระอรหันต์เจ้าองค์นั้นเขอบเป็นอาจารย์แก่พระยา
มิตินทรราชมหากษัตริย์นั้นแล เดิมเมื่อพระศรีธำมัญญ์โคตมบรม
พุทธครูเจ้า พระองค์ได้เสด็จดับขันธเจ้าผู้เมืองแก้ว กล่าวคือ
อมตมทานฤพานไปแล้วนั้น ครั้นอยู่มานานได้ ๕๐๐ พระพันวัสสา ยัง
มีพระอรหันต์เจ้าพระองค์หนึ่ง มีนามปรากฏชื่อว่าพระมหานาคเสน
เป็นศิษย์แห่งพระมหาธรรมวรัชชีดเถร อยู่ในอโศการามอันมีใน
ป่าดัดบุครมทานครแด ครั้นพระมหาธรรมวรัชชีดเถรเจ้านิพานไป
แล้ว อยู่มาข้างหลังพระมหานาคเสนองค์เป็นศิษย์เขोजังพิจารณา
เห็นโดยปัญญาแห่งเขอว่า ควรเราจะสร้างพระพุทธรูปเจ้าไว้ให้
เป็นที่มัสการแก่มนุษย์และเทพาไปข้างหน้าั้นควรแด แต่ว่า
เราจะสร้างด้วยเงินและทองคำให้มันคงถึง ๕๐๐๐ พระวัสสานั้นหาได้
ไม่ ด้วยคนทั้งปวงเขามีโศกะโทสะโมหะมาก ถัดแต่เขาจะทำ
ให้พระพุทธรูปหายยับเยินเสียแต่ข้างหน้าั้นแด ควรเราจะสร้าง
พระพุทธรูปเจ้าด้วยแก้วดูกประเสริฐ อย่าให้พวกคนบาปทั้งปวงทำ

อันตรายให้ฉิบหายได้แต่ข้างหน้านั้นจึงควรแต่ แต่ว่าเราจะได้อุฏ
แก้วอันดีสมควรจะสร้างพุทธรูปเจ้าแต่ที่ไหน ครั้นพระมหานาคเดิน
คิดวิตกกังวล

เมื่อนบนันต์มเด็จพระอินทราชาชบพิตร พระองค์จึงคิดเห็น
อริยาศรัยแห่งพระมหานาคเดินเถรเจ้า อันมีความปรารถนาจะใคร่
สร้างพระพุทธรูปเจ้าด้วยแก้วดังนั้นแล้ว จึงมเด็จพระพิตรพระองค์
เจ็ดจึงลงมาจกัณฐกัณฐกับด้วยพระวิเศษกรรมเทพบุตรนั้นแล้ว พระ
องค์จึงเข้าไปไหว้พระมหานาคเดินเถรเจ้าว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า บัด
นี้พระผู้เป็นเจ้ามีความปรารถนาจะใคร่สร้างพระพุทธรูปเจ้าด้วยแก้ว
ดุกประเสริฐ จะให้เป็นที่นมัสการบูชาแด่มนุษย์และเทพยดาทั้งปวง
นั้นแต่ แค้นบนันต์พระมหานาคเดินเถรเจ้าจึงรับชานกับพระอินทว่า เออ
เราก็มีความปรารถนาอยากจะใคร่สร้างยังพระพุทธรูปเจ้าด้วยแก้ว
ดุกประเสริฐนั้นจริงแต่ แค้นบนันต์โกสินทร์อมรินทราชาชบพิตร
พระองค์จึงไหว้พระมหานาคเดินเถรเจ้าต่อไปว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า
ถ้าพระผู้เป็นเจ้ามีความปรารถนาจะใคร่สร้างพระพุทธรูปเจ้าด้วย
แก้วดุกประเสริฐจริงแท้ ข้าจะช่วยส่งเคราะห์ให้แล้วโดยดีมีความ
ปรารถนา ข้าจะใช้ให้วิเศษกรรมเทพบุตรไปเอาแก้วอันมีในเขา
เวมุดบรรพตมาถวายแก่พระผู้เป็นเจ้าแต่ ครั้นสมเด็จพระอินท
ไหว้พระมหานาคเดินเถรนั้นแล้ว พระอินทร์จึงตรัสแก่พระวิเศษ-

กรรมเทพบุตรว่า คุณกรเจ้าวิศิณกรรม เจ้าจงไปนำเอามายังแก้ว
 ดูกประเสริฐ อันมีอยู่ในเขาเวมุดบรรพตนั้นมาโดยเร็วเถิด เราจะ
 เอามาถวายแก่พระนาคเสนเจ้า ท่านจะสร้างเป็นพระพุทธรูปไว้ให้
 เป็นที่มัตถการบูชาแก่มนุษย์และเทพาไปข้างหน้าเถ

เมื่อนั้นพระวิศิณกรรมเทพบุตร กราบทูลสมเด็จพระอมรินทรา
 ธิราชเจ้าว่า ข้าแต่พระอินทร์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ข้าพเจ้า
 ไปเอาแก้วดูกประเสริฐในเขาเวมุดบรรพตนั้น ซึ่งพวกกุมภินัท
 คนขรรพักษอารักษ์เทพยดาทั้งปวงที่เขาอยู่รักษาแก้วไว้นั้นก็มีมาก
 นักหนา จะให้แต่ข้าพเจ้าไปคนเดียวนั้นเห็นเขาจะไม่ให้ ข้าพเจ้า
 ขอเชิญองค์สมเด็จพระอินทราเจ้าจงเสด็จไปด้วยข้าพเจ้าเถิด ซึ่ง
 พวกกุมภินัทคนขรรพักษทั้งปวง ครั้นเขาได้เห็นพระองค์สมเด็จพระ
 อินทราเจ้าแล้วเขาจะให้แก้วดูกประเสริฐ ถวายแก่สมเด็จพระ
 ราชบิดรเจ้าเถ

เมื่อนั้นสมเด็จพระอินทรา ครั้นพระองค์ได้ทรงฟังยังถ้อย
 คำแห่งพระวิศิณกรรมเทพบุตรกราบทูลนั้นแล้ว พระองค์ก็เสด็จไป
 ดู่เขาเวมุดบรรพต พร้อมกับพระวิศิณกรรมเทพบุตรนั้นเถ ครั้น
 ถึงแล้วพระองค์ก็เห็นคนขรรพักษทั้งปวง อยู่ในเขาเวมุด-
 บรรพตเป็นอันมาก พระอินทร์จึงตรัสแก่พวกกุมภินัทคนขรรพักษ
 ทั้งปวงว่า คุณกรท่านทั้งหลายทั้งปวง เราเข้ามาดู่เขาเวมุดบรรพต

บัดนี้ ด้วยเราจะมาขอเอาแก้วดุกประเดิริฐไปถวายแก่มหานาคเด่น
เจ้า ด้วยท่านมีความปรารถนาจะสร้างแปดงเป็นพระพุทธรูปเจ้าเด
ท่านทั้งปวงจงให้แก้วดุกประเดิริฐแก่เราเถิด

เมื่อนบนกมณัทคนชรรพักษ์ทั้งปวง จึงกราบทูลสมเด็จพระ
พระอินทราว่า ข้าแต่พระองค์เจ้า ซึ่งแก้วดุกประเดิริฐอันข้าพระ
พุทธเจ้าทั้งปวงรักษาไว้นี้ มิใช่เป็นแก้วดังใดดังอื่นเลย แม้นแก้ว
มณีโชติอันเป็นของพระบรมจักรพรรดิราชาธิราชเจ้า มีแก้วทง
หลายพันดุกเป็นบริวารล้อมอยู่ ครนข้าพระพุทธเจ้าทั้งปวงจะถวาย
แก้วดุกแก่พระองค์สมเด็จพระมหาราชเจ้านน ครนบรมจักรพรรดิ
ราชาธิราชเจ้าเกิดมาแต่ข้างหน้านั้น ข้าพระพุทธเจ้าทั้งปวงก็หาแก้ว
ดุกประเดิริฐจะถวายท่านมิได้เสีย อนึ่งซึ่งแก้วมณีโชติดุกนั้นก็มิ
อิทธิเดชมหิทศัศคานภาพนักหนา ถ้าดำแดงฤทธิเดชเจ้าใดดุกนั้น
คนทั้งปวงก็จะมีความสงสัยว่า พระยาจักรพรรดิราชาธิราชเจ้าคน
ประเดิริฐเกิดมาในทันนั้น ข้าพระพุทธเจ้าทั้งปวงก็มีอาชที่จะถวายแก้ว
มณีโชติดุกให้แก่พระองค์สมเด็จพระมหาราชเจ้าได้แต่ แต่ว่าข้าพระพุทธ
เจ้าทั้งปวงจะขอถวายแก้วมรกตดุกหนึ่ง มีรัศมีอันเขี้ยวงามบริดุก
แก่องค์สมเด็จพระมหาราชเจ้าแต่ ซึ่งมณีโชติดุกนั้นข้าพระพุทธเจ้าทั้ง
ปวงยังถวายไม่ได้ ขอองค์สมเด็จพระมหาราชเจ้าจงเอาแก้วมรกตดุก
นั้นเพื่อถวายแก่พระมหาราชเจ้าเถิด ซึ่งแก้วมรกตดุกนั้นแก้วดุก

ประเสริฐเป็นบิรवारพันดุกด้อมเป็นบิรवार อยู่ถักำแพงอันด้อม
แก้วมณัโศคิตุกนนั้นแด

เมื่อนั้นบดินทร์เจ้าอมรินทราธิราช ครั้นพระองค์ได้ทรงฟังยัง
ถ้อยคำพวกกุมภินท์คนชรรพียักษ์ทั้งปวงหากกราบทูลนั้นแล้ว พระ
องค์ก็พาเอาพระพิศณุกรรมเดด็จเข้าไปสู่ที่มังกั้วมรกตนั้นแด พระ
องค์ก็ถ้อเอายังแก้วมรกตดุกประเสริฐ ครั้นได้แล้วพระองค์ก็พาเอา
พระพิศณุกรรมเทพบุตร เดด็จรับมาจากเขาเวมุดบรพต ครั้นถึง
โอศัการามแล้ว พระองค์ก็เอาแก้วมรกตดุกนั้นเข้าไปถวายแก่พระ
มหานาคเฒ่าแล้ว พระองค์ก็กราบดาพระมหานาคเฒ่าแล้วก็เดด็จ
คืนเมือดู่เมืองสุวรรณคือนเป็นท้อยของพระองค์นั้นแด อยู่มาแต่่นั้นบน
พระมหานาคเฒ่า ครั้นท่านได้แก้วมรกตดุกนั้นแล้วก็มีความยินดี
เป็นที่สุด แล้วท่านจึงรำดึกนึกในใจว่า เราจะได้บุกคดผู้ใดมีบุญญา
อันฉลาด อาจมาสร้างแปลงยังพระพุทธรูปเจ้าด้วยแก้วมรกตดุก
ให้ดำเร็จตั้งใจปรารภนาของเรานเฒ่า ครั้นพระมหานาคเฒ่าก็นึก
ในน้ำพระทัยดังนี้แล้ว

เมื่อนั้นวิศณุกรรมเทพบุตร ก็ฉลาดรู้ช้อยาศัยน้ำใจแห่ง
พระมหานาคเฒ่าแล้ว พระพิศณุกรรมจึงจำแดงแปลงกายเป็น
มนุษย์คนหนึ่งเข้ามาไหว้พระมหานาคเฒ่าแล้วดำ ว่า ข้าแต่พระผู้
เป็นเจ้า ข้าพชานก็ฉลาดเคยสร้างแปลงพระพุทธรูปเจ้าแเด ถ้าแเดพระ

ผู้เป็นเจ้าของมีความปรารถนาจะใคร่สร้างพระพุทธรูปเจ้า ด้วยแก้ว
มรกตดูกัน นี้ก็จะสร้างแปลงให้สำเร็จความปรารถนาพระผู้เป็น
เจ้าเกิด

เหมือนนั้นบนพระมหานาคเด่นเจ้า ครั้นได้ฟังยังถ้อยคำพระพิศ-
ณุกรรมเทพบุตรอันจำแดงแปลงเป็นมนุษย์เข้ามาบอกแก่ตนนั้นแล้ว
ท่านก็มีน้ำใจยินดีเป็นที่สุด ท่านจึงพูดกับบุรุษคนนั้นว่าถ้าท่านเคย
ฉลาดสร้างแปลงอย่างนั้น ท่านจงสร้างแปลงยังพระพุทธรูปด้วยแก้ว
มรกตดูกัน ให้เป็นทนต์การแก่มนุษย์และเทพบุตรทั้งปวงเกิด

เหมือนนั้นจึงพระวิศณุกรรมเทพบุตร อันจำแดงแปลงเป็นบุรุษ
นั้น ครั้นได้ฟังพระมหานาคเด่นบอกตนเท่านั้นแล้ว ท่านก็สร้าง
แปลงยังพระพุทธรูปเจ้าด้วยแก้วมรกตดูกัน นานได้ ๗ วันจึงสำเร็จ
การแล้วพิศณุกรรมเทพบุตรจึงนิมิตเป็นมหาวีรอันใหญ่แล้ว ให้
ประทับไปด้วยเครื่องประทับทั้งปวงต่าง ๆ มีแก้วเป็นประธาน ให้
ท้าวไปในหอโศการามที่นั้นแล้ว จึงตั้งไว้ยังพระแก้วเหนือแท่นรัตน
บัลลังก์กาญจน์อันประเสริฐ ในท่ามกลางพระมหาวีรที่นั้นแล้ว
จึงพระวิศณุกรรมเทพบุตรก็เสด็จขึ้นไปสู่สวรรค์เทวโลกอันเป็นที่อยู่
แห่งตนนั้นแล

เหมือนนั้นพระอินทร์พระพรหม และเทพยดานาคครุฑมนุษย์กุม
ภินท์ทั้งปวง ครั้นได้รู้ว่าพระพิศณุกรรมเทพบุตรได้สร้างแปลงยัง

พระแก้วเจ้าให้แก่พระมหานาคเด่นเจ้าแล้ว ก็มีความชื่นชมโสมนัส
 ทุกคนทุกองค์แล้ว จึงนำมายังตั้งของอันควรบูชาทั้งปวง มีดอกไม้
 และรูปเทียนเป็นประธานแล้ว ก็พากันเข้ามาถวายนมัสการบูชา
 พระแก้วเจ้าเป็นอันมากนัก แม้ว่าพระอรหันต์เจ้าทั้งปวงได้
 ร้อยโกฏิพระองค์อันอยู่ในชมพูทวีปทั้ง ๔ ทิศ ๘ ทิศ มีพระมหานาค
 เด่นเป็นประธาน ก็พร้อมกันเข้ามานมัสการพระแก้วเจ้าทั้งต้น แม้
 ท้าวพระยามหากษัตริย์ และอำมาตย์ราชมนตรีทั้งปวงอันอยู่แต่
 ประเทศราชทั้ง ๔ ทิศ ๘ ทิศ ก็พากันเข้ามาถวายนมัสการบูชา
 พระแก้วเจ้าทั้งต้น ซึ่งพระแก้วพระองค์นั้นอันหาจิตวิญญาณ
 มิได้ก็กระทำปาฏิหาริย์เปล่งออกยังฉัพพรรณรังสีมากนักหนาหาที่จะ
 เปรียบมิได้

เมื่อนั้นพระอินทร์พระพรหม กับทั้งหมู่เทพยดานาคครุฑกุม
 ภินท์ทั้งปวง และพระอรหันต์เจ้าทั้งปวง ครั้นได้เห็นยังอัศจรรย์
 นั้นแล้วก็นำใจยินดีซึ่งอานุภาพพระแก้วเจ้านั้นเป็นที่สุด ก็พร้อม
 กันไปซื้อธูปธูปการมากนักหนา แล้วยกธูปด้วยศรัทธาอัน
 ต่าง ๆ นั้นแด่

เมื่อนั้นจึงพระมหานาคเด่นเจ้า จึงนำเอามายังพระบรมชาติ
 เจ้า ๘ พระองค์อันงามบริสุทธิ และมีฉัพพรรณรังสีต่าง ๆ กัน อัน
 พระอินทร์พระพรหมและเทพยดาทั้งปวงหากรักษาไว้จนมาแล้ว ท่าน

จึงให้ตั้งไวยังพานเงิน ๗ พานซ้อนกันชั้นแล้ว จึงตั้งไวยังตู้วรรณ
 พานทอง ๗ พานซ้อนกันชั้นแล้วเด่า ตั้งยังพานแก้ว ๗ พานซ้อน
 กันชั้นบนพานเงินพานทองนั้นแล้ว จึงเชิญพระบรมราชาเจ้า ๗
 องค์ขึ้นไต่ตั้งในฉอบแก้วดู ๑ อันวิจิตรงามมากนัก ด้วยฤกษ์แห่ง
 คน แล้วจึงยกฉอบแก้วขึ้นประดิษฐานไว้บนพานเงินพานทองพาน
 แก้วนั้นแล้ว

เมื่อนั้นจึงพระอรหันต์เจ้าทั้งปวง มีพระมหานาคเด่นเจ้าเป็น
 ประธาน กับพระอินทร์พรหมและหมู่เทพยดาและคนทั้งปวงก็มี
 ความชื่นชมไต่มนต์หาที่สุดมิได้ ก็พร้อมกันถวายนมัสการบูชาด้วย
 ดอกธูปธูปทั้งปวง มีดอกไม้เป็นประธานแล้วพร้อมกันสรรเสริญยก
 ยอคุณพระแก้วเจ้านั้นเป็นที่สุด จึงเทพยดาเจ้าทั้งปวงก็หัวนวดยัง
 ดอกไม้ทิพย์ถวายบูชาแล้ว ก็ตั้งยังพระบรมราชินราชาเจ้า ๗ พระองค์
 ด้วยนำสู่คนธรรพ์อันหอมนักในฉอบแก้วนั้นแล้ว จึงพระบรมราชา ๗
 พระองค์นั้นก็กระทำปาฏิหาริย์เปล่งพระรัศมี ๖ ประการ ให้รุ่งเรือง
 สว่างไปทั่วทิศทั้ง ๔ ทิศทั้ง ๘ ทิศ ก็ให้รุ่งขึ้นทั่วพื้นอากาศเวหาทั้ง
 มวดยนั้นแล้ว

เมื่อนั้นพระนาคเด่นเจ้า จึงตั้งตั้งค้ำยิชฐานขออาราธนา
 เจริญพระบรมราชาเจ้า ๗ องค์นั้นให้เสด็จเข้าไปในพระองค์พระแก้ว
 เจ้านั้นแล้ว

เมื่อนนพระบรมราชาเจ้า๗พระองค์นั้น จึงพระองค์หนึ่งก็เสด็จ
 เข้าในโมฬี พระองค์หนึ่งก็เสด็จเข้าพระพักตร์ พระองค์หนึ่งก็เสด็จ
 เข้าในพระหัตถ์กำช้าย พระองค์หนึ่งก็เสด็จเข้าไปในเข้าข้างขวา พระ
 องค์หนึ่งก็เสด็จเข้าไปในเข้าข้างซ้าย พระองค์หนึ่งก็เสด็จเข้าไปในพระ
 ขงฆ์แห่งพระแก้วเจ้านั้นทั้ง ๗ พระองค์นั้นแล้ว

เมื่อนนพระแก้วเจ้าก็ทำปาฏิหาริย์ยกขนนึ่งผ้าพระบาทกำชวา
 คุ้งคังจะเสด็จลงจากแท่นมดตังกกาญจน์นั้น

เมื่อนนพระอินทร์พระพรหมเทพยดา และคนทั้งปวง เห็นเป็น
 นาคศรีย่นึกหนา ก็ร้องบ่าวกันให้ช้องดำชุกการเป็นอันมากแล้ว
 ก็ถวายบูชาด้วยแก้วและเงินคำผ้าผ่อนเครื่องอาบอบแก่พระแก้วเจ้า
 เป็นอันมากนั้นแล้ว

เมื่อนนพระมหานาคเด่นเจ้า ครั้นท่านได้เห็นอัครรยงค์นั้น
 แล้ว ท่านจึงแต่งอรหัตมรรคญาณไปแต่ข้างหน้านั้น จึงเห็นว่า
 พระแก้วนั้นจะไม่ได้อยู่ในเมืองปาดตัมบุตรเป็นมั่นคง ท่านจึงทำนายไว้
 ว่า คุกรท่านทั้งปวง ซึ่งพระแก้วเจ้าของเราเองคน นี้ไซ้จะอยู่เมือง
 ปาดตัมบุตรนั้นเป็นมั่นคงเคย ท่านยังจะเสด็จไปโปรดสัตว์ในประเทศ
 ๕ แห่ง คือตังกาทวิปเป็นกำโพชวิสัยแห่ง ๓ ศรีอยุธยาวิสัยแห่ง ๓
 โยนกวิสัยแห่ง ๓ สุวรรณภูมิวิสัยแห่ง ๓ ปมทวิสัยแห่ง ๓ เข้า
 กันเป็น ๕ แห่งนั้นแล้ว ครั้นพระมหานาคเด่นเจ้าทำนายไว้ดังนี้แล้ว

ซึ่งคนทั้งปวงอันได้นมัสการบูชาพระแก้วก็ตั้งอยู่ชิวแดนอายุแห่งคน
 ครั้นจุติจากโลกมนุษย์โลกแล้ว ก็เมื่อเกิดในสวรรค์เทวโลกชั้นทุก
 คนนั้นแต่ ซึ่งพระมหานาคเด่นเจ้าอันประกอบด้วยศีลาทิคุณบริสุทธิ
 และปรากฏในพระคําดนาพระศัพัญญุพุทธเจ้าแห่งเรา นี้ เหมือน
 อย่างพระศุภริยาทิศยังปรากฏในนภากาศเวหา และยกยอพระพุท
 คําดนาให้รุ่งเรืองงามต่อถึง ๕๐๐๐ พระวิธดา ท่านจึงสร้างพระแก้ว
 เจ้าพระองค์นี้ไว้ให้เป็นต้นมัสการบูชาแก่เทพยดาและคนทั้งปวง ครั้น
 ท่านตั้งอยู่ตามเขตอายุของท่านนั้น อันมีตั้งโยชนธรรมหากชั้นแล้ว
 ท่านก็ถึงแก่พระนิพพานธาตุ มีวิบากชั้นและกรรมชรรูปในอัน
 นั้นแต่

อยู่มาแต่ขึ้นไปข้างหน้า จึงชาวเมืองปาดลุ่มบุตรทั้งปวงมีพระ
 มหากษัตริย์ และเสนาอำมาตย์ราชมนตรี เศรษฐีพราหมณ์เป็น
 ประชาชน ก็พร้อมกันปฏิบัติรักษาบูชาพระแก้วดีบๆ มานานได้ ๓๐๐
 ปี ครั้งแรกแต่พระพุทเจ้าได้ตั้งเข้าสู่มหานครนฤพานไปแล้วนั้น
 มาฉด่มเข้า ๓๐๐ ปีนั้นพระพุทเจ้าคําดนาครบ ๕๐๐ พระวิธดา จึงมาถึง
 พระมหาษัตริย์เจ้าองค์หนึ่งทรงพระนามว่า พระเจ้าตะกะตะเป็นหลาน
 แห่งพระมหากษัตริย์องค์หนึ่ง ทรงพระนามพระเจ้าบนตะกะราชา
 จิราช ท่านก็ได้ครองราชสมบัติเป็นกษัตริย์ในเมืองปาดลุ่มบุตรนั้น
 ท่านก็ปฏิบัติรักษาพระแก้วเจ้าองค์นั้นต่อไป ท่านจึงมีพระราชโอรส

องค์หนึ่งทรงพระนามว่าศิริกิตติกุมาร ครั้นพระเจ้าตะกะละอินเป็น
พระราชบิดาได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว จึงเจ้าศิริกิตติราชกุมารอันเป็น
พระราชโอรสก็ได้ครองราชสมบัติเป็นกษัตริย์ในเมืองปาดดัมบุตรที่
สืบแทนพระราชบิดาแห่งตนแล้ว ก็ปฏิบัติรักษาพระแก้วเจ้าต่อไป
นั้นแต่ แดนศักดิ์สงครามก็เกิดมีในเมืองปาดดัมบุตรที่นั้นมากนัก คน
ทั้งปวงก็รบพุ่งกันฉิบหายล้มตายมาก แต่ในซึ่งคนทั้งปวงพวกเข้า
อยู่ปฏิบัติรักษาพระแก้วเจ้านั้น เขาเห็นเหตุจะไม่คักถ้วพระแก้วเจ้า
จะฉิบหาย เขาจึงเชิญเอาพระแก้วเจ้าขึ้นสู่ตำภาดำนึง พร้อมกับ
ด้วยพระบิฎกธรรมเจ้า กับตั้งของอันควรทั้งปวงบูชาพระแก้วเจ้านั้น
ขึ้นสู่ตำภาดำนั้นแล้วเขาพาหนีไปสู่กัมโพชวิสัยคือว่าดังกาทวับ ครั้น
พระแก้วเจ้าเข้าไปอยู่ในดังกาทวับนานได้ ๒๐๐ ปีแล้ว แรกแต่
สมเด็จพระบรมโลกนาถเสด็จเข้าสู่ปรินิพพานมาผสมเข้ากับ ๒๐๐ ปี
นั้น พระพุทธศักราชครบ ๑๐๐๐ พระวัสส์

ในกาลครั้งนั้นกษัตริย์พระองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่าพระเจ้า
อนูรุธราชาริราช ท่านก็ได้ครองราชสมบัติในพระนครพุกาม และ
กษัตริย์พระองค์นั้นมีฤทธิ์ศักดิ์คานูภาพนัก อาจดามากเหาะไปด้วย
ต้องอากาศเวหาได้ พระเจ้าอนูรุธราชาริราชพระองค์นี้ท่านก็ค่านับ
ยังพระศาสดาเป็นที่สูง ท่านก็ปฏิบัติรักษาคุณพระพุทธเจ้า คุณพระ

ธรรมเจ้า คุณดงขเจ้า เป็นนิจมิได้ขาด ที่นั่นยังมีพระภิกษุเจ้า
 พระองค์หนึ่ง มีนามปรากฏ ชื่อว่าสังขันธ์ ได้อุปถัมภ์บทธภาวะเป็น
 ภิกษุสงฆ์ได้ ๕ พระองค์ท่านนั้นได้รู้ว่าเรียนมาก มีปัญญาที่ฉลาด
 นัก ท่านก็มาพิจารณาคุณยังมีอุกกรรมอันมีอยู่ในเมืองพุกาม ที่นั่น
 ท่านก็เห็นว่าพระมีอุกกรรมนั้นผิดอุกกระพัญญุชระหาถูกค้องไม่ ท่าน
 จึงให้พระอาจารย์อันอยู่ในวิหารที่นั่นว่า ข้าแต่อาจารย์เจ้า ซึ่ง
 เราทั้งปวง ได้กระทำบรรพชากรรมแต่อุปถัมภ์บทธกรรมมาแต่ก่อนนั้น
 ผิดเสียแล้ว แต่ด้วยว่าไม่ถูกอุกกระพัญญุชระ บัดนี้เราจะคิดอ่าน
 ศึกษาคิดได้

เหมือนนั้นพระอาจารย์จึงตอบความท่านสังขันธ์ว่า แต่ข้าง
 หัดอันเราทั้งปวง ก็ยังหาได้พิจารณาคุณในพระมีอุกกรรมทั้งปวง
 ให้รู้เห็นที่ผิดและชอบเสีย ถ้าแม้จะกระทำบรรพชากรรม และอุป
 ถัมภ์บทธกรรมก็ดี เราทั้งปวงก็ให้ทำดี ๆ มาตามอย่างธรรมเนียม
 ท่านแต่ก่อนนั้นแต่ ถ้าและพระมีอุกกรรมทั้งปวงหากผิดด้วยอุกกระ
 พัญญุชระเสียอย่างนั้น เจ้าจงคิดอ่านพิจารณาคุณด้วยปัญญาของเจ้า
 เกิด ครั้นพระอาจารย์กล่าวเช่นนั้นแล้ว จึงเจ้าสังขันธ์ภิกษุนั้น ท่าน
 จึงพิจารณาว่าตัวของข้าก็ได้อุปถัมภ์บทธภาวะเป็นพระภิกษุแล้ว แต่
 จะรับหรือไม่รับนั้นก็ยังหาไม่รู้ ควรแต่จะไปอุปถัมภ์บทธในเมือง
 ลังกาทว่าปเถิด ท่านพิจารณาเห็นอย่างนี้แล้ว ท่านจึงเข้าไปบอกแก่

พระเจ้าอนุรธาราชาธิราช อันเป็นพระเจ้านครพุกามนั้นว่า ตูกรมหา
 บพิตรพระราชธมมาร พระองค์จึงเข้าพระทัยในถ้อยความอาคมา
 จะมาถวายพระพรบคนเกิด ซึ่งพระบิฎกกรรมท่งปวงอันมีอยู่ในเมือง
 ของพระองค์คนเป็นผิดเดี่ย ไม่ถูกต้องตามอักษระพยัญชนะเลย แม้
 ว่าเราจะทำบรรพชากรรมและอุปถัมบทกรรม มาแต่ข้างหลังนั้น
 เป็นผิดเดี่ยแล้วแต่ พระองค์เจ้าจึงทรงเห็นในหน้าพระทัยของพระองค์
 เกิด

เมื่อนั้นบนพระเจ้าอนุรธาราชาธิราช ครั้นพระองค์ได้ทรงฟัง
 ยังถ้อยความอันพระดัดขันธิภิกษุหากถวายพระพรนั้นแล้ว พระองค์
 จึงทรงครัดต่อพระดัดขันธิภิกษุว่า ถ้าและพระบิฎกกรรมท่งปวงอัน
 มีอยู่ในเมืองของเราผิดเพี้ยนเดี่ย ไม่ถูกต้องอักษระพยัญชนะอย่าง
 นั้น ซึ่งพระบิฎกกรรมอันไม่ผิดเพี้ยนด้วยตัวอักษระพยัญชนะนั้น
 ยงจะมีแต่เมืองไหนเล่า

พระดัดขันธิภิกษุจึงถวายพระพรว่า ซึ่งพระบิฎกกรรมไม่ผิด
 อักษระพยัญชนะนั้น พระมหาพุทธโฆษาจารย์เถรเจ้า ท่านหากเขียน
 ไว้ในเมืองดังกล่าวป็นอันบริดท์ขันธิภิกษุมาแต่

เมื่อนั้นพระเจ้าอนุรธาราชาธิราชมหากษัตริย์ ครั้นพระองค์
 ได้ทรงฟังดังนั้นแล้ว ท่านก็มีความยินดีเป็นที่สุด แล้วพระองค์ก็ทรง
 ครัดแก้เสนาบดีให้จัดแจงแต่งดำภา ๒ ดำ แล้วให้นิมนต์พระดั่งษ์

๘ พระองค์กับพระดีดชนักรักษุณ กับแบ่งให้อำมาตย์ ๒ คน และ
 บ่าวไพร่ทั้งปวงพร้อมแล้ว ก็ให้ชนบนดำเกาทุกคน พระองค์ก็ให้
 นำไปยังตั้งของบรรณาการเป็นอันมาก มอบให้แก่อำมาตย์ทั้งสอง
 แล้ว พระองค์ก็ตั้งดำเกานนั้นไปตั้งเมืองลังกาที่วัดนั้นแล จึงพระเจ้า
 อนุรุธราชาธิราชนั้น ครั้นพระองค์ได้ตั้งดำเกา ๒ ดำนั้นไปแล้ว ท่าน
 ตั้งเกิดคิดว่า กาดบคนต้มควรที่ดำเกา ๒ ดำนั้นจะถึงเมืองลังกาที่วัด
 แล้ว ท่านจึงชนหัดงม้อัดครเหาะไปทางอากาศเวหา ท่านก็ไปถึง
 เมืองลังกาที่วัดพร้อมทั้งดำเกา ๒ ดำในวันเดียวกัน ครั้นพระองค์
 ได้ไปถึงเมืองลังกาที่วัดแล้ว พระองค์จึงแบ่งให้อำมาตย์ ๒ คนนั้น
 นำเอาเครื่องบรรณาการไปถวายแก่พระเจ้าลังกาที่วัด ท่านจึงตั้ง
 ให้กราบทูลพระเจ้าลังกาว่า พระเจ้าอนุรุธราชาธิราชอันเป็นภัย
 ท่านก็ได้ตั้งมาตั้งเมืองลังกาที่วัดนั้นด้วย ท่านมีความปรารถนาจะขอ
 เชี่ยนเอาพระปฏิมากรรมทั้ง ๓ กับพระคัมภีร์ดีดทาทิเดดชันไปไว้
 ปฏิบัติรักษาในเมืองพุทกามนั้นแล

เมื่อนั้นพระมหากษัตริย์เจ้าพระนครเมืองลังกาที่วัด ครั้น
 พระองค์ได้ทรงฟังยังข่าวดำร อันอำมาตย์ทั้งสองหากกราบทูลนั้นแล้ว
 พระองค์ก็มีความยินดีเป็นที่สุด พระองค์จึงตรัสแก่อำมาตย์ทั้งสองให้
 นำเอาตั้งของบรรณาการข้าวปลาอาหารเป็นอันมาก ให้ไปทูลถวาย
 แก่พระอนุรุธราชาธิราชแล้ว พระองค์เข้าไปปลุกโรงเป็นค้ำหนักพัก

เขาแก่พระเจ้าอนรรฆราชาชิวาชนันต์แล้ว

เมื่อนั้นเจ้าภิกษุตั้งชนชองคณัน ท่านก็เข้าไปไหว้พระมหา
ตั้งฆราวาสทั้งปวง ในเมืองดังกล่าวถึงปวงนั้นว่า ข้าแต่พระคุณเจ้า ซึ่ง
พระปฏิภนกรรมทั้งตามและพระคัมภีร์สัตถาทิเสต์อันมีในชมพูทวีปนั้น
ก็ผิดด้วยอักษรพยัญชนะเดียวกัน แม้จะกระทำบรรพชากรรมและ
อุปสัมบทกรรมก็กลัวจะไม่ชอบ ข้าทั้งปวงจึงได้พร้อมกันเข้ามาใน
เมืองดังกล่าวถึงปวงนี้ ด้วยมีความปรารถนาจะขอเรียนเอาพระปฏิภน
กรรมทั้งตามกับพระคัมภีร์สัตถาทิเสต์ ขึ้นไปไว้เป็นมุตพระคำดนาใน
ชมพูทวีป อนึ่งข้าทั้งปวงข้าจะขอขอขมาเป็นตามเถร และอุปสัมบท
ภาวะเป็นภิกษุให้บริษัทรักก่อน

เมื่อนั้นเจ้าตั้งชนชองภิกษุไหว้ชนทั้งนั้น ซึ่งพระตั้งฆราวาสเจ้า
จึงกล่าวตอบพระตั้งชนชองภิกษุว่า เออสารุคิเด ข้าทั้งปวงจะบอก
กล่าวแก่พระภิกษุสงฆ์ และคนทั้งปวงให้ทั่วไปในดังกล่าวถึงปวงนี้ก่อน
ครั้นมหาตั้งฆราวาสกล่าวตอบพระตั้งชนชองท่านนั้นแล้ว ท่านก็ให้บอก
กล่าวไปแก่พระภิกษุสงฆ์และคนทั้งปวง มีพระมหากษัตริย์เจ้าพระ
นครดังกล่าวถึงปวงนี้เป็นประธาน

เมื่อนั้นพระมหากษัตริย์ และเสนาอำมาตย์ราชมนตรีและ
คนทั้งปวงก็มีความยินดีหาที่สุดมิได้ จึงพร้อมกันนำมายังเครื่อง
ตมณะบริกขารเป็นอันมากแล้ว จึงมหาตั้งฆราวาสเจ้า นั้น ก็ให้พระ

ภิกษุสงฆ์ทั้งปวงเข้ามาพร้อมมุดกันใต้อุโบสถวัดนั้น แล้วยกให้เจ้า
ภิกษุสงฆ์ ๘ องค์ขึ้นไปแค่มพุกทูปนั้น มีพระสถูปอันเป็นประธาน
ก็ให้บวชเป็นสามเณร แล้วยกให้อุปถัมภ์ทภาวะเป็นภิกษุสงฆ์ทั้ง ๘
องค์นั้นแล

เมื่อนั้นเทพยดาเจ้าทั้งปวงก็มีความยินดีมากนักหนา ก็ทูลว่า
ลงยังข้าวคอกคอกไม้ถวายบูชาเป็นอันมากนั้นแล

เมื่อนั้นจึงพระเจ้าอนนุรธาราชาธิราชเจ้า ท่านก็ว่านพระภิกษุ
สงฆ์ทั้งปวงเขียนเขายังพระปฏิมากรรมสาร ซึ่งคนพระองค์ก็เขียน
เอาด้วยตนเอง ครั้นดำริเจ้าเดรัจฉากรอันเขียนเขายังพระปฏิมากรรม
นั้นได้ครบถ้วนแล้ว พระองค์ก็ขอเอาพระแก้วมรกตเจ้ากับพระมหา
กษัตริย์เจ้าพระนครลังกาซึ่งเป็นพระธยาย ครั้นได้แล้วท่านก็ให้ยก
เอาพระแก้วมรกตเจ้ากับทั้งพระปฏิมากรรม อันพวกเมืองพุกามหาก
เขียนเขานั้นขึ้นไปสู่ดำเภาดำ ๑ แล้วยกให้ยกเอาพระปฏิมากรรมอันพวก
ชาวเมืองลังกาช่วยเขียนนั้น กับพระภิกษุ ๘ องค์นั้นขึ้นไปสู่ดำเภาดำ ๑
แล้วพระองค์ก็สั่งให้ออกมาจากลังกาทั้งปวง ๒ ด้านนั้นแล้ว จึงพระ
อนนุรธาราชาธิราช พระองค์ก็เสด็จขึ้นสู่หลังม้าแก้วอัสตรแล้วก็เหาะ
มาทางอากาศ พระองค์ก็มาถึงพระนครพุกามแล้วก็อยู่ตามสุระสวรรค์
พระองค์ก็คอยท่าดำเภา ๒ ด้านนั้นอยู่

บัดนี้จะกล่าวถึงดำเภา ๒ ด้านนั้นก่อน ครั้นออกมาถึงท่า

กตางมหาสมุทร ซึ่งดำเภาดำอันได้พระมีฏกธรรมพวกชาวดังกานั้น
ก็เข้าไปถึงเมืองพุกามโดยสวัสดิ์ ซึ่งดำเภาดำได้พระแก้วเจ้ากับ
พระมีฏกธรรม อันชาวเมืองพุกามหาเขียนเฮานั้น ก็พัดเข้าไป
ถึงเมืองอินทปัตมมหานครนั้นแล

เมื่อนั้นพระเจ้าอนรรฆราชอิราชมหากษัตริย์ ครั้นพระองค์
ได้ทรงคอยยังดำเภา ๒ ดำนั้น ก็เห็นแต่ดำเภาพระมีฏกธรรมเข้ามา
แต่ดำเดียว ซึ่งดำเภาทรงพระมีฏกธรรมและพระแก้วเจ้านั้น ก็ไม่
เห็นเข้ามาเลย พระองค์ก็ขอย่นาพระทัยเป็นนิกหนา พระองค์ก็
แห่งแคงพระทัยอยู่ จะเป็นเหตุผดอันตรายประการใดก็ไม่รู้โดย
พระองค์ก็พิจารณาในนาพระทัยอยู่ดั่งนมไตรชาด ครั้นอยู่มานาน
เท่าใด พระองค์จึงได้ข่าวว่าดำเภาอันทรงพระมีฏกธรรมกับพระ
แก้วเจ้านั้น พัดเข้าไปในเมืองอินทปัตมมหานคร พระองค์ก็มีอา
จะอยู่ซ้ำได้ พระองค์ขณดั่งหมาแก้วอาชาไนย ก็เดด็จไปด้วยด่อง
อากาศเวหา จึงไปถึงเมืองอินทปัตมมหานครแล้ว พระองค์ก็เดด็จ
ดั่งสู่อารามแห่งหนึ่ง อันใกล้เมืองอินทปัตมมหานครนั้น แล้วพระ
องค์ก็เดด็จจากหลังม้าแก้วอาชาไนยแล้ว พระองค์ก็แต่เห็นแผ่น
ศิลาแห่งหนึ่งใหญ่หนานัก พระองค์ก็ถ่ายมั่งดำวระดงเห็นอหลังศิลา
แผ่นนั้น นามมั่งดำวระของพระองค์นั้นก็ถอดหินนั้นลงมาดูมันนแล
เมื่อนั้นมีพระภิกษุองค์หนึ่ง อันอยู่ในอารามที่นั้น ท่านก็

มาเห็นยังนำมูครแห่งพระมหากษัตริย์ของคณิน อันตอดหลังหินตงไป
ท่านก็บังเกิดความอัศจรรย์เป็นนทนา ท่านจึงถามพระเจ้าอนุร
ราชาธิราชเจ้าพระองค์นั้นว่า ดูกรอนุบาดก ท่านจะมาแต่เมืองใด
ท่านนมช่อใด

เมื่อนั้นพระเจ้าอนุรราชาธิราชมหากษัตริย์ ท่านก็บังความ
เดี่ย ไม่บอกตามสัตย์ช่อ ท่านจึงไซไปว่าข้านี้เป็นคนใช้พระเจ้า
อนุรราชาธิราชเจ้ามหานครพุกาม และเจ้าภิกษุของคณินข้าถามว่า
ท่านนมช่อระกิจการอะไร ท่านจึงเข้ามาเมืองอินทปัตคมหานครนเด้า
พระเจ้าอนุรราชาธิราชจึงไห้ว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ซึ่งเจ้าพระ
นครพุกามนนไซให้ข้ามานำดำเกาอินทรวงพระแก้วเจ้า กับทั้งพระ
บีฏกธรรม ซึ่งพดัดหลงเข้ามาถึงเมืองอินทปัตคมหานครนเด้า

เมื่อนั้นจึงเจ้าภิกษุของคณิน ครนท่านไต่ยินความพระเจ้าอนุร
ราชาธิราชบอกเด้านั้นเด้า ท่านก็ไปแจ้งความแก่ตั้งฆราชเจ้าว่า
นินตามเหตุผลทุกประการ ครนพระมหาตั้งฆราชทราบถ้อยความ
ดั่งนั้นเด้า ท่านก็เข้าไปถวายพระพรแก่พระเจ้าอินทปัตคมหานครน
ว่า อาตมาภาพขอถวายพระพรแก้มหาราชบพิตร ซึ่งพระเจ้า
อนุรราชาธิราชเจ้าพระนครพุกาม แต่งให้คนใช้มานำเอาพระบีฏ
กกับทั้งพระแก้วอันพดัดหลงมาในเมืองพระองค์นเด้า

เมื่อนั้นบนพระมหากษัตริย์เจ้าพระนครอินทปัต ครนพระ
องค์ได้หยุดฟังยังเหตุผล อันพระมหาตั้งฆราชถวายพระพรนั้นเด้า

พระองค์จึงทรงคิดในพระทัยแล้ว พระองค์จึงให้พระมหาดังฆรรษา
 เจ้าว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ซึ่งดำเภาพระมีฎกธรรมกับทั้งพระแก้ว
 เจ้าอันพดกเข้ามาถึงบ้านเมืองของเรา ก็เพราะบุญสมภารของข้า
 และข้าไม่ให้เห็นแด่ ครั้นพระองค์ทรงตรัสเท่านั้นแล้ว จึงพระมหา
 ดังฆรรษาเจ้าก่ดหาหน้เมือพระอาวาศของท่าน แค้นความก็เดือดร้อนไป
 ทิวพระมหานครอินทปัตถ์คนนแด

เมื่อนั้นจึงพระเจ้าอนุรธาราชาธิราช ครั้นพระองค์ได้ทรงทราบ
 ยังข่าวต่าง อันชาวเมืองทั้งปวงหากได้บอกกันว่า พระเจ้าอินทปัต
 มหานครไม่ให้ยังดำเภาพระมีฎกธรรมกับพระเจ้าแก้วแก้วคน พระองค์
 ก็ทรงพระกริ้วโกรธเป็นนักหนา พระองค์จึงพิจารณาหน้าพระทัยของ
 พระองค์ว่า แม้จะฆ่าเดี่ยยังกษัตริย์เจ้าเมืองอินทปัตถ์มหานครเด้นา
 อำมาตย์ก็ได้ แต่ว่ากูได้เกิดมาในชาตินี้กูก็ได้เป็นพระยาขรรษมิกราชา
 ธิราช ย่อมได้พูดขงดีขงดีและคนทั้งปวงโดยชอบธรรมมากนัก ครั้นเด
 จะฆ่าเดี่ยยังอันทั้งปวงเหล่านี้ มหกรรมอันหนักถึงยังองค์พระมหา
 กษัตริย์เจ้านเด ออย่ากระนั้นเลยควรแก่กูพระมหากษัตริย์จะแต่ง
 คักตานภาพให้แก่คนทั้งปวงได้เห็นเป็นที่อัศจรรย์ ให้เขาเช็ดขาม
 เกรงกลัวแก่ฤทธิเดชของกูเกิด ครั้นพระองค์ทระดำริในพระทัย
 คั้นแล้ว พระองค์ก็เอาไม้มากระทำเป็นรูปดาบ จึงทาคด้วยฝุ่นหิน
 คิมต์แล้ว พระองค์ก็เหาะขึ้นไปสู่อากาศเวหา แล้วจึงกระทำประ
 ทักษิณรอบกำแพงเมืองอินทปัตถ์มหานครด้ามคาบ ดะกดคนทั้งปวง

มีพระมหากษัตริย์เป็นประธานแล้ว จึงเสด็จเข้าไปในพระมหาปรา
สาทราชมณเฑียรแห่งพระมหากษัตริย์เมืองอินทปัตมหานครนั้น แล้ว
ท่านจึงเอาคาบไม้ขึ้นขัดพระศอเจ้านครนั้นแล้ว และขัดคอพระอัคร
มเหสี และคอเสนาบดีผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งปวงแล้ว จึงเสด็จไปโดยฮา
ภาค แล้วจึงป่าวร้องด้วยพระสุรสิงหนาทว่าครุฑท่านทั้งปวงเฮย ถ้า
และท่านทั้งปวงจะไม่ให้ยังจำเภาพระบิฎกธรรม กับพระแก้วเจ้าแก้ว
เราพระมหากษัตริย์ดังนี้ เราผู้พระมหากษัตริย์ก็จะตัดศีรษะท่านทั้ง
ปวง พรุนทีเดียวจงดีน ถ้าท่านทั้งปวงมีเกรงกลัวเข็ดขามแก่พระราช
อาชญาของเราพระมหากษัตริย์ดังนี้ ท่านทั้งปวงจงดูคบท่านทั้ง
ปวงดูเถิด

เมื่อนั้นพระมหากษัตริย์และเสนาบดีผู้ใหญ่ผู้น้อย บรร
ดาอยู่ในเมืองอินทปัตมหานครนั้น ครั้นได้ยินถึงหนาทองอาชญา
ร้องทั่วเมืองอินทปัตมหานครนั้นแล้ว ก็มีความตกใจเป็นหนักหนา
จึงพากันดูคบคอดูทุกคนก็เห็นฝุ่นหินคุดอยู่ทุกคอทุกคน ก็มีความเข็ด
ขามเกรงกลัวแก่ฤทธิเดชของพระองค์เจ้าอนุรุธราชาเป็นหนักหนา จึง
พระมหากษัตริย์เจ้านครอินทปัตก็มีอาชญาที่จะเอาไว้ได้ พระองค์จึงไซ้
ให้อำมาตย์ทั้งสอง ผู้ฉลาดด้วยปัญญาไปกราบทูลแก่พระเจ้าอนุร
ธราชิราชว่า ข้าแต่พระองค์เจ้า ซึ่งจำเภาพระแก้วเจ้ากับทั้งพระ
บิฎกธรรมอันพดัดหลงเข้ามาในที่นี้ ถ้าแต่เป็นจำเภาพระองค์เจ้า
จริงแท้ ซึ่งพระเจ้าอินทปัตมหานครท่านก็ทรงเห็นแก่พระราชไมตรี

ท่านก็ไม่ขัดขวางได้โดย ท่านก็ใช้ให้ข้าพระพุทธเจ้าทั้ง ๒ มาถวาย
 คั้นให้แก่พระองค์เจ้าแดง แต่ว่าพระองค์เจ้าแดงมาเป็นแต่พระองค์
 หนึ่งพระองค์เดียว จะมอบหมายแก่พระองค์เจ้าก็ไม่สมควรโดย
 ขอบเชิญพระองค์เจ้าแดงไปยังพระนครพุทกามเดี่ยก่อน ข้าพระพุทธ
 เจ้าทั้งปวงจะขอพระราชทานตั้งไปคือภายหลัง

เมื่อนั้นพระเจ้าอนรรฆราชราชาธิราช ครั้นพระองค์ได้ทรงฟัง
 ถ้อยคำอำมาตย์ทั้งสองหากกราบทูลนั้น พระองค์ก็เสด็จขึ้นมาโดย
 ทางอากาศก็มาถึงพระนครพุทกามแล้ว

เมื่อนั้นฝ่ายพระเจ้าอินทปัตมทานนคร ครั้นเมื่อพระเจ้าอนรร
 ฆราชราชาธิราชเสด็จขึ้นไปเมืองพุทกามแล้ว พระองค์ก็ให้เสนาอำมาตย์
 ราชมนตรีทั้งปวง ยกเอาพระแก้วมรกตเจ้าให้ประดิษฐานในที่อัน
 สมควรแล้ว พระองค์ก็ให้จัดแจงตั้งไปกับทั้งตำเภาพระปฏิภาณธรรม
 ให้แก่พระเจ้าอนรรฆราชราชาธิราชนั้นแล

เมื่อนั้นพระเจ้าอนรรฆราชราชาธิราช ครั้นพระองค์ได้ตำเภาพระ
 ปฏิภาณธรรม ซึ่งพระเจ้าอินทปัตมทานนครมีศรัทธาตั้งไปนั้นแล้ว พระองค์
 ก็ให้คนทั้งปวงยกเอาพระปฏิภาณธรรมเจ้าจากตำเภา ขึ้นไปได้ในที่อัน
 สมควรแล้ว พระองค์ก็ไม่เห็นยังพระแก้วเจ้านั้น แล้วพระองค์ก็
 ทรงเห็นในน้ำพระทัยว่า ซึ่งพระเจ้าอินทปัตมทานนครมีความปรารถนา
 จะใคร่ได้พระแก้วเจ้าไว้ปฏิบัติรักษา พระองค์ก็ไม่มัวอภัยกับพระ
 แก้วเจ้านั้นแล พระองค์ก็ยกย่องพระพุทธศาสนาในเมืองพุทกามที่นั้น
 ให้รุ่งเรืองงามมากนั้นแล

ขณะนั้น จึงพระคำตนาของพระบรมพุทธรูเจ้านั้น ก็ดวง
 ดับดับไปนานได้ ๑๑๗๒ จึงพระเจ้าอนรรฆราชราชินั้น พระองค์
 ให้คิดเตี้ยซึ่งพระพุทศักราชอันเก่า ซึ่งดวงไปแต่वनน ท่านจึงให้ตั้ง
 เขายังพระพุทศักราชแรกแต่นั้นมา ซึ่งพระปฏิภนกรรมทั้ง ๓ พระ
 คัมภีร์กัต พระคัมภีร์ตททาทิเสถทั้งปวงกัต ก็ไม่มีคิดด้วยอักษรพยัญ
 ชนะสักแห่ง พระองค์ก็แผ่ไปในตถกถสมพุทวูปทั้งปวงต่อ ๆ มาจน
 กาดบดินแด

บดินจะกล่าวถึงพระเจ้าอินทปัตมหานครน้นก่อน ครั้นพระ
 พระองค์ได้พระแก้วมรกตแล้ว พระองค์ก็ทรงครัดแก้เด่นาอำมาตย์
 ให้บอกแก่ชาวเมืองทั้งปวงทั่วไปในพระนครทั้งปวงแล้ว ก็พร้อม
 มุดกันมาฉลองบูชาพระแก้วเจ้าด้วยตั้งทั้งปวง อันควรบูชาเป็นอัน
 มากนักรา อยมาแต่นั้น พระองค์ก็ปฏิบัติรักษามุชาพระแก้วเจ้า
 เป็นนิจมิได้ขาดนแด แต่ในซึ่งพระพุทศักราชของพระบรมพุท
 ธรูเจ้านั้น ก็รุ่งเรืองงามไปทั่วตถกถสมพุทวูปทั้งปวง ด้วยอาณุภาพ
 แห่งพระแก้วเจ้านนแด พระแก้วเจ้าองค์นั้นกตั้งอยู่ในเมืองอินทปัต
 มหานครน้นตถกถนานนั ได้หลายชั่วพระมหากษัตริย์ ซึ่งครอง
 ราชตมบัตินในเมืองอินทปัตมหานครน้น ต่อมาถึงพระมหากษัตริย์
 องค์หนึ่ง ทรงพระนามว่าพระเจ้าเด่นกรราชกษัตริย์ ก็ได้ครองราช
 ตมบัตินในเมืองอินทปัตมหานครน้น ท่านก็ได้ปฏิบัติรักษามุชา
 พระแก้วเจ้าต่อไปนนแด

ครั้นอยู่มาแต่นั้น ซึ่งพระเจ้าเด่นกรราชของคณ ท่านก็มีพระ

ราชโอรสพระองค์หนึ่ง ครั้นเจริญพระกายใหญ่มาพอเดินแล้ว จึง
เจ้าราชบุตรพระองค์นั้น ก็เอาแมลงวันเขี้ยวมาเลี้ยงไว้ตัวหนึ่ง ได้
ไว้ในผอบคำแก้ว ก็เดินไปทุกวันนั้นแล

ในกาลนั้นยังมีอุปราชคนหนึ่ง อันเป็นอาจารย์แห่งพระเจ้า
เด่นกราช จึงอาจารย์คนนั้นก็ได้อุปราชคนหนึ่ง ซึ่งบุตรอาจารย์
คนนั้นก็เลี้ยงแมลงมูมเตือตัวหนึ่ง จึงกุมารทองต้องถือเอาซึ่งของ
เด่นแห่งคนไปเดินอยู่ด้วยกันทุกวัน ยังมีในวันหนึ่งซึ่งแมลงมูมเตือ
ของกุมารถูกปูโรหิตอาจารย์นั้น ก็กินแมลงวันเขี้ยวของเจ้าราชบุตร
องค์นั้นเสีย จึงเจ้าราชบุตรองค์นั้นก็ร้องไห้มาหนัก จึงบ่าวชาย
ของเจ้าราชบุตรองค์นั้น ก็เข้าไปในพระราชวังแล้ว ก็กราบบังคม
ทูลพระเจ้าอินทปัตถ์มหาราชว่า ข้าแต่พระองค์ ซึ่งแมลงมูมเตือ
ของอุปราชปูโรหิตอาจารย์นั้น ก็มากินแมลงวันเขี้ยวของพระองค์เสียแล้ว
และซึ่งเจ้าราชบุตรก็ร้องไห้เป็นหนักหนา

เมื่อนั้นพระเจ้าอินทปัตถ์มหาราช ครั้นพระองค์ได้ทรงฟังยัง
ถ้อยคำอันราชบุรุษหากกราบทูลนั้นแล้ว พระองค์ก็ทรงพระกริ้ว
โกรธเป็นหนักหนา แล้วจึงตรัสแก่เพชรฆาตทั้งปวงว่า ให้ไปจับ
กุมารคนนั้นมาแล้ว พระองค์ให้ผูกไปจมน้ำเสียสิ้น แค้นนินฉ้าย
ปูโรหิตอาจารย์ผู้เป็นบิดาแห่งกุมารนั้น ก็มีความเคียดแค้นเป็นนัก
หนา จึงกล่าวว่พระมหากษัตริย์พระองค์นี้หาชอบธรรมไม่ ควร

แต่ก็จะหนีไปในประเทศราชที่อื่นเถิด ครั้นบุโรหิตาจารย์คิดเท่านั้น
แล้วมีนาค ก็พาเอาบุตรภรรยาว่าวชายหญิงของท่านออกจากเมือง
หนีไปในประเทศที่อื่นนั้นแล

แต่บัดนั้นยังมีพระยานาคตัวหนึ่ง อันอยู่ในสระที่นั่น ท่านก็
โกรธแก่พระเจ้าอินทปัตมหาราชว่า พระมหากษัตริย์พระองค์นี้
หารอบธรรมไม่ มัดเอาคนหาโทษมิได้มาจากแต่ในสระที่อยู่ของ
เราให้ตายเสีย พระมหากษัตริย์พระองค์นี้กระทำให้ไม่รอบธรรม ควร
เราจะกระทำปาฏิหาริย์ ให้นำท่วมเมืองอินทปัตนครที่นั่นเถิด ครั้น
พระยานาคคิดว่าท่านนั้นแล้ว ก็ให้นำท่วมเมืองอินทปัตมหาราชด้วย
ฤทธาศักดานุภาพแห่งคนนั้นแล ซึ่งผู้นั้นอยู่ในเมืองอินทปัตมหา
นครก็ดิบหายจนน้ำตายเป็นอันมาก เที่ยงเศษเห็นแต่พวกคน
ตั้งปวงอันซ่อนอยู่บนเรือดำเท่านั้นแล แต่บัดนั้นมหาเถรเจ้าองค์หนึ่ง
ท่านก็ยกเอาพระแก้วเจ้าชนดู่ดำภาดำหนึ่งแล้ว ก็ออกหนีไปแต่
เมืองอินทปัตมหาราชแล้ว ก็ขึ้นไปสู่บ้านแห่งหนึ่ง ฝ่ายหนเหนือ
นั้นแล

บัดนั้นมาจะกล่าวถึงพระมหากษัตริย์เจ้าพระองค์หนึ่ง ทรง
พระนามว่าพระเจ้าอาทิตย์ราช พระองค์ก็ได้ครอบครองราชสมบัติ
ในกรุงศรีอยุธยา ครั้นพระองค์ได้ทรงทราบว่ามีน้ำท่วมเมืองอินทปัต
มหาราชแล้ว พระองค์ก็ทรงพระวิตกไปเป็นอันมาก ก็ด้วยแต่พระ

แก้วเจ้าจะนิบหายเสีย พระองค์ก็เสด็จไปจากกรุงเทพมหานครศรี
 อโยธยา พร้อมด้วยจตุรงคเสนาทระแสดจทหารเป็นอันมาก ครั้น
 ไปถึงเมืองอินทปัตถมหานครแล้ว พระองค์ก็ให้สืบสวนได้พระแก้ว
 มรกตเจ้าได้แล้ว ก็กวาดเอาผู้คนที่มีศรัทธากับพระแก้วเจ้านั้นเป็นอัน
 มาก ก็เสด็จกลับเข้านายังกรุงเทพมหานครศรีอยุธยาแต่ ซึ่งพระ
 เจ้าอาทิตย์ราชพระมหากษัตริย์พระองค์นั้น ครั้นพระองค์ได้พระแก้ว
 เจ้ามาแล้ว ก็มีนำพระทัยเดื่อมไฉยินต์ในพระแก้วเจ้าเป็นที่สุด
 พระองค์จึงทรงตรัสแก่เสนาอำมาตย์ราชมนตรีทั้งปวง ให้จัดแจง
 แต่งการฉลองบูชาพระแก้วเจ้าเป็นอันมาก ด้วยตั้งมีคันทว่าแก้วและ
 เงินคำเป็นประธานแล้ว จึงให้บ่าวร้องแก่ราชภูรทั้งปวงให้ท้าว
 ไปในทิศทั้ง ๔ ทิศ ๘ ฝ่ายคนทั้งปวงอันอยู่ในทิศทั้ง ๔ ทิศ ๘ นั้นก็
 นำมายังตั้งของแก้วแหวนและเงินคำ และรูปเทียนและดอกไม้อันมี
 กัดนตุคนขรดต่าง ๆ มาพร้อมกันแล้ว ก็ฉลองบูชาพระแก้วเจ้านั้น
 ดันกาดอันนานได้เดือนหนึ่งแล้ว แล้วยกเชิญแห่เอาพระแก้วเจ้าขึ้น
 ประดิษฐานไว้ในพระศรีรัตนศาสดาราม อันประดับประดาคด้วยแก้ว
 และเงินคำเป็นอันงามบริสุทธิเป็นนักหนาแล้ว จึงพระเจ้าอาทิตย์ราช
 มหากษัตริย์ พระองค์ก็ทรงพระบิณฑิโธมนต์ในน้ำพระทัยหาที่สุดมิได้
 พระองค์ก็ปฏิบัติรักษามุขาพระแก้วเจ้านั้นเป็นนิคมได้ขาด ซึ่งว่าคน
 ทั้งปวงอันอยู่ในพระมหานครก็ดี อันอยู่นอกพระนครทั้ง ๔ ทิศ ๘

ที่ศักดิ์ ก็เข้ามาถวายนมัสการบูชาพระแก้วเจ้าทุกวันมิได้ขาดนั้น แด
 ด้วยพระเศราอาณาภาพพระแก้วเจ้านั้น ซึ่งพระพุทธศาสดาของ
 พระบรมพุทธครูเจ้า ก็รุ่งเรืองงามมากนักในกรุงเทพมหานครศรี
 อยุธยา หาที่จะประมาณมิได้ ซึ่งพระแก้วเจ้านั้น ก็ตั้งอยู่ในกรุง
 เทพมหานครศรีอยุธยาตั้งถาดอันนานมานักหนา ดับมาได้หลายชั้น
 พระมหากษัตริย์เจ้าแล้ว อยู่มาข้างหน้าแดนนครเจ้าพระยากำแพง
 เพชร ก็ดอยลงมาทูลขอพระแก้วเจ้าขึ้นไปไว้ในเมืองกำแพงเพชร
 ท่านก็ปฏิบัติรักษามุชาพระแก้วเจ้าต่อไป มีนานเท่าใดท่านก็ได้ราช
 บุตรคนหนึ่ง ครนราชบุตรคนนั้นเจริญใหญ่ชนแล้ว ท่านก็ตั้งชน
 ให้ไปเป็นเจ้าเมืองตะไคว้ ครนราชบุตรคนนั้นได้ไปเป็นเจ้าเมืองตะไคว้
 แล้ว ก็ระดัดนักถึงพระแก้วเจ้าเป็นที่สุด ด้วยท่านมีน้ำใจอยากได้
 พระแก้วเจ้าเมื่อไว้ปฏิบัติรักษามุชา ท่านจึงมาสู่เมืองกำแพงเพชร
 แล้ว จึงขึ้นกราบทูลพระมารดาว่า ข้าแต่พระราชมารดาเป็นเจ้า
 ข้านี้จะใคร่ได้พระแก้วเจ้าเมื่อไว้ปฏิบัติรักษามุชาในเมืองตะไคว้ ขอ
 พระราชมารดาเจ้าจงกราบทูลพระราชบิดา ขอเอาพระแก้วเจ้าให้
 แก่ข้าบ้างเถิด เจ้าเมืองตะไคว้อันเป็นราชบุตรมีความอ่อนน้อมแก่
 พระราชมารดาเป็นหลายพักหลายหนอยู่

ฝ่ายพระราชมารดา ครนได้ยินยังถ้อยคำดูของตนอ่อน
 น้อมอยู่ดังนี้ ก็มีอาภที่จะขัดชนได้ ท่านจึงขึ้นไปกราบทูลเจ้าเมือง

กำแพงเพชรอันเป็นพระราชดำมั่วว่า ข้าแต่พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เสด็จฯ ซึ่งเจ้าเมืองตะโง้วอันเป็นพระราชโอรสของพระองค์นั้น มีความปรารถนาให้ข้าพระพุทธเจ้ากราบทูล ขอรพระราชทานเอาพระแก้วเจ้าชั้นปฏิบัติรักษาในเมืองตะโง้ว ขอรพระองค์ได้โปรดให้แล้ว ซึ่งความปรารถนาเกิด

เมื่อนั้นฝ่ายเจ้าเมืองกำแพงเพชรผู้เป็นพระราชดำมั่ว ครั้นพระองค์ได้ทรงฟังถ้อยคำพระอัครมเหสีกราบทูลนั้นแล้ว พระองค์ก็ทรงพระราชเมตตาในพระราชโอรสเป็นนักหนา พระองค์จึงทรงตรัสว่า คุณกรเจ้ามเหสี ถ้าแต่เจ้าราชบุตรมีความปรารถนาอย่างนั้นเราก็จะให้โดยความมกนทุกประการแต่ แต่ว่าพระเจ้าแก้วนั้นอยู่ในอารามที่นั้น ก็มีอยู่มากนักเป็นหลายองค์อยู่ ถ้าเจ้าราชโอรสรู้จักพระแก้วเจ้าเป็นแน่แท้ก็ให้เอาขึ้นไปเถิด เมื่อพระองค์ได้ทรงตรัสเท่านั้นแล้ว

ฝ่ายพระอัครมเหสี ก็กราบถวายบังคมสดุดาตมาเดวิดกับออกเด่าแก่พระราชบุตรแห่งคนให้แจ้งแล้ว ก็ให้มาหาขังนายประคูปราดาทที่อยู่รักษาพระแก้วเจ้านั้นแล้ว จึงกล่าวว่าคุณกรเจ้านายประคูปบดินทร์เจ้าเมืองตะโง้วอันเป็นพระราชโอรสของข้าฯ ท่านมีความปรารถนาจะใคร่ได้พระแก้วเจ้าขึ้นไปไว้ปฏิบัติรักษาในเมืองตะโง้ว ข้าฯ ก็ไดกราบทูลก็ทรงพระกรุณาแล้ว และแต่ว่าข้าฯ ยังไม่รู้ว่าพระ

แก้วเจ้าองค์ใดจะเป็นพระแก้วมรกตเจ้าแม่แท่นนี้ ข้าทั้งต้องแม่ดูก็
ยั้งหารู้ไม่ เจ้าจงแก้ไขบอกด้วยกลอุบายแต่ตั้งหนึ่งตั้งใดเถิด

เมื่อนั้นนายประตู่รักษาพระแก้วเจ้า ก็รับพระประสาธ
แล้วก็กราบทูลว่าข้าแต่พระแม่เจ้า ข้าจะเอาดอกไม้แดงทอดไว้ที่ผ้า
พระหัตถ์พระแก้วมรกตเจ้าแล้ว พระเจ้าแม่จงรู้ในดําคัญนั้นเถิด

ฝ่ายพระอัครมเหสี และพระราชโอรส พระองค์ได้ทรงฟัง
นายประตู่กราบทูลบอกอาการนั้นแล้ว ก็มีความยินดีเป็นที่สุด จึง
พระราชทานทองคำดั่งคำดั่งให้แก่นายประตู่แล้ว จึงนายประตู่ก็
กราบถวายบังคมลาลงมาแล้ว ครั้นเวลาดวงคืนนายประตู่ก็เอา
ดอกไม้แดงเข้าไปวางไว้ในผ้าพระหัตถ์พระแก้วมรกตเจ้านั้นแล้ว

ฝ่ายพระอัครมเหสี และพระราชโอรส ก็พากันเข้าไปใน
ปราสาทพระแก้วเจ้า ก็เห็นดําคัญอันนายประตู่หากทำไว้นั้นแล้ว
เจ้าพระราชบุตรก็ให้บ่าวชายของท่านยกเอาพระแก้วเจ้านั้นแล้ว ก็
พาหนีไปยังเมืองตะโง้งแล้ว ท่านก็ได้ปฏิบัตริษยาบูชาพระแก้วเจ้า
อยู่นานได้ปีปลายเก้าเดือนแล้ว ท่านก็เอากลีบดงมาดั่งให้แก่เจ้าเมือง
กำแพงเพชร อันเป็นพระราชบิดาของท่านนั้นแล

แต่ขึ้นมาข้างหน้ายังมีพระยาองค์หนึ่ง มีนามปรากฏชื่อว่า
พระยาพรหมทัต ท่านครองราชสมบัติในเมืองเชียงราย ซึ่งพระยา
พรหมทัตต้องค้น ท่านก็ได้เป็นมิตรเป็นไมตรีกับพระเจ้ากำแพง

เพชรมาแต่ก่อน ครั้นได้ทราบว่าเป็นเมืองกำแพงเพชร ได้พระแก้ว
มรกตมาปฏิบัติรักษาดังนั้น ท่านก็มีความปรารถนาอยากได้พระ
แก้วมรกตเจ้าขนิมาปฏิบัติรักษาในเมืองเชียงรายน ท่านจึงพาเอา
เสนาอำมาตย์ไพร่พลทั้งปวง ลงมาสู่เมืองกำแพงเพชรอันเป็นพระ
ศุภชัยได้แล้ว ท่านก็แห่เอาพระแก้วมรกตเจ้าขนิไปไว้ ณ เมือง
เชียงรายน ท่านก็ปฏิบัติรักษาบูชาเป็นนิจทุกวันมิได้ขาด แม้คนทั้ง
ปวงก็เข้ามานมัสการบูชาเด่มอทุกวันนี้ได้ชานั่นแล ครนอยู่มาแต่
นั้นไปข้างหน้า ซึ่งเจ้าเมืองเชียงใหม่อันเป็นอาเจ้าเมืองเชียงรายน
ก็เกิดอริวิวาทกัน จึงเจ้าเมืองเชียงใหม่ผู้เป็นอา ก็ดอบด้อมเอา
ไพร่พลโยชาทะแกดัวทหารเป็นอันมาก ท่านก็ยกขึ้นไปรบพุ่งกับ
เมืองเชียงรายน ๆ ก็แตกกระจัดกระจายไปแล้ว ท่านก็ให้คนทั้งปวง
เชิญเอาพระแก้วเจ้าแล้ว ก็กวาดเอาครอบครัวผู้คนหนึ่งลงมาไว้ ณ
เมืองเชียงใหม่แล้ว ท่านก็สร้างปราสาทหลังหนึ่งไว้ในวังท่านแล้ว
ท่านก็ให้ประดับประดาไปด้วยแก้วและเงินคำเป็นอันมาก บริดทุธิ
แล้ว ก็เชิญพระแก้วเจ้าขึ้นไปประดิษฐานไว้ในปราสาทนั้นแล้ว
ท่านก็ให้บอกกล่าวข่าวร้องแก่ราษฎรทั้งปวง ทั้งชอบแหวงทุกคำ
บด จึงคนทั้งปวงก็นำมายังเครื่องสักการบูชา เข้ามาพร้อมมุด
กันเป็นอันมากแล้ว ก็ฉลองบูชาพระแก้วเจ้านั้นได้ ๗ วัน ๗ ค่ำนั้น

ในครั้งนั้นพระพุทฺธศาสดาในเมืองเชียงใหม่ ในครั้งนั้นก็รุ่งเรืองงามเป็นที่สุด ด้วยเดชานุภาพพระแก้วเจ้านั้น ซึ่งเจ้าเมืองเชียงใหม่พระองค์นั้น ท่านก็ได้ปฏิบัติรักษาพระแก้วเจ้าอยู่นานต่อแดนอายุของท่าน ครั้นสิ้นอายุแล้วท่านก็ได้ตั้งแก่กรรมไปในนั้น แด่เนิ่นนมาราชตระกูลตฤกษาดานทั้งปวง ก็ได้ครองราชสมบัติในเมืองเชียงใหม่สืบต่อกันไป ก็เป็นช้านานหลายชั้นแล้ว แรกตั้งแต่องค์สมเด็จพระบรมโลกนาถศาสดาจารย์ แต่พระองค์ได้ตั้งดับขันธเข้าสู่มตมทานครนฤพานไปแล้วนั้น ค่อยมาถึงพระมหานาคเส่นธวังพระแก้วมรกตเจ้าต่อ ๆ มา จนถึงพระแก้วมรกตเจ้าไปอยู่เมืองเชียงใหม่ ซึ่งพระพุทฺธศักราชดวงไปได้ ๒๐๐๐ ครอบจุตศักราชได้ ๘๑๗ พรรษา ซึ่งพระแก้วมรกตเจ้าก็อยู่ในเมืองเชียงใหม่ที่นั้น แด

ครั้นอยู่ไปข้างหน้า แด่นั้นยังมีพระราชโอรสพระองค์หนึ่ง เป็นบุตรของพระเจ้าวิษณุราชมหากษัตริย์ ครองราชสมบัติในเมืองศรีรัตนาคคนหุคอคมรัตนวาดะวัตมทานครนั้นแล้ว ซึ่งเจ้าราชกุมารพระองค์นั้น ทรงพระนามว่าเจ้าโพธิธรรราชกุมาร แด ครั้นพระองค์เจริญพระวัยใหม่มาได้สิบห้าปีแล้ว จึงพระเจ้าวิษณุราชมหากษัตริย์ผู้เป็นพระราชบิดาของเรานั้น ท่านได้ถึงพิราลัยไปในนั้น แด จึงเจ้า

โพธิ์ดาร์ราชกุมารท่านก็ได้ครองราชสมบัติ ในเมืองศรีรัตนาคคนหุด
 อุดมรัตนชาตวรรติมหานคร แทนพระราชบิดาของพระองค์นั้นแต่
 อยู่ไปข้างหน้าแต่หนักจ้งแซกคำเจ้าเด็คมาโดยอากาศ ก็มาตั้งอยู่
 ในเมืองชวตวรรติมหานครที่นั่นแต่ แต่ั้นพระเจ้าโพธิ์ดาร์ราชมหา
 กษัตริย์ ก็ให้คนทงปวงทำการฉลองบูชาพระแซกคำเจ้ามากหนักแล้ว
 ก็ให้ปฏิบัติรักษาบูชาเป็นนิตย์มิได้ขาดนั้นแต่ ซึ่งพระเจ้าโพธิ์ดาร์
 ราชมหากษัตริย์พระองค์นั้น ท่านมีบุญสมภารก็มาก มีเดชานุภาพ
 ก็มากหนัก

แต่ั้นยังมีพระมหากษัตริย์พระองค์หนึ่งท่านครองราชสมบัติ
 ในเมืองเชียงใหม่ ท่านได้ยินข่าวดาร์ว่าพระเจ้าโพธิ์ดาร์ราชมหา
 กษัตริย์พระองค์นั้น มีบุญฤทธิ์และอิทธิฤทธิ์มหิททศิกดานุภาพมาก
 นึก คึงนั้น ท่านก็มีความยินดีซึ่งบุญพระเจ้าโพธิ์ดาร์ราชมหากษัตริย์
 เป็นนักหนา ท่านจึงให้อำมาตย์นำเอาพระราชธิดาองค์หนึ่งอันเป็น
 บุตรของท่านนั้น ชื่อว่านางยอดคำราชกัญญา มาถวายพระเจ้า
 โพธิ์ดาร์ราชมหากษัตริย์พระองค์นั้นแต่

จึงพระเจ้าโพธิ์ดาร์ราชมหากษัตริย์พระองค์นั้น ท่านก็ได้ตั้งไว้
 ยิงนางยอดคำราชกัญญาของคั้น ให้เป็นอัครมเหดีแล้ว จึงแปลง
 พระนามว่านางหอดุงนั้นแต่ อยู่ไปข้างหน้าแต่ั้นจ้งนางหอดุงราช
 เทวองค์นั้น ก็ประสูติพระราชโอรสองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่าเจ้าชัย

เชษฐาราชกุมารนั้นแต่ ครั้นอยู่ไปข้างหน้าแต่่นั้น ยังมีห้ามคนหนึ่ง
 ก็ประสูติพระราชบุตรองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่าเจ้ากิตนาวะราช
 กุมารนั้นแต่ ครั้นอยู่ไปข้างหน้าแต่่นั้นอีกจึงพระอัครมเหสีองค์หนึ่ง
 ทรงพระนามว่านางหอชอกก็ประสูติพระราชโอรสองค์หนึ่ง ทรง
 พระนามว่าเจ้าด้วงดวงษาราชกุมารนั้นแต่ ซึ่งพระเจ้าโพธิ์ดาร์ราช
 มหากษัตริย์พระองค์นั้น แรกแต่ท่านได้ครองราชสมบัติ ในเมือง
 ศรีรัตนาคคนहुตุดุมรัตนชวาระวัตินครมานั้น ท่านก็ได้ยังพระ
 ราชโอรสด้วงดวงนั้นแต่

บัดนี้มาจะกล่าวถึงพระมหากษัตริย์ในเมืองเชียงใหม่ ครั้น
 ท่านได้ให้นางยอดคำอันเป็นราชธิดาของท่านนั้น มาเป็นพระอัคร
 มเหสีแห่งพระเจ้าโพธิ์ดาร์ราชมหากษัตริย์ ในเมืองรัตนาคคนहुตุดุม
 รัตนชวาระวัตินครแล้ว อยู่ไปมีนานเท่าใดเดยท่านก็ได้ถึงแก่
 กรรมไปในนั้นแต่ จึงเมืองเชียงใหม่หาพระกุดวงคำเจ้านายที่จะสืบ
 แทนบ้านเมืองค่อไปนั้นมิได้

ฝ่ายเสนาอำมาตย์ราชบัณฑิตยทั้งปวง ก็มาปรึกษาพร้อม
 มุตกันในดีหิงคมหาอาราม พร้อมกับมหาสังฆราชเจ้ากู่เจ้าวัดที่นั้น
 แล้ว จึงแต่งให้อำมาตย์ทั้งหลายนำเอาซึ่งเครื่องราชบรรณาการ
 ให้เป็นราชทูต เข้าไปสู่เมืองศรีรัตนาคคนहुตุดุมรัตนชวาระวัตินคร

นครแล้ว ก็ขอเอาเจ้าไชยเดชฐาราชกุมาร ให้เมื่อครองราชสมบัติ
ในเมืองเชียงใหม่^๕

ฝ่ายพระเจ้าโพธิ์ดาร์ราชมหากษัตริย์ พระองค์เป็นเจ้าพระ
มหานครศรีสัตนาคนหุตอุดมรัตนชวาระวัติมหานคร ก็มีอาชที่จะ
ขัดขืนได้ด้วยเห็นแก่ราชไมตรี ท่านจึงให้อำมาตย์ทั้งปวง จักแจ
แค้นยังจตุรงค์เสนาทางสี่พร้อมแล้ว ท่านก็พาเอาเจ้าไชยเดชฐาราช
กุมารอันเจริญอายุได้สิบสองปี^๕ ขึ้นไปครอบครองราชสมบัติใน
เมืองเชียงใหม่แล้ว จึงทรงพระนามว่าพระไชยเดชฐาราชมหา
กษัตริย์^๕นั้นแล จึงพระเจ้าโพธิ์ดาร์ราชมหากษัตริย์ ครั้นพระองค์
ได้พาเอาเจ้าไชยเดชฐาราชกุมาร อันเป็นราชโอรสของพระองค์
ขึ้นไปตั้งแต่งให้ครองราชสมบัติในเมืองเชียงใหม่แล้ว พระองค์ก็พา
เอาเสนาอำมาตย์ราชจตุรงค์ทั้งปวง ก็เสด็จกลับคืนมาหาเมืองศรี
สัตนาถยคนหุตอุดมรัตนชวาระวัติมหานครของพระองค์^๕นั้นแล ครั้น
อยู่มาแต่^๕นั้นไปนานได้ ๓ ปี พระองค์มีอายุแต่ชาติมาได้ ๔๒ ปี
พระองค์ก็ถึงแก่พิราลัยไปตามบุญกรรมของท่าน^๕นั้นแล แต่^๕นั้นเสนา
อำมาตย์ราชบัณฑิตยและไพร่พลเมืองทั้งปวง ก็ปรึกษาพร้อมมู
กัน ก็ยกเอาเจ้าศรีวรวงษาราชกุมารให้ไปเป็นเจ้าเมืองเวียงจันท
บุรีราชธานีแล้ว จึงแต่งทูตนำราชสาส์นไปบอกข่าวแก่พระเจ้า
ไชยเดชฐาราชมหากษัตริย์ในเมืองเชียงใหม่ว่า พระเจ้าโพธิ์ดาร์

อันเป็นพระราชบิดาของพระองค์นั้นก็ได้ถึงพิราลัยไปแล้ว

เมื่อนั้น จึงพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชมหาจักรี ครั้นพระองค์ได้ทรงฟังข่าวดังนั้นแล้ว ก็มีอาวที่จะตั้งอยู่ได้ ด้วยนำพระทัยของท่านที่รำลึกถึงยังพระราชบิดาและบ้านเมืองของท่านนั้น พระองค์จึงพิจารณาในน้ำพระทัยว่า ควรแก่ผู้เป็นพระมหากษัตริย์ได้ไปดูแลบ้านเมืองก่อน จะได้ทำบุญให้ท่านพร้อมกับญาติพี่น้องทั้งปวง ถวายพระราชกุศลไปแก่พระราชบิดาของกุจึงควรแด่ ครั้นพระองค์ทรงคิดในน้ำพระทัยดังนี้แล้ว พระองค์จึงทรงพระวิตกต่อไปว่า เมื่อผู้เป็นพระมหากษัตริย์ไปถึงเมืองชวอดระวัตมหานครของกุแล้ว ก็จะได้กลับคืนมาหาเมืองเชียงใหม่นั้นจะช้าเร็วประมาณสักเท่าใดก็หาทราบไม่เลย ควรแก่ผู้เป็นพระมหากษัตริย์เชิญเอาพระแก้วเจ้าไปด้วย ครั้นพระองค์ทรงพระวิตกดังนี้แล้ว พระองค์ก็จัดแจงยังเสนาอำมาตย์ราชจตุรงค์พร้อมเสร็จแล้ว พระองค์ก็ไปอาราธนาเชิญเอาพระแก้วเจ้ามาแล้ว พระองค์ก็เสด็จมายังเมืองศรีรัตนาคนहुตุมรัตนชวอดระวัตมหานคร พร้อมกับด้วยเสนาอำมาตย์ราชมนตรีทั้งปวงนั้น แด่ ครั้นพระองค์ลงมาถึงเมืองชวอดระวัตมหานครแล้ว พระองค์ก็ให้เชิญเอาพระแก้วมรกตเจ้าชั้นประดิษฐานไว้ในปราสาท ที่พระเจ้าแชกคำเจ้าอยู่ ณ พระองค์ก็ให้เสนาอำมาตย์ราชมนตรีทั้งปวงจัดแจงตั้งของ ซึ่งจะทำบุญให้ท่านเป็นอัน

มากแล้ว พระองค์ก็พร้อมด้วยเจ้านายชฎียราชวงศ์เสนาอำมาตย์
ไพร่บ้านพลเมืองทั้งปวง ก็พากันฉลองบูชาคุณพระแก้วมรกตเจ้า
แล้ว ก็ทำบุญให้ท่านเป็นอันมากนานได้ ๗ วัน ๗ คืน ครนเสร็จ
ราชการทำบุญให้ท่านแล้ว พระองค์ก็ปฏิบัติรักษามุขาพระแก้วเจ้า
อยู่เป็นนิตย์ทุกวันนี้ได้ชาคนั้นแล ซึ่งพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชมหา
กษัตริย์นั้น ท่านก็อยู่ในเมืองศรีสัตนาคนหุตอัครมรัตนชวาระวัตินมหา
นครนานได้ ๓ ปีนั้นแล

บัดนี้มาจะกล่าวถึงเสนาอำมาตย์ราชมนตรีทั้งปวง อันอยู่
ในเมืองเชียงใหม่ที่นั่นก่อนแล ครั้นเมื่อพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช
มหากษัตริย์หนีมาอยู่เมืองชวาระวัตินครนั้น ครั้นอยู่มานาน
ได้ ๓ ปี เขาจึงพิจารณากันว่า บ้านเมืองเราไม่มีพระมหากษัตริย์
ครอบครองราชสมบัตินั้น ถัดจะมีมีความพิบัติอันตรายเสีย เขา
พิจารณากันดังนี้แล้ว เขาจึงพร้อมมุดตั้งหาชฎียราชวงศ์อันเป็น
เนื่องแนวเชอถ่ายกษัตริย์มาแต่ก่อนนั้น เขาจึงเห็นพระสงฆ์องค์หนึ่ง
มีนามปรากฏชื่อว่าพระเมกุฏิอันเป็นราชวงศ์มาแต่ก่อน เขาจึงได้
ไปขออาราธนาให้ลาพระตเถย แล้วจึงพร้อมมุดกันทำพิธีชฎียราชา
ภิเชกษณกษัตริย์ ให้ครอบครองราชสมบัติในเมืองเชียงใหม่นี้แล

บัดนี้ จะกล่าวถึงพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชมหากษัตริย์ ซึ่ง
พระองค์ตั้งอยู่ในเมืองชวาระวัตินคร ครั้นพระองค์ได้ทรง
ทราบยังข่าวดำรอาการพระเมกุฏิได้ขึ้นครองราชสมบัติในเมืองเชียงใหม่
แล้ว พระองค์ก็ทรงกริ้วโกรธนัก จึงให้เสนาบดีกะเกณฑ์

ไพร่พลโยธาแตกตัวทหารทั้งปวงแล้ว พระองค์ก็เสด็จยกขึ้นไป
ตั้งเอาเมืองเชียงแสนได้แล้ว พระองค์ก็รวบรวมไพร่พลโยธาทั้งปวง
จะยกขึ้นไปตั้งเอาเมืองเชียงใหม่ขึ้นแ

เมื่อนั้นฝ่ายพระเมกุฏิ อันเป็นเจ้าเมืองเชียงใหม่ขึ้น ครั้น
เธอได้ยินข่าวดังนั้นว่า พระเจ้าไชยเดชฐาธิราชนั้นยกขึ้นมาตั้ง
เอาเมืองเชียงแสนได้แล้ว เธอก็มีความเข็ดขามเกรงกลัว

แต่พระราชเดชาอนุภาพ พระเจ้าไชยเดชฐาธิราชนั้นเป็นนักหนา
ท่านจึงยกเอาเมืองเชียงใหม่ไปถวายแก่เจ้าเมืองอังวะแล้ว เจ้าเมือง
อังวะก็ให้เกณฑ์กองทัพยกเข้ามาหนุนเมืองเชียงใหม่เป็นอันมากนัก

เมื่อนั้นฝ่ายพระเจ้าไชยเดชฐาธิราชเจ้ามหาษัตริย์ พระองค์
ก็พาไพร่พลโยธาอาสาแตกตัวทหารทั้งปวง ยกเข้าไปตั้งปดายแดน
เมืองเชียงใหม่ พระองค์จึงทรงทราบว่าพระเมกุฏิยกเอาเมืองเชียง
ใหม่ไปถวายพวกพม่า ๆ จึงยกกองทัพขึ้นมาอุดหนุนเมืองเชียงใหม่
เป็นอันมากนัก พระองค์จึงทรงดำริการว่า ครั้นจะยกกองทัพเข้า
ไปตั้งเมืองเชียงใหม่ การศึกสงครามครั้งนี้จะยืดยาวเป็นมหาดังคราม
อันใหญ่ ถ้าไพร่ตายก็เสียข้าพระราชบิดาของกูก็จะนิบหนวยทั้ง
ต้องฝ่าย ครั้นพระองค์ทรงดำริการดังนี้แล้ว พระองค์จึงเลิกทัพ
กลับมาตั้งอยู่ในเมืองเชียงแสนนานได้ ๘ ปีแล้ว พระองค์จึงเลิกทัพ
กลับลงมาเมืองศรีสัตนาคนหุตอคมรัตนชาวดะวัตคัมหานคร ของพระ
องค์ แล้วพระองค์จึงพิจารณาคุณาพระทัยของพระองค์ว่า ซึ่งเมือง

ชวาระวัตมหานครนั้นก็เป็นที่คับแคบนัก มีภูเขาใหญ่ล้อมรอบมาก
 ไม่ได้สมควรที่ผู้เป็นพระมหากษัตริย์จะอยู่ครองราชสมบัติใน
 แต่ผู้เป็นพระมหากษัตริย์จะไปสร้างแปดอยู่ในที่อันกว้างขวาง
 นั้นจึงควรแต่ ครั้นพระองค์ทรงพิจารณาดังนั้นแล้ว พระองค์ก็จัด
 แฉ่งตั้งแต่งเจ้านาย เสด็จมาตั้งไว้ในเมืองศรีรัตนาคมนครรัตนชวา
 ณะวัตมหานครไว้เรียบร้อยเป็นอันดีแล้ว พระองค์พาเอาเสนาบดี
 ไพร่พลทั้งปวงขึ้นไปเอาพระแก้วเจ้าแล้ว พระองค์ก็เสด็จไปเวียง
 จันทบุรีแล้ว พระองค์ก็ให้จัดแฉ่งสร้างแปดบ้านเมืองให้ตั้งงามแล้ว
 พระองค์ก็อยู่ครองราชสมบัติในเมืองเวียงจันทน์บุรีแล้ว ท่านก็ให้
 สร้างปราสาทหลังหนึ่งในวังของท่านนั้นแล้ว ก็ให้ประดับประดา
 ปราสาทหลังนั้นด้วยแก้วและเงินคำเป็นอันงามบริสุทธ์แล้ว ท่านก็
 เชิญเอาพระแก้วเจ้าและพระแซกคำเจ้า ขึ้นประดิษฐานไว้ใน
 ปราสาทหลังนั้นแล้ว พระองค์ก็จัดแฉ่งเครื่องสัมภาระบริวารทั้งปวง
 มีบาตรคำฉัตรคำร่มคำพานคำ และเครื่องสำหรับบูชาด้วยแก้วและ
 เงินคำอันรุ่งเรืองงามมากนั้นแล้ว ก็ถวายบูชาไว้ยังพระแก้วเจ้า
 พระแซกคำเจ้านั้น และซึ่งพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชมหากษัตริย์
 พระองค์ก็ให้สร้างพระเจดีย์สูงหนึ่งไว้ฝ่ายตะวันออก ถัดพระเจดีย์
 พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชสร้างไว้แล้ว พระองค์จึงให้กระทำ
 พระเจดีย์น้อย ๓๐ ถูให้เวดดวงเป็นบริวารทั่วทุกท่าทุกพาย แล้ว

พระองค์จึงปดงพระนามพระมหาเจดีย์เจ้าว่า พระโลกจุฬามณีศรี
เชียงใหม่แล้ว พระองค์จึงให้จัดแจงข้าหญิงร้อยหนึ่ง ข้าชายร้อย
หนึ่ง ให้เป็นข้ารักษาพระแก้วเจ้า และพระแซกคำเจ้าแล้ว พระ
องค์ก็ให้ทำการต้มโภชบุชาพระแก้วเจ้า และพระแซกคำเจ้า และ
ทำบุญให้ทานนานได้เดือนหนึ่งจึงเสร็จการ ด้วยเคชะการทำบุญนั้น
แล้วพระองค์ก็อยู่ครอบครองราชสมบัติเมืองเวียงจันทน์ราชธานีด้วย
อันเป็นบรมสุขเกษมคือแดนอายุของพระองค์นั้นแล ครั้นต้นอายุ
แล้ว พระองค์ก็ถึงพิราลัยไปตามบุญกรรมของท่านนั้นแล

พระราชพงศาวดาร ฉบับหลวงประเสริฐ

คำนำ

พระราชพงศาวดารฉบับนี้ เดิมพระปรีดิฯบรมราชาดา (แพ
เปรี๊ญ) แต่ยังเป็นหลวงประเสริฐอักษรนิติ ไปพบต้นฉบับที่บ้าน
ราษฎรแห่ง ๑ จึงขอมาให้แก่หอสมุดวชิรญาณ เมื่อวันที่ ๑๙
มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๐ กรรมการหอพระสมุดเห็นเป็นหนังสือพระ
ราชพงศาวดารแปลกจากฉบับอื่น ๆ ที่มีแล้ว จึงให้เรียกชื่อว่า
“พระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐ” ให้เป็นเกียรติยศแก่ผู้
พบ และพามาให้หอพระสมุด

หนังสือพระราชพงศาวดารฉบับนี้ มีบานแผ่นกว่าเป็นหนังสือ
ฉบับหลวง ส้มเด็จพระนารายณ์มหาราชมีรับสั่งให้แต่งขึ้น เมื่อ
วัน ๕ ๑๒ ค่ำ ปีมอกโทศก จุศักราช ๓๐๔๒ กล่าวเนื้อความ
ตั้งต้นแต่สร้างพระพุทธรูปพระเจ้าพนันเชิง เมื่อจุศักราช ๖๘๖ จะ
จบเพียงไหนทราบไม่ได้ ด้วยต้นฉบับที่หอพระสมุดได้มาได้แต่เล่ม
๑ เล่มเดียว ความค้างอยู่เพียงมีมะโรงฉก จุศักราช ๙๖๖ ใน
แผ่นดินสมเด็จพระนเรศวร เมื่อเตรียมทัพจะเสด็จไปตีเมืองอังวะ
กระเนดูเห็นจะมีเล่ม ๒ อีกเล่มเดียว ความจะมาบรรจบเพียงแผ่นดิน

พระเจ้าปราสาททองเป็นอย่างมาก

สมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้มา เป็นสมเด็จพระนเรศวรมหาราชด้วยศักราช ๘๘๐
 เขียนครุฑกรงเก่า มีรอยถูกฝนขึ้น ศักราชหนึ่งต้องลบเดือนอยู่หลายแห่ง
 แต่โดยมากมีรอยพอเห็นครุฑลบเดือนได้ กรมการขอพระสมุทได้
 ให้พิมพ์พระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐ ใน ร.ศ. ๑๒๖ ปีที่
 ได้มานั้นเป็นครั้งแรก ครั้นมีมธุเบญจศก พ.ศ. ๒๔๕๖ นี้ ขอพระสมุท
 ได้หนึ่งต่อพระราชพงศาวดารความเดียวกับหลวงประเสริฐ มาอีก
 ฉบับหนึ่ง ๒ เล่มสมุดไทย เป็นฉบับหลวงของพระเจ้ากรุงธนบุรี
 เขียนเมื่อปีมะเมียฉก พ.ศ. ๒๓๑๗ เป็นเหตุให้ยินดี คาดว่าจะได้
 เรื่องราวพระราชพงศาวดารฉบับนั้นจนจบ แต่ครั้นเอาหนึ่งต่อ ๒ ฉบับ
 ต่อกันเข้า ได้ความปรากฏว่า ฉบับหลวงของพระเจ้ากรุงธนบุรี
 เป็นฉบับดอกจากเล่มของหลวงประเสริฐอักษรนิคนี้เอง เพราะที่ตัด
 ไปค้างเงินอยู่ตรงคำต่อคำ เหมือนกับฉบับหลวงประเสริฐ เป็น
 อันได้ความว่า พระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐนี้มีเพียงเท่า
 ที่ได้มาตั้งแต่กรุงธนบุรีแล้ว จึงตั้งหวังที่จะหาเรื่องต่อได้อีก
 ค่อไป แต่ที่ได้ฉบับพระเจ้ากรุงธนมา มีประโยชน์อยู่อย่าง ๑ ที่ได้
 ความซึ่งลบเดือนในฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิคบริบูรณ์

พระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐ แม้ความที่กล่าว
 เป็นอย่างย่อ ๆ มีเนื้อเรื่องที่ไม่ปรากฏในพระราชพงศาวดารฉบับ

อื่นออกไปอีกมาก และที่ดำคัญนี้ ศักราชในฉบับหลวงประเสริฐ
อักษรนิติแม่นยำ กระบวนศักราชเชื่อถือได้แน่กว่าพระราชพงศาวดาร
ฉบับอื่น ๆ หนังสือพระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐ จึง
เป็นหลักแก่การดอบหนังสือพงศาวดารได้เรื่องหนึ่ง

ค.ร.

พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหลวงประเสริฐ

ศุภมัตต ๑๐๔๒ ศกวอกนักษัตร (พ.ศ. ๒๒๒๓) ณ วัน
๕ ๖ ๕ คำ ทรงพระกรุณาตรัสเห็นเกล้าเห็นอกกระหม่อมตั้งว่า
ให้อาภุชภายเหตุของพระโอรสเขียนไว้แต่ก่อน และกรุณายเหตุ
ซึ่งหาได้แต่หอหนังสือ และเหตุซึ่งมีในพระราชพงศาวดารนั้นให้คัด
เข้าด้วยกันเป็นแห่งเดียว ให้ระดับศักราชกันมาคงเท่าบัดนี้

จุลศักราช ๖๘๖ ขวดศก (พ.ศ. ๑๘๖๗) แรกสถาปนา
พระพุทธรเจ้า เจ้าพนักงาน

ศักราช ๗๑๒ ขาดศก (พ.ศ. ๑๘๘๓) วัน ๖ ๖ ๕ คำเพดา

รุ่งแล้ว ๓ นาฬิกา ๘ บาท แรกสถาปนากรุงพระนครศรีอยุธยา

ศักราช ๗๓๑ ระกาศก (พ.ศ. ๑๘๑๒) แรกสร้างวัดพระ
ราม ครึ่งหนึ่งสมเด็จพระรามาชิตเจ้าเด็คนิพนพาน จึงพระราช
กุมารท่านสมเด็จพระรามเสด็จเจ้าเด็ยราชธมมัต ครั้นถึงศักราช
๗๓๒ จดศก (พ.ศ. ๑๘๑๓) สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้าเด็ค
มาแต่เมืองสุพรรณบุรี ขึ้นเด็ยราชธมมัตพระนครศรีอยุธยา และ
ท่านจึงให้สมเด็จพระรามเสด็จเจ้าเด็คไปเด็ยราชธมมัต เมือง
สุพรรณบุรี

ศักราช ๗๓๓ กุนศก (พ.ศ. ๑๘๑๔) สมเด็จพระบรมราชา
ธิราชเจ้าเด็คไปเมืองเหนือ และได้เมืองเหนือทั้งปวง

ศักราช ๗๓๔ รวดศก (พ.ศ. ๑๘๑๕) เด็คไปเอาเมือง
นครพิงค์คำ และเมืองแฉ่งเซราได้เมือง

ศักราช ๗๓๕ นดุษศก (พ.ศ. ๑๘๑๖) เด็คไปเมืองซากัง
ราว และพระยาไต้แก้ว และพระยาคำแห่งเจ้าเมืองซากังราวออก
ค้อมรบท่านๆ ได้ฆ่าพระยาไต้แก้วตาย และพระยาคำแห่งแฉ่งเซรา
ปวงหนีเข้าเมืองได้ และทัพหลวงเด็คจกดับคินมา

ศักราช ๗๓๖ ขาดศก (พ.ศ. ๑๘๑๗) สมเด็จพระบรมราชา
ธิราชเจ้า และพระมหาเถรธรรมดากัดญาณ แรกสถาปนาพระศรี
รัตนมหาธาตุฝ่ายบูรพาทิศหน้าพระบันชันตั้งที่สูงเด่น ๓ วา

กักราช ๗๓๗ เกาะศึก (พ.ศ. ๑๘๑๘) เด็จไปเอาเมือง
พิษณุโลก และได้ตัวขุนด่านแก้วเจ้าเมืองและครัวอพยพมาก^{๕๕}
มาก

กักราช ๗๓๘ มะโรงศึก (พ.ศ. ๑๘๑๘) เด็จไปเอาเมือง
ซากังราวเด่า ครึ่งนั้นพระยาคำแหงและท้าวผาคอง คิดด้วยกันว่า
จะยกทัพหลวง และจะทำมิได้และท้าวผาคองเด็กทัพหนี และจึง
เด็จยกทัพหลวงตาม และท้าวผาคองนั้นแตก และจับตัวได้ท้าว
พระยาและเสนาขุน^{๕๕}หมื่นครึ่งนั้นมาก และทัพหลวงเด็จจากดัมคัน

กักราช ๗๔๐ มะเมี้ยศึก (พ.ศ. ๑๘๒๑) เด็จไปเอาเมือง
ซากังราวเด่า ครึ่งนั้นมหาธรรมราชาออกรบทัพหลวงเป็นดามารถ
และเห็นว่าจะต่อสู้ด้วยทัพหลวงมิได้ จึงมหาราชาออกถวายบังคม

กักราช ๗๔๘ ขาดศึก (พ.ศ. ๑๘๒๘) เด็จไปเอาเมืองเชียง
ใหม่ และให้เข้าปด้นเมืองนครจำปางมิได้ จึงแต่งหนังสือให้เข้า
ไปแก้หมื่นนครเจ้าเมืองนครจำปาง^{๕๕}ๆ หนีออกมาถวายบังคม และ
ทัพหลวงเด็จจากดัมคัน

กักราชได้ ๗๕๐ มะโฆงศึก (พ.ศ. ๑๘๓๑) เด็จไปเมือง
ซากังราวเด่า ครึ่งนั้นสมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้าทรงประชวรหนัก
และเด็จจากดัมคัน ครั้นถึงกลางทางสมเด็จพระบรมราชาเจ้านิพนพาน
และเจ้าของดัมพระราชกุมารท่าน ได้ด้วยราชดัมบัคพระนครศรี

อยู่ชยาได้ ๗ วัน จึงส่งเจ้าพระรามเสด็จยกพลมาแต่เมืองดพบุรี
ขึ้นด้วยราชสมบัติพระนครศรีอยุธยา และท่านจึงให้พิฆาตเจ้าทอง
ตันเตี้ย

ศักราช ๗๕๗ กุนศก (พ.ศ. ๑๙๓๗) ส่งเจ้าพระรามเสด็จ
เจ้านิพิพาน จึงพระราชากรมารท่านเจ้าพญาราม ด้วยราชสมบัติ

ศักราช ๗๗๓ ฉตุศก (พ.ศ. ๑๙๕๓) ส่งเจ้าพระยาราม
เจ้ามีความพิโรธแก่เจ้าเด่นาบดี และท่านให้กุมเจ้าเด่นาบดี ๆ หนี
รอด และข้ามไปอยู่ฟากปทาคูจามนั้น และเจ้าเด่นาบดีจึงให้ไป
เชิญสมเด็จพระอินทราชาเจ้ามาแต่เมืองสุพรรณบุรี ว่าจะยกเข้ามา
เอาพระนครศรีอยุธยาถวาย ครั้นและสมเด็จพระอินทราชาเจ้าเดด็จ
มาถึงได้ จึงให้เจ้าเด่นาบดียกพลเข้าไปปล้นเอาพระนครศรีอยุธยา
ได้ จึงเชิญสมเด็จพระอินทราชาเจ้าขึ้นด้วยราชสมบัติ และท่าน
จึงให้สมเด็จพระยารามไปกินเมืองปทาคูจาม

ศักราช ๗๗๓ กุนศก (พ.ศ. ๑๙๖๓) มีข่าวมาว่าพระมหา
ธรรมราชาธิราชเจ้านิพิพาน และเมืองเหนือทั้งปวงเป็นจาดาด และ
จึงเดด็จขึ้นถึงเมืองพระบาง ครั้นพญาบาลเมืองและพญารามออก
ถวายบังคม

ศักราช ๗๗๖ มะโรงศก (พ.ศ. ๑๙๖๗) ส่งเจ้าพระอินท
ราชาเจ้าทรงพระประธวรนิพิพาน ครั้นนั้นเจ้าอ้ายพระยาและเจ้าญี่

พญาพระราชกุมารท่านชนช้างด้วยกัน ณ สระพานป่าถ่าน ถึงพิลาตย์
 ทั้ง ๒ พระองค์^{๕๕} จึงพระราชกุมารเจ้าดำมพระยา ได้เสวยราช
 สัมบัติพระนครศรีอยุธยา ทรงพระนามสมเด็จพระบรมราชาธิราช
 เจ้า และท่านจึงให้ก่อพระเจดีย์สองพระองค์ สดมภ์เจ้าพญาอ้าย
 และเจ้าพญาอึ้งชนช้างด้วยกันถึงอนิจภาพตำบลป่าถ่านนั้น ใน
 ศักราชนั้นสถาปนาวัดราชบูรณ

ศักราช ๗๘๓ กุณศก (พ.ศ. ๑๘๗๔) สดมภ์เจ้าพระบรมราชา
 เจ้าเสด็จไปเอาเมืองนครหลวงได้ และท่านจึงให้พระราชกุมารท่าน
 พระนครอินเจ้าเสวยราชสมบัติเมืองนครหลวงนั้น ครั้นนั้นท่านจึงให้
 พญาแก้วพญาไทย และรูปภาพทั้งปวง มายังพระนครศรีอยุธยา

ศักราช ๘๐๐ มะเมียศก (พ.ศ. ๑๘๙๑) ครั้งสมเด็จพระ
 บรมราชาธิราชเจ้าสร้างวัดมเหยงคณ์ เสวยราชสมบัติ และสมเด็จพระ
 พระราเมศวรเจ้า ผู้เป็นพระราชกุมารท่านเสด็จไปเมืองพิศณุโลก
 ครั้นนั้นเห็นหน้าพระเนตรพระพุทธเจ้าพระชินราชตกออกมาเป็นโลหิต

ศักราช ๘๐๒ วอกศก (พ.ศ. ๑๘๙๓) ครั้งนั้นเกิดเพลิงไหม้
 พระราชมณเฑียร

ศักราช ๘๐๓ ระกาศก (พ.ศ. ๑๘๙๔) ครั้งนั้นเกิดเพลิง
 ไหม้พระที่นั่งศรีมุง

ศักราช ๘๐๕ จอศก (พ.ศ. ๑๘๘๕) สมเด็จพระบรมราชา
ธิราชเจ้าเสด็จไปเอาเมืองเชียงใหม่ และเข้าปล้นเมืองมิไค้ และ
เข้าปล้นเมืองมิไค้ พอทรงพระประจวบและทัพหลวงเสด็จจากดัลคิน

ศักราช ๘๐๖ ชวดศก (พ.ศ. ๑๘๘๖) เสด็จไปปราบปรก
และตั้งทัพหลวงตำบลปะท่ายเขมม ครวงนั้นได้เรดย ๓๒๐๐๐๐ ทัพ
หลวงเสด็จจากดัลคิน

ศักราช ๘๑๐ มะโรงศก (พ.ศ. ๑๘๘๙) สมเด็จพระบรม
ราชาธิราชเจ้านิพนพาน จึงพระราชกุมารท่านสมเด็จพระรามศัคว
เจ้าด้วยราชสมบัติ ทรงพระนามสมเด็จพระบรมไตรโลกเจ้า

ศักราช ๘๑๓ มะแมศก (พ.ศ. ๑๘๙๒) ครวงนั้นมหา
มาเอาเมืองซากังราวได้แล้วจึงมาเอาเมืองสุโขทัย เข้าปล้นเมือง
มิไค้ก็เลิกทัพกลับคิน

ศักราช ๘๑๖ จอศก (พ.ศ. ๑๘๙๕) ครวงนั้นคนทงปวง
เกิดทรพิษตายมากนัก

ศักราช ๘๑๗ กุนศก (พ.ศ. ๑๘๙๖) แต่งทัพให้ไปเอา
เมืองมะตะกา

ศักราช ๘๑๘ ชวดศก (พ.ศ. ๑๘๙๗) แต่งทัพให้ไปเอา
เมืองดัลคิน ครวงนั้นเสด็จหนุนทัพขึ้นไปตั้งทัพหลวงตำบลโคน

ศักราช ๘๑๙ ฉลูศก (พ.ศ. ๑๙๐๐) ครวงนั้นชาวแพงเป็น

ทะนานละ ๘๐๐ เบี้ย เมื่อคิดเต็มอเบี้ยเฟื้องและ ๘๐๐ นัน เกียน
หนึ่งเป็นเงินตามขังตีบาท

ศักราช ๘๒๐ ชาดศก (พ.ศ. ๒๐๐๓) ครองนให้ขุนพระ
คำตนาบริบูรณ์ และหล่อรูปพระโพธิสัตว์ ๕๐๐ ชาติ

ศักราช ๘๒๒ มะโรงศก (พ.ศ. ๒๐๐๕) เด่นการมทรศพ
ฉลองพระ และพระราชทานแก่งตั้งและพราหมณ์และพรณิก
ทงปวง ครองนพระยาขเดียงคิดเป็นชบถพาเอาครัวทงปวงไปออก
แต่มหาราช

ศักราช ๘๒๓ มะเด็งศก (พ.ศ. ๒๐๐๔) พระยาขเดียงนำ
มหาราชมาจะเอาเมืองพิศณุโลก เข้าปด้นเมืองเป็นดามารตมิได้
เมือง และจิงยกทัพเปรอไปเอาเมืองกำแพงเพชร และเข้าปด้น
เมืองถึงเจ็ดวันมิได้เมือง และมหาราชก็เลิกทัพคืนไปเชียงใหม่

ศักราช ๘๒๔ มะเมียศก (พ.ศ. ๒๐๐๕) เมืองนครไทยพา
เอาครัวพยพหนีไปเมืองน่าน และให้พระยาตากาโหมไปตามได้คืน
มา แล้วพระกตาโหมยกพดไปเอาเมืองสุโขทัย ได้เมืองคืนคุดเก่า

ศักราช ๘๒๕ มะแมศก (พ.ศ. ๒๐๐๖) ดมเด็จพระบรม
ไตรโลกเจ้าไปเดอวยราชดมบัตเมืองพิศณุโลก และครัดให้พระเจ้า
แผ่นดินเดอวยราชดมบัตพระนครศรีอยุธยา ทรงพระนามดมเด็จพระ
บรมราชา ครองนมหาราชท้าวถูกยกพดมาเอาเมืองสุโขทัย จิง

สมเด็จพระบรมไตรโลกเจ้า และสมเด็จพระอินทราชาเจ้าแต่ตั้งไป
กันเมือง และสมเด็จพระบรมราชาเจ้าตั้งทัพพระยาเถียรแตก และ
ทัพท่านมาปะทัพหมื่นนคร และท่านได้ชนช้างด้วยหมื่นนคร และ
ครั้งนั้นเป็นโกลาหลใหญ่ และเข้าศึกดาวทองตั้งช้างเข้ารุมเอาช้างพระ
ที่นั่งช้างเดียวอนั้น ครั้งนั้นสมเด็จพระอินทราชาเจ้าต้องปืน ณ พระ
พักตร์ และทัพมหาราชนั้นเด็กกดดับคั้นไป

ศักราช ๘๒๖ วอกศก (๒๐๐๗) สมเด็จพระบรมไตรโลก
เจ้าตั้งสร้างพระวิหารวัดจุฬามณี

ศักราช ๘๒๗ ระกาศก (พ.ศ. ๒๐๐๘) สมเด็จพระบรมไตร
โลกเจ้าทรงพระผนวชนวัดจุฬามณีได้ ๘ เดือน แล้วดาพระผนวช

ศักราช ๘๓๐ ชวดศก (พ.ศ. ๒๐๑๑) ครั้งนั้นพระมหाराช
ทำบุญชิงเอาเมืองเชียงใหม่แก่ท้าวดุก

ศักราช ๘๓๓ เถาะศก (พ.ศ. ๒๐๑๔) ตั้งช้างเผือก

ศักราช ๘๓๔ มะโรงศก (พ.ศ. ๒๐๑๕) พระราชสมภพพระ
ราชโอรสท่าน

ศักราช ๘๓๕ มะเถิงศก (พ.ศ. ๒๐๑๖) หมื่นนครให้ดอก
เอาทองพระเจ้าดงมาหุ้มดาบ

ศักราช ๘๓๖ มะเมียศก (พ.ศ. ๒๐๑๗) ตั้งไปเอาเมือง
ชเตียง

คักราช ๘๓๗ มะแมศก (พ.ศ. ๒๐๓๘) มหาราชขอมมาเป็น
ไมตรี

คักราช ๘๓๘ ระกาศก (พ.ศ. ๒๐๒๐) แรกตั้งเมืองนครไทย

คักราช ๘๔๓ กุญศก (พ.ศ. ๒๐๒๒) พระดีหราชเดโชถึง

แก้กรรม

คักราช ๘๔๒ ชวดศก (พ.ศ. ๒๐๒๓) พญาด้วนช้างถึงแก้
กรรม และพระราชทานให้อภิเษกพญาซ้ายขวาเป็นพญาด้วนช้าง
แทน

คักราช ๘๔๔ ขาดศก (พ.ศ. ๒๐๒๕) ทานให้เดือนการมหร-
ดพ ๓๕ วันฉลองพระศรีรัตนมหาธาตุ แล้วจึงพระราชนิพนธ์มหา
ชาติคำหลวงจบบริบูรณ์

คักราช ๘๔๕ เกาะศก (พ.ศ. ๒๐๒๖) ส้มเต๋จพระบรมราชา
เจ้าแต่ตั้งไปวังข้างตำบลไทรน้อย

คักราช ๘๔๖ มะโรงศก (พ.ศ. ๒๐๒๗) ส้มเต๋จพระเชษฐา
ธิราชเจ้าและส้มเต๋จพระราชโอรสส้มเต๋จพระบรมราชาธิราชเจ้า ทรง
พระผนวชทั้ง ๒ พระองค์

คักราช ๘๔๗ มะเถ็งศก (พ.ศ. ๒๐๒๘) พระราชโอรสท่าน
ดาพระผนวช และประดิษฐานพระองค์นั้นไว้ในที่พระมหาอุปราช

คักราช ๘๔๘ มะเมียศก (พ.ศ. ๒๐๒๙) ส้มเต๋จพระบรม

ราชาริราชเจ้าไปวังข้างตำบลดัมฤกษ์บูรณ

ศักราช ๘๔๘ มะแมศก (พ.ศ. ๒๐๓๐) ทำมหาราชอุก
พิราโดย

ศักราช ๘๕๐ ออศก (พ.ศ. ๒๐๓๓) สมเด็จพระบรมราชา
ริราชเจ้า เสด็จไปเอาเมืองทวาย และเมื่อจะเสด็จเมืองทวายนั้นเกิด
อุบาทว์เป็นหลายประการ โคตกถูกตัวหนึ่งเป็นแปดเท้า ไก่ฟ้าไข
ออกตัวหนึ่งเป็นสี่เท้า ไก่ฟ้าไขตามค่องออกถูกเป็นหกตัว ยี่
ข้าวดำรวงออกเป็นใบ หนึ่งในปีเดียนั้นสมเด็จพระบรมไตรโลกเสด็จ
นฤพานณเมืองพิษณุโลก

ศักราช ๘๕๒ จอศก (พ.ศ. ๒๐๓๓) แรกให้ก่อกำแพงเมือง
พิไชย

ศักราช ๘๕๓ กุญศก (พ.ศ. ๒๐๓๔) สมเด็จพระบรมราชา
ริราชเจ้านฤพาน จึงสมเด็จพระเชษฐาธิราชเจ้าเสวยราชสมบัติ
พระนครศรีอยุธยา ทรงพระนามสมเด็จพระรามาธิบดี

ศักราช ๘๕๔ ชวดศก (พ.ศ. ๒๐๓๕) ประดิษฐานมหาตฤ
พระบรมธาตุ สมเด็จพระบรมไตรโลก และสมเด็จพระบรมราชา
ริราชเจ้า

ศักราช ๘๕๘ มะโรงศก (พ.ศ. ๒๐๓๘) ท่านประพฤติการ
เบญจาศิษพระองค์ท่าน และให้เดินการศึกตำบรวรพี

คักราช ๑๕๘ มะเด็งคัก (พ.ศ. ๒๐๕๐) ท่านให้ทำการ
ปฐมกรรม

คักราช ๑๖๓ มะแมคัก (พ.ศ. ๒๐๕๒) แรกสร้างพระวิหาร
วัดศรีธรรมเพชญ

คักราช ๑๖๒ วอกคัก (พ.ศ. ๒๐๕๓) สมเด็จพระรามาธิบดี
เจ้าแรกให้หล่อพระพุทธรูปเจ้าพระศรีธรรมเพชญ และแรกหล่อใน
วัน ๓^๖ค่ำ ครั้นถึงคักราช ๑๖๕ กุญคัก (พ.ศ. ๒๐๕๖) วัน ๖^๖๘
ค่ำฉลองพระพุทธรูปเจ้าพระศรีธรรมเพชญ คณาพระพุทธรูปนั้น
แต่พระบาทถึงยอดพระรัศมีนั้นสูงได้ ๘ วา พระพักตร์นั้นยาวได้
๕ ศอก กว้างพระพักตร์นั้น ๓ ศอก และพระอุระนั้นกว้าง ๓๓ ศอก
และทองหล่อพระพุทธรูปนั้นหนัก ๕ หิมน ๓ พันชั่ง ทองคำหุ้มนั้น
หนักต้องร้อยแปดสิบหกชั่ง ช้างหน้านั้นทองเนื้อ ๗ น้ำต้องขา
ช้างหลังนั้นทองเนื้อ ๖ น้ำต้องขา

คักราช ๑๗๗ กุญคัก (พ.ศ. ๒๐๕๘) วัน ๓^๖๓๓ ค่ำ เพดา
รุ่งแล้ว ๘ ชัน ๓ ฤกษ์ ๘ ฤกษ์ สมเด็จพระรามาธิบดี เสด็จไป
เมืองนครจำปาสักได้เมือง

คักราช ๑๘๐ ขาดคัก (พ.ศ. ๒๐๖๓) ครั้งสมเด็จพระรามา
ธิบดีสร้างพระศรีธรรมเพชญ ด้วยราชสมบัติ แรกคำราชพิธีสงคราม
และแรกทำสารบาญชี พระราชดำฤทธิทุกเมือง

ศักราช ๘๘๖ อออกศก (พ.ศ. ๒๐๖๗) ครองเห็นนางข้างต้น
เจ้าพระยาปราบแคว้นข้างขวาขวาไป อนึ่งในเดือน ๗ นั้นคนทอด
บาตรต้นเทห์ ครองนั้นให้ฆ่าขุนนางเดี่ยมาก

ศักราช ๘๘๗ ระกาศก (พ.ศ. ๒๐๖๘) นาน้อยชาวเดี่ยต้น
ทงปวง อนึ่งแผ่นดินไหวทุกเมือง แด้วและเกิดอุบาทว์หลายประ
การ ครนรุ่งขึ้นศักราช ๘๘๘ อออกศก (พ.ศ. ๒๐๖๙) ชาวแพงเป็น
๓ ทนานต่อเพื่องเบียดร้อย เกียนหนึ่งเป็นเงินชั่งหกตำดั่ง ครอง
นั้นประดิษฐานสมเด็จพระนอพุทธชากรุงเจ้าในที่อุปราช และให้เสด็จขึ้น
ไปครองเมืองพิษณุโลก

ศักราช ๘๘๙ ฉลุศก (พ.ศ. ๒๐๗๒) เห็นอากาศนิมิตรเป็น
อินทขณูदैทศัทรคี่ผ่านอากาศมาทิศพายัพมีพรตนาชว วัน ๓ ๙ ๑๒
ค้ำ สมเด็จพระรามาธิบดีเจ้าเสด็จพระที่นั่งหอพระ ครนค้ำดงวันนั้น
สมเด็จพระรามาธิบดีเจ้าณฤพาน จึงสมเด็จพระอาทิตย์เจ้าเสด็จราช
สมเด็จพระนครศรีอยุธยา ทรงพระนามสมเด็จพระบรมราชาหน่อพุทธ-
ชากรุง

ศักราช ๘๘๙ มะเต็งศก (พ.ศ. ๒๐๗๖) สมเด็จพระบรม
ราชาหน่อพุทธชากรุงเจ้าณฤพาน จึงสมเด็จพระราชกุมารได้เสด็จ
ราชสมเด็จพระ

ครนถึงศักราช ๘๙๐ มะเมี้ยศก (พ.ศ. ๒๐๗๗) พระราช

แผ่นดินสมเด็จพระไชยราชาธิราช

๑๔๓

๕^๔_๑ ค่ำ เกิดเพลิงไหม้เถิง ๓ วันจึงดับได้ และมีบฏขึ้นเรือน
เพลิงไหม้นั้น ๓๐๐๕๐ เรือน ณวัน ๓^๑_๒ ค่ำ สมเด็จพระไชย
ราชาธิราชเจ้า เสด็จไปเมืองเชียงใหม่ และให้พญาพิษณุโลก
เป็นทัพหน้า และยกทัพหลวงเสด็จไปเมืองกำแพงเพชร แรมทัพ
หลวงอยู่นเมืองกำแพงเพชรนั้นเดือนหนึ่ง เถิงณวัน ๕^๖_๓ ค่ำ เสด็จ
ออกตั้งทัพชัย เถิงณวัน ๓^๕_๓ ค่ำ จึงยกทัพหลวงเสด็จไปเมือง
เชียงใหม่ และณวัน ๓^๓_๔ ค่ำ ได้เมืองจำปาศุขไชย ๖^๑_๔ ค่ำ
มีอุปาทวีเห็นเดียดคิดอยู่ประคอบบ้านและเรือนและวัดทั้งปวง ใน
เมืองและนอกเมืองทั่วทุกตำบล เถิงณวัน ๒^๑_๕ ค่ำ ยกทัพหลวง
เสด็จจากเมืองเชียงใหม่ มายังพระนครศรีอยุธยา

ศักราช ๙๐๘ มะเมียศก (พ.ศ. ๒๐๘๘) เดือน ๖ นั้น สม
เด็จพระไชยราชาธิราชเจ้าณฤพาน จึงสมเด็จพระเจ้ายอดฟ้าพระ
ราชกุมารท่านเสวยราชสมบัติพระนครศรีอยุธยา ในป็นแผ่นดิน
ไหว

ศักราช ๙๑๐ ออกศก (พ.ศ. ๒๐๙๑) วัน ๗^๕_๕ ค่ำ เสด็จ
ออกดนามให้ชนช้าง และช้างพญาไพนังงาหักเป็น ๓ ท่อน หนึ่ง
อยู่ ๒ วันช้างคันพระฉัททันต์ได้ร้องเป็นเสียงดัง ช้างประค

ไพชยนต์ร้องเป็นอุบาทว์ ถึงวัน ๓^๕/_๗ คำ ดมเด็จพระเจ้ายอดฟ้า
 เป็นเหตุ จึงขุณชินราชได้สมบัติ ๔๒ วัน และขุณชินราชและแม่
 ยั่วศรีสุดาจันทร์เป็นเหตุ จึงเชิญดมเด็จพระเชษฐราชาธิราชด้วย
 ราชสมบัติ ทรงพระนามดมเด็จพระมหาจักรพรรดิ และครั้นด้วย
 ราชสมบัติได้ ๗ เดือน พระยาหงส์มาบังคับก็ ยกพดมายังพระนคร
 ศรีอยุธยาในเดือน ๔ นั้น เมื่อดมเด็จพระมหาจักรพรรดิเจ้า เด็ดจ
 ออกไปรบศึกหงส์นั้น ดมเด็จพระอรรคมเหษี และดมเด็จพระเจ้า
 ถูกเชอพระราชบุตร เด็ดจทรงช้างออกไปโดยเด็ดด้วย และเมื่อ
 ได้รบศึกหงส์นั้น ทัพหน้าแตกมาปะทะพหลดวงเป็นโกลาหลใหญ่
 และดมเด็จพระอรรคมเหษี และดมเด็จพระเจ้าถูกเชอพระราชบุตร
 นั้น ได้รบด้วยช้างศึกถึงดินพระชนม์บนคอช้างนั้น และศึกหงส์
 ครองนั้น เด็ดจดมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชเจ้า และดมเด็จพระ
 เจ้าถูกเชอพระรามเศวตไปแก้พญาหงส์ และจึงเอาพระยาปราบ
 และช้างต้นพญาสุภาพ ตามไปตั้งให้พระยาหงส์ถึงเมืองกำแพง
 เพชร และพระยาหงส์จึงตั้งพระมหาธรรมราชาธิราชเจ้า ดมเด็จพระ
 พระรามเศวตเจ้า มายังพระนครศรีอยุธยา

กักราช ๙๓๓ ระกาศก (พ.ศ. ๒๐๙๒) ณ วัน ๗^๐/_๒ คำ

ได้ช้างเผือกพดายคำบดป่าคานาวศรีสูง ๔ คอกเศษ ชื้อบัจฉย
 นาเคนทวีครองนแรกให้กอกกำแพงพระนครศรีอยุธยา

แผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ

ศักราช ๙๑๒ จอศก (พ.ศ. ๒๐๘๓) เดือน ๗ ขึ้น ๒ ค่ำ
ทำการพระราชพิธีปฐมกรรม สมเด็จพระมหาจักรพรรดิเจ้าตำบล
ท่าแดง พระกรรมวาจาเป็นพฤตนิบาศ์ พระพิเชษฐฐ์เป็นอัชฎาจารย์
พระอินทรเป็นกรรมการ

ศักราช ๙๑๔ ขวดศก (พ.ศ. ๒๐๘๕) ครึ่งขึ้นให้แปลงเรือ
แซเป็นเรือไชยและหัวตัดหัว

ศักราช ๙๑๕ นดุศก (พ.ศ. ๒๐๘๖) เดือน ๗ ขึ้น แรก
ทำการพระราชพิธีมัธยมกรรมสมเด็จพระมหาจักรพรรดิตำบลรัชนาท
บุรี

ศักราช ๙๑๖ ขาดศก (พ.ศ. ๒๐๘๗) เด็ดเข้าไปวังข้างตำบล
บางตะมุงไค้ข้างพลาตพิง ๖๐ ไร่ หนึ่งในเดือน ๑๒ นั้น ไค้ข้าง
พลาตพิงไค้ตำบลป่ากาญจนบุรีสูง ๔ ศอกมีเศษ ชื่อพระเกษ
ทโรตม

ศักราช ๙๑๗ เถาะศก (พ.ศ. ๒๐๘๘) วัน ๒ ๗ ค่ำ ไค้
ข้างไค้อกพลาตพิงตำบลป่าเพชรบุรี สูงดีศอกคืบมีเศษ ชื่อพระแก้ว
ทรงบาท

ศักราช ๙๑๘ มะโรงศก (พ.ศ. ๒๐๘๙) เดือน ๑๒ แดง
ทัพไปตะแวง พระยาองค์สุวรรณโลกเป็นนายกองถือพล ๓๐,๐๐๐
ให้พระยามนตรีถืออาญาสิทธิ์ พระมหาเทพถือฉวักเกียน ฝ่าย

ทัพเรือได้พญาเขวเป็นนายกอง ครึ่งนดมพัคร์ดี ทัพเรือมีทัน
 ทัพบกและพญารามดักษณซึ่งเกณฑ์เข้าทัพบกนั้น เข้าบุกทัพใน
 กดางคั้น และทัพพญารามดักษณนั้นแตกมาปะทัพใหญ่ ครึ่งน
 เดี้ยพญาองค์สุวรรณคโถกนายกอง และข้างม้าวิ่งพดมาก

ศักราช ๘๓๘ มะเด็งศก (พ.ศ. ๒๓๐๐) วัน ๓ ๕ คำ
 เกิดเพลิงไหม้ในพระราชวังมาก อนึ่งในเดือน ๓ นั้นทำการพระราช
 พิธีอาจารวิยาภิเสก และทำการพระราชพิธีอินทราภิเสกในวังใหม่
 อนึ่งเดือน ๔ นั้น พระราชทานตัดศตกรมหาทาน และให้ข้างเผือก
 พระราชทานมังกองเชิงเงิน ๔ เท่าข้างนั้น เป็นเงิน ๑๖๐๐ บาท และ
 พระราชทานรถเทียมด้วยม้า และมีนางตำหรับรถนั้นเต็มอรถ ๗
 นาง อนึ่งในเดือน ๗ นั้น เสด็จไปวังข้างตำบลโตรกพระ ได้ข้าง
 พดายพัง ๖๐ ข้าง

ศักราช ๘๓๙ มะแมศก (พ.ศ. ๒๓๐๒) เสด็จไปวังข้างตำบล
 ได้ข้างพดายพัง ๔๐ ข้าง

ศักราช ๘๓๒ ออกศก (พ.ศ. ๒๓๐๓) เสด็จไปวังข้างตำบล
 วัดไก่อ ได้ข้างพดายพัง ๕๐ ข้าง อนึ่งอยู่ในวัน ๗ ๑๒ คำได้ข้าง
 เผือกและคารข้างนั้นมิได้เป็นเผือก และถูกคิดมาด้วยคัวหนึ่ง

ศักราช ๘๓๓ ระกาศก (พ.ศ. ๒๓๐๔) พระศรีศักรมีบวชอยู่

วัด แล้วหนีออกไปอยู่ตำบลม่วงมดแดง และพระดังฆราวาสวัด
 บ้าแก้วให้ พระศรีคีรีให้เข้ามาเข้าพระราชวัง ณ วัน ๗^{๑๕} ค่ำ
 ครั้นนั้นพญาด้หวารโคโรเป็นโทษรับพระราชอาชญาอยู่ และพระ
 ยาด์หวารโคโรจึงให้ไปว่าแก่พระศรีคีรีว่า ครั้นพื้นวันพระแล้ว
 จะให้ลงพระราชอาชญาฆ่าพระยาด์หวารโคโรเสีย และขอให้
 เร่งยกเข้ามาให้ทันแต่ในวันพระนี้ และพระศรีคีรีจึงยกเข้ามา
 แต่ในวัน ๕^{๑๔} ค่ำ เพดาเย็นนั้นมายังกรุง ครั้นรุ่งขึ้นในวันพระ
 นั้น พระศรีคีรีเข้าพระราชวังได้ ครั้นนั้นได้พระศรีคีรีมรณภาพ
 ในพระราชวังนั้น ครั้นและรู้ว่าพระดังฆราวาสบ้าแก้วให้ฤกษ์แก่
 พระศรีคีรีเป็นแม่นแล้วไซ้ ก็ให้เอาพระดังฆราวาสบ้าแก้วไปฆ่า
 เสีย

กักราช ๘๒๔ จศก (พ.ศ. ๒๑๐๕) เด็ดจไปวังข้างตำบล
 ไทรย้อย ได้ข้างพดายพิง ๑๐ ช้าง

กักราช ๘๒๕ กุญศก (พ.ศ. ๒๑๐๖) พระเจ้าหงส์ดำนิพัตร
 ยกพดลงมาในเดือน ๑๒ นั้น ครั้นถึงวัน ๓^{๑๒} ค่ำ พระเจ้าหงส์ดำ
 ได้เมืองพิษณุโลก ครั้นนั้นเมืองพิษณุโลกข้าวแพงเป็น ๓ ดัดต่อบาท
 หนึ่งคนทั้งปวงเกิดเป็นทรพิษตายกันมาก แล้วพระเจ้าหงส์ดำจึง
 ได้เมืองฝ้ายเหนือทั้งปวง แล้วจึงยกพดลงมายังกรุงพระนครศรี
 ออยุธยา ครั้นนั้นฝ้ายกรุงพระมหานครศรีอยุธยาออกเป็นพระราช

ไมตรี และสมเด็จพระมหากษัตริย์เจ้าทรงต้องฝ้ายเด็ค้จมาทำดัดยา
 วิชาฐานหลังน้ำดีโนทกคำบดวัดพระเมรุ แล้วจึงพระเจ้าหงด้าขอ
 เอาดมเด็จพระเจ้าลูกเชอพระรามเคอวเจ้า และข้างเผือก ๔ ข้าง
 ไปเมืองหงด้า ครึ่งนพระยาศรีสุรค่านพระยาคานี่มาช่วยรบคัก
 พระยาคานี่นเป็นชนบถและคุมชาวคานี่ทงปวงเข้าในพระราชวัง ครั้น
 และเข้าในพระราชวังได้ เอาข้างเผือกมาขียนอยู่ ณ ทองดนาม
 แล้วจึงตงข้างออกไป ณ ทางตะแดงแกง และชาวพระนครเอาพวน
 ขึ่งไว้รบคักด้วยชาวคานี่ ๆ นั้นตายมาก และพระยาคานี่นั้นดงดำภา
 หน้ไปได้ ในปีเดียนั้นพระเจ้าด้านข้างให้พระราชดำรมาถวาย ว่า
 จะขอสมเด็จพระเจ้าลูกยาเชอพระเทพกษัตริย์เจ้า และทรงพระ
 กรุณาพระราชทานแก่พระเจ้าด้านข้าง และครึ่งนสมเด็จพระเจ้า
 ลูกเชอ พระเทพกษัตริย์เจ้าทรงพระประศวร จึงพระราชทาน
 ดมเด็จพระเจ้าลูกเชอ พระแก้วฟ้าพระราชบุตร ให้แก่พระเจ้า
 ด้านข้าง

คักราช ๘๒๒ ขวดคัก (พ.ศ. ๒๓๐๗) พระเจ้าด้านข้างจึง
 ให้เชิญสมเด็จพระแก้วฟ้าพระราชบุตร ดงมาตั้งยังพระนครศรี
 อยธยา และว่าจะขอสมเด็จพระเจ้าลูกเชอ พระเทพกษัตริย์เจ้า
 นั้น และจึงพระราชทานสมเด็จพระเทพกษัตริย์เจ้า ไปแก่พระเจ้า
 ด้านข้าง ครึ่งนพระเจ้าหงด้ารู้เนื้อความทงปวงนั้น จึงแต่งทัพ

มาชุมนุมอยู่กลางทาง และออกจึงเอาสมเด็จพระเทพกษัตรีเจ้าได้
ไปถวายแก่พระเจ้าหงสาวดี หนึ่งในปีนั้น นำ ณ กรุงพระนครศรีอยุธยา
ยานน้อยนัก

ศักราช ๙๓๐ มะโรงศก (พ.ศ. ๒๓๓๓) ในเดือน ๑๒ นั้น
พระเจ้าหงสาวดียกพลมาแต่เมืองหงสาวดี ครั้นถึงวัน ๖^๑/_๑ ค่ำ พระเจ้า
หงสาวดีมาถึงกรุงพระนครศรีอยุธยา ตั้งทัพตำบลหม่อมพดด้ และเมื่อ
ตั้งทัพแล้วเข้าล้อมพระนครศรีอยุธยานั้น สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ
เจ้าทรงประชวรหนัก และครั้งนั้นสมเด็จพระเจ้าดุกเชอ พระ
มหินทรราชาธิราชครั้นได้มาพาการศึก แต่พระเจ้าดุกเชอพระศรี
เดาวันนั้นครั้นเอาพระทัยได้ และเสด็จไปบัญชาการที่จะรักษาพระ
นครทุกวัน ครั้นสมเด็จพระมหินทรราชาธิราช ครั้นรู้ว่าพระเจ้าดุกเชอ
พระศรีเดาวันเสด็จไปบัญชาการศึกทุกวันดังนั้นก็มิไว้พระทัย ก็ให้
เอาพระเจ้าดุกเชอพระศรีเดาวันนั้นไปฆ่าเสีย ณ วัดพระราม

ครั้งนั้นการศึกซึ่งจะรักษาพระนครนั้นก็ตายลง ครั้นถึง
ศักราช ๙๓๓ มะเถลิงศก (พ.ศ. ๒๓๓๖) ณ วัน ๓^๑/_๑ ค่ำ เพลา
รุ่งแต่เช้าประมาณ ๓ นาฬิกา ก็เสียดกรุงพระนครศรีอยุธยาแก่พระเจ้า
หงสาวดี ครั้นถึงวัน ๖^๑/_๑ ค่ำ ทำการปราบดาภิเษกสมเด็จพระ
มหาธรรมราชาธิราชเจ้า เสด็จราชสมบัติกรุงพระนครศรีอยุธยา

อนึ่งเมื่อพระเจ้าหงด้าเสด็จกลับคืนไปเมืองหงด้า นั้น พระเจ้าหงด้า
 เสด็จมเด็จพระมหินทราธิราชเจ้าขึ้นไปด้วย

ศักราช ๘๓๒ มะเมียศก (พ.ศ. ๒๓๓๓) พญาตระแวกยื่นช้าง
 ค้าบดดำมพิหาร และได้รับฟุ้งกันและชาวในเมืองพระนครยิงปืน
 ออกไป ต้องพญาจัมปาธิราชตายกับคอช้าง ครึ่งนั้นศักราช
 ๘๓๒ ตระแวกเด็กทักกลับคืนไป ในปีนั้นหน้าณกรุงพระนครศรีอยุธยา

ศักราช ๘๓๓ มะแมศก (พ.ศ. ๒๓๓๔) น้ำน้อย อนึ่งสมเด็จพระ
 เสด็จพระนารายณ์บพิตรเป็นเจ้า เสด็จขึ้นไปด้วยราชด้อมบดเมือง
 พิษณุโลก

ศักราช ๘๓๔ วอกศก (พ.ศ. ๒๓๓๕) น้ำน้อยนัก

ศักราช ๘๓๕ ระกาศก (พ.ศ. ๒๓๓๖) น้ำน้อยเป็นมัธยม

ศักราช ๘๓๖ จอศก (พ.ศ. ๒๓๓๗) น้ำมากนัก ครึ่งนั้น

สมเด็จพระเจ้าดุกเซอทรงพระประชวรทรพิษ

ศักราช ๘๓๗ กุญศก (พ.ศ. ๒๓๓๘) พญาตระแวกยกทัพ
 เรือมายังพระนครศรีอยุธยา ในวันที่ ๗^๐ ๓ คำนั้น ชาวเมืองตระแวก
 ตั้งทัพเรือค้ำบดพแนงเชิง และได้รับฟุ้งกัน ครึ่งนั้นศักราชตระแวก
 มิได้ เด็กทักกลับไป และจับเอาคนเมืองปากใต้ไปครึ่งนั้นมาก
 ในปีนั้นหน้าณกรุงศรีอยุธยา

ศักราช ๘๔๐ ขาดศก (พ.ศ. ๒๓๔๑) พญาตระแวกแค้นทัพ

ให้มาเอาเมืองเพชรบุรีได้เมือง และชาวตะแวงนั้นก็ไป ครัง
นั้นพระยาจันจันคู้หนีมาแต่เมืองตะแวงมาสู่พระราชสมภาร ครันอยู่
มาพระยาจันจันคู้ก็หนีกลับไปเมือง

ศักราช ๙๕๒ มะโรงศก (พ.ศ. ๒๓๒๓) รัชกาลแห่งกรุง
พระนครออกไปตั้งเดิมแม่น้ำ

ศักราช ๙๕๓ มะเถลิงศก (พ.ศ. ๒๓๒๔) ญาณประเชียร
เรียนดำตราคมและคิดเป็นขบถ คนทั้งปวงสมัครเข้าด้วยมาก และ
ยกมาจากเมืองลพบุรี และย่นข้างอยู่ตำบลหวดศรี และบรรเทคน
หนึ่งอยู่ในเมืองนั้น ยิงปืนออกไปต้องญาณประเชียรตายกับคอช้าง
และในปืนนั้นหนึ่งต่อมาแต่เมืองหงสา ว่ามีมะเถลิงครันคักหนีออก
มาคัมได้ ฝ่ายกรุงพระนครศรีอยุธยาหนีออกมาก่อนในวัน ๗ ๒
ค่ำ รัชกาลว่าพระเจ้าหงสาณฤพาน อนึ่งในเดือน ๓ นั้น พญา
ตะแวงยกพลมาเอาเมืองเพชรบุรี ครังนั้นแต่เมืองเพชรบุรีแก่
พญาตะแวง

ศักราช ๙๕๔ มะเมียศก (พ.ศ. ๒๓๒๕) พญาตะแวงแต่ง
ทัพให้มาจับคนปลายนาควันออก

ศักราช ๙๕๕ มะแมศก (พ.ศ. ๒๓๒๖) ครังนั้นเกิดเพลิง
ไหม้แต่จวนกดาโหม และเพลิงนั้นตามไปถึงในพระราชวัง และ
ตามไหม้ไปเมืองท้ายเมือง ครังนั้นรัชกาลว่า ช้างหงสาทำทาง

มาพระนครศรีอยุธยา

กักราช ๙๔๖ ๖ออกศก (พ.ศ. ๒๓๒๗) ครั้งนั้นสมเด็จพระ
 นารายณ์เป็นเจ้าเด็วยราชสมบัติณเมืองพิษณุโลก รู้ข่าวมาว่า
 พระเจ้าหงส์กับพระเจ้าอังวะติดกัน ครั้งนั้นเสด็จไปช่วยการศึก
 พระเจ้าหงส์ และอยู่ในวัน ๕^๑ ๕ คำ ช้างต้นพดายด้วดีมกค
 และช้างต้นพดายแก้วจักรรัตนชนกัน และงาช้างต้นพดายด้วดี
 มกคด้ยช้างซ้าย และโหรทำนายว่าห้ามยาตรา และมีพระราช
 โองการตรัสว่า ได้ตกแต่งการนั้นด้รพแก้วจึงเสด็จพยุหมากตราไป
 ครั้นถึงณวัน ๕^๑ ๕ คำ เสด็จออกคองทัพชัยคำบดด้วยมท้ายเมือง
 กำแพงเพชร ในวันนั้นแผ่นดินไหว แด้วจึงยกทัพหลวงเสด็จไปถึง
 เมืองแครง แด้วจึงทัพหลวงเสด็จกลับคืนมาพระนครศรีอยุธยา
 ฝ่ายเมืองพิษณุโลกนั้นอยู่ในวัน ๕^๑ ๓๐ คำ เกิดอศักรรย์แม่น้ำ
 ทรายหัวเมืองพิศณุโลกนั้นบ่ผันชนด้ยกว่าพันหน้าณ ๓ ศอก อนึ่ง
 เห็นด้รภาพผู้หนึ่งหน้าประคุดหน้าช้าง และทรงด้ณฐานประคุด
 วงช้าง แดะหุ่นใหญ่ นึ่งอยู่ณวัดปราสาทหัวเมืองพิษณุโลก
 อนึ่งช้างใหญ่คัวหนึ่งยืนอยู่ ณ ท้องด้นามนั้นอยู่กัถมคายกกับทบคเคียด
 นั้น อนึ่งเห็นคักแดนบิณมา ณ อากาศเป็นอันมาก แดะบังแด้ง
 พระอาทิตย์บคมาแด้วกับบิณกระจกกระจายด้ยไป ในบ้เด็ยวัน

ให้เทครัวเมืองเหนือท้องปวงลงมายังกรุงพระนครศรีอยุธยา ในปี
 เดียวนั้นพระเจ้าหงสาวดีให้พระเจ้าดาวดี และพญาพิติมยกพลลงมา
 ยังกรุงพระนคร และ ณ วัน ๕ ๒ ๒ ค่ำ เพลาเที่ยงคืนแล้ว ๒ นาพิ
 กา ๘ บาท เสด็จพยุหบาตราไปตั้งทัพตำบลท่ามขนอน ครั้น
 สึกหงสาวดีแตกพ่ายหนีไป อนึ่งมาศหว้าหนึ่งตกถูกและศีรษะมันเป็น
 ศีรษะเดียว แต่ตัวมันเป็น ๒ ตัว และเท้ามันเป็นหัวตะดีเท้า
 ประคองศีรษะแก่กัน

คักราช ๘๕๗ ระกาศก(พ.ศ. ๒๑๒๗) พระเจ้าดาวดียกพลลง
 มาครั้งหนึ่งเจ้า ตั้งทัพตำบลสระเกษ และตั้งอยู่แค่นเดือนถึงเดือนสี่
 ครั้นถึงวัน ๕ ๗ ๕ ค่ำเวดาร์ุ่งแล้ว ๕ นาฬิกาบาท เสด็จพยุหบาตรา
 ตั้งทัพชัยตำบลห่อหมัด และ ณ วัน ๗ ๑๐ ๕ ค่ำ เสด็จจากทัพไชย
 โดยทางชลมารค ไปทางป่าโมก มั่นกกระทุงบินมา ทั้งซ้ายขวาเป็นอัน
 มาก นำหน้าเรือพระที่นั่งไป ครั้นถึงวัน ๕ ๑ ๕ ค่ำ เสด็จทรง
 ช้างพระที่นั่งพดายมงคลทอปี ออกคางช้างมาทางปวงอยู่ ณ ริมน้ำ
 และพระอาทิตย์ทรงกลด และวิคมีกถคนต้องลงมาต้องช้างพระที่นั่ง
 มีทรงตั้งฐานประคองจากถคนมาทางช้างพระที่นั่ง ครั้นนคทพ
 พระเจ้าดาวดีซึ่งตั้งอยู่ตำบลสระเกษนั้นแตกพ่ายไป ในปีเดียวกัน
 มหาอุปราชยกพลมาโดยทางกำแพงเพชร ตั้งทำนาอยู่ทันท

คักราช ๙๔๗ จอศก (พ.ศ. ๒๓๒๘) ณ วัน ๒^๑ ๑๒ ค่ำ
 พระเจ้าหงส์เจ้าจัดขบวนยกพลตงมาถึงกรุงพระนครศรีอยุธยา ณ วัน
 ๕^๒ ๒ ค่ำ และพระเจ้าหงส์เจ้าเข้าล้อมพระนคร และตั้งทัพค้ำบด
 ขนอนปากคู และทัพมหาอุปราชตั้งขนอนบางตะนาว และทัพทั้ง
 ปวงหนักตั้งรายกันไปล้อมพระนครอยู่ และครั้นนั้นได้รบพุ่งกัน
 เป็นด้ามารถ และพระเจ้าหงส์เจ้าเลิกทัพคืนไปในคักราช ๙๔๘ (พ.ศ.
 ๒๓๓๐) นั้นวัน ๒^๑ ๕ ค่ำ เด็จเจ้าโดยทางชลมารคไปตีทัพมหา—
 อุปราช อันตั้งอยู่ขนอนบางตะนาวนั้นแตกพ่ายตงไปตั้งอยู่ ณ บาง
 กระดาน วัน ๒^๑ ๖ ค่ำ เด็จเจ้าพระราชดำเนินออกไปตีทัพมหาอุป—
 ราช อันตงไปตั้งอยู่ ณ บางกระดานนั้นแตกพ่ายไป วัน ๕^๒ ๗ ค่ำ
 เด็จเจ้าพระราชดำเนินพยุหบาตรออกตงทัพชัย ณ วัดสระ และตั้ง
 ค่ายรุกคืบเป็นด้ามารถ วัน ๕^๒ ๗ ค่ำ เขาปืนใหญ่ตงดำเกาชั้นไป
 ยิงเขาค่ายพระเจ้าหงส์ ๆ ต้านมิได้ก็เลิกทัพไปตงณป่าโมกใหญ่ วัน
 ๒^๑ ๘ ค่ำ เด็จเจ้าพระราชดำเนินออกไปตีทัพซำคัก ๆ นั้นแตกพ่าย
 และได้พันแทงซำคักเข้าไปจนค่ายพระเจ้าหงส์นั้น วัน ๓^๑ ๘ ค่ำ
 เด็จเจ้าพระราชดำเนินออกตงเป็นทัพข่ม ณ ท่งหอดมพัด และออกตีทัพ
 ซำคัก ครั้นนั้นได้รบพุ่งตดมบอนกันกับม้าพระที่นั่ง และทรงพระ
 แดงทวนแทงเหล่าทหาร ครั้นซำคักแตกพ่ายเข้าค่าย และได้พัน

แผ่นดินสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช

๑๕๕

ทรงเข้าศึกเข้าไปจนถึงหน้าค่าย วัน ๒^๑/_{๑๐} ค่ำ เพศนาฬิกาหนึ่ง
จะรุ่ง เสด็จยกทัพเรือออกไปตีทัพพระยานคร ซึ่งตั้งอยู่ ณ ปากน้ำ
มุกเดานัน ครั้นนั้นเข้าตีทัพได้ถึงในค่าย และเข้าศึกพ่ายหนีจากค่าย
และเผาค่ายเข้าศึกเสียสิ้นและพระเจ้าหงส์ดำก็เลิกทัพคืนไป และพญา
ตะแวงมาตัง ณ บางชาย ครั้นนั้นเสด็จออกไปประชุมพลทั้งปวง ณ บาง
กระดาน ถึงวัน ๕^๑/_{๑๑} ค่ำ เพศอาชวยุค เสด็จพยุหบาตราจาก
บางกระดานไปตั้งทัพไชย ณ ชายเคืองแก้วเสด็จไปตะแวง ครั้น
ได้ช้างม้าคนมาก

ศักราช ๙๕๐ ฆดศก (พ.ศ. ๒๓๓๓) ณ วัน ๒^๑/_{๑๒} ค่ำ

แผ่นดินไทย

ศักราช ๙๕๑ ฉดศก (พ.ศ. ๒๓๓๒) ชาวแพงเป็นเกียนตะ
ตีบคำตัง บิดคราพญานารายณ์กำรับ ณ วัน ๖^๑/_{๑๒} ค่ำ แผ่นดิน
ไทย

ศักราช ๙๕๒ ฆดศก (พ.ศ. ๒๓๓๓) วัน ๓^๑/_{๑๓} ค่ำ สม
เด็จพระพุทธเจ้าหลวงพระพุทธรามาราชนฤพาน วัน ๓^๑/_{๑๒} ค่ำ มหา
อุปราชายกทัพมาโดยทางกาญจนบุรี ครั้นนั้นได้ตีทัพพญาพะตีบคำตัง
จรเข้ด้ามพัน

ศักราช ๙๕๔ มะโรงศก (พ.ศ. ๒๓๓๕) วัน ๖^๑/_{๑๒} ค่ำ

อุปราชายกมาแต่เมืองหงสา ณ วัน ๗^๑ ค่ำ เพลาตรางค์นพระ
 ยาไชยานุภาพตกออกมาใหญ่ประมาณ ๕ องคุตต์ ครั้นถึงเดือน
 ยี่มหาคูปราชายกมาถึงแดนเมืองสุพรรณบุรี แต่ตั้งทัพค้ำบด
 พังศร วัน ๑๕^๒ ค่ำ เพลารุ่งแจ้ง ๔ นาฬิกา ๒ บาท ได้ตั้งทัพห
 ภาตราโดยทางชลมารค พันไม้ขี้มนามค้ำบดห้อมพดี ตั้งทัพชัย
 ค้ำบดม่วงหวาน และ ณ วัน ๔^๓ ค่ำ เพลารุ่งแจ้ง ๒ นาฬิกา ๘ บาท
 ได้ตั้งทัพภาตราโดยทางสถลมารค อนึ่งเมื่อจะใกล้รุ่งขึ้นวัน ๑๒ ค่ำ
 นั้น เห็นพระดำริรักษาคุปาทิหารีย์ไปโดยทางซึ่งจะเด็จนั้น ถึง
 วัน ๒^๑ ค่ำ เพลารุ่งแจ้ง ๕ นาฬิกา ๓ บาท ได้ตั้งทรงช้างคัน
 พระยาไชยานุภาพ ได้ตั้งออกรบมหาอุปราชาค้ำบดหนองดำห่วย
 ครั้งนั้นมีได้ตามฤกษ์ และฝ่าฤกษ์หน้อยหนึ่ง และเมื่อได้ชนช้าง
 ด้วยมหาอุปราชานั้น สมเด็จพระนารายณ์บพิตรเป็นเจ้าค้ำบด ณ
 พระหัตถ์ข้างขวาหน้อยหนึ่ง อนึ่งเมื่อมหาอุปราชาช้างออกมา
 ขึ้นอยู่นั้น หมวกมหาอุปราชาได้นั้นตกลงถึงดิน และเอาค้ำบด
 ได้เด่า ครั้นมหาอุปราชาคอช้างตายในที่นั้น และช้างคัน
 พระยาไชยานุภาพ ซึ่งทรงและได้ชนด้วยมหาอุปราชาและมีชัย
 ชำระนั้น พระราชทานให้ชื่อเจ้าพระยาปราบหงสา

ศักราช ๘๕๕ มะเส็งศก (พ.ศ. ๒๓๓๖) วัน ๒^๑ ค่ำ

เดด็จถึงพระมหาปราสาท ครั้นทรงพระโกรธแค้นมอญ ให้เอา
มอญเผาเสียประมาณ ๓๐๐ ณ วัน ๖^{๑๐}/_๒ ค่ำ เพดาร์ุ่งแล้ว
๓ นาฬิกา ๖ บาท เดด็จพยุหบาตราไปเอาเมืองตะแวก และตั้งทัพ
ชัยตำบลบางซวด เดด็จไปครั้งนั้นได้ตัวพญาศรีสุพรรณ ในวัน
๓^{๑๕}/_๕ ค่ำนั้น

ศักราช ๙๕๖ มะเมียศก (พ.ศ. ๒๓๓๗) ยกทัพไปเมืองตะโคง

ศักราช ๙๕๗ มะแมศก (พ.ศ. ๒๓๓๘) วัน ๓^{๓๓}/_๓ ค่ำ

เพดาร์ุ่งแล้ว ๓ นาฬิกา ๘ บาท เดด็จพยุหบาตราไปเมืองหงสา
ครึ่งก่อนพื้นไม้ขมิ้นนามตำบลห่มพดด้งตั้งทัพชัยตำบลม่วงหวาน
ถึงวัน ๒^{๑๕}/_๓ ค่ำ เพดาร์ุ่งแล้ว เข้าปล้นเมืองหงสามิได้ ทัพ
หลวงเดด็จกลับคืนมา

ศักราช ๙๕๘ อออกศก (พ.ศ. ๒๓๓๙) วัน ๓^๕/_๖ ค่ำ ดาวเหนือ

พุ่งจ่าเมองรบดาวตำบลตะเคียนด้วน และ ณ วัน ๕^๖/_๓ ค่ำ ฝนตก
หนักหนาดำมวันศุกร์ฤดูแล้ง

ศักราช ๙๖๓ กุญศก (พ.ศ. ๒๓๔๒) วัน ๕^{๑๑}/_๓ ค่ำ

เพดาร์ุ่งแล้ว ๒ นาฬิกา ๘ บาท เดด็จพยุหบาตราไปเมืองคองอุ
พื้นไม้ขมิ้นนามตำบลห่มพดด้งตั้งทัพชัยตำบลวัดศาลา และในเดือน ๓๓

นั้นส่งภรรยานักพระเสวรีแต่ราชสำนักไปราชคฤกษ์ ครั้นถึงวัน ๔^๑/_๑ คำ
 เด็จพระเจ้าวราษดำเนินถึงเมืองคองอุ และทัพหลวงเข้าตั้งใกล้เมือง
 คองอุประมาณ ๓๐ เค้น และตั้งอยู่ที่นั่นสองเดือน ขาดอาหารพัน
 ก่าถึง ไฟร่พดทั้งปวงตายด้วยอดอาหารเป็นอันมาก ครั้นวัน ๔^๑/_๖ คำ
 ทัพหลวงเด็จจากถับคืนมายังพระนครศรีอยุธยา

ศักราช ๘๖๓ นนทบุรี (พ.ศ. ๒๓๔๔) เดือน ๗ เดือนเดียว
 นั้นมีผู้ริยูปราคา ในปิ่นรับพระอิศวรรและพระนารายณ์เป็นเจ้า
 ไปถวายพระพรพร้อมกันวันเดียวทั้ง ๔ คานหาม

ศักราช ๘๖๔ ขาดศึก (พ.ศ. ๒๓๔๕) เด็จไปประพาสถพบูรี

ศักราช ๘๖๕ เกาะศึก (พ.ศ. ๒๓๔๖) ทัพพระเจ้าฝ่ายหน้า
 เด็จไปเอาเมืองขอมได้

ศักราช ๘๖๖ มะโรงศึก (พ.ศ. ๒๓๔๗) วัน ๕^๑/_๖ คำ เด็จ
 พยุหบาตราจากป่าโมกโดยทางชลมารค และพันไม้ข่มนามคำบด
 เอกราช ตั้งทัพขยับำบดพระห่อ วันนั้นเป็นวันอุณ และเป็นส่ง
 ภรรยานัก พระเสวรีไปราชคฤกษ์เป็นองค์หนึ่ง ครั้นนั้นครั้นเด็จพระเจ้า
 วราษดำเนินถึงเมืองหลวงคำบดทุ่งคอนแก้ว

อธิบายจารึกศิลาวัคจุพามณี

ในหนังสือพระราชพงศาวดารฉบับอื่น มีความปรากฏตอนหนึ่งว่า สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถสร้างวิหารวัคจุพามณีแล้วและเสด็จออกทรงพระผนวชอยู่วัคจุพามณี ๘ เดือน ความชัน ทราบว่าผู้ศึกษาพงศาวดารตั้งแต่ในรัชกาลที่ ๔ ได้พากันค้นหาวัคจุพามณีในกรุงเก่าไม่พบ และไม่มีใครรู้ว่า สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงผนวชที่วัคจุพามณีไหน ต่อมาได้หนังสือพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐ จึงทราบชัดว่า สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเสด็จขึ้นไปเสวยราชสมบัติอยู่เมืองพิษณุโลกคราว ๑ ไปทรงผนวชที่วัคจุพามณีเมืองพิษณุโลก และจึงได้ความเข้าใจกันในพวกโบราณคดีว่า ทำไมพวกผู้ศึกษาพงศาวดารแต่ก่อนจึงหาวัคจุพามณีในกรุงเก่าไม่พบ ในขณะที่ใจทักกันอยู่ในเรื่องนี้ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนตมบุรีราเมศวร์ เสด็จขึ้นไปตรวจราชการมณฑลไทย ที่เมืองพิษณุโลก ไปพบศิลาจารึกมีอยู่ที่วัคจุพามณี จึงคัดประทานมาทันตั้งพิมพ์พร้อมกับเมื่อพิมพ์พระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐครั้งแรก จารึกนี้เป็นพยานว่า สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้ทรงผนวชที่เมืองพิษณุโลก แน่نون

จึงได้พิมพ์คำจารึกไว้ด้วยดังต่อไปนี้

ลุศักราช ๑๒๖ ปีวอกนักษัตร อันดับนั้นสมเด็จพระรามา
ธิบดีศรีบรมไตรโลกนาถพิตรเป็นเจ้า ให้สร้างอารามจุฬามณี
ที่จะเสด็จออกทรงมหาภิเนษกรรม ขณะนั้นเอกราชทั้งสามเมือง
คือ พระยาด่านช้างแดมหาราชพญาเชียงใหม่ แดพญาหงสาวดี
ชมพระราชศรีทศา ก็แต่งเครื่องอัฐบริวารให้มาถวาย

ลุศักราช ๑๒๗ ปีระกานักษัตร เดือนแปดขึ้นสิบค่ำครู
เทพวารี สมเด็จพระรามาธิบดีศรีบรมไตรโลกนาถพิตรเป็นเจ้า
เสด็จทรงพระผนวช แดสมเด็จพระราชเอารัดท่านกราบดงกับ
พระบาทแก้วกัณฑ์พระราชนทรยาน แดท่านก็ให้บวชพระสงฆ์
ปริวัตรก่อนห้าพระองค์ แดว่าท่านจึงทรงเครื่องบรรพชิต แดพระ
สงฆ์บวชโดยเสด็จทั้งสี่คณะ ๒๓๔๗ พระองค์ แดสมเด็จพระรามา
ธิบดีศรีบรมไตรโลกนาถพิตรเป็นเจ้า ทรงพระผนวชอยู่ได้แปด
เดือนสิบห้าวัน ครั้นถึงเดือนห้าสมเด็จพระเอารัดท่านและพฤตมา
มาศย์ทั้งหลายถวายบังคมขออัญเชิญพระองค์เสด็จจากผนวช ช่วย
ครองราชธุระกรรมทั้งปวง ท่านก็เสด็จปริวัตรแล้วก็ถอยลงมายัง
กรุงพระมหานครศรีอยุธยา

พุทธศักราชได้ ๒๒๒๒ ปีปลาย ๑๐ เดือนห้าวันออกโทศก
(จุลศักราช ๑๐๔๒) รุ่งแก้วห้าโมง หดวงตีฆิมหาดเด็กรับพระ

ราชโองการแคะหมั้นราชธิดงการไว้หม้ายไว้ผ้าพระราชทาน ให้
 พระครูธรรมไตรโลกนารถราชมนัสต์ตวิสุทธาจารย์ อธิการณอาราม
 จุฬามณีทาบรอยพระพุทฺธบาท ด้วยพระเศษดมเค็จบรมบพิตรพระ
 ราชดมภารธรรมิกราชาธิราชเจ้าผู้ประเสริฐในภพมีพระโองการครัด
 ให้ออนุญาต ให้ไปประดิษฐานไว้ ณ อารามวัดจุฬามณีเป็นที่
 นมัสการ แต่ดมณะพราหมณาจารย์แคะประชาราษฎร์อันมิได้มา
 นมัสการพระพุทฺธบาท แดจิงพระราชทานแผ่นศิลาควร (กุกุณา)
 พระพุทฺธบาท แดแผ่นศิลาแผ่นหนึ่งให้ตั้งจากฤกพระราชพงศาวดาร
 แดพระราชตำราแกกตั้งปนาข้าพระจุฬามณี อันประจุพระเกษา
 แดเป็นข้าพระพุทฺธบาท ลูกกรวย ๓๐๔๓ ปีระกาดวีนิศก วันศุกร์
 ขึ้นค่ำหนึ่งยามศุกร์ ๓๐ ขึ้นฤกษ ๒๓ วัับพระพุทฺธบาทประดิษฐาน
 ไว้ในมณฑป

คำรำนพิจารณาแล้ว แดะบิตดรามนุษย์ถอดมุกพระศรี
 ฤเรนทราธิบดี อภัยพิริยาพรหมเทพราช มาคยาธิบดีศรีฤกดาตมุก
 ตมุกพระสรุสต์ตมุกประจำอักษรไว้กตาง (ขหนบวน) ศกเค็อนอ้าย
 ขึ้นสิบเค็ตคำระกานักษัตริศก จึงพระศรีสรุสต์มุกเพ็ชฎดมเค็จพระ
 รามาธิบดีศรีตีนทรบรมมหาจักรพรรดิศวรราชาธิราชเมศวรธรรมิก
 ราชเดโชชัย บรมเทพาคิเทพศรีภูวนาธิเบศร โลกเชษฐวิสุทธิมกุฎ
 พุทฺธางกูรบรมจักรพรรดิศวรธรรมิกราชาธิราชอันประเสริฐเสด็จอภัย

ในพระที่นั่งศรีสุริยาศน์อมรินทร์ราชมहाสถานโดยอุตราภิมุข จึงพระ
 พินิตธรรมอนันตญาณสุทธอุตมราชกระวี ศรีตั้งฆบรินายกตีปฏก
 ฆรวรญาณคำภีร์ธรรมราชมุนีบพิตร ถวายพระพรทูลพระกรุณา
 ว่าเมืองพิษณุโลกแต่ก่อนนั้น มีข้าพระเป็นกัณฑ์มา พระราชทาน
 อุดมศักดิ์ไว้สำหรับพระอาราม แด่บัดนี้ข้าพระทั้งปวงแตกฉานช้านเซน
 อยู่ แด่คนเป็นเดิมข้าพระไปอยู่อื่นนั้นควรภิกษุ.....(คิดจ้ำรุก)
ทั้งสืบแปดคนนี้เป็นข้าพระณอารามจุฬามณี.....
 (จ้ำรุก).....สืบแปดคนนี้ แด่ถวายไว้ให้คงเป็นข้าพระณอาราม
 จุฬามณีตามเดิมมาแต่ก่อนแล้ว ถ้าบุคคลผู้ใดแต่เขาคนข้าพระสืบ
 แปดคนอันพระกัณฑ์มา.....(จ้ำรุก).....ท่านไว้เป็นข้าพระ
 อารามพระจุฬามณีไปไว้ช้อยกิจราชการ..(จ้ำรุก).....
 ไปทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง.....(จ้ำรุก) บุท... ..(จ้ำรุก).....
 จงไปตกรรทหมกใหม่ได้มาตาดได้ทุกชั้นวันคร แล้วอย่าได้พบ
 พระพุทธรูปพระธรรมพระสงฆ์จกทุกชาติเลย ฯ

จารึกหลักศิลาสุโขทัย ๑

(คัดตามระเบียบอักษรไทยโบราณ ที่จารึกในหลักศิลา)

หลักศิลาน้อยที่ศาลารายในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม *

พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ แม่ขุนนางเดื่อง พ่อขุนบานเมือง
คุณ้องทองเคียวห้าคน ผู้ชายด้าม ผู้หญิงโด้ง พี่เผื่อผู้ตาย
จากเผือเคี่ยมเคี้ยงเด็ก เมื่อกุซันใหญ่ได้ดิบเก่าเข้า ขุนด้ามชนเจ้า
เมืองฉอดมาที่เมืองตาก พ่อกูไปรบขุนด้ามชนหวดซ้าย ขุนด้ามชน
จับมาหวดขวา ขุนด้ามชนเถื่อนเจ้า ไพร่ฟ้าหน้าได้ พ่อกุนั้นญญา
พ่ายแจ กุบ่หนักข้างเนกพด กุขยบเข้าก่อนพ่อกู กุต่อข้างด้วยขุน
ด้ามชน คนกูฟุ้งข้างขุนด้ามชนตัวชื่อมาดเมืองแพะ ขุนด้ามชนพ่ายหนี
พ่อกูจึงขึ้นชอกุพระรามคำแหงเพื่อกูฟุ้งข้างขุนด้ามชน เมื่อชวพ่อกู
กูบ่เรือแก่พ่อกู กูบ่เรือแก่แม่กู กูได้ควดเนื้อควดปลากูเอามาแก่พ่อ
กู กูได้หมากด้อมากหวาน อนนโตกินอร่อยกินดี กูเอามาแก่พ่อกู
กูไปค้หนงวงงข้างใต้ กูเอามาแก่พ่อกู กูไปที่บ้านที่เมืองไค้ข้างใต้
วงงไค้บ่อดไค้นาง ไค้เงื่อน ไค้ทอง กูเอามาเวนแก่พ่อกู พ่อกูตายยัง
พ่อกู กูพว่บ่เรือแก่พ่อกูตั้งบ่เรือแก่พ่อกู พี่กูตายจึงไค้เมืองแก่กู
ทองกตม เมื่อชวพ่อกูขุนรามคำแหง เมืองสุโขทัยนี้ค้ ในนามปตาใน

* ปัจจุบันอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

นามี่เข้า เจ้าเมืองบ่เอาจะกอบในไพร่ดูทาง เพื่อนกรุงวไปค้าขีมา
 ไปขาย ไครจกกไครค้าข้างค้า ไครจกกไครค้าม้าค้า ไครจกกไคร
 ค้าเงื่อนค้าทองคำ ไพร่ฟ้าหน้าได้ ถูกเจ้าดูขุนผู้ใดได้ ด้มตาย
 หายกว่า อย่าวเรือนพ่อเรอเดือคามน ข้างขอถูกเมียเยยเข้า
 ไพร่ฟ้าเข้าไทย บ้าหมากบ้ำพดูพ่อเรอมนนไว้แก่ดูกมนนด้น ไพร่ฟ้า
 ถูกเจ้าดูขุน ฝิแดดิดแฉกแฉกว่างกนน ด่วนดูแท้แต่ จึงแดงความ
 แก่ชาด้วยชอบเข้าผู้ตกมกกผู้ช่อน เห็นเข้าท่านบ่ไครพินเห็นดิน
 ท่านบ่ไครเดือค คนไครช้ข้างมาหาพาเมืองมาดู รอยเห็นอเออเพื่อ
 กุ่มน บ่มข้างบ่มมาบ่มบ่ดวบ่มนาง บ่มเงื่อนบ่มทองให้แก่มนน
 ช้อยมันคงเป็นบ้านเป็นเมือง ได้เข้าเดือข้าเดือหวดพุงหวดรบกัก
 บ่มบ่าบ่ค ในปากปดุมักดงอนนหนึ่งแชนไว้นั้นไพร่ฟ้าหน้าได้
 กดางบ้านกดางเมืองมั่งอัยมั่งความเจ็บท้องช้องใจ มนนจกกถ่าว
 ถึงเจ้าถึงขุนบ่ไรไปด้นนกกตั้งอันแชนไว่ พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมือง
 ไดยินเรียก เมื่อถามด่วนความแก่มนนด้วยชื่อ ไพร่ในเมืองสุโขไทย
 นจรงม ตร้างบ้ำหมากบ้ำพดูท่ดวเมืองทุกแห่ง บ้ำพรวักก็หลายใน
 เมืองนี้ บ้ำดางก็หลายในเมืองนี้ หมากม่วงก็หลายในเมืองนี้ หมาก
 ขามก็หลายในเมืองนี้ ไครตร้างได้ไว้แก่มนน ในเมืองสุโขไทยนี้มี
 ฟ้าตรพงโพยดีได้กินดี ดงกินน้ำโงเมือแดง รอบเมืองสุโขไทยนี้
 ตรีบูรได้ตามพันด้ร่อยวา คนในเมืองสุโขไทยนี้มีกทานมกทรวงด้ด
 มกกโอยทาน พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองสุโขไทยนี้ ทั้งชาวแม่ชาว

เจ้าท่วยบัวท่วยนาง ถูกเจ้าตุกซุน ทังต้นทังหลาย ทังผู้ชาย
 ผู้หญิง ผู้ท่วยมีตัวธาในพระพุทธรัดต้น ทรงตั้งเมื่อพรนษาทุกคน
 เมื่อโอกพรนษากราดกดินเดือนหนึ่งจั้งแล้ว เมื่อกราดกดินมีพนม
 เบยมีพนมหมากมีพนมดอกไม้ มีหมอนนังหมอนโนน บริวารกถน
 โอยทานแต่ปีแต่ญิบด้าน ไปสู่ตญตกดินถึงอรญญิกพัน เมื่อจาก
 เข้ามาดวยรงกนนแต่อรญญิกพันเข้าหอดาน คับงคักดอยด้วย
 ดยงพาดดยงพัน ดยงเดือนดยงชบบ ไครจกกมกกเหตั้นเหตั้น
 ไครจกกมกกหอดหอด ไครจกกมกกเดือนเดือน เมืองสุโขทัยนี้
 มีดีปากปดุดหลวง เทียนญอมคนดยคกนนเข้าคู้ท่านเผาเทียน ท่าน
 เหตั้นไฟ เมืองสุโขทัยนี้มีคิงจกกแตก กดางเมืองสุโขทัยนี้มีพี
 หารมีพระพุทธรูปทอง มีพระอิฐฐารศ มีพระพุทธรูป มีพระ
 พุทธรูปอันใหญ่ มีพระพุทธรูปอนนราม มีพีหอรอนนใหญ่
 มีพีหอรอนนราม มีปู่ครู มีเถร มีมหาเถร เบองควณนคก
 เมืองสุโขทัยนี้มีอรญญิก พ่อขุนรามคำแหงกทโอยทานแก่มหา
 เถรตั้งฆราวาษปราชญรยนจบบีฏกไคร หลดกกว่าปู่ครูในเมืองนี้
 ทุกคน ถูกแต่เมืองศรีธรรมราชมา ในกดางอรญญิกมีพีหอรอนน
 หนึ่งมนนใหญ่สูงงามนัก มีพระอิฐฐารศอนนหนึ่งดุกยั้น เบอง
 ควณนโอกเมืองสุโขทัยนี้มีพีหารมีปู่ครูเทหลวง มีป่าหมากมีป่าดุก
 มีไร่มีนา มีถันมีถาน มีบ้านใหญ่มีบ้านเด็ก มีบ้านม่วงมีป่าขามคูนาม

ดงแกด^๕ เบื้องคันทนอนเมืองสุโขไทย^๕นี้ มีตลาดปดำนมีพระจน
 มีปราสาท ป่าหมากพร้าว ป่าหมากดาง มีไร่มีนา มีถิ่นถาน
 มีบ้านใหญ่บ้านเล็ก^๕ เบื้องหวอนนอนเมืองสุโขไทย^๕นี้ มีกฐัฟ้หาร
 ปู่ครูอยู่ มีดรัคกงด^๕ มีป่าพร้าวป่าดาง มีป่าม่วงป่าขาม มีน้ำโคก
 มีพระขพุ่งฉั เทพดาในเขานอนนั้นเป็นใหญ่กว่าทุกฉัในเมืองนี้ ชุนผู้
 ใดถือเมืองสุโขไทย^๕นี้แต่ ให่วัดพัถ์ถูก เมืองนเียงเมืองนคั ฉัให้ว
 บคัพัถ์บ่ถูก ฉัในเขานอนบ่คุมบ่เกรงเมืองนี้หาย ๑๒๑๔ คกมโรง
 พื่อชุนรามคำแหงเจ้าเมืองศรีรัชชนาโดยสุโขไทย^๕นี้ ปดุกไม้คาน^๕
 ไถลิบถึเข้า จึงให้ช่างพนชดาร์หินตั้งหว่างดางไม้คาน^๕นี้ วนน
 เตือนคบบเตือนอ็อกแปดวนน วนนเตือนเต้มเตือนบั้งแปดวนน
 ผุงปู่ครูเถรมหาเถรชนงเงเห็นอชดาร์หินตั้งธรรมมแก่อูบ่าดกผุงท่วย
 จำถัด ฉัไว้ชวนนตั้งธรรมม พื่อชุนรามคำแหงเจ้าเมืองศรีรัชชนาโดย
 สุโขไทย^๕นี้ ชนงเงเห็นอชดาร์หินให้ผุงท่วยถูกเจ้าถูกชุนผุงท่วยถือ
 บ้านถือเมืองกนน วนนเตือนคบบเตือนเตม ท่านแต่งช่างเผือก
 กรพดคดยง ทยนญ่อมทองงาชาชื่ออรุจาด^๕ พื่อชุนรามคำแหง
 ชนฉัไปนบพระ.....อรญญิก แต่วเข้ามา จารึกอนนหนึ่งมีใน
 เมืองชดยง ดถาบกไว้ด้วยพระศรีรัคนชาตุ จารึกอนนหนึ่งมีในถ้า
 ชื่อถาพระราม อยผุงงนำถ์พาย จารึกอนนหนึ่งมีในถารคนชาร
 ในกดางป่าคานมีคำดาสองอนน อนนหนึ่งชื่อคำดาพระมรด^๕ อนน

หนึ่งชื่อพุทธศาสดา ขตารหินนช็อมนงงตั้งดาบตร ดถาบกวโวจังทง
 หลายเห็น พ้อขุนพระรามคำแหง ถูกพ้อขุนศรีอินทราทิตยเป็นขุน
 ในเมืองศรีวิชัยนาโดยสุโขไทย ทังมาภาวดาวและไทย เมืองได้
 หล้าฟ้า (ซำรุด) ไทยชาวอูฐราของมาออก ๑๒๐๗ ศกบักุณ
 ให้ชุดเขาพระชาคูออกทงหลายเห็น กทำบุชามิเรอแก่พระชาคู
 ได้เดือนหกฉนวน จึงเขาตงฝงในกตางเมืองศรีวิชัยนาโดย ก่อพระ
 เจดีย์เห็นอหกเข้างัดัว ดึงวอยงฆาด้อมพระมหาชาคูดำมเข้า
 จึงัดัว เมื่อก่อนตายดือไทยนับมี ๑๒๐๕ ศกบักุณแม่ พ้อขุนราม
 คำแหงหาใครใจในใจและได้ตายดือไทยนี้ ตายดือไทยจึงมีเพอ
 ขุนผู้นั้นได้ไว้ พ้อขุนพระรามคำแหงนั้นหาเป็นท้าวเป็นพระยาแก่
 ไทยทงหลาย หาเป็นครูอาจารย์ตั้งสอนไทยทงหลาย ให้บุบุญ
 ฐรรम्मแท้ แต่คนอนนมในเมืองไทย ด้วยรู้ด้วยทวดกักด้วยแกดัว
 ด้วยหาญ ด้วยแคะด้วยแรง หากคนจกกเดมอมีได้ อาจปราบ
 ฝูงช้ำศึก มีเมืองกว้างซ้างหลาย ปราบเบองควนนอกกรอดตั้งรวง
 ดองแคว ดุมบาจารย์ดกาทำฝั่งของถึงวอยงจันทวอยงคำเป็นที่ัดัว
 เบองหวอนอนรอตคนที่พระบางแพรกดุพรรณภูมิ ราชบุรี เพชรบุรี
 ศรีธรรมราช ฝั่งทเดธมูทรเป็นที่ัดัว เบองควนนครกรอดเมืองฉอด
 เมือง(ซำรุด) หงคำพัดัดมูทรห้าเป็นแดน เบองคันทอนรอตเมือง
 แพ้วเมืองน่านเมือง (ซำรุด) เมืองพดัวพันฝั่งของ เมืองชวาเป็น
 ที่ัดัว ปดุกเตียงฝูงดุกบ้านดุกเมืองนั้น ชอบด้วยธรรมทุกคน .

จารึกหลักศิลาเมืองสุโขทัยที่ ๒

อักษรขอมโบราณ

คำนำ

๑๒๖๘ ศก กุร พระ บาท กมรเตง อัญ ฤไทย ราช ต ฐา พระ
 เจา ต พระ บาท กมรเตง อัญ ศรีราม ราช นำ เตณาพต พยุห
 โฆง อวิ ศรีธรรมาโดย เมฆ ก ปรต ผกต ผคง (ผู้) พต จรด เกรา
 พระ วิไธย เนา บัญจมี เกิด เซษฐุ ศุภรพาร นุ กาด ๑๑๑ บนทวด
 ต เต นา พต โฆง..จวด โจ้ จบ กบ ทวาร ดิง ปรหาร ๑ ตรุ โฆง
 ..โฆง ๐ โคง โนะ เทบ ๑๑๑ ๑๑๑ ๑๑๑ ด้วย พระ ราช. ทย ไศศ
 วยยาธิปตย ต ศรุท สุโขทัย เนะ โด่งง พระ ชนท พระฐี วิง
 รวด...กษตร โฆง มาน ต จตุรทิศ ดยงมาน.....นำ...มกุค...จน
 ชยศรีย เตวดนดร.....อภิเชก โอย นาม พระ บาท กมรเตง อัญ
 ศรีสุรย พงศรามมหาธรรมราชาธิราช ด้วย.....(ชำรุด)
พวิ จง โยท ดยง เถว เตาชย.....กุน
ผอน พรณ.....เนะ.....ดยง
(ชำรุด).....๑๑๑ บวิศร.....โอย

* ตามประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๑ จารึกกรุงสุโขทัย จัดเป็นหลักที่ ๔

ทาน วิจิตร โนะ วิง ตยง เจรณ.....โห่ง.....ปรานี
นำ.....โห่ง โนตง...ต่งตารทุช.....(ขำรุด).....
นำตุง.....โปรด.....(ขำรุด)
ตตจ.....(ขำรุด).....
 (พระบาท) กมรดง อญ ศรีศุรยพงศราม (ม) หาชมมราชาธิราช
(ขำรุด).....เตวย.....(ขำรุด).....โห่ง
เทบ ตตจ.....ศรมณ พราหมณ ตปตวิ ยติ.....
 (ขำรุด).....พระเจคัย.....(ขำรุด).....พระพุทช....
(ขำรุด).....บาท กมรดง อญ ศรีศุรยพงศรามมหา
 ชนมราชา (ธิราช).....เนะ ต นุ อนุตรชานต.....รูป
 พระ อิศวร.....พระองค บิ บริบูรณ โห่ง.....ศก ณตุ. ทนคบ เกด
 ชวาช ศุกรพาร บุรฉวาช ฤกษ นา.....ศรีตุงโยนนติ กาด ตตจ
 ปรดษฐา พระ มเทศวรรูป วิษณรูป.ต.นุ เทวดยมหาเกษตร ไพ
 ตวายนะ.....ตปตวิ พราหมณ โห่ง บูชา นิตย...ชมม.....
 อนุตรชานต เดย ๐ พระบาท กมรดง อญ ศรี ศุรยพงศรามมหา
 ชนมราชาธิราช ทรง พระปฏิฏกตรย อาฯ รยณ (จ)

ด้านที่ ๒

บ รยณ พระวินย พระอภิธรรม โดย โดกาจารย์กฤตยา ท่ เน

ปร โดย พราหมณ คบตัว ตั้งแต่ บิดร ญาบค เพท ด้งศรคค
 ธรรมนยาย โฉง ทัพปร ไชยคีด้งศร คคิตารา ทำ .คิ พรช มาด้
 คุรยยครวด้ จนทรครวด้ ด้งศร อวค คย (ง) นุ ด้งศร พรช ปรชญา
 ค โอตาริก วิ ฆาตคณานค คคิ ควร โมก อ.....โกทรย นุ ด้ กวราช ค
 อธิก ด้งศร ฆทิก วจิ ด้รเวค ควร มิไฟ ณฑ อว (จ) ค (ย) ง พรช
 อุนาธิกมาด้ ทิน พวร นกษตร นุ ด้งศรป คุะ โดย นุ กรมมคคิ
 (ทช) ด้งศร บิดร อวค คค อวค ฅบ อวค ด้งศร น้...คิ โดย นุ คคิ
 คคคคิ พรชกรมม ด้บ มาตรา ปรากค ด้รยด้กัรคคคิ พยค ด้งศร นุ
 พรณนา มิ ด้งศรเวค ด้งศร คค ด้งศร ด้งศร ราชวิภค ด้งศร
 ฆาตย ด้งศรชย เนว ฆน้ ๒๒ ๓๒๓ คคคคคค ด้งศร บิดร ปร
 ราชบณคคคค เทว อญเชญ มหาคัมมิ ด้งศรราช คค ฆน คคค รัชชณ
 ฅบ พรช ปรชคคคค คค ด้งศร เนว ด้งศรทวิป คค ฆน คคคคคคคค รุ
 กษณคคคคคค โฉง เพรง อวิ นคร พนน โมก ๓๒๓ คคคคคคคค
 เทบ ปร ด้งศร ด้งศร ด้งศร พรช กุฎิ วิหาร กัฎุง ไพร ด้งศร คค ฆน
 โดย ทิช บคคคคค ด้งศรชย เนว ปรวบ รวบ ฅก เกษค ด้งศรเม ด้งศร
 อุไทย ปรไฟ ด้งศร ทิช รุ พรชวิษณุกรมม คคคค นิรมฆน กาด นา
 นุ นา ด้งศร พรชมหาเถร นุ ฆิกษุด้งศร โฉง โมก พรช ฆนท กรม
 ด้งศร อญ ปร ด้งศร ด้งศร ด้งศร ทยน ฐบ บุด้บ กคคคคคคค ด้งศร...เคว
 บุฆา ควรา บ มาคคค ปร อมาคคคคคคคค ราชกุด โฉง เทว ทคคคคค

บุชา ด้กการ อังวิ ด้รูก ฉោด โมก ดวะ ชยงโทอง คด ด้รูก บาง
 จนร บาง พาร รวดจ ดวะ ด้โชไทย เนะ มวย รวดค เทบ เปร โบด้
 กรา ด้ ชังระ พระ ราชมารคค อังวิ ทวาร ติ บุรววด เทา ดวะ ทวารติ
 บศังจิม คดค ไพร ด้วาย นา ด้ง กุฎิ วิหารด้ถาน ด้ยง คด้ด้ นุ ด้ถาน
 ค วิจิตร พังแดง รวดจ รศมียาทิตย มวดค บนถาย บนดวง ชวนิกา
 รียวด วิ ย ตรา มังคบ อนตราด กราด นุ พด้ศร บัญจรงค พัง
 ด้ง ติ ค พุทธบาท จุระ ค ชรณี ด้บ อนเด เถว พระ บุชา กรียา
 โฉง เจนน เพค พัง อาง ติ คณนา ถา บี ด้ด้ด้ ด้ย โทะ นุ ปรยบ
 เมด พระ ราชมารคค โนะ ปรไฟ ยวร ด้กวรคกรูหามณ ด้วรคค
 เทบ อารารนาม หาดำมิ ด้งฆรรษ จวด พระ,พระษา ด้ด้ด้ ไตรมาด้
 กาด นุ จุญ พระ พระษา เถว มหาทาน โฉง พระ ด้วิต ติ คีค
 ปรดวง พระ ด้งค พระพุทษ กมรคัง ด้ญ ปรดิษถา ทุก กนคาด
 ด้รูก ด้โชไทย เนะ โดย บุรววดด้ถาน พระมหา ชาตุ โนะ ด้คบ
 ชรมม ด้บ โฉง อังวิ มวย เถค ดวะ บุรณมิ ค ติ ราชทราพย
 ค ชา พระทาน มาด้ ชยง ๓๐ ปร่า ก ชยง ๓๐ ชวท ด้าร ๓๐
 ด้ตา ด้าร ๒ ด้ังพร เกษ ๔ บาต จจุระ เขนย ชนด กนเท ด้
 รุด โนะ ชกก ๐ วิ กรียา ทาน บริพาร โฉง คไท ติ ด้คค ด้ยค
 คณนา ด้เนกปรการ ๐ กาด จุญ พระ พระษา ดวะ ด้ด้คมี ไรจ
 พุทธพาร บุรววดด้ฤกษ นา ด้งาง โฉง โนะ พระ บาท กมรคัง ง

.....โร.....ศวิ.....วิ ชนคน.....มหาศจราย.....
โนะ บิมาน.....(ชำระ)...มา ค ชา วฤทธิ.....พระ
ชนก โขย นาม พระ.....ย...ราช...อภิเชก.....ราชสมบัติ
...วด นุ.....เทา...รด ่รูก มวย โธมะ ศรี..ทา.....(ชำระ).....

ด้านที่ ๔

.....ทุก เทร เสง เถง เต ถนถ เทา คด.....โมะ ค ชา อนทถ
เดย ๐ มน ่ตจ เถว.....กาด โนะ บิ มาน มหาศจราย รูด โนะ กิ
.....(ปร) ดิศา ศิดาจาริก เนะ เถง ค ชนคน.....เปร ปรไฟ
บุญบาม รวดค เถว บุญ.....มาน ปรมาท ่บ อนก เถย ๐
นา ไผท กโร

.....รูด เนะ ี่ดู ชมิ รุ ค มาน ี่เพ บุญธรรม โฝง มุน พว ่เคด
แยง ยด รูด เนะ.....ร เยง ่คบ อน ก โโพด กิ่งง ชนมม คุะ เนะ
ี่ดู บิ ยด ผด บุญ..ค พยค ควร ี่ ชนคน โฝง พยายาม... ศ..
่บ อนก ริ บาย โฝง พว ่คบบิ เถย ๐ (ม) (หา) เถร ไตรบี
ฏก ค โมก ี่วิ ดงกาทวิบ ี่ง เนาี่โตด โดย ทกษิน ไพร
่ถวาย ทุก พระ คา (เถา ่) ร ่เระ พระ ยดกิริคคิ โฝง นา ่ตจ
เถว พระ ผนว (่) ่รจ จาร ศิดา ทุก กิ่งง พรทธี่มา นา ไพร
่ดวา (ย โค) ย (กษ) บศจิม ี่โชทย เนะ.

แปลหลักศิลาเมืองสุโขทัยที่ ๒

ซึ่งจารึกเป็นอักษรขอมโบราณ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ทรงแต่ง

(คัดจากวชิรญาณรายเดือนเล่ม ๑ ฉบับที่ ๓ ปี ๑๒๔๖)

เรื่องความในอักษรเขมรที่จารึกลงไว้ในเสาศิลาตั้งเหลี่ยมโต
๕ ก้าวสูงต้องคอกคืบเศษนี้ เสาศิลาที่นั้นประดิษฐานอยู่ณเมือง
สุโขทัยศรีรัตนไชย ซึ่งเป็นเมืองหลวงฝ่ายเหนือ แต่เดิมพระบาท
สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวยังทรงพระผนวช เสด็จขึ้นไปประ
พาสณหัวเมืองฝ่ายเหนือ ได้รับเสาศิลาทั้งตั้งแต่งลงมายังกรุง
เทพฯ แล้วโปรดให้ประชุมนักปราชญ์ราชบัณฑิตยสถานแปลเป็นภาษา
ไทยได้ความว่าดังนี้

เมื่อครั้งมหาศักราช ๑๒๖๘ ศกกุน พระบาทสมเด็จพระกระ
มะระเต็งอัครีธรรมราช เป็นพระมหาอุปราชอยู่เมืองศรีรัตนไชย
โดย เป็นพระราชโอรสของพระบาทสมเด็จพระกระมะระเต็งอัญญาไทย
ไชยเชษฐเมืองสุโขทัย พระมหาอุปราชทราบฝ่าพระประชวร

หนักพระองค์จึงยกพยุหแสนยากรเป็นกระบวนทัพมา แต่ณวัน
 ชนห้าค่ำเดือนแปดถึงเมืองสุโขทัยวันแรมค่ำหนึ่งเดือนแปด เด็จ
 พระราชดำเนิทัพเข้าประตูเมืองทิศพายัพปราบศัตรูหมู่ปัจจามิตร
 ประหารชีวิตผู้คึกคิมชอบเด็วเจ้า เด็จจันเสวยราชสมบัติแทนพระ
 ราชบิดาที่สวรรคต มุขมนตรีพ่อพราหมณ์คงพระราชพิธีอภิเษก
 แล้วถวายพระนามว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้ากษัตริย์เด็วอัครวิสุทธิ
 พงศ์รามมหาธรรมิกราชาธิราช พระองค์เสวยราชย์สืบพระองค์
 ต้นขององค์พระบรมราชชนก คือมาแต่มหาจักราช ๑๒๗๖ ศกมะเมีย
 มีพระกระมลราชฤทธิยคังนำในมหาสมุทรแลด้าคร พระองค์ทรง
 พระกรุณาแก่ราษฎรยิ่งกว่าพระราชบุตร มนตรีและประชาราษฎร
 จะเอาวิญญาณกทรพัย และอวิญญาณกทรพัยมาถวายพระองค์ ๆ
 บมิได้รับ กذبแนะนำแข็งแรงแต่งธรรมให้เอาไปทำการกุศลเกือ
 หนุนในพระศาสนา ฝ่ายชาวเมืองก็มีศรัทธาเลื่อมใสพากันมา
 นังฟังคำดังสอนของพระองค์ และปรารถนาจะดำริเวียนวิบัตินา พระ
 องค์ท่านก็ตั้งพระทัยตั้งสอนดรรพดีดัวทั่วทุกคน ท่านมิได้ปรารถนา
 ยินดีซึ่งอามิสคิดแต่จะแนะนำดีดัวที่คองทุกซ์ ให้ได้รับความสุขในปร
 โลก ถึงกาลในปัจจุบันั้น ถ้าราษฎรในขอบขัณฑสีมาบางพวก
 ที่มีความผิดคิดอยู่ในเวรจำจของตองโทษราชทัณฑ์นั้น ก็ทรงพระ
 กรุณาบริจาคพระราชทานทพัยช่วยไถ่โทษแผ่นดิน ให้พ้นทุกซ์แล้ว

ก็โปรดให้ไปทำมาหากินตามภูมิ พระองค์ได้ตั้งมาถึงราชดงมบัค
รักษาไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ด้วยพระมหากุณาปรานี ทรงนึกติดศัพ
กิดติดคุณก็เป็นที่เจ้าต่อพระเกียรติยศ ปราบกฐจรรยาบ่อไปในนานา
ประเทศน้อยใหญ่ทั่วทิศานุทิศ ชนทั้งปวงในด้าวแดนทุกทิศก็มี
จิตชื่นชมนิยมนพระบารมีรักชวนกันมา ฟังพระบรมโพิษดมภาร
บันดาดฝนตกต้องตามฤดู จนัญญาหารและพืชพรรณผลไม้ม
บริบูรณ์ทั่วหน้า ประชากรราษฎรเป็นสุขดมโสมรประชุมในเมืองนั้น
ฝูงราษฎรมิได้เป็นทาสทามิได้ เป็นไทยพลเรือนทั้งด้น เป็นสุข
ทั้งเมือง เหตุคั้งนั้นนามเมืองจึงปรากฏว่าเมืองสุโขไทย (คือไทย
เป็นสุข) กับหมู่บริษัทบ้จจากมิตรก็ไม่คิดประทุษร้าย เกรง
พระเดชานุภาพ ด้วยพระเกียรติยศเป็นที่สรรเสริญทั่วประเทศ
ครั้งนั้นมีพระโองการ ตั้งให้มุนอามาตย์สร้างพระราชอุทยาน
ปราสาทนพสุรีย์ (คือเก้ายอด) และพระราชมณเฑียรสถานพระ
พิमानจักรมุข แล้วไปด้วยศิลาแลงอิฐปูนให้เป็นที่แก่นดารถาวร
ประกอบขจิตด้วยสรวรรตนาเนกโศภากย์พิจิตร เสร็จดมพระราช
ประดงค์ พระองค์นำบาตรเต็มไปด้วยมธุปายาสประเคนพระดงฆ
เดรานุเถระในพระมหาปราสาท พระดงฆทำภคกรกิจเสร็จแล้ว
ทรงอภิเษกสมณพราหมณาจารย์คปคัยติ ดงฆทั้งหลายเผดียงให้
มาเล่าเรียนพระไตรปิฎกธรรม และศึกษาศิลปศาสตร์วิชาการต่างๆ

ในบริเวณมหาปราสาทนั้น และพระองค์ทรงทราบวิชวันอัฐมีบุรณ
 มีอามาตย์เพ็ญศัษย์และอริกมาตอริกวารซึ่งจะมีมา และมีเป็นปกติ
 ก็ดี พระองค์ทรงพระอนุสรค่านิ่งถึงฤคฤกาดที่ไม่ถูกต้องตามดัตริ
 พระพุทธศาสนา จึงทรงทำคำราทวาทศมาตเป็นเดิม ไม่นักปราชญ์
 ประเทศใดจะเด่มอพระองค์ได้ ครั้งหนึ่งมีรับสั่งให้ราชบุรุษไป
 อารามนาพระเจดีย์ และพระมหาเจดีย์มาประดิษฐานในเมือง แล้ว
 โปรดให้สร้างพระมหาธาตุรูปปรางค์ใหญ่องค์หนึ่ง แล้วสร้างพระ
 อารามในที่พระมหาธาตุนั้น พร้อมด้วยอุโบสถวิหารการเปรียญ
 เต๋นาต่นพระสงฆ์บริบูรณ์ แล้วห่อพระพุทธรูปมากด้วยทองคำ
 ฤทธิ์บริสุทธิเท่าพระองค์ท่านไว้เป็นพระประธานในพระอุโบสถ จึง
 พระราชทานนามอารามว่า ดังฆาวาดอารามวิหาร (ทุกวันนี้ชาว
 เหนือเรียกชื่อว่า วัดดังฆาวาด) อธิบาย พระองค์มีพระราชประ
 สงค์พระโพธิญาณในอนาคตกาดและปรารถนาเป็นพระพุทธรเจ้า เพื่อ
 จะนำดีไว้ให้พ้นจากสงดารวิญไปดั่งพระนฤพานในอนาคตกาด แล้ว
 ทรงห่อรูปพระศรีอาริย์พระองค์หนึ่ง ประดิษฐานไว้ในพระวิหาร
 คตทิศใต้ในอาราม ครั้งหนึ่งครัดตั้งนายคิดป็นายช่างให้ห่อรูปพระ
 นเรศวร พระมเหศวร พระวิศณุกรรม รูปพระดู่เมฆวรคาบต
 พระศรีอาริย์ ทั้งห้ารูปนี้ประดิษฐานไว้ในหอเทวดายัมมหาเกษตร
 พินาย ไว้เป็นที่นพัทธบุรุษ ณ ตำบลป้ามะม่วง พระองค์ทรงเด่า

เรียนพระพุทธรูปพระไตรปิฎกธรรม ข่านีข่านาญ พระอัครพระวินัย
 พระอภิธรรม โดยโถกอาจารย์ทรงทรมาน พระองค์ตั้งสอนเยติ
 พรหมณ์คปศวี ทรงพระราชบัญญัติคัมภีร์ดำตราคม เป็นประ
 ถมธรรมเนียม ทั้งเนปรไชยาศิรารทคือคคิตำราทินปาฏิบทมมาศ
 ศอโรยคราชันทรคราชยังเด็ริง พระองค์ทรงพระปรีชาโอพาริก
 วิรคูนานุกูณ ไม่มีผู้ใดในสยามประเทศจะเสมอพระองค์ พระ
 องค์อาจเดือกสัตว์พิจารณา ให้ทราบถนัดแน่ในอภิมภาทินะปาระ
 นักษัตริย์ตั้งเกิดฤคโดยกรรมประสิทธิ์ ดมเด็จพระบรมบพิตรอาจจะ
 ถอนจะดบยกเป็นมีเด็อนตามคิตป คณนาอนุติทศกักดีพระคัมภีร์
 ทุกมาความีได้เค็ด็อนคถาดเคย เด็คังเสวยราชสมบัติในกรุงศรี
 ด้ชชนาโดยสุโขไทยราชธานีได้ ๒๒ ปี ดุมหาคักราช ๑๒๘๓ ศกณดู
 ดมเด็จพระบรมบพิตร ครดิไช้บัตินทิตยไปอารารณาพระมหา
 งามิด้งฆราชอันกอบด้วยคัดาจริยานุวัตรทรงพระไตรปิฎกจบ มีคิตป
 ค่างศร์ออบรัฐระบิตคำหรับ ฉบบัโบริณาจารย์ครบทุกประการอัน
 ประเด็ริงฐ ซึ่งสถิตยอยู่นครจันทรเขต ในประเทศเกาะลังกา
 ทอปีดังหพภาษา มาสู่กรุงศรีด้ชชนาโดย พระองค์จึงมีรับด้ง
 ให้คิตปีนายช่าง ปดุกกฏัอิหารระหว่างป่านะม่วงอันมีในทิศประ
 จิมเมืองสุโขไทย นายช่างได้ทำที่ราบคาบปรามภูมิภาคเสมอแก้ว

เทพรายเกลี้ยตามทักตามทาง ราวกับพระวิศณุกรรมมานฤมิตกั
 ปานกัน เมื่อได้ดมเด็จพระสังฆราชผู้เป็นมหาเถรกับพระภิกษุสงฆ์
 หลายองค์มาแต่ตั้งกาทอ์ปนั้น พระองค์ก็รับตั้งโใให้อำมาตย์มุข
 มนตรีผู้ใหญ่น้อย และราชตระกูลทั้งหลายแคว้นเป็นชาย นำเอา
 ดอกไม้รูปเทียนหมากข้าวตอกของต่างๆ ไปรับ ทำตั้งการบูชาตลอด
 ฆตมารคตถมารค ตั้งแต่เมืองท่าเรือทะเลมาทางบกแต่เมืองเชียง
 ทอง เมืองจันทร์ เมืองพราน เมืองฉาน ตลอดถึงเมืองสุโขทัย
 ครองนพระองค์รับตั้งให้อำมาตย์นักการ กวาดพระราชมรรคาตถ
 มารค ตกแต่งพระทวารทิศบูรพ ไปจนพระทวารทิศปัจจิม
 ค่อป่ามะม่วง ซึ่งปลูกกกุฎิวินัยโหฬารเกษมไว้รับตั้งฆราชนั้น
 ครองนพระองค์ทรงบริจาคราชทรัพย์จะนับมิได้ ประคัมประ
 คารามรรคาเป็นที่เกษมตำราญโอบอุ้มเดรัจฉาน จึงอาราธนาพระ
 มหาตำมิตั้งฆราชจำพรรษาต้นไทรมาต ครั้นออกพรรษาแล้ว
 พระองค์ทรงตั้งมหกรรมการฉลองพระพุทธรูปดัมฤทธิที่ห่อต่อเท่ากับ
 องค์นั้น ทรงประดิษฐานไว้กลางเมืองสุโขทัย โดยบูรพทิศดาน
 พระมหาธาตุนั้น พระองค์ทรงฟังพระธรรมเทศนาทุกวัน ตั้งแต่วัน
 คำ ๑ ถึง ๑๕ คำ คิดพระราชทรัพย์ที่บริจาคถวาย บูชาธรรม
 วันหนึ่งทองคำชั่งสิบตำลึง เงินชั่งสิบตำลึง อูปารภันท์เครื่อง
 ราชูปโภคต่างๆ อย่างละสิบ ตำลึงจิวเรศหมากประจำกัณท์

วันนั้น จึงเด็kJออกด้วยพระโสรศ ขณะนั้นไม่ควรเดยด้รพ
 ไม่เดบยเสพยนาณาอากาศคาศษฎุริยเมฆา จันทรปรามค้กับคาราฤกษ์
 ทั้งปวงยิ่งกว่าทุกวันนี้ด้วยฉนั้น จึงเด็kJบรรพชาเป็นภิกษุใน
 ระหว่่างพัทธด้มานั้น ขณะนั้นนครราชคชนหนึ่งอยู่โดยบูรพทิศเมือง
 สุโขทัยนั้น ยกพังพานชันสูงพันคน แปรตาไปเฉพาะบ่้ามะม่วง
 นั้น เห็นรอยผุดพุดงกลางอากาศดังค้อแผ่นดิน หนึ่งเวदानั้นได้ยิน
 เต๋ยงระฆังคนตรีศุริยวงค์ไพเราะโกล้โด้คของชนเป็นอันมาก จะ
 พรณนานับมิได้ แต่บรตามหาชนที่มาด้โมด้รด้นนิบาตใน
 ด้ถานที่นั้น ย่อมเห็นการอัศจรรย์ประจักษ์ทุกคน เหตุด้วยเด็kJ
 ออกทรงบำเพ็ญพระบารมี เมื่อทำอัชฎางคิกค้ด เมื่อฤคฺคิมหันต์
 ไม่มีฝน ด้วยอำนาจค้ดแด้และความอธิษฐานพระบารมีด้วย ปลถ์
 ก็ประว้ดค้กัมปนาทหว่าคหวันไหว เทพขาราวิรณหกก็ค้ดกลงมาใน
 ฤคฺคแด้ง แด้คองอัศจรรย์ด้รเรดิญในการด้รังพระบารมี นัก
 ปรารญ์ราชบัณฑิตยจึงจดหมายโดยวิจิตรจาวักถงไว้ให้ถ้วนนถึ ใน
 ด้าศีदानี้เพื่อจะให้เป็นพระเก็ยรติยศปรากฏค้อไปภายภาคหน้า ถ้า
 ด้บนนั้นบรตามนตรีอ้ามาคยโหรรราชบัณฑิตยวิทยาคารย เศรษฐี
 มหาค้ดราชประยुरวงค์จ่านงจิตพร้อมกันประสมเรดิญพระองค์ให้ถา
 ผนวช ด้มเด็kJพระบรมบพิตรครด้ให้ประสมพระด้งข้เถฎานุเถระ

ทั้งปวง ปรีक्षाพร้อมกับพระราชปฤษฎางค์ และเสวก
 มาตย์ ในต้นถาคารถถานหรือต้นทศิศาดา เห็นพร้อมยอมแล้ว
 พระองค์ทรงพระกรุณาแก่งรพดีด้วยบรรพชิตเพื่อจะให้รัฐธรรมนิยม
 ตามนวย แล้วพระองค์ก็ออกพระโอรสเป็นพระคาถาเบ่งพระวาจา
 ตามนวย ผัดผ้ากาถาวพดีทั้งปวงแล้ว พระองค์ก็ทรงเครื่อง
 ราชกกุธภัณฑ์อันตราไชประโภคสำหรับกษัตริย์ เสวกมาตย์
 ราชกระว้มนตร์ทั้งหลายตั้งงานอภิเษกอีกครั้งหนึ่ง แล้วถวายพระ
 นามใหม่ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้ากระมะระเดงอัครีมหาธรรมมิก
 ราชาราชเจ้าแผ่นดินกรุงศรีสัตนาโดยุโขไทย ครั้นนั้นดาขุน
 ทั้งหลายบรรดาที่มจิดเลื่อมใสศรัทธาคือทางธรรม ก็มาจิงวอนให้
 พระองค์ท่านช่วยแนะนำตั้งสอนในทางธรรม ที่จะเป็นประโยชน์ใน
 อนาคตกาล ภายหลังพระมหาดำมิดังฆราช ถวายพระนามเพิ่มเข้า
 อีกว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้ากระมะระเดงอัครีศรีรัตนวิจิตรวิชัย
 โสติมหาธรรมมิกราชาราชเจ้าโดยุโขไทย ในกาลนั้นพระองค์ทรง
 ระวังถึงพระเชษฐาเมืองสัตนาโดยจะเดด็จนำพยุหพลไป ครั้น
 ราษฎรเมืองโดยุโขไทยดยบแดงเดี่ยว ด้วยพระองค์จากพระนคร
 เมื่อราษฎรเป็นดังนั้น ท่านจึงอัญเชิญพระพุทธรูปทองคำมาแต่
 เมืองจันทรเขตร มาประดิษฐานไว้ในเมืองโดยุโขไทยต้นของพระองค์

พระชนก ถวายพระนามพระพุทธรูปทองคำนั้นว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้ากระมะระแดงอัครเดโชไทย ผู้เป็นพระบรมราชชนกอภิเชก ให้เป็นอธิบดีอยู่ณเมืองสุโขทัย มอบเวนราชสมบัติและราชการ ทั้งปวงให้อำนาจท่านบำรุงราชฐร แล้วพระองค์ได้ตั้งดำเนินไปปราบปรามเมืองหนึ่ง ชื่อศรีจุฑามถราชมหานครตั้งอยู่ที่คัพพายัพ เมืองศรีดิษธานีโดย ได้ตั้งทอดพระเนตรตามระยะดลตมารคไป เห็นว่าทางลำบากยากแก่ราชฐรไปมาค้าขาย จึงทรงพระกรุณาโปรดให้รั้พดชคตองทำถนนหนทางหลวง ตั้งแต่เมืองสุโขทัย มาจนตลอดถึงเมืองศรีดิษธานีโดยและเมืองน้อยใหญ่ ทำทางน้ำทางบกแฉะเวียนไปตามหว่างทางใหญ่ เป็นการบุญถนองคุณพระราชาบิดา แล้วทรงพระกรุณาตั้งขุนด่านหมื่นด่าน คุมไพร่พิทักษ์รักษาอย่าให้คนต่างด้าวชาวต่างแดน หลบหนีข้ามเขตแดนไปได้ และอย่าให้เป็นทางเบียดวมีโจรผู้ร้ายมาทำอันตรายแก่ราชฐร ที่ไปมาค้าขาย เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่อัศจรรย์ ก็ให้จดหมายจารึกลงไว้ในเสาศิลา เพื่อให้คนภายหลังรู้แจ้งประจักษ์พระบารมีและพระเกียรติยศ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้ากระมะระแดงอัครเดโชพิภพธรณิศดิษโยชติมหาธรรมมิกราชาธิราชเจ้าแผ่นดินเมืองสุโขทัย หนึ่ง เราท่านทั้งหลายไม่เคยเห็นการประจักษ์อัศจรรย์ดังนี้ ครั้นมาสดพบเห็นแล้วต่อหูตาคอนทั้งบ้านทั้งเมือง

หนึ่งพระดังฆราวาสมหาเถรเป็นผู้ทรงพระไตรปิฎกมาแต่ตั้งกา
 ทว่าปลัดถืออยู่พระดีโตดโดยทักษิณบ้ำมะม่วง ได้คำสรรเสริญ
 เกียรติยศซึ่งเสด็จทรงผนวชบำเพ็ญพระบารมีนั้น ได้เห็นอัศจรรย์
 หตายประการ จึงจดหมายเหตุจารึกลงไว้ในเสาศีดาในระหว่าง
 พัทธตั้งมา ณ บ้ำมะม่วงโดยประจิมทิศเมืองสุโขทัย

เรื่องความในหนังสือเขมรซึ่งจารึกอยู่ที่เสาศีดานั้น ต้น เนื้อ
 ความแต่เท่านั้น .

จารึกแผ่นศิลา

อักษรไทยย่อที่เมืองกำแพงเพชร
(คัดจากวชิรญาณรายเดือน เล่ม ๑
ฉบับที่ ๒ ปี ๑๒๔๖ หน้า ๑๖๐)

คำจารึกนี้ได้คัดมาจากตัวจำลอง ที่ในหอพระสมุดวชิร
ญาณแต่แผ่นศิลาหินกระเทาะเสียบ้างแล้ว อ่านไม่ได้ความ จึง
ได้.ด.ไว้ แผ่นศิลาจารึกในสมัยเดียวกับหลักที่ ๒ มีความดังนี้
กักราช ๑๒๗๘ ปีระกาเดือนแปดออกห้าค่ำวันศุกร์หนไท
กักราชบุรพผลคุณินกถัดตวร เมื่อยามอนนตธาปนานั้นเป็นหกคำแต่
พรญาภไทยราชผู้เป็นตุกพรญาเดือไทยเป็นทดานแก่พรญารามราช
เมื่อได้เสวยราชในเมืองศรีธรรมนาโดยสุโขไทยได้ราชาภิเศกอนนต
ท้าวพรญาทงหodayอนนเปนมิตรธหาย อนนมโนตั้งคั้น แต่งกรยา
คองวาชของฝากหมากปลาไหว อนนยคคยญอภิเศกเป็นท้าวเป็น
พรญา จึงขึ้นชื่อศรีสุริยวงค์มหาธรรมราชาธิราช หากเขาพรศรี
รัตนมหาธาตุอนนมธธาปนาในเมืองนครชุมนั้นนั้น พระมหาธาตุ
อนนไน้ธาตุนอนนมธธาปนาอันคือพระธาตุแท้จริงแล้ว เขาตูกแต่ตั้งกา
ท่วปพันมาคาย เขาทงพชพระศรีมหาโพธิ อันพระพุทเจ้าเราเดิด

อยู่ใต้คันแฉลบ ผจญพฤษณมาราหาราชได้ปราบแก้สรรพเพชญ์เคย
 ญาณเป็นพระพุทธรูป มาปลุกเบ็องหงษ์พระมหาธาตุนี้ ผู้ใดให้
 นบกทำบูชาพระศรีรัตนมหาธาตุและพระศรีมหาโพธิ์นี้วาได้มีผลอนิ
 ดังดีพว้าแต่มีอนคงได้นบคนพระเป็นเจ้าบ้างแต่ ความคังนี้ เรามมี
 หากกล่าวคำพระพุทธรเจ้าเราหารงบอกรไว้เองได้ เมื่อพระเป็นเจ้า
 ได้เป็นพระพุทธรูป วนนนั้นชนมาพิช้เราคนนึ่งในร้อยปีเคย แต่เมื่อ
 นั้นนแต่มาถึงบคคนี้ วาได้ชนเราคนคดาจากร้อยปีแต่ บคคนถอย
 ปีหนึ่งไปแต่ยังแต่เก้าสิบเก้าปีตาย ผู้คนถามว่านี่แต่คดาจากร้อยปีนั้น
 แต่ยังคงแต่เก้าสิบเก้าปีนั้นได้กับแต่คคนี้ ให้แก่วาคังนี้ เมื่อปีอนน
 พรญาวมหาธรรมราชก้อพระธาตุนั้น ชนคนถอยจากร้อยปีนั้นนได้ร้อย
 ตำมสิบเก้าปีแต่ปีอนนถอยนั้นนว่าได้ในปีโละแต่ปีนั้นนมา แต่ผู้
 เจ้าขุนพราหมณเศรษฐีถอยจากเป็นมดากเป็นดีเขาแต่ันนแต่

ญิงผู้รู้หุดวอกโหรทายอยายอยู่กก็ถอยแต่ันนแต่ บ่อชอบ
 บ่ยำเคย ผู้คนถามคังนี้ได้คแต่वनพระเจ้าเราได้เป็นพระพุทธรูปในใต้
 คันพระศรีมหาโพธิ์ มาถึงवनนสถาปนาพระศรีรัตนธาตุได้เท่าใดให้
 แก้วคคังนี้ ผิจกนบบด้วยปี ได้พันเก้าร้อยถึงหกปี บันนพระ
 ได้เป็นพระพุทธรูปนั้นในปีออก ผิจกนบบด้วยเดือนได้ยี่สิบห่มันดี
 พนนหกสิบเดือน เดือนอนนพระได้เป็นพระพุทธรูปนั้นในเดือนหก
 บุรณมี ผิจกนบบด้วยवनได้เจ็ดแฉ่นห่มันดีร้อยหกสิบแปดवन

พระได้เป็นพระพุทธรูปนั้นในฉนวนพุท ฉนวนหนไท ฉนวนเตาญี ฉิมคิน
 งามคำดนาพระเป็นเจ้ายงเท่าใดจกกตั้ง อนนให้แก่ว่างงนี้แต่มี
 อนนถาปนาพระมหาธาตุนี้เมื่อหน้าได้ตามพนเกล้าบเก็บ จึง
 จกตั้งคำดนาพระเป็นเจ้า อนนหนึ่งได้คนบมแต่มีถาปนาพระ
 มหาธาตุนี้ไปเมื่อหน้าได้เก็บเก็บถึงในปีกร อนนว่าพระมีฎก
 ไตรนี้จกทหายแด หากนจกรู้แท้แต่มีได้โดย ญงมีคนรู้คนถเดก
 ถน้อยได้ธรรมเทศนา อนนเป็นต้นว่าพระมหาชาติหากนถวดแต่มี
 ได้โดย ธรรมชาตคนอื่นได้มีต้นหาปดายมิได้โดย มีปดายหาต้น
 มิได้โดย จำพวกพระอภิธรรมได้ พระบฏฐานแดพระยมมกจก
 หายเมื่อนั้นแด แต่่นั้นเมื่อหน้าได้พนนปีได้ต ฝูงภิกษุสงฆ์อนน
 จำคิด คงตั้งถาบทถอนนญงมีตั้งถาบทอนนหนักหนาหามิได้โดย
 แต่่นั้นเมื่อหน้าได้พนนปีได้ต อนนว่าฝูงซึ่งจกทรงผ้าจพร
 หามิได้โดย เท่าญงมีผ้าเหลืองน้อยหนึ่งแนบใบหู แลรู้จกคำดนา
 พระเป็นเจ้าตาย แต่่นั้นเมื่อหน้าได้พนนปีได้ต อนนว่าจกรู้จก
 ผ้าจพรจกรู้จกถรณ์น้อยหนึ่งหามิได้โดย ชาติพระเป็นเจ้าที่ศักดิ์
 แห่งอินทียงคงเคย เมื่อมีอนนจกตั้งคำดนาพระพุทธรูปเป็นเจ้าที่สุด
 ทรงหลายอนนมีชวดเดือนหกบวรณมีฉนวนถาวรฉนวน ฉนวนไทฉนวนราย
 ถนนไพธำฤกษ์ ถึงเมื่อฉนวนดงนนั้นแต่พระชาติที่หลายอันมี ใน
 แผ่นดินนี้ศักดิ์ ในเทพโลกศักดิ์ ในนาคโลกศักดิ์ โหะไปกลางหวางแด

ไปสมัครคนในลังกาท้อป เขาอยู่ในกถวงรัตนมาตีกมหาสถูปแล้ว
 จึงจากโหระไปอยู่ในคันทพระศรีมหาโพธิ ที่พระพุทธเป็นเจ้าครุสธ
 แก่สรรพเพชญ์เดชาญาณ เป็นพระพุทธเมื่อก่อนอนน จึงจากกาดไฟ
 ใหม้พระชาตุงอนนต้น และเปลวพุ่งขึ้นคองพรหมโลก ดำดนา
 พระพุทธรจากกต้นในวอนนคองกถ่าว อนนแดแต่นันนเมือหน้าผู้คน
 อนนจกกรับุญชรมมหามิได้เคย ญ่อมจกกกระทำบาปกรรมแฉจก
 เขาคนไปเกิดในนรกใต้ แแตเมือหน้าผู้ดำสุดดีบุรุษทั้งหลาย
 จงเร่งกทำบุญชรมมในดำดนาพระพุทธเมือญงงมี เท้าวอนนช้วเรา
 บัดนี้บุญหนักหนา จึงจะได้มาเกิดทนนดำดนา พระเป็นเจ้าใต้
 จุงทงหลายหมันกะทำบุชาพระสถูปเจดีย์พระศรีมหาโพธิอนนเด่มอ
 ดงคนพระเจ้าเรา มีผู้ใดได้ปรารภนาด้วยใจศรัทธาดงอนนชิจก
 ปรารภนาไปเกิดในเมืองฟ้า.....พระศรีอารยไมตรีงมาเป็น
 พระพุทธรเยี่ยมาเกิดในเมืองดินนี้ คาบคยวักได้ตาย มีคนถามดง
 นี้ได้คดงรังแด ไปรู้ระบบบมีเดือนอนนคันอนนถอยแทคดงอนนผู้
 ไตหารงพิจารณาตั้งชยาคุณุ แตรู้แทคดงอนนต้นให้ชานว่าคังนี้
 ผู้คุณตั้งชยาพิจารณาคุณอนนค้อคนพรญาศรีสุริยพงคัมหาชรมมราชา
 ชีราช แดพรญามหาชรมมราชันนี้ ยังมีคุณอนนรู้คดงรังว้อบัง
 อนนให้ชานว่าคังนี้ พรญาชรมมราชันนคองเบญจคัต (ต่อไปนี้
 ศิดาจารึกชารุคมากอ่านไม่ได้ความ)

พงศาวดารเขมร

บานแพนทกเคิม

ศักราชคฤศนศักราช ๑๒๓๑ ปีตั้งวันจันทรบุษยามาศกาฬมัทษ
เอกาทศมีคฤศนศักราช ๑๒๓๑ ปีตั้งวันจันทรบุษยามาศกาฬมัทษ
ทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามงกุฏ บุรุษยรัตนราช
รวีวงศ์วรุฒพงศบริพัตร วรชัศยราชินิกโรตม จาคุรัตนบรมมหา
จักรพรรดิราชดังกาศ บรมขรรมิกรมหาราชาราชิราชบรมนาถบพิตร
พระเจ้าอยู่หัวอันเถลิงถวัลยราชบรมราชาภิเษก ผ่านพิภพกรุงเท
พมหานคร อมรรัตนโกสินทรมหินทรายุชยา มหาดิถกภพพรรัตน
ราชธานีบุรีรมย์อุดมราชนิเวศน์มหาสถาน เสด็จออก ณ พระที่นั่ง
อมรินทราวินิจฉัยมไหศวรียพิमान โดยสถานอุตราภิมุข พร้อม
ด้วยพระบรมราชวงศ์และข้าทูลละอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่
ผู้น้อย เฝ้าเบื้องบาทบกษมาศ จึงพระบาทสมเด็จพระบรมนา
ถบพิตรพระเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการมานพระบัญชา
สู่ถึงหน้าท คำว่าตั้งพระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นอักษ
รสาธน์โสภณ จางวางกรมพระอดิศัยและกรมอักษรพิมพ์ให้
จัดหาหนังสือเรื่องพระราชพงศาวดาร ตำบักษัตริย์ในประเทศ
ต่าง ๆ สรวางไว้สำหรับทรงทอดพระเนตร เป็นเครื่องประดับพระ
ปัญญา และสำหรับแผ่นดินสืบไป จึงพระเจ้าราชวรวงศ์เธอ

กรมหมื่นอักษรดำนโสดน ได้จัดอาลักษณ์จำลองเรื่องพระ
 ราชพงศาวดาร ตำบับกษัตริย์ในประเทศต่างๆ ทูลเกล้าทูล
 กระหม่อมถวายหลายภาษา และเครื่องพระราชพงศาวดารฝ่ายประ
 เทศสยาม และประเทศจีน และประเทศมอญ คือเรื่องราชาธิ
 ราชนั้น นักปราชญ์และผู้มบรรดาศักดิ์ ได้ฟังได้รู้เรื่องด้วยกัน
 เป็นอันมาก แต่เรื่องราชพงศาวดารเขมรนี้ เดิมพระบาทสมเด็จพระ
 พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการดำรัสตั้งขุนสุนทร
 ไวยากรในกรมพระอาลักษณ์ และพระยาธรรมมาธิบดี ๓ พระเสนา
 พิจิตร ๓ หมื่นมหาสมุทร ๓ รวม ๓ นาย เป็นด้ามเขมรอยู่ใน
 กรมมหาดไทย แปลเรื่องราชพงศาวดารเขมร เมื่อจุลศักราช
 ๑๒๓๗ ปีเถาะ ด้ปีศก เดือนแปดบุรพาดาศ แรมหกค่ำ ณ วัน
 พุธห้าค่ำเดี๋ยงแล้วเจ้าพนักงานเก็บรักษาไว้ในหอหลวง ยังไม่มีใคร
 จะแพร่่งพรายรู้เรื่องทั่วกันไป ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าในประเทศเขมรนี้
 ก็มีเรื่องตำบับกษัตริย์ต่อ ๆ กันมาหลายชั่วจนถึงทุกวันนี้ ควรที่
 นักปราชญ์และผู้มบรรดาศักดิ์ จะรู้ไว้ในเรื่องตำบับกษัตริย์แห่ง
 ประเทศต่างๆ เป็นเครื่องประดับปัญญาให้รอบรู้โดยธรรมเนียม
 ที่ประพฤติกการ และมีอุบายต่างกันทุก ๆ ภาษา ได้ตีพิมพ์ ณ โรง
 พิมพ์หลวงในพระบรมมหาราชวัง กล่าวความแต่ต้นดังนี้

พงศาวดารเขมร

ทรงแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าบรมนิพนธ์บท พระองค์ทรง
ราชย์อยู่ในพระนครหลวง เมื่อจุลศักราช ๗๐๘ ศกปีจอ นักษัตริ
ที่คิดกบฏมาดาพญาวาระดารศัพทมโหโรติง ในสมเด็จพระม
นาถบรมบพิตรองค์พระองค์ทรงราชย์ จุลศักราช ๗๑๒ ศกปีชวด
นักษัตริได้ ๕ ปี พระองค์ถูกรอค ดุเด็กพระศพเสร็จแล้ว จึงสม
เด็จพระศรีราชผู้เป็นพระอนุชา ได้เถลิงทรงราชย์ต้นของสมเด็จพระ
เรียม ในปีชวดนั้นได้ ๓ เดือน พระองค์ถูกรอค ดุเด็กพระศพ
เสร็จแล้ว จึงพระบรมดำพวงราชาผู้เป็นพระราชบุตรเป็นประภม
เถลิงทรงราชย์อยู่ในพระนครหลวงในปีชวดนั้น พระองค์ทรงราชย์
จุลศักราช ๗๑๔ ศกปีมะโรงนักษัตริได้ ๓ ปี จึงพระเจ้ารามาชิต
ที่หนึ่งทรงไทยยกทัพมาล้อมเมือง จุลศักราช ๗๑๕ ศกปีมะเด็งนัก
ษัตริได้ปีหนึ่ง พระเจ้ารามาชิตได้เมือง พระเจ้าดำพวงราชา
ก็ถูกรอค พระเจ้ารามาชิตจึงตั้งพระราชบุตรของพระเจ้าดำพวง
ให้ทรงราชย์อยู่ในพระนครหลวง ทรงพระนามพระเจ้าปาดัตริในปี
มะเด็งนั้น จุลศักราช ๗๑๗ ศกปีมะแมนักษัตริ พระเจ้าปาดัตริทรง
ราชย์ได้ ๓ ปีถูกรอค จึงพระเจ้าปาดัตริผู้เป็นพระอนุชาขึ้นทรงราชย์

ได้ ๓ ปีแล้ว ด้รุดตในประกานัน^๕ จึงพระเจ้ากระคมของที่ดีผู้เป็น
 พระราชบุตรผู้^๕น้อย ขันทรงราชย์ในพระนครหลวงได้เดือนหนึ่ง
 นับแต่มะโรงจัตวาศกมาถึงศักราช ๗๑๘ ศกปีระกานักษัตริได้ ๖ ปี
 พระเจ้ารามาชิบคักกรุงไทย กัดบยกกกองทัพไปกวาดค้อนครวิ้เจม
 ๘ หมั้นไปกรุงศรีอยุธยา จึงพระศรีสุริโยวงศ์ราชาผู้เป็นพระ
 เจ้าหลานขันทรงราชย์ต้นองต่มเด็จพระปิตุดาในพระนครหม ในปี
 ระกานพศกนั้น พระองค์ทรงราชย์มา ด้ศักราช ๗๒๘ ศกปีมะเมีย
 นักษัตริได้ ๑๐ ปีด้รุดต ด้เด็กพระศัพเดร์จแล้ว จึงพระบรมมา
 เถถึงทรงราชย์ต้นองต่มเด็จพระปิตุดาในพระนครหมนั้น ด้ศักราช
 ๗๓๒ ศกปีจอ นักษัตริได้ ๕ ปีพระองค์ด้รุดต ด้เด็กพระศัพเดร์จแล้ว
 พระเจ้าธรรมมาโคกราชผู้เป็นพระอนุชาได้ทรงราชย์ต้นองต่มเด็จพระ
 เษษฐาในพระนครหลวงนั้น พระองค์ทรงราชย์มา ด้ศักราช ๗๓๕
 ศกปีชวดนักษัตริได้ ๓ ปี พระเจ้าบรมราชาที่หนึ่งกรุงศรีอยุธยา
 ยกทัพมาล้อมเมืองอยู่เจ็ดเดือน ครันด้ศักราช ๗๓๕ ศกปีฉลูนัก
 ษัตริจันต์ได้พระนครหม พระเจ้าธรรมมาโคกราชด้รุดต พระ
 เจ้าบรมราชาจันต์ด้พระราชบุตรของพระเจ้าธรรมมาโคกราช ชื่อพระ
 ยาแพร^๕กชนทรงราชย์ด้พระนามพระอินทราชา พระบรมราชา
 เจ้าพระยาญาติใช้ให้มหาดทั้งตอง ไปดอบฆ่าพระอินทราชาใน
 ปีฉลูนั้น แล้วพระบรมราชาเจ้าพระญาติทรงราชย์อยู่ในพระนครหม

ฤกษ์กราช ๑๔๖ ศกปีชวดนักษัตรได้ ๑๒ ปี จึงได้ราชาภิเศก
 พราหมณ์ถวายนางตั้งขั้วตรงพระเกศทรงพระนารายณ์ทรงพระชรรค์
 ทรงพระนามพระบาทสมเด็จพระเจ้าเดชะพระบรมราชาธิราชรามาชิมัคคี
 ตรีโยปพันธุรมิกราชา ฤกษ์กราช ๑๕๐ ศกปีมะโรงนักษัตร
 ทรงราชย์ได้ ๕ ปี พระองค์เดชะมาสถิตอยู่ ณ เมืองพนมเปญคร
 มุขจะราบเขียม ฤกษ์กราช ๑๕๕ ศกปีฉลูนักษัตรพระชนมพรรษา
 ได้ ๔๖ ปี พระองค์มอบเวนราชสมบัติให้พระนารายณ์รามาชิมัคคี
 ทรงราชย์ในพระนครพนมเปญมา ฤกษ์กราช ๑๕๘ ศกปีมะเด็งนักษ
 ัตรได้ ๕ พระองค์ถูกรอค ดุเด็กพระศัพเดชะแก้ว จึงพระเจ้าศรี
 ราชาพระองค์เถลิงทรงราชย์ในบมะเด็งตั้งปกครองนั้น ครั้นมาถึงแผ่น
 ดินพระสุริโยไทยราชาพระองค์ทั้งสองนี้เกิดศึกรบกัน แล้วต่อมา
 ถึงแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าพระยาธรรมราชา ผู้เป็นพระราชบุตรพระบรม
 ราชาเจ้าพระยาญาติ เจ้าพระยาธรรมราชานี้พระมารดาชื่อนัก
 นางศรีเดงี่ยม เป็นบุตรออกคุณทรงพระอินทร์ เป็นพี่น้องกับ
 พระยาเดโชที่อยู่กรุงศรีอยุธยา ฤกษ์กราช ๑๓๐ ศกปีชวดนักษัตร
 พระชันษาได้ ๒๖ ปี พระองค์จึงได้เถลิงทรงราชย์อยู่ในเมือง
 พนมเปญได้ปราบดาภิเศกทรงนำตั้งขั้วตรงพระเกศทรงพระนารายณ์
 ทรงพระชรรค์ ทรงพระนามพระบาทสมเด็จพระบรมราชาธิราช
 รามาชิมัคคี พระองค์ตั้งพระวงศ์ใหญ่เป็นพระอัครมเหสีทรงพระนาม

ดมเด็จพระภักดีศรีเทพธิดา พระองค์ทรงราชย์มา ดุคักราช ๘๓๕
 ศกปีมะเด็งนักษัตรพระชันษาได้ ๒๗ ปี มีพระราชบุตรกับดมเด็จพระ
 พระอัครมเหตองค์หนึ่ง ทรงพระนามดมเด็จพระเจ้าย่างามรัชติยราชา
 ดุคักราช ๘๓๘ ศกปีวอกนักษัตร พระองค์ทรงราชย์ได้ ๘ ปี พระ
 ชันษาได้ ๓๐ ปีพระองค์แต่งให้พระเคชะไปชอกกองทัพไทย พระเจ้า
 กรุงไทยเร่งยกทัพมาถึงตงตูรบ จับได้ดมเด็จพระเรียมกับดมเด็จพระ
 พระภคินีโยนำไปกรุงศรีอยุธยา ดุคักราช ๘๔๘ ศกปีมะเมียนัก
 ษัตรพระชันษาได้ ๔๐ ปี มีพระราชบุตรกับพระแม่นางนักษัตรเทพ
 บุบผาพระองค์หนึ่ง ชื่อเจ้ายาจันทรราชา แล้วพระองค์เสด็จไป
 ประทับพระตำหนักภูเขาดันชุก ดมเด็จพระเดด็จกดับคินยังจักรมูช
 พนมเพ็ญ ครองนมพระยาข้างเผือกข้างหนึ่งเป็นมรดกของบรม
 บพิตร พระองค์ทรงราชย์มา ดุคักราช ๘๖๖ ศกปีชวดนักษัตรได้
 ๓๗ ปี พระชันษาได้ ๕๘ ปีพระองค์สวรรคต ดุเด็กพระศพเสด็จแล้ว
 ดมเด็จพระเจ้าย่างามรัชติยราชา เกิดปีมะเด็งเบญจศกมาถึงปีชวด
 ฉศก พระชันษาได้ ๓๒ ปี พระองค์ทรงราชย์สนองพระบวรราช
 บิดาในเมืองปาด่าน ได้อภิเษกทรงหน้าตั้งขัตติยพระเอกทรงพระ
 นารายณ์ ทรงพระขรรค์ ทรงพระนามดมเด็จพระเดด็จพระศรีรัตนชปท
 ราชาริราชรามาริบัติ เมื่อดุคักราช ๘๘๐ ศกปีมะโรงนักษัตรได้
 ๕ ปี พระชันษาได้ ๓๖ ปี จึงรุดดวงพระเดด็จขอเจ้ากัน เดิม

เป็นบุตรมนตรีในเมืองปาด่าน มัจฉากำเวิบตั้งตัวเป็นกษัตริย์
 ในเมืองปาด่าน ครั้นพระเจ้าศรีวดีนครบทรราชิราชทรงราชย์
 ดุคักราช ๘๗๔ ศกชวตหนักษัตริได้ ๘ ปี พระชันษาได้ ๔๐ ปี มน
 ตรีของพระองค์นดอบฆ่าพระองค์เดี่ยทแม่นาชอด้ตั้งแด่น พระ
 เจ้าจันทราชผู้เป็นพระอนุชาพระเจ้าศรีวดีนครบทเกิดมีมะเมียอัฐศก
 เมื่อถึงมีมะโรงพระชันษาได้ ๒๓ ปี หนีไปกรุงศรีอยุธยา ดุคักราช
 ๘๗๘ ศกชวตหนักษัตริได้กับพระชันษาได้ ๓๓ ปี พระองค์ถวาย
 บังคมดาพระเจ้ากรุงศรีอยุธยาฯ ไปรตให้พระองค์เด็ด้จมาถึงเมือง
 โพลีตั่ว พระองค์ให้ตั้งค่ายอยู่ ณ เมืองอมราวดีวันทบูร ชาว
 เมืองยอมเข้ากับพระองค์ทงต้น พระองค์ครองราชด้มบัติ ดุคักราช
 ๘๘๒ ศกมะโรงหนักษัตริได้ ๕ ปี พระชันษาได้ ๓๕ ปี มีพระราช
 บุตรกับด้มเด็จพระอัครมเหด้ ทรงพระนามด้มเด็จพระบรมราชา
 พระองค์บรมบพิตรทรงราชย์มา ดุคักราช ๘๘๘ ศกจอนัก
 ษัตริได้ ๓๓ ปี พระชันษาได้ ๔๓ ปี พระองค์จ้งยกทัพไป
 รบกับเจ้ากัน ๆ ตายกตางคักแก้ว พระองค์กดับคินมาเมือง
 โพลีตั่ว บรรดาไพร่พลเมืองใหญ่น้อย ก็ยอมเข้ากับพระองค์
 ทงต้น พระองค์จ้งให้ตั้งชอค่ายที่พระองค์เคยตถิตอยู่ให้เรียกว่า
 ค่ายบรมทายมรัชย์ แด้วพระองค์ด้ร่างพระพุทธรูปอัฐริคองคัหนึ่งอยู่
 ณ เมืองอมราวดีวันทบูร ดุคักราช ๘๘๐ ศกชวตหนักษัตริได้ ๑๒ ปี

พระชันษาได้ ๔๓ ปี จึงพระองค์ออกจากค่ายบรรทมยามมัธยมมา
 ดลิตอยู่ ณ เมืองดงแวง พระองค์ให้ก่อค่ายด้วยศิลาข้างต่างแฉับ
 พูนดินบนศิลาเสร็จแล้ว ถวายพระพุทธรูปอัฐิรัศมี ๕ องค์ องค์
 หนึ่งทำด้วยไม้จริง พระบาทพระพุทธรูปนั้นทำด้วยศิลา ผืนพระ
 ปฤษฎางค์เข้าหากัน ผืนพระพักตร์ออกทั้ง ๔ ทิศ แล้วถวายพระ
 วิหารมุ่มเตี้ยทั้ง ๔ ด้าน มียอดอยู่กลาง ฝาผนังประดับกระจก
 บัดทอง แล้วให้สร้างพระพุทธรูปได้ยาคันนิพพานด้วยศิลา และพระ
 พุทธรูปองค์ใหญ่ ๆ ทำด้วยศิลาไว้ที่บนเนินเขาพระราชนิเวศน์ พระ
 องค์ทรงราชย์ ดุคักราช ๘๐๒ ศกชวตหนักษัตริย์ได้ ๒๕ ปี พระชันษาได้
 ๕๕ ปี พระเจ้ากรุงศรีอยุธยาจึงยกทัพมาถึงพระนครหลวงในปีชวด
 นั้น พระองค์ยกทัพไปถึงพระนครหลวงรบชนะพระเจ้ากรุงศรีอยุธยา
 หนีไป พระเจ้าจันทราชาจับได้เชลยไทยเป็นอันมาก แล้วแต่คักจกดับ
 เข้ามาครองราชสมบัติ ดุคักราช ๘๐๕ ปี ศกชวตหนักษัตริย์ บุษยมาดา
 พฤหัตถ์ควาระดำระคัพทมโหริคิง ในสมัยเจ้าบรมนาถบพิตรพระ
 ชันษาได้ ๖๘ ปี อภิเชกทรงหน้าตั้งขัตติยพระเกศ ทรงพระนารายณ์
 ทรงพระขรรค์ ทรงพระนามพระบาทสมเด็จพระบรมราชาธิราชรามา
 ธิปัตย์ศรีสุริโยปพันธุกรมิกราชา จึงตั้งสมเด็จพระนารายณ์เป็น
 พระอัครมเหสี ทรงพระนามสมเด็จพระภักดีศรีท้าววิชา พระองค์
 ทรงราชย์มา ดุคักราช ๘๑๗ ศกเถาะหนักษัตริย์พระชันษาได้ ๗๐ ปี

จึงพระเจ้ากรุงศรีอยุธยาให้เจ้าพระยาโอง ผู้เป็นสมเด็จพระเริ่ม
 ของพระเจ้าจันทรารายกทัพไทยไพร่พล ๘ หมื่น มาถึงเมืองโพธิ
 ดัดแล้วพระองค์เสด็จไปรบกับสมเด็จพระเริ่ม ซึ่งอยู่ ณ กรุงไทย
 เมื่อเสด็จไปตั้งถอยอยู่ที่เมืองโพธิดัด มีนิมิตอุบัติเหตุให้เห็นปรากฏ
 เป็นชัยมงคล มีคนโพธิคนหนึ่งตายไปหลายปีแล้ว มีดำคันกิ่งก้าน
 กัดบดโคได้ แดกยอดและใบเป็นชันเหมือนแต่ก่อน พระองค์จึงให้
 เอารูปเทียนหมากพลูเครื่องสักการไปบูชาสมเด็จพระศรีมหา
 โพธิคนั้น แล้วพระองค์จึงนำพระวราษบุตรกับไพร่พลออกกรม
 รัชชนะเจ้าพระยาโองราชาฯ ผู้รคคนปีเถาะนั้น พระองค์ให้ปลง
 พระศพเสร็จแล้ว จับไทยไว้เป็นเชลยเป็นอันมาก แล้วพระองค์
 ให้จัดตกแต่งบุราศันศรีมหาโพธิขึ้นให้เรียกว่าพระโพธิมัญญู จึงได้
 เรียกว่าเมืองโพธิดัดแต่นั้นมา แล้วพระองค์จึงให้สร้างพระวิหาร
 เสร็จแล้ว จึงให้เอาน้ำพระศรีของพระองค์กับของพระเริ่ม มา
 สร้างเป็นพระพุทธรูปสองพระองค์ไว้ในพระวิหารนั้น แล้วพระองค์
 ให้บรรจุพระอัฐิของพระเริ่มไว้ในพระวิหารนั้น แล้วเสด็จกลับ
 คืนมา ณ ค่ายดงแวง เมื่อแผ่นดินของพระองค์นั้นทรงพระประชวร
 ยาว ๘ ศอกบรรดาขุนมนตรีใหญ่น้อยล้วนแต่ห่มผ้าสไบยาว ๘ ศอก
 ถือพัดใบคาตื้อแคว่กันกรรจริง แต่บรรดาขุนมนตรีใหญ่น้อย ถ้าจะ
 ทูลแสร้งให้ว่าพระบาทพระมะจัด แปลว่าพระบาทพระเป็นเจ้า

ดุคักราช ๘๒๘ ศกชานักษัตริย์ได้ ๕๐ ปี พระชันษาได้ ๘๓ ปี พระ
 องค์ด้รุดต ดุเด็กพระศัพเด็ร็จแล้ว ดมเด็จพระบรมราชาเกิดปี
 มะโรงโทศก ๘๘๒ พระชันษาได้ ๔๗ ปี พระองค์เถลิงทรงราชย์
 ดนของดมเด็จพระบรมราชาบิดาอยู่ในค่ายดงแวงนั้น ดุคักราช ๘๒๘
 ศกชานักษัตริย์ขึ้นห้าค่างรรตึกมาดำอาทิตยวาระศัพทมโหรง ใน
 ดมเด็จพระบรมนาถบรมบพิตร อภิเชกทรงนำตั้งขั้ดรงพระเกศ ทรง
 พระนารายณ์ทรงพระขรรค์ ทรงพระนามพระบาทดมเด็จพระเด็ดัจพระ
 บรมราชาธิราชรามาชิตี พระองค์ทรงตั้งพระวงศ์ใหญ่เป็นพระ
 อัครมเหดี ทรงพระนามพระบาทดมเด็จพระภักดีศรีจักรพรรดิราช
 มีพระราชบุตรพระองค์หนึ่ง ดุคักราช ๘๐๓ ศกชานักษัตริย์พระ
 ชันษาได้ ๒๒ ปี ดมภพดมเด็จพระด้ดถา แด้วพระองค์หนึ่งมีแม่
 นางหนึ่งชื่ออนักนางเถร เกิดพระราชบุตรพระองค์หนึ่ง คักราช
 ๘๓๘ ศกมะโรงนักษัตริย์พระชันษาได้ ๓๗ ปี ดมภพพระศรีด้ดพรณ
 พระองค์มีแม่นาง ๆ หนึ่งอนักนางวงศ์ มีพระราชบุตรองค์หนึ่ง เมื่อ
 ดุคักราช ๘๒๘ ศกชานักษัตริย์พระชันษาได้ ๔๖ ปี ดมภพเจ้าพระ
 ยาอ่อน เมื่อพระองค์ทรงราชย์ ดุคักราช ๘๓๒ ศกมะเมียนักษัตริ
 โด ๕ ปี พระชันษาได้ ๕๓ ปี พระองค์เด็ดัจไปดถิต ณ เมือง
 กุมพกระดง พระองค์ให้ไปดเมืองนครราชดมาแขวงกรุงไทยได้
 เสดยเป็นอันมาก แด้วเด็ดัจกดับคินมา เมื่อมีมะเมียนั้นเจ้ากรุง

ดาวให้ขุนนางต้องคนกับไพร่พันหนึ่งนำช้างใหญ่ช้างหนึ่งคู่ ๘ คอก มาชวชนพนัน ถ้าช้างช้างไหนแพ้จะเอาเมืองช้างนั้นเป็นเมืองชน แต่ช้างของพระองค์คู่ได้ ๘ คอก พระองค์ให้ชนชนะช้างกรุงดาว จึงได้ให้ขอไพร่พลดาวไว้ ให้แต่ช้างนั้นกดขี่ไป เจ้ากรุงดาวก็ โกรธ เมื่อศักราช ๘๓๓ ศกมะแมนักษัตริย์พระองค์ทรงราชย์ได้ ๖ ปี พระชันษาได้ ๕๒ ปี จึงเจ้ากรุงดาวยกทัพเรือทัพบกมา เจ้ากรุง ดาวมาทางบก ให้อุปราชมาทางเรือ เจ้ากรุงดาวนั้นมาถึงแดน เมืองต้นซูก จึงพระองค์ออกไปสู้รบกับเจ้ากรุงดาวนั้น พระองค์ ชนะเจ้าดาว ๆ หนีไปได้จับได้แต่เชลยเป็นอันมาก พระองค์ก็กลับมา พระองค์ทรงราชย์ ๘๓๕ ศกวอนักษัตริย์ได้ ๘ ปี พระ ชันษาได้ ๕๓ ปี อุปราชดาวยกทัพมาถึงเกาะเจ้าราม พระองค์ทรง เรือประตัมกระจกกับเรือรูปภาพเป็นอันมาก ออกรบกับอุปราชดาว ในเกาะเจ้าราม ณ บั้วออกนั้น แล้วจับพวกดาวนั้นมาเป็นเชลยเป็น อันมาก แล้วให้เรียกดาวนั้นว่า อ้ายดาวเรือหัก พระบรมราชา พระองค์ทรงราชย์ ๘๓๘ ศกชวอนักษัตริย์ได้ ๑๑ ปี พระ ชันษาได้ ๕๖ ปี จึงสู้รบต ฤเด็กพระศัพเต็รจแล้ว จึงตั้งเจ้า พระดัดดาเกิดมีบุตรพระชันษาได้ ๒๕ ปี ชนทรงราชย์ตั้งของตั้งเจ้า พระบวรราชบิดาอยู่ ณ ค่ายลงแวง เมื่อศักราช ๘๓๘ ศกชวอน นักษัตริย์ ๘ คำ เหมงชูมาดาวารดารศัพทมโหริตัง Google ในดมเต็จ

บรมนาถบรมพิตรอภิเชกทรงนำตั้งรัชंद्रงพระเกศ ทรงพระนา
 ราชย์ทรงพระขรรค์ ทรงพระนามพระบาทสมเด็จพระเจ้าเด็คเจ้าพระบรมราชา
 จิราชมามาธิบดี พระองค์ยกพระองค์ใหญ่พระอัครมเหสี ทรงพระ
 นามสมเด็จพระภักดีศรีจักรพรรดิราชพระราชบุตรต้องพระองค์ แต่
 ครั้งจักรราช ๙๓๖ ศกจอนักษัตรพระชันษาได้ ๒๒ ปี สมภพสมเด็จพระ
 พระไชยเชษฐา ลูกจักรราช ๙๔๑ ศกเกาะนักษัตรได้ ๕ ปี พระ
 ชันษาได้ ๒๗ ปี สมภพสมเด็จพระเจ้าพระยาคน ลูกจักรราช ๙๔๒
 ศกมะโรงนักษัตรพระชันษาได้ ๒๗ ปี สมภพเจ้าพระยาราม พระ
 มารดาชื่อแพงดาวผู้เป็นแม่ดาว เมื่อปีมะโรงนั้นพระองค์ได้ยกกอง
 ททัพไปตีเขตแดนกรุงไทยชนะ ได้ครอบครองบ้างแล้วเด็คจากดัมมา
 พระองค์ทรงราชย์ ลูกจักรราช ๙๔๖ ศกออกนักษัตร แต่พระองค์
 ทรงราชย์มาได้ ๙ ปี พระชันษาได้ ๓๒ ปี พระองค์ตั้งพระราช
 ญาติไทยด้วยสมเด็จพระราชบุตรทั้งต้องพระองค์ ให้ทรงราชย์เป็น
 เด็คจากษัตริย์ทั้งต้องพระองค์ พระราชบุตรผู้หนึ่งบ่ออก พระ
 ชันษาได้ ๑๐ ปี ได้อภิเชกทรงนำตั้งรัชंद्रงพระเกศ ทรงพระนารายณ์
 ทรงพระขรรค์ ทรงพระนามพระบาทสมเด็จพระเจ้าเด็คเจ้าพระไชยเชษฐา
 จิราชมามาธิบดี พระราชบุตรผู้หนึ่งบ่ออกพระชันษาได้ ๖ ปี
 อภิเชกทรงนำตั้งรัชंद्रงพระเกศ ทรงพระนารายณ์ทรงพระขรรค์
 ทรงพระนามพระบาทสมเด็จพระเจ้าเด็คเจ้าพระบรมราชาจิราชมามาธิบดี แต่

พระบาทบรมมพิตรทั้ง ๓ พระองค์ทรงราชย์ ดุคักราช ๙๕๕ ศกปี
 มะเด็งนักษัตรได้ ๒ เดือน พระองค์บรมมพิตรบวรราชบิดาทรง
 ราชย์ได้ ๑๘ ปี พระชันษาได้ ๔๓ ปี ดมเด็จพระราชบุตรองค์ใหญ่
 ทรงราชย์แต่เป็วอกถึงมะเด็งได้ ๓๐ ปี พระชันษาได้ ๒๐ ปี พระ
 ราชบุตรองค์น้อยทรงราชย์แต่เป็วอกมาถึงมะเด็งได้ ๓๐ ปี พระชันษา
 ได้ ๑๕ ปี จึงดมเด็จพระนเรศวรพระเจ้ากรุงไทย ยกกองทัพ
 ไพร่พด ๕ หมื่นมารรบกับพระองค์ ๆ พาดมเด็จพระอัครมเหศักดิ์กับ
 ดมเด็จพระราชบุตรทั้งดองหนีไปอยู่ ณ เมืองศรีด้อซอ ดุคักราช
 ๙๕๖ ศกปีมะเมีย นักษัตร ดมเด็จพระราชบิดาพระชันษาได้ ๔๒ ปี
 ดมเด็จพระราชบุตรองค์ใหญ่พระชันษาได้ ๒๓ ปี พระราชบุตร
 องค์น้อยพระชันษาได้ ๑๖ ปี พระองค์บรมมพิตรเห็นดมเด็จพระ
 รามเชิงไพร่ไปขอพระเทพีของพระองค์แล้ว พระองค์พาดมเด็จพระ
 อัครมเหศักดิ์กับพระราชบุตรทั้งดองพระองค์ไปเมืองดาว

ฝ่ายพระองค์บรมมพิตร เมื่อดุคักราช ๙๕๗ ศกปีมะแม
 นักษัตรพระชันษาได้ ๔๓ ปี พระไชยเชษฐาพระราชบุตรใหญ่
 เมื่อดุคักราช ๙๕๘ ศกวอกนักษัตร พระชันษาได้ ๒๓ ปี พระองค์
 บรมมพิตรทั้งดองพระองค์ดूरคคอยู่ที่เมืองดาวยังแต่พระบรมราชา
 จิราชผู้เป็นพระอนุชา พระชันษาได้ ๑๘ ปี อยู่เมืองดาว เมื่อครั้ง

แผ่นดินพระบรมราชาจะทอดจะชานจะทรงพระดะพัก บรรดาบุรุษ
 มนตรีกับนายมหาดนายพลจะห่มผ้าใส่ใบ ก่อว่าเรื่องราวพระมหา
 กษัตริย์ทรงราชย์อยู่ ณ ค่ายตงแวงนั้นต้นความแต่เท่านี้

ฝ่ายสมเด็จพระศรีสุทโธปรรณผู้เป็นพระอนุชาพระบรมราชา ไป
 อยู่เมืองดาวนั้นพระองค์เป็นพระมหาอุปโยราช พระองค์ยกสมเด็จพระ
 พระชาติดีศรีผู้เป็นพระราชบุตรเจ้าพระยายศราชา ผู้เป็นพระกนิษฐา
 พระทวดเดียวกันกับพระองค์มาเป็นพระอัครชายา ดุคักราช ๘๕๓
 ศกเถาะนักษัตรพระชันษาได้ ๒๓ ปี สมภพพระราชบุตรกับสมเด็จพระ
 พระราชเทพีพระองค์หนึ่ง ทรงพระนามสมเด็จพระไชยเชษฐา
 ดุคักราช ๘๕๓ ศกฉลูนักษัตร พระชันษาได้ ๓๕ ปี สมภพพระ
 อุกฤษดิ์แต่พระองค์ยังเป็นพระมหาอุปโยราช จนดุคักราช ๘๕๕
 ศกมะเด็งนักษัตร พระชันษาได้ ๓๗ ปี สมเด็จพระไชยเชษฐา
 ประสูติในปีมะเด็งนั้น พระชันษาได้ ๓๕ ปี สมเด็จพระอุทัย
 ประสูติ ณ ปีมะเด็งพระชันษาได้ ๕ ปี ครั้นนั้นจึงพระนเรศวรเป็น
 เจ้าได้พระองค์กับพระราชเทพีพระราชบุตร แล้วกวาดค้อนครวั
 เชมรไปเป็นอันมาก ดุคักราช ๘๕๖ ศกมะเมียนักษัตรเดือนธัม
 จึงพระนเรศวรเป็นเจ้านำพระองค์ไปกรุงศรีอยุธยา ให้แต่พระ
 มหามนตรีเป็นแม่ทัพใหญ่รังฮอดฮุดงญาไชย

จะกล่าวถึงนักพระรามเชิงไพร เมื่อคักราช ๘๐๗ ศกมะเด็ง

นักษัตริย์ได้ ๒ ปี พระชันษาได้ ๓๖ ปี จึงพระองค์ให้หานางท้าว
 ภรรยาพระสเดร์มาเป็นแม่นาง นางท้าวหายอมตามราชเหตุยไม่
 จึงพระองค์ทรงกริ้วให้เอาค้อนนางท้าวไปจำขื่อไว้แล้ว พระสเดร์
 หนีไปอยู่บ้านแก้วพระเพลิง แดงกตัมมาดอบฆ่าพระองค์สุรคต
 ณ ปีชวด ลูกเด็กพระสเดร์เจ้าแล้ว จึงเจ้าพระยาโยมเกิดปีมะโรง
 ผู้เป็นพระภักษิโยชนเสวยราชย์ ณ เมืองศรีสัตตอช ณ ปีชวด พระ
 ชันษาได้ ๒๓ ปี ทรงพระนามเต็มเด็จพระแก้วฟ้า พระองค์ทรง
 ราชย์ลุศักราช ๙๖๓ ศกณนักษัตริย์ได้ ๒ ปี พระชันษาได้ ๒๒ ปี
 สมเด็จพระแก้วฟ้า พระองค์ไม่ดำริราชกิจการศึกการแผ่นดินตั้งใด
 พอพระทัยแต่จะเที่ยวไปประพาสป่าด้อมมฤคชาติ ไม่ทรงประพฤติ
 ตามโบราณราชธรรมเนียม เที่ยวไปขึ้นเขารือนหาบุตรสาวชาวเมือง
 ทำการทูลาจารย์อยู่คณนี้ จึงสมเด็จพระเทวฤษัตริย์เป็นสมเด็จพระ
 โยยกี้ พระองค์ให้ราชดำณไปขอสมเด็จพระศรีสุพรรณผู้เป็นพระ
 ภักษิโยแต่กรุงศรีอยุธยา ครึ่งเมื่อแผ่นดินพระบรมราชา นักพระราม
 สมเด็จพระบรมราชา สมเด็จพระแก้วฟ้า ทรงตั้งพระองค์นั้นหา
 บริบูรณ์ไม่ บรรดาราษฎรเมืองใหญ่น้อยเกิดการกำเริบคั่งคัว
 เป็นใหญ่ได้จับกันไปขายกิน เมืองนั้นเสื่อมสูญไปได้ ๘ ปี แต่
 ปีมะเส็งจนกรุงไทยยกมาถึงปีฉลูได้ ๘ ปี จึงพระเจ้ากรุงไทยปด้อย
 ให้สมเด็จพระศรีสุพรรณมาจากกรุงไทย มาทรงราชย์สมเด็จพระ

พระเวียง ณ เกาะสาเกต ในปีฉลูนั้นจึงดมเด็จพระเทวทัตผู้เป็น
 พระมาตุจฉา ถอดดมเด็จพระแก้วฟ้าออกจากราชสมบัติ แล้ว
 พระองค์นำดมเด็จพระภักดีโยกกับพระรายนัดโคพระรายนัดคานี กับ
 บรรดาพระวงศ์ใหญ่น้อยให้ไปพร้อมกันอยู่ ณ เกาะสาเกต จึงให้
 บ่าวร้องตามบรรดาเจ้าใหญ่น้อยมาเข้ากับพระองค์บ้างยังบ้าง ให้ตั้ง
 บ้านเรือนอยู่ตามภูมิดำเนาแล้ว พระนางให้ไปรูดดมเด็จพระไชย
 เษษฐาเป็นพระราชบุตรผู้หนึ่งแก่พระเจ้ากรุงไทย จึงพระเจ้ากรุง
 ไทยโปรดพระราชทานให้มาแล้ว พระองค์ให้ดมเด็จพระราชบุตร
 ทั้งสองพระองค์ปราบบรรดาหัวเมืองใหญ่น้อยราบดินแล้ว พระองค์
 ไปตั้งถ้ำอยู่ที่ถ้ำว่าเอมแฉวงเมืองพนมเปญ เมื่อศักราช ๙๗๓ ศก
 ฉลูนักษัตรพระชันษาได้ ๔๖ ปี อภิเษกทรงนำตั้งขัตติยพระเกศ
 ทรงพระนามารายณ์ทรงพระขรรค์ ทรงพระนามพระบาทสมเด็จพระเจ้า
 พระบรมราชาธิราชรามาริบัติ จึงยกดมเด็จพระชาติศัตรูขึ้น
 เป็นอัครมเหสี ทรงพระนามดมเด็จพระภักดีศรีโสดาธิษดา
 พระองค์ทรงราชย์ ๓๖๔ ศกขาดนักษัตรได้ ๒ ปี พระ
 ชันษาได้ ๔๗ ปี ดมเด็จพระแก้วฟ้าเกิดมีมะโรง ครั้นมาถึงมีขาด
 พระชันษาได้ ๒๓ ปี ออกเป็นศัตรูจะถอบฆ่าดมเด็จพระมาตุจฉา
 พระองค์ทราบให้จับได้พิฆาตเสียในบัดนั้น พระองค์บรมบพิตร
 ให้ทำพระภูษาเสื้อครุยเอาอย่างไทย แล้วทรงบัญญัติให้บรรดา

มุขมนตรีใหญ่่น้อย นายมหาด นายพด ทำเดื่อกรุยดวม ไม่ให้
 ห่มผ้าดำไบเหมือนเมื่ออยู่เมืองดงแวง แล้วพระองค์บัญญัติให้ทุก
 ใให้ชานว่าพระศรีธรรมเพชญ์สมเด็จพระนารายณ์ แล้วพระองค์บัญญัติ
 ให้บรรดาขุนนางผู้หญิงชานว่าพ่อ ให้ชานสมเด็จพระอัครมเหสี
 ว่าแม่ ตามบรรดาพระองค์เจ้านอกจากทรงราชย์ว่าพระบาทพระมะจิด
 แปลเป็นคำไทยว่าพระบาทผู้เป็นเจ้า พระองค์ทรงราชย์ ดุคักราช
 ๓๕๕๐ ตัมฤทธิศกมะเมียนักษัตริได้ ๓๘ ปี พระชันษาได้ ๖๓ ปี
 พระองค์เวนราชสมบัติให้สมเด็จพระไชยเชษฐา ผู้เป็นพระราชบุตร
 องค์ใหญ่ ครั้นดุคักราช ๓๘๓ ศกมะเมียนักษัตริขึ้น ๘ คำ อาดำพห
 มาตย์ยังเป็นเชษฐมาตย์พลุหัดบตี พระชันษาได้ ๖๔ ปี พระองค์
 ดุรกต ดุเด็กพระศัพเดร์จแล้ว จึงสมเด็จพระไชยเชษฐาเด็จ
 มาทรงราชย์ตนเองสมเด็จพระบวรราชบิดาอยู่ ณ อุดงภาไชย เมื่อ
 คักราช ๓๘๐ ตัมฤทธิศกมะเมียนักษัตริขึ้นคำหนึ่งเจตรมาตย์ยังเป็น
 คุณมาตา จันทวารศัพทมโหรง ในสมเด็จพระบรมนารถ
 บรมบพิตรพระชันษาได้ ๔๐ ปี ทรงพระนามารายณ์ทรงพระชรร์คักร
 พระนามพระบาทสมเด็จพระเด็จพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชรามาธิบดี พระ
 องค์จึงยกพระราชบุตรเจ้าองญวนผู้เป็นพระชายานนชนเป็นพระอัคร
 มเหสี ทรงพระนามสมเด็จพระภักดีพระบวรกษัตริ พระองค์มี

แม่นางคนหนึ่งชื่อนักนางคู่ช มีพระราชบุตรพระองค์หนึ่ง เมื่อครั้ง
 ศักราช ๘๖๖ ศกมะโรงนักษัตรพระชันษาพระองค์ ๒๖ ปี ตมภพเจ้า
 พระยาตัว แด้วพระองค์มีแม่นางคนหนึ่งชื่อนักนางทอง มีพระ
 ราชบุตรองค์หนึ่ง เมื่อครั้งศักราช ๘๗๕ ศกณดุนักษัตรพระชันษา
 พระองค์ได้ ๓๗ ปี ตมภพเจ้าพระยาหนู มีแม่นางดาวหนึ่งชื่อนัก
 นางบุษย์ มีราชบุตรองค์หนึ่ง ณศักราช ๘๘๒ ศกวอกนักษัตร
 พระชันษาได้ ๔๒ ปี ตมภพเจ้าพระยาจันทร์ พระองค์ทรงราชย์
 ณศักราช ๘๘๓ ศกกระกานักษัตรได้ ๔ ปี พระชันษาได้ ๔๓ ปี
 พระเจ้ากรุงไทยยกกองทัพมาตั้งพนมจิงกาง พระองค์ยกทัพไปสู้
 รบกับทัพกรุงไทยๆ หนีไป จับได้เชลยเป็นอันมากแด้วพระองค์ให้
 เรียกไทยว่าเตี้ยมจิงกาง ณศักราช ๘๘๔ ศกจอนักษัตรได้ ๕ ปี
 พระชันษาได้ ๔๔ ปี จึงพระมหาอุปราชกรุงไทยยกทัพเรือมาถ้ำ
 พระองค์ให้ยกทัพไปสู้รบ พระมหาอุปราชากกรุงไทยค้ำทานไม่
 ได้ จึงยกทัพถอยกลับคืนไปยังกรุงไทยแด้ว พระองค์ตั้งพระ
 เจดีย์ใหญ่ชื่อพระเจดีย์ไตรตรังต์ บนเขาพระราชทรัพย์แด้ว พระ
 องค์บัญญัติให้บรรดามุขมนตรีใหญ่น้อย กับบรรดานายมหาด
 นายพด จะทูลชานให้ว่าตมเค็จพระนารายณ์นรนาถ พระองค์ทรง
 ราชย์ณศักราช ๘๘๘ ศกเถาะนักษัตรชด้ามค้ำมคิตรีมาดาพฤหิตต์

ได้ ๓๐ ปี พระชันษาได้ ๔๘ ปี พระองค์ตั้งรศด ดุเด็กพระศัพเดรัจ
 แด้ว สมเด็จพระอภัยผู้เป็นพระอนุชา เมื่อสมเด็จพระเชษฐายังมี
 พระชนม์อยู่นั้น ทรงพระนามพระบาทสมเด็จพระบรมราชา เมื่อ
 ศักราช ๘๘๘ ศกเถาะนักษัตรพระชันษาได้ ๓๘ ปี พระองค์ไม่ทรง
 ราชย์ พระองค์ขึ้นเป็นมหาอุปโยราช ทรงพระนามพระบาทสมเด็จพระ
 เสด็จพระบรมราชา พระองค์บัญญัติให้บรรดามุขมนตรี ทูตแ
 ขานให้ว่าพระภุชฌรนาถ พระองค์มีแม่นางคนหนึ่งชื่อฉันทนางต้น
 เกิดพระราชบุตรด้วยแม่นางนั้นองค์หนึ่ง เมื่อครั้งศักราช ๘๘๒
 ศกฉวอนักษัตรพระชันษาพระองค์ยังได้ ๓๒ ปี สมภพนักนอน พระ
 องค์มีแม่นางหนึ่งชื่อฉันทนางสดุดเกิดพระราชบุตรองค์ด้วยแม่นาง
 นั้น เมื่อครั้งศักราช ๘๘๖ ศกจอนักษัตรพระชันษาได้ ๔๖ ปี สมภพ
 นักไถ่ ครั้งศักราช ๘๘๘ ศกฉณนักษัตรพระชันษาได้ ๔๘ ปี สมภพ
 นักตม พระองค์มีแม่นางหนึ่งชื่อฉันทนางอิน ได้มีพระราชบุตรพระ
 องค์หนึ่งด้วยแม่นางนั้น ครั้นครั้งศักราช ๑๐๐๐ สมฤทธิศกฆาต
 นักษัตรพระชันษาได้ ๕๐ ปี สมภพนักอิม

ฝ่ายเจ้าพระยาคว ทรงพระนามสมเด็จพระศรีธรรมราชา
 เกิดในปีเถาะนั้น พระชันษาได้ ๒๔ ปี พระองค์ทรงราชย์สนอง
 สมเด็จพระบรมราชาบิดาไปสถิตอยู่ในเกาะโคตก (ว่าเกาะน้ำเต้า)

ได้อภิเษกทรงพระนารายณ์ทรงพระชรรค์ ทรงพระนามพระบาท
 สมเด็จพระเจ้าพระศรีบรมราชาธิราชรามาชิปตี พระองค์ทรงราชย์
 ดุคักราช ๘๘๒ ศกมะเมื่อนักษัตริ์ได้ ๕ ปี พระชันษาได้ ๒๗ ปี พระองค์
 ใ้หยกทัพไปจับชาวกรุงไทยในเขตแดนเมืองนครราชธัมมา ได้ครอบ
 ครว้มาบ้าง พระองค์ทรงราชย์ ดุคักราช ๘๘๖ ศกจนนักษัตริ์
 เคือนงามได้ ๘ ปี พระชันษาได้ ๓๓ ปี พระองค์เกิดรบกับพระ
 บาทสมเด็จพระบรมราชาธิราชผู้เป็นพระมาตุลา พระมาตุลาให้
 พิฆาฏพระองค์ถูกรอค เมื่อครั้งแผ่นดินของพระองค์บัญญัติให้
 มุขมนตรีใหญ่่น้อยทูลถวายว่าพระราชธมภารบารมีพิเศษ จึงเจ้า
 พระยาหนู ทรงพระนามสมเด็จพระองค์ทองนั้นเกิดปีฉลู ดุคักราช
 ๘๘๘ ศกกุนนักษัตริ์พระชันษาได้ ๒๓ ปี พระองค์ขึ้นทรงราชย์อยู่
 ณ อุดงฎาไชย ทรงนำตั้งขั้ดรงพระเกศทรงพระนารายณ์ทรงพระ
 ชรรค์ ทรงพระนามพระบาทสมเด็จพระองค์ทองราชาธิราชรามาชิปตี
 พระองค์บัญญัติให้มุขมนตรีใหญ่่น้อย จะทูลชานให้ว่าพระกรุณา
 พิเศษ พระองค์ทรงราชย์ ดุคักราช ๙๐๐๐ สมฤทธิศกชาดนักษัตริ์ได้
 ๕ ปี พระชันษาได้ ๒๖ ปี จึงตะเถิงอยู่เมืองระดังเครินคิดการกำเริบ
 พระองค์ให้จับได้ พระองค์ทรงราชย์ ดุคักราช ๙๐๐๓ ศกเถาะ
 นักษัตริ์ได้ ๕ ปี พระชันษาได้ ๒๗ ปี เดี้เจ้าถูกรอค ดุคักรพระศพ

เสร็จแล้ว จึงนักษนอทรงพระนามสมเด็จพระประทุมราชาเป็นพระ
 ราชบุตรพระบาทสมเด็จพระบรมราชาธิราช พระองค์ขึ้นทรงราชย์
 ณองค์สมเด็จพระวรม ๓ ๓๐๐๓ คกเถาะ
 นักษัตรขึ้น ๖ คำ ดาวนมาด้ายยังเป็นอาตารมาดา ศุกรวารดาร
 ศัพทมโหระดัง ในสมเด็จพระบรมนาถบรมบพิตร พระชันษาได้
 ๒๐ ปี ทรงนำตั้งรัชต์วงพระเอกทรงพระนารายณ์ทรงพระชวรงค์ ทรง
 พระนามพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสมเด็จพระประทุมราชาธิราชรามาชินดี พระ
 องค์ทรงตั้งนักษัตรผู้เป็นพระราชบุตรสมเด็จพระไชยเชษฐา และเป็น
 พระภคินีพระอัยกาเดียวกับพระองค์ เป็นพระอัครมเหสี ทรงพระ
 นามเรียกสมเด็จพระภคินีพระบรมราชินี เกิดพระราชบุตรองค์หนึ่ง
 เมื่อศักราช ๓๐๐๒ ศกมะโรงนักษัตร สมภพสมเด็จพระศรี
 ไชยเชษฐา แล้วพระองค์บัญญัติให้ทูลให้ชานตามอย่างพระองค์
 ผู้เป็นพระเจ้าพี่ พระองค์ทรงราชย์ ๓๐๐๓ ศกมะเถิง
 นักษัตรได้ ๓ ปี พระชันษาได้ ๒๒ ปี พระบาทสมเด็จพระบรมราชา
 ธิราชพระองค์เป็นมหาอุปโยราช ๓๐๐๓ ๓๕ ปี พระชันษา
 ได้ ๕๓ ปี จึงเจ้าพระยาจันทร์พระนามเป็นสมเด็จพระเจ้าตาก พระ
 องค์ออกเป็นศัตรู ๓๐๐๓ ๓๕ ปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าตากกับสมเด็จพระ
 อนุชา ทั้งสองพระองค์สู้รบกันเมื่อปีมะเถิงนั้น จึงสมเด็จพระเจ้าตาก

พระชันษาได้ ๒๒ ปี ขึ้นทรงราชย์อยู่ ณ กรุงกบิลพัสดุ์ ทรงนำตั้งรัช
 ตรีพระเชษฐภคินีทรงพระนามว่า ทรงพระนามพระบาท
 สมเด็จพระเจ้าบรมโกศ จึ่งพระองค์มีบัญชาให้ทูตให้ขานสมเด็จพระ
 พระมาตุจฉา สมเด็จพระบรมมาตุจฉา สมเด็จพระภคินีโย สมเด็จพระ
 พระราชนัดดา สมเด็จพระราชนัดดานี้ ให้ว่าพระกรุณาพิเศษ
 เหมือนพระองค์บรมบิดา เมื่อครั้งแผ่นดินพระองค์ทั้งหกนั้นจะ
 ขานทูต บรรดาพระองค์เจ้าออกจากทรงราชย์นั้นว่าพระบาท
 สมเด็จพระเจ้าบรมโกศ เหมือนพระองค์ตั้งเกิดอยู่ ณ เมืองดงแวงนั้น พระองค์
 ทรงราชย์ ๑๐๓๐ ศักราช ๑๐๓๐ ศักราชนักษัตรได้ ๓๗ ปี พระชันษา
 ได้ ๓๗ ปี พระองค์กับนักขัตติยพระนามเรียกสมเด็จพระแก้วฟ้าเกิด
 รมกับนักได้ พระนามเรียกสมเด็จพระบรมราชา นักคนนั้น
 พระนามเรียกสมเด็จพระอุทัย เนื้อความนัยกไว้ก่อน

ฝ่ายสมเด็จพระแก้วฟ้า พระองค์มีแม่นางหนึ่งชื่อคนาง
 จันทรธาดา มีพระราชบุตรองค์หนึ่ง เมื่อศักราช ๑๐๓๗ ศักราชแม่
 นักษัตร พระชันษาได้ ๓๗ ปี สมภพนักโนนพระรามาริบัติกับสม
 เด็จพระแก้วฟ้า ๑๐๓๗ ศักราช สมภพนักจอนนักษัตรพระชันษา
 ได้ ๓๗ ปี สมเด็จพระแก้วฟ้าขึ้นเกิดปีจอ พระชันษาได้ ๒๑ ปี
 จึ่งสมเด็จพระบรมราชาอนุญาตให้ไปชอกกองทัพญวนมารบพระองค์
 จับได้ได้ทรงไปตั้งรกรากที่เมืองญวน ณ ปีจอขึ้น พระแก้วฟ้าขึ้นหย

ไปกวางมณฑลเมื่อปีนั้น แล้วญวนก่ดจับด้วยสมเด็จพระประ
 ทุมราชา กับสมเด็จพระอภัย ฤกษ์กราช ๑๐๒๓ ศกขุนนักษัตริ
 ย์พระองค์หนึ่งต้องชนะญวน ๆ หนีไปเมืองญวน พระองค์จึงทรง
 ราชย์ณ อุดงภาไชย สมเด็จพระประทุมราชา ปี่จอดูตั้งปีกุน
 พระชันษาได้ ๒๖ ปี พระองค์ยกนักตั้งผู้เป็นพระภักดิ์ พระบรมบิดา
 เดียวกับพระองค์มาเป็นพระราชเทวี พระองค์มีแม่นางหนึ่งชื่อนัก
 นางไทย มีพระราชบุตรองค์หนึ่ง เมื่อศักราช ๑๐๒๓ ศกณฤกษ์
 ษัตริพระชันษาได้ ๒๘ ปี สมภพเจ้าพระยาโต พระองค์มีพระราช
 บุตรด้วยแม่นางชื่อนักนางเภาองค์หนึ่ง ฤกษ์กราช ๑๐๑๖ ศกมะเมีย
 นักษัตริพระชันษาได้ ๒๓ ปี สมภพนักษัตริพระองค์ครองราชย์มา
 ฤกษ์กราช ๑๐๒๘ ศกชวดนักษัตริขึ้นสืบคำ เจตมธายังเป็นผคุณ
 มาดำจันทวดดารศัพทมโหริตัง ในสมเด็จพระบรมนารถบรมพิตร
 พระชันษาได้ ๒๘ ปี พระองค์จึงทรงราชย์ ทรงนำตั้งธวัตรพระเกศ
 ทรงพระนารายณ์ทรงพระขรรค์ ทรงพระนามพระบาทสมเด็จพระเจ้าเดด็จ
 พระบรมราชาธิราชรามาชิตี จึงยกนักตั้งขึ้นเป็นพระอัครมเหสี
 ทรงพระนามสมเด็จพระภักดีพระจอมกษัตริ แล้วพระองค์มีช้าง
 เนื้อองศาเดียวช้างหนึ่งเป็นมงคล ครองหนเมืองบาเรนเป็นขบถ พระ
 องค์ให้ยกทัพไปตีได้แล้ว ทรงตั้งสมเด็จพระอภัยไทยผู้เป็นพระอนุชา
 ขึ้นเป็นมหาอุปโยราช ฤกษ์กราช ๑๕๘๖ ศกมะโรงนักษัตริ

แรม ๓๔ ค่ำ กรรติคามาดำศุกรวารดารศัพนโหริตัง ในตม
 เต็จพระบรมนาถบพิตร เมื่อพระชันษาได้ ๒๘ ปี ทรงพระ
 นามดมเด็จพระรามาชิตี พระองค์ทรงราชย์ ฤกษ์กราช ๓๐๓๔
 ศกชวตหนักษัตริชน ๔ ค่ำ บุคย์มาต่ายยังเป็นมิดีรมาต่ายันศุกร
 ได้ ๓๕ ปี พระชันษาได้ ๓๘ ปี ตมเด็จพระศรีไชยเชษฐา
 ทรงพระนามดมเด็จพระประทุมราชา ผู้เป็นพระราชบุตรเขย
 ออกเป็นประจามิตรคิดลอบฆ่าพระองค์ ๆ ฤกษ์ศก พระบาทดมเด็จพระ
 รามาชิตี พระองค์เป็นมหาอุปโยราช แต่มีมะโรงมาตังมี
 ชวตหนักได้ ๘ ปี พระชันษาได้ ๓๖ ปี พระองค์หนีไปเมืองญวน
 จะไปชอกองทัพญวนมารบกับดมเด็จพระประทุมราชา ผู้เป็นพระ
 ภักดีโย แด้วนักโนนนันไปกับพระองค์ ตมเด็จพระประทุม
 ราชา เกิดมีมะโรง ชนทรงราชย์อยู่ ณ อุดงภาไชยเมื่อมีชวตหนัก
 พระชันษาได้ ๓๓ ปี จึงพระองค์ยกดมเด็จพระท้าวภษัตริผู้เป็นพระ
 อัครมเหดีพระรามาชิตีมาเป็นพระชายา พระองค์ทรงราชย์มา
 ฤกษ์กราช ๓๐๓๕ ศกชวตหนักษัตริได้ ๕ เดือน พระชันษาได้ ๓๐ ปี
 จึงดมเด็จพระท้าวภษัตริให้แขกลอบฆ่าพระองค์ฤกษ์ศก จึงนักชัทรง
 พระนามดมเด็จพระแก้วฟ้า ชนทรงราชย์อยู่ในอุดงภาไชย ในมี
 นันพระชันษาได้ ๒๐ ปี พระองค์มีแม่นางหนึ่งชื่อนักนางเกา มีพระ
 ราชบุตรองค์หนึ่ง ฤกษ์กราช ๓๐๓๘ ศกเกาะนักษัตริพระชันษาได้
 ๒๒ ปี ตมภพเจ้าพระยายอง ครั้นนั้นพระบาทดมเด็จพระรามาชิตี

ธิบตีผู้เป็นพระมาตุดาพาญวนมารบกับสมเด็จพระแก้วฟ้า ผู้เป็นพระ
 ภคินีเมื่อปีฉลูนั้น ดุคักราช ๓๐๓๖ ศกขาดนักษัตริ์ พระบาท
 สมเด็จพระรามาชิบตี พระชันษาได้ ๓๗ ปี พระองค์ถูกรอค จึงนัก
 โนนเกิดปีมะแมผู้เป็นพระราชบุตรสมเด็จพระแก้วฟ้า เมื่อปีชวดนั้น
 พระชันษาได้ ๕๐ ปี ขึ้นทรงราชย์สมเด็จพระรามาชิบตี แต่ครั้ง
 ญวนมารบกับสมเด็จพระแก้วฟ้าพระองค์ทรงราชย์มา ดุคักราช
 ๓๐๓๗ ศกมะโรงนักษัตริ์มิดีรมาดำได้ ๔ ปี พระชันษาได้ ๒๓ ปี
 พระองค์ถูกรอคอยู่ ณ เมืองปรั้มคำตัง ดุคักราชพระศัพเดร์จแก้ว จึงเจ้า
 พระยาไถทรงพระนามสมเด็จพระศรีไชยเชษฐาเกิดปีฉลู ผู้เป็นพระ
 อนุราชนกรองราชย์สมเด็จพระรามาชิบตี เมื่อศักราช ๓๐๓๘
 ศกมะโรงนักษัตริ์ขึ้นเจ็ดคำมาฆมาดำพฤหัตถ์วาร แต่ครั้งพระชันษา
 ได้ ๑๖ ปี พระองค์สถิตอยู่คองฎาไชย จึงนักโนนกับพระองค์
 เกิดรบกันแล้วพระองค์ให้ไปชอกกองทัพกรุงไทย จึงพระนารายณ์เจ้า
 กรุงไทยให้ยกกองทัพบกกองทัพเรือมาช่วยรบกับนักโนน เมื่อศักราช
 ๓๐๔๓ ศกมะแมนักษัตริ์ พระชันษาได้ ๒๕ ปี นักโนนหนีไปเมือง
 ญวนแล้ว นักโนนมีแม่นางบุตรจันคนหนึ่งชื่อ่นักนางเฮม มีพระ
 ราชบุตรองค์หนึ่ง เมื่อครั้งศักราช ๓๐๔๓ ศกกระกานนักษัตริ์พระ
 ชันษาได้ ๒๗ ปี สมภพนักอิม ดุคักราช ๓๐๔๔ ศกจอนักษัตริ์
 จึงนักโนนให้ไปเกิดยกถ่อมจันจงกตมาอยู่ ณ เมืองจาม จันจงกต

ยอมเข้ากับพระองค์ ๆ ให้ยกทัพมารบได้เมืองโกรมนายแล้ว คัดวง
 เข้ามาถึงเมืองพนมเปญจนถึงเมืองอุดงฎาไชย ครั้นนั้นพระองค์
 ไปสถิตอยู่เมืองทรมจจะริง เมื่อปีจอนั้น พระองค์ให้เกณฑ์กองทัพ
 ไปรบกับจัน พวกจันหนีถอยไปตั้งอยู่เกาะแดง ดุศักราช ๓๐๔๕
 ศกขุนนักษัตรพระองค์กลับมาสถิตอยู่อุดงฎาไชย ดุศักราช ๓๐๔๖
 ศกชวตนักษัตร นักโนมาแต่เมืองญวนมาสถิตอยู่เมืองศรีด้อรช
 ให้พวกจันมารบกับพระองค์อีก ดุศักราช ๓๐๔๗ ศกเถาะนักษัตร
 ดมเค็จพระศรีไชยเชษฐาทรงราชย์ได้ ๓๒ ปี พระชันษาได้ ๒๗ ปี
 พระองค์ทรงประสูติไร้ทรพิษ จึงมอบเวรราชดมบดีถวายพระ
 ราชมารดา ครั้นพระองค์หายประสูติแล้วออกทรงผนวชได้เจ็ดวัน
 แล้วตามนพร ดุศักราช ๓๐๕๐ ดมฤทธิศกมะโรงนักษัตร จึงดม
 เค็จเจ้าพระยาอยู่เมืองกันจงเฮียเป็นขบถคิดร้ายต่อพระองค์แล้วหนี
 ไปเข้ากับนักโน พระองค์จึงรับครองราชดมบดี เมื่อปีมะโรงนั้น
 พวกจันยกมารบกับพระองค์ ๆ มีชัยชนะพวกจัน ได้ดำเภาตองดำ
 จึงพระองค์รับนักชู้ผู้เป็นพระราชบุตรดมเค็จพระประทุมราชา แด
 เป็นพระภคินีโดยพระโอรยโกเดียวกับพระองค์ มาเป็นพระอัครมเหดี
 ดุศักราช ๓๐๕๓ ศกมะเต็งนักษัตร จึงนักโนไปขอกกองทัพ
 ญวนมาทำศึกกับพระองค์ ๆ มีชัยชนะพวกญวน ๆ กลับไปเมืองญวน
 ดุศักราช ๓๐๕๒ ศกมะเมียนนักษัตรขึ้นหกก้า บุษยมาดายังเป็นมิก

ติรมาต้าวฤหัตถ์วารสารศัพทมโหริติง ในสมเด็จพระบรมนาถบรม
 บพิตร พระชันษาได้ ๓๐ ปี พระองค์ขึ้นทรงราชย์ ทรงนำตั้ง
 ถวายพระเกศทรงพระนารายณ์ทรงพระขรรค์ ทรงพระนามพระบาท
 สมเด็จพระไชยเชษฐา บรมดุนิทรราชาธิราชรามาศิวร จึงยกนักอ
 ชินเป็นอัครมเหสีทรงพระนามพระภักดีศรีบรมจักรพรรดิภักษัตริ มี
 พระราชบุตรองค์หนึ่ง เมื่อศักราช ๑๐๕๓ ศกมะแมนักษัตริ พระ
 ชันษาได้ ๓๑ ปี สมภพพระศรีธรรมราชา นักโนนนเกิดปีมะแม
 พระชันษาได้ ๓๗ ปี พระองค์สวรรคต

ฝ่ายเจ้าพระยายอง พระนามเป็นสมเด็จพระอุไทยน้อยถ่ม
 เด็จพระองค์สุทโฆษัตริ ผู้เป็นพระราชบุตรพระบรมราชาผู้เป็นพระ
 มาตุจฉาเป็นพระชายา มีพระราชบุตรองค์หนึ่ง เมื่อศักราช ๑๐๕๔
 ศกวอกนักษัตริพระชันษาได้ ๑๘ ปี สมภพนักถน ในปีวอกนั้น
 พระวงศ์จามนำไพร่พดมาขึ้นกับพระไชยเชษฐาแล้ว พระองค์ทรง
 ราชย์ ฤศักราช ๑๐๕๗ ศกกุนนักษัตริได้ ๕ ปี พระชันษาได้
 ๓๕ ปี จึงพระองค์มอบเวนราชสมบัติไปให้สมเด็จพระอุไทยผู้เป็น
 สมเด็จพระภักดีน้อยอยู่ในอุดงภยาไชย เมื่อศักราช ๑๐๕๗ ศกกุน
 นักษัตริขึ้นตามคำ วิศาขมาตศุภวารสารศัพทมโหริติง ในสม
 เด็จพระบรมนาถบรมบพิตร พระชันษาพระองค์ได้ ๒๑ ปี เด็จขึ้น
 ทรงราชย์ทรงพระนารายณ์ทรงพระขรรค์ ทรงพระนามพระบาท

สมเด็จพระเจ้าพระรามธิบดี

ฝ่ายพระไชยเชษฐา เมื่อปีกุนั้นพระองค์ออกทรงผนวชได้
๕ วันแล้วพระองค์ตามผนวช

ฝ่ายพระรามธิบดี พระองค์ทรงราชย์ ดุคักราช ๓๐๕๘
ศกชวตหนักษัตริชน ๑๔ คำ วิศาขมาดำวันจันทร์ได้ปีหนึ่งพระชันษา
ได้ ๒๒ ปี พระองค์ตั้งรุกค ดุเด็กพระศัพเสร์จแล้ว จึงสมเด็จพระ
พระไชยเชษฐา พระองค์รับเอาราชสมบัติคืน เมื่อปีชวตนั้นพระ
พระองค์ได้ช้างเผือกพังช้างหนึ่งเป็นมงคล จึงพระองค์ให้ไปรับนักอัม
พระชันษาได้ ๓๖ ปี ผู้เป็นราชบุตรนักโนนมาจากเมืองญวนในปี
ชวตนั้น ดุคักราช ๓๐๕๘ ศกชวตหนักษัตริ แรม ๘ คำ อาดำธมาดำ
ศกชวตดารศัพทมโหดิง ในสมเด็จพระมาตุลาตังพระนักอัม
เป็นสมเด็จพระแก้วฟ้า แล้วพระองค์ยกพระราชมุตรีของพระองค์
ทรงพระนามสมเด็จพระมหากษัตริ ให้เป็นชายาสมเด็จพระแก้วฟ้า
กัมพระราชมุตรีองค์หนึ่ง เมื่อคักราช ๓๐๖๕ ศกมะแมนักษัตริ
พระชันษาได้ ๒๓ ปี สมภพนักชัทรงพระนามสมเด็จพระดัตถา
และพระบาทบรมบพิตรพระองค์ทรงราชย์มา ดุคักราช ๓๐๖๓
ศกเถาะนักษัตริได้ ๔ ปี พระชันษาได้ ๓๖ ปี จึงย้ายอัมนเรนทร์
บุตรพระยาบัญญัติณาเดณาเมญ เป็นคัตรุชบถค่อพระองค์ อ้ายอัม
นเรนทร์ให้ไปนำเจ้าเมืองญวนยกทัพมารบกับพระองค์ พระองค์ถอย

ไปอยู่ ณ เมืองโพธิ์สัตว แล้วพระองค์ให้ยกทัพไปจับได้ตัวอ้ายอัม
นเรนทร์เอาไปฆ่าเสีย พระองค์ทรงราชย์มา ดุคักราช ๓๐๖๒ ศก
มะโรงนักษัตรได้ ๕ ปี พระชันษาได้ ๔๐ ปี พระองค์มอบเวรราช
สมบัติให้สมเด็จพระแก้วฟ้า ๆ เกิดปีมะโรง พระชันษาได้ ๒๐ ปี
สมเด็จพระแก้วฟ้าทรงราชย์ต่อสมเด็จพระมาศดา

ฝ่ายพระไชยเชษฐา เมื่อดุคักราช ๓๐๖๓ ศกมะเถื่อนัก
ษัตรพระชันษาได้ ๔๓ ปี พระองค์ออกทรงผนวชอยู่ ณ วัดโพธิ์
มัญญไต้ ๓ วันตามผนวช จึงสมเด็จพระแก้วฟ้ายกราชสมบัติถวาย
พระองค์ ๆ รับครองราชสมบัติคืนในปีมะเถื่อนั้นพระองค์ทรงราชย์
ดุคักราช ๓๐๖๔ ศกมะเมียนักษัตรได้ ๒ ปี พระชันษาได้ ๔๒ ปี
จึงพระองค์มอบเวรราชสมบัติให้สมเด็จพระศรีธรรมราชา ผู้เป็น
ราชบุตรครองราชย์ต่อพระองค์ ในเมืองโพธิ์สัตวในปีมะเมียนั้น
พระศรีธรรมราชา พระชันษาได้ ๓๒ ปี พระองค์ทรงราชย์ ดุคั
กราช ๓๐๖๕ ศกมะเมียนักษัตรได้ ๒ ปี จึงดำเรอ (ว่ากะเหียง)
อยู่เมืองคุตตามัจฉิกำเวปตั้งตัวเป็นใหญ่ พระองค์ให้ไปปราบได้
แล้ว เสด็จมาสถิตอยู่ดงภูษาไชย ณ ปีมะเมื่อนั้น พระองค์ครอง
ราชย์ ดุคักราช ๓๐๖๖ ศกวอกนักษัตรได้ ๓ ปี พระชันษาได้
๓๕ ปี พระองค์ยกราชสมบัติถวายคืนสมเด็จพระราชบิดา ดุคักราช
๓๐๖๗ ศกกระกานักษัตร สมเด็จพระไชยเชษฐา พระชันษาได้ ๔๖ ปี

พระองค์ออกทรงผนวชได้ ๓ วันแล้วตามนอช จึงพระวงศ์ดาวนำ
ไพร่พลหนีมาพึ่งพระองค์อยู่เป็นอันมาก แล้วพระองค์ให้นักคน
ทรงพระนามสมเด็จพระองค์ทองผู้เป็นพระภักดีโยธมเด็จพระอนุชา
ภิษัตริย์ผู้เป็นพระราชบุตรของพระองค์ ผู้เป็นพระกนิษฐาพระอัยกา
เดียวกันมาเป็นพระชายา พระองค์ทั้งสองเกิดพระราชบุตรองค์หนึ่ง
เมื่อศักราช ๑๐๗๓ ศกณนักษัตร พระชันษาได้ ๑๘ ปี สมภพ
นักโส

ฝ่ายสมเด็จพระไชยเชษฐา พระองค์ครองราชย์ ๓๐๖๘ ศกณนักษัตรได้ ๕ ปี พระชันษาได้ ๕๗ ปี พระองค์มอบ
เวรราชสมบัติให้สมเด็จพระราชบุตรขึ้นทรงราชย์ ถิ่นของพระองค์
ในอุตงภาไชย เมื่อศักราช ๑๐๖๘ ศกณนักษัตร ขึ้น ๑๓ ค่ำ
อาดาธมาธายงเป็นเดือนเจ็ด ศุกรวารดารศัพทมโหรงคิง ในสม
เด็จพระบรมนาถบรมพิตร พระองค์ขึ้นทรงราชย์ ทรงนำตั้งขัณฑ์
พระเกศทรงพระนารายณ์ทรงพระขรรค์ ทรงพระนามพระบาท
สมเด็จพระเจ้าสุริยวงศาธิบดี พระองค์มีแม่นาง
หนึ่งชื่อนักนางชาติสดศรี มีพระราชบุตรองค์หนึ่ง เมื่อศักราช
๑๐๗๘ ศกมะโรงนักษัตร พระชันษาได้ ๒๒ ปี สมภพเจ้าพระยา
จันทร์ และมีแม่นางหนึ่งชื่อนักนางศรีบุปผา มีพระราชบุตรองค์
หนึ่ง เมื่อศักราช ๑๐๖๘ ศกจอณนักษัตร พระชันษาได้ ๑๖ ปี

สมเด็จพระเอกอภัยมนตรี ฤกษ์กราช ๓๐๗๒ ศกขาดนักษัตร พระชันษาได้ ๒๐ ปี สมภพนักสงวน พระองค์ทรงราชย์เมื่อปีขาดนั้นได้ ๔ ปี พระองค์ให้พวกดาวยกมาแต่เมืองบาศัก จะให้ไปอยู่ที่เกาะราม กับพระยาราชาศรี พวกดาวไม่ไป ดาวกลับหนีไปกับ สมเด็จพระแก้วฟ้าผู้เป็นพระเริ่ยม แล้วพระศรีสุดคนชบทผู้เป็นพระ วงศ์ไม่ได้ช่วยรบกับดาว ตกใจหนีไปเข้ากับชาวบ่า

ฝ่ายพระศรีธรรมราชา พระองค์ทรงราชย์ ฤกษ์กราช ๓๐๗๖ ศกมะเมียนักษัตรได้ ๘ ปี พระชันษาได้ ๒๔ ปี

ฝ่ายสมเด็จพระองค์ทองผู้เป็นพระอนุชา เมื่อปีมะเมียนั้น พระชันษาได้ ๒๓ ปี จึงพระองค์ทรงตั้งองค์กรมกับสมเด็จพระแก้ว ฟ้าผู้เป็นพระเริ่ยม ๆ ให้ไปพาญวนกับพระศรีสุดคนชบทกับชาวบ่ากับ ดาว มาตั้งตั้งกัษัตถ์พิภพเกิดยกด้อมบรรดาชาวเมือง ๆ ทังปวงกัษอม เข้ากับพระองค์ ด้วยกมาด้อมค้ำยพระองค์ตั้งตั้งได้ ๓ เดือน จึงพระองค์ตั้งตั้งกับนักอิม พระชันษาเกิดเมื่อปีมะเมียดได้ ๘ ปี จึงพระองค์หนีหนีไปกรุงศรีอยุธยา และสมเด็จพระแก้วฟ้า เมื่อ ปีมะเมียด พระชันษาได้ ๓๔ ปี ชนครองราชย์ในอุดงภวายไซย ด้นอง สมเด็จพระอนุชา พระองค์ครองราชย์ ฤกษ์กราช ๓๐๗๘ ศกมะเมียนักษัตรได้ตั้งปี พระชันษาได้ ๓๕ ปี จึงพระศรีธรรมราชา กับ สมเด็จพระองค์ทอง พระองค์ตั้งตั้งเด็กลงไปกรุงศรีอยุธยาเมื่อ

ปีมะแมนั้น สมเด็จพระองค์ทอง พระชันษาได้ ๒๕ ปี จึงสมเด็จพระ
 พระเจ้ากรุงศรีอยุธยาธิบดีให้เจ้าพระยาพดเทพกับพระยาราชสุภาว
 ตีกับไพร่พล ๓๕๐๐ นำพระองค์มาเป็นทางไมตรี ครั้นถึงเมือง
 บั๊ตบอง สมเด็จพระแก้วฟ้าพระองค์ไม่รับเป็นทางไมตรี ฤกษ์กราช
 ๓๐๗๗ ศกวอกนักษัตรเดือนหก จึงพระยาไทยทั้งต้องนำพระองค์
 กัดไปกรุงศรีอยุธยา

ฝ่ายพระไชยเชษฐา เมื่อถึงเดือน ๗ ปีวอกนั้น พระชันษา
 ได้ ๕๖ ปี พระองค์ออกทรงผนวชได้ ๕ วัน แล้วตามผนวช

ฝ่ายสมเด็จพระแก้วฟ้า เมื่อปีวอกนั้น พระชันษาได้ ๓๖ ปี
 พระองค์มอบเจรราชสมบัติให้สมเด็จพระอัครมเหสี พระองค์ออก
 ทรงผนวช เมื่อเดือน ๓๒ ขึ้น ๖ ค่ำ วันพฤหัสบดี ได้ ๓ วันแล้ว
 พระองค์ตามผนวช

ฝ่ายพระศรีธรรมราชา พระองค์ทูตดาพระเจ้ากรุงศรี
 อยุธยา ๆ ให้สมเด็จพระองค์ทองมาตั้งรักษาดกัฒเมืองก่อนกอง
 ทักษิไทย เมื่อปีวอกนั้น พระชันษาได้ ๒๕ ปี พระองค์มาตั้ง
 ดกัฒรักษาดานเมืองบั๊ตบองกับเมืองโพธิสัตว ชาวเมืองทั้งสองยอม
 อยู่กับพระองค์ จึงสมเด็จพระแก้วฟ้า ให้ยกกองทัพญวนมารบ
 กับพระองค์ ๆ ต้องเป็นญวนแล้วพระองค์ถอยมาตั้งถึอยู่กับคนป่า
 ที่บ้านรชัฒัน รอคอยกองทัพมาแต่กรุงศรีอยุธยา

ฝ่ายพระศรีธรรมราชา พระองค์ทรงราชย์ ฤๅศักราช
๓๐๗๘ ศักระกานักษัตริได้ ๔ ปี พระชันษา ๒๗ ปี จึงพระเจ้า
กรุงศรีอยุธยา ให้พระยาโกษาภิรมย์กับพระยาเดโชนำกองทัพเรือเกณฑ์
ไพร่พล ๕๐๐๐ มารบ

ฝ่ายทัพบกให้เจ้าพระยาจักรีเป็นใหญ่ กับนายทัพนายกอง
เป็นอันมาก เกณฑ์ไพร่พลหมื่นหนึ่ง พระองค์นำกองทัพไทยยก
มา จึงตีมเด็จพระองค์ทองจากป่าไร่ขึ้นนำบรรดาชาวป่าเข้ามารบ

ฝ่ายทัพเรือนั้นพระองค์ให้ตั้งรับอยู่ ณ ค่ายบันทายมาศ กำ
ปั่นรวดถอยกลับคืนไปกรุงศรีอยุธยา

ฝ่ายพระศรีธรรมราชากับพระองค์ทอง พระองค์ทั้งสองนำ
กองทัพไทยมาถึงเมืองมาโบ เดียวนี้เรียกว่าเมืองบริบูรณ์ ฤๅศั
กราช ๓๐๘๖ ตั้มฤทธิศักระกานักษัตริ พระศรีธรรมราชา พระชันษา
ได้ ๒๗ ปี ตั้มเด็จพระองค์ทองพระชันษาได้ ๒๗ ปี นำกองทัพไทย
เข้ามามีถึงเมืองอุคงฎาไชย ตั้มเด็จพระแก้วฟ้าเมื่อปีจอขึ้น พระ
ชันษาได้ ๓๒ ปี พระองค์นำไพร่พลเขมรกับญวนออกมารบกับตั้ม
เด็จพระอนุราทตั้งต่อพระองค์ กับนายทัพนายกองไทย พระองค์
จึงให้ไปขอให้ถอยทัพกลับไปกรุงศรีอยุธยา แล้วจะให้หน้าออก
ไม้เงินทองไปถวายเป็นเมืองขึ้นพระเจ้ากรุงศรีอยุธยา เจ้าพระ
ยาจักรีไทยกับแม่ทัพแม่กองนำพระองค์ทั้งสองกลับไปกรุงศรีอยุธยา

ดมเด็จพระแก้วฟ้าพระองค์ครองราชย์ ฤกษ์กราช ๓๐๘๔ ศกขาด
 นักษัตรได้ ๘ ปี พระชันษาได้ ๒๖ ปี พระองค์มอบเวรราชดมบัต
 ให้สมเด็จพระดัตถาผู้เป็นพระราชบุตรครองราชย์ ดมของพระองค์อยู่
 อุดงฎาไชย เมื่อปีขาดนั้นพระชันษาได้ ๒๐ ปี พระองค์ยกดม
 เต็จพระศรีสุธาตาผู้เป็นพระราชบุตรพระไชยเชษฐา ผู้เป็นพระมา
 คุจนาเป็นพระอัครมเหสีดมเด็จพระดัตถา พระองค์ครองราชย์ใน
 ปีขาดนั้น จึงคะเจิงอยู่ ณ เมืองนางແຂວງกคคชบถ พระองค์ให้
 ไปปราบได้แล้ว พระไชยเชษฐาผู้เป็นพระโอยกา พระองค์ยังสถิต
 อยู่เป็นอุปโยราชใหญ่ ฤกษ์กราช ๓๐๘๗ ศกมะเด็งนักษัตรขึ้น ๓๓
 คำ อดตยขมาตวันศุกร์ได้ ๑๘ ปี พระชันษาได้ ๖๕ ปี พระองค์
 ดุรคต ดุเด็กพระศัพเธ็จแล้วดมเด็จพระดัตถาพระองค์ครองราชย์
 ฤกษ์กราช ๓๐๘๓ ศกกระกานนักษัตรได้ ๘ ปี พระชันษาได้ ๒๗ ปี
 พระองค์ยกกรราชดมบัตถวายนสมเด็จพระบวรราชบิดาฯ รับเอาราช
 ดมบัตคั้น จึงดมเด็จพระแก้วฟ้า พระองค์ขึ้นทรงราชย์อยู่ใน
 อุดงฎาไชย เมื่อศักราช ๓๐๘๓ ศกกระกานนักษัตร แรม ๗ คำ
 วิชาขมาตวันพฤหัสบดีพรหมโหดิง ในดมเด็จพระมนาถบรม
 บพิตร พระชันษาได้ ๕๘ ปี ทรงพระนารายณ์ทรงพระขรรค์ ทรง
 พระนามพระบาทสมเด็จพระไชยเชษฐาธิราชรามาศิครวกรรมภูถ
 โถกัษัตริไครภาวนาถ พระองค์ทรงราชย์ได้ ๗ เดือน พระองค์

มอบเวรราชย์ให้แก่สมเด็จพระสังฆราชผู้เป็นพระราชบุตร จนครอง
 ราชย์สนองพระองค์อยู่ในอุตงภาไชย เมื่อศักราช ๑๐๘๑ ศักระภา
 นักษัตรแรมต้องคำกรรติกมาตำพุดฉวาร์สารคัพทมโหริตัง ในสม
 เด็จพระบรมนาถบรมบพิตร พระชันษาได้ ๒๗ ปี ขึ้นทรงราชย์ทรง
 พระนารายณ์ทรงพระขรรค์ ทรงพระนามพระบาทสมเด็จพระเจ้า
 บรมราชาธิราชรามาศิบัติ พระองค์ทรงราชย์ ฤกษ์ศักราช ๑๐๘๒
 ศกจอนักษัตรได้ ๒ ปี พระชันษาได้ ๒๗ ปี จึงดาวอยู่ ณ เมือง
 พระศุติบาพนม ตั้งตัวเป็นนักบุญธรรมมั้งขึ้น ไปฆ่าพันญวนถึงเมือง
 ไซ่ง่อน แล้วฆ่าพันญวนอยู่ที่เมืองบาพนมข้างนั้นด้วย จึงพระองค์
 ทั้งสองให้ไปปราบนักบุญได้แล้ว ฤกษ์ศักราช ๑๐๘๓ ศกกุนนักษัตร
 เจ้าเมืองญวนโกรธาให้ยกกองทัพมารบกับพระองค์ทั้งสอง ๆ จึงถอย
 ทิ้งไปตั้งถอยอยู่เปี่ยมตรงแขวงเมืองตันรุก ครั้นญวนถอยไปแล้ว
 พระองค์ทั้งสองเข้ามาตั้งถอยอยู่อุตงภาไชย ฤกษ์ศักราช ๑๐๘๔ ศก
 ชวดนักษัตร จึงเจ้าเมืองญวนยกกองทัพมาอีกครั้งหนึ่ง เด็ดทั้งสอง
 ต้องถอยไปอยู่เปี่ยมกระเบาแขวงเมืองตันรุก ครั้นญวนถอยไปแล้ว
 พระองค์ทั้งสองก็เข้ามาตั้งถอยอยู่ ณ เมืองตะแวก

ฝ่ายพระไชยเชษฐา พระแก้วฟ้าพระองค์เป็นอุปโยราชใหญ่
 ได้ ๗ ปี ฤกษ์ศักราช ๑๐๘๗ ศกเถาะนักษัตร พระชันษาได้ ๕๕ ปี
 พระองค์ได้ช้างเผือกพังช้างหนึ่ง ฤกษ์ศักราช ๑๐๘๗ ศกมะโรงนักษัตร

๕ ขนห้าคำวิชาสมาธวันอังคาร พระชันษาได้ ๕๖ ปี พระองค์
สวรรคตเมื่อปีมะโรงนั้น

จะกล่าวเรื่องพระศรีธรรมราชา กับสมเด็จพระองค์ทองซึ่ง
เสด็จไปอยู่กรุงศรีอยุธยา

ฝ่ายพระศรีธรรมราชานั้น ครั้นลุศักราช ๓๐๘๓ ศกณดู
นักษัตร พระชันษาได้ ๓๓ ปี พระองค์สร้างพระเจดีย์หุ้มด้วยดีบุก
ปิดทองสูง ๘ วา ลุศักราช ๓๐๘๗ ศกมะเด็งนักษัตร พระชันษา
ได้ ๓๕ ปี พระองค์ออกทรงผนวชได้เดือนเดือนแฉ้วตามนวช ลุศั
กราช ๓๐๘๕ ศกณดูนักษัตรได้ ๗ ปี พระชันษาได้ ๔๓ ปี พระองค์
ออกทรงผนวชได้เดือนหนึ่งแฉ้วตามนวช

ฝ่ายสมเด็จพระองค์ทองผู้เป็นพระอนุชา เมื่อศักราช ๓๐๘๓
ศกณดูนักษัตรเดือนห้า พระองค์สร้างพระเจดีย์หุ้มด้วยดีบุกปิด
ทองสูง ๗ วา เมื่อปีฉลูเดือนแปดได้ ๓๐ ปี พระองค์ออกทรง
ผนวชได้ ๘ เดือนแฉ้วตามนวช ลุศักราช ๓๐๘๓ ศกระกานนักษัตร
เดือนหกพระองค์สร้างพระวิหารผูกพัทธสีมา ลุเดือนแปดพระชันษา
ได้ ๓๘ ปี พระองค์ออกทรงผนวชได้ ๘ ปี พระองค์ตามนวช

ฝ่ายนักอิม ลุศักราช ๓๐๘๘ ศกมะเมียนนักษัตร พระชันษา
ได้ ๒๓ ปี พระองค์ออกทรงผนวชได้ ๓ ปี แฉ้วตามนวช ลุศักราช
๓๐๘๓ ศกกุนนักษัตร พระชันษาได้ ๒๖ ปี พระองค์ทรงผนวชได้

๔ ปี จึงตามนอช ดุคักราช ๓๐๘๗ คกปีเถาะนักษัตร พระ
 รัชชษาได้ ๓๐ ปี จึงดมเด็จพระราชบิดาให้พระนามเรียกสมเด็จพระ
 ศรีธรรมราชาแล้วพระองค์ถวายบังคมดาพระเจ้ายกวงศ์หรือยุชยาฯ ให้
 มาเป็นไมตรีกับพระบรมราชาฯ หายอมเป็นไมตรีไมตรี แต่สมเด็จพระ
 พระศรีธรรมราชาค้างอยู่ ณ เมืองนางรองแขวงเมืองนครราชสีมา

ฝ่ายพระบรมราชา พระด้ศถา ท้องพระองค์ด้วยราชย์
 ดุคักราช ๓๐๘๘ คกมะโรงนักษัตรได้ ๘ ปี พระรัชชษาได้ ๓๔ ปี
 พระองค์ออกทรงผนวชได้ ๓ วัน แล้วตามนอช ดุคักราช ๓๐๘๘
 คกมะเส็งนักษัตร พระองค์ทรงราชย์ได้ ๘ ปี พระรัชชษาได้
 ๓๕ ปี พระองค์ไม่วางพระทัยในสมเด็จพระศรีสุทธาธา ซึ่งเป็นอัคร
 มเหสีกับนักโธซึ่งเป็นสมเด็จพระอุไทย นักสงวนซึ่งเป็นสมเด็จพระ
 ไชยเชษฐา กับเจ้าพระยาจันทร์ซึ่งเป็นสมเด็จพระประทุมราชา
 ผู้เป็นพระอนุชาทั้งสามพระองค์ จึงพระองค์เสด็จไปสถิตอยู่เมือง
 พนมเปญ แล้วพระองค์จะให้คนมาด้อมฆ่าพระองค์ทั้งดี จึงพระ
 องค์ทั้งสามผู้เป็นพระอนุชาคิดกำเริบ เทียวเกลียดถ่มมรรคา
 ครอบครว้อยู่ในเมืองลงแวก ชาวเมืองเข้ากับพระองค์ตั้งแล้ว
 จึงพระบรมราชาและพระด้ศถาทราบเหตุ ยกทัพมารบกับสมเด็จพระ
 พระอุไทยฯ พระองค์รบมีชัยชนะตั้งตั้งกับมรรคาครอบครว้อยู่ทางเรือได้
 กับพระองค์ทั้งดี ดมเด็จพระศรีไชยเชษฐานั้น พระองค์ไป
 ตั้งตั้งที่ทัพเมืองบาพนมพักคะวันออก ซึ่งยอมอยู่กับพระองค์

๕๕
 ทงต้น ดมเด็จพระประทุมราชา พระองค์ด้กัคชัตทพิ้งฟาก
 ตะวันตกซึ่งยอมอยู่กับพระองค์นั้นแล้ว จึงพระองค์ทั้งต้องให้ยกไป
 ตามพระบรมราชา พระด้กัคกักับอนกัอมผู้เป็นพระอนุชาทั้งด้าม
 พระองค์ ซึ่งหนีไปเมืองญวนเมื่อปีมะเด็งนั้น

ฝ่ายสมเด็จพระศรีธรรมราชา ซึ่งมาแต่กรุงไทยนั้น พระองค์
 เกิดยกด้อมชาวป่าได้มากแล้ว พระองค์ยกมาค้เมืองนคร ๆ จึงยอม
 อยู่กับพระองค์เมื่อปีมะเด็งนั้น

จะกล่าวเรื่องพระศรีธรรมราชา กับสมเด็จพระองค์ทอง
 เมื่อปีมะเด็งนั้นพระองค์ทั้งต้องถวายนังคมดาพระเจ้ากรุงศรีอยุธยาฯ
 เบิกให้พระองค์ด้กัจมาท้เพื่อ เมื่อปีมะเด็งพระชันษาได้ ๔๗ ปี
 พระองค์มาถึงเมืองจันทบุรี เข้าไปถึงเมืองกำปอดกะพงโถม

ฝ่ายสมเด็จพระองค์ทอง เมื่อปีมะเด็งพระชันษาได้ ๔๖ ปี
 พระองค์ด้กัจมาอยู่เมืองนางรอง รวบรวมชาวป่ามาตามสมเด็จพระ
 พระศรีธรรมราชา มาถึงเมืองนครแล้วพระองค์พามาถกติดอยู่ใกล้
 เกาะดำโรงแด่น จึงสมเด็จพระมาคู้จากับสมเด็จพระอนุชา พระ
 ราชบุตรา พระราชบุตรี พระภักนีโย มารับพระองค์เข้ามาอยู่ใน
 แพรกดำโรงแด่นนั้นแล้ว

ฝ่ายสมเด็จพระศรีธรรมราชา พระองค์ยกมาแต่เมืองนคร
 ไปเมืองตันซุก พามาอยู่พร้อมเพรียงกับพระองค์อยู่แพรกดำโรง

แต่ณ แด้วดมเด็จพระองค์ทอง พระองค์นำบรรดาคนซึ่งมาด้วย
 พระองค์เข้ามาสถิตอยู่ตุงฏาไชยเมื่อปีมะเด็งนั้น จึงพระองค์ให้
 เอาช้างน้ำกับไพร่พลมารับพระศรีธรรมราชา ผู้เป็นสมเด็จพระ
 เรียมเด็จพระมาจากเมืองกะพงโตนม เข้ามาสถิตอยู่เมืองตวัน ดุศักราช
 ๓๐๐๐ ตัมฤทธิศกมะเมียนักษัตริ์ จึงสมเด็จพระองค์ทองผู้เป็นพระ
 อนุชา ให้สมเด็จพระอูไทยผู้เป็นพระราชบุตร กับสมเด็จพระศรี
 ไชยเชษฐา เป็นภักนีโย กับสมเด็จพระภักนียาไปรับพระองค์ถึงเมือง
 เจริญธรรม จึงพระองค์เสด็จมาสถิตอยู่เมืองพนมเปญ แด้วดม
 เสด็จพระมาตุจฉากับสมเด็จพระอนุชา และสมเด็จพระศรีธรรมราชา
 สมเด็จพระประทุมราชา ต้นเด็จพระราชบุตรบรรดาซึ่งเป็นพระ
 ภักนียา ไปรับพระองค์พร้อมกันอยู่พนมเปญนั้น จึงสมเด็จพระ
 บรมบพิตรเสด็จเข้ามาสถิตอยู่ตุงฏาไชย พระองค์ชนทรงราชย์อีก
 เมื่อปีมะเมียนพระชันษาได้ ๔๘ ปี ทรงพระนามพระบาทสมเด็จพระ
 เสด็จพระไชยเชษฐาธิราชรามาชินดี พระองค์ยกอนักนางชาติ
 กษัตริ์เป็นพระอัครมเหสี พระนามเป็นสมเด็จพระชาติกษัตริ์
 ฝ่ายสมเด็จพระองค์ทอง ผู้เป็นพระอนุชานั่นชนเป็นมหาอุป
 โยราช ดุศักราช ๓๐๐๐ ตัมฤทธิศกมะเมียนักษัตริ์แรม ๔ คำ ฤคฤ
 มาตพุทธมวารดารศัพทมหุริตัง ในสมเด็จพระเรียมบรมนาถบรม
 บพิตร ถวายพระนามเมื่อชันษาได้ ๔๘ ปี เรียกสมเด็จพระรามมา

ธิบตี แด้วพระองค์ประดัมเด็จพระศรีธรรมราชาผู้เป็นพระราช
 บุตร ยกอนักแบนพระนามดมเด็จพระเอกกษัตริ์ เป็นพระราชบุตร
 ของพระอนุชาผู้ร่วมพระบิดาเดียวกันมาเป็นพระชายาดมเด็จพระศรี
 ธรรมราชา แด้วพระองค์ถวายพระนามดมเด็จพระประทุมราชา
 กัดบเรียกเป็นดมเด็จพระแก้วฟ้า พระองค์ประดัมภ์ยกอนักองค์
 บดทรงพระนามดมเด็จพระอนุชาติดตี ผู้เป็นพระภักันยาเป็นพระ
 ราชบุตรดมเด็จพระรามาธิบตีเป็นพระชายาดมเด็จพระแก้วฟ้า มี
 พระราชบุตรองค์หนึ่ง ทรงพระนามอนักองค์อาจ ถวายพระนาม
 อนักองค์ทองแถ้ว พระองค์ทรงประดัมเด็จพระอุไทยราชาผู้เป็น
 พระภักันโย ใ้ยกอนักองค์เกาทรงพระนามดมเด็จพระมหากษัตริ์
 ผู้เป็นดมเด็จพระภักันพระดีคตมาเป็นพระราชเทพี มีพระราชบุตร
 องค์หนึ่งทรงพระนามอนักองค์คน เมื่อปีมะแมคักราช ๓๓๐๓
 ดมเด็จพระอุไทยราชาพระองค์มีแม่นางหนึ่งชื่ออนักนางรด มีพระ
 ราชบุตรองค์หนึ่งทรงพระนามอนักองค์ปาง มีพระราชบุตรองค์
 หนึ่งทรงพระนามอนักองค์มี อนึ่งเมื่อครั้งดมเด็จพระศรีธรรมราชา
 เดีค้ไปอยู่ ณ กรุงศรีอยุธยาณ พระองค์มีแม่นางไทยหนึ่งชื่ออนัก
 นางรอด มีพระราชบุตรองค์หนึ่งทรงพระนามอนักองค์หิงหนึ่ง อนัก
 องค์คัวงหนึ่ง แด้วมีพระราชบุตรกับดมเด็จพระชาติตีคตองค์หนึ่ง
 ชื่ออนักองค์แก้ว ทรงพระนามเรียกดมเด็จพระโธภากษัตริ์ ผู้เป็น

ที่รักก็ใคร่ขอบพระราชหฤทัยในสมเด็จพระราชบิดา

ฝ่ายสมเด็จพระแก้วฟ้า ได้อยู่กับสมเด็จพระอนุชาติดัดตรี
 ได้ห้าปีแล้วพระองค์ประจวบจรดครุฑ จึงพระองค์ถวายพระนามอนักร
 องค์หนึ่งเรียกสมเด็จพระศรีสุริโยพันธุ์ แล้วพระองค์ประสพให้ยก
 สมเด็จพระอนุชาติดัดตรีผู้เป็นพระราชเทพีสมเด็จพระแก้วฟ้า มาเป็น
 ราชายัดสมเด็จพระศรีสุริโยพันธุ์ แล้วพระองค์ถวายพระนามอนักร
 องค์ด้วงเป็นพระราชบุตร เรียกสมเด็จพระแก้วฟ้าอีก พระองค์
 ทรงประสพให้ยกอนักรองค์มี ผู้เป็นพระราชบุตรัดสมเด็จพระสุไทย
 ราชา แล้วเป็นพระภคินียาพระอัยกาเดียวกันมาเป็นพระราชเทพี
 ดอนักรองค์มีทรงครรภ์สมเด็จพระราชบุตรจรดครุฑ จึงสมเด็จพระ
 แก้วฟ้าพระองค์มีแม่นางหนึ่งชื่ออนันนางทา เป็นบุตรพระยากระ
 ดาโหม (มัน) มีพระราชบุตรองค์หนึ่งทรงสมภพเมื่อปีจอ ศักราช
 ๓๓๓๖ ทรงพระนามอนักรองค์มี กับพระราชบุตรองค์หนึ่ง ทรงสม
 ภพเมื่อปีชวด ศักราช ๓๓๓๘ ให้พระนามอนักรองค์ชรรม

ฝ่ายสมเด็จพระศรีไชยเชษฐา พระองค์ไม่มีพระราชเทพี
 มีแต่พระแม่นาง มีพระราชบุตรสองพระองค์ ทรงพระนามอนักรองค์
 โนนหนึ่ง อนักรองค์หนึ่ง

ฝ่ายอนักรองค์โนนนัดมภพในปีวอกศักราช ๓๓๐๒ ถวาย
 พระนามเรียกสมเด็จพระราม

ฝ้ายดมเด็จพระศรีธรรมราชาบรมบพิตร พระองค์ทรงราชย์
 ภายหลังให้ดมเด็จพระอุไทยราชาขึ้นเป็นพระมหาอุปโยราช เมื่อ
 ศักราช ๓๓๐๐ ดมฤทธิศกมะเมียนักษัตรมาถึงปีกุน ศักราช ๓๓๐๕
 ใต้ ๕ ปี ในปีนั้นเกิดนามาก ครั้นดมเด็จพระมหากษัตริ์เกิดวิวาท
 กับดมเด็จพระอุไทยราชาผู้เป็นดมเด็จพระเรียม เพราะดมเด็จพระ
 เรียมชอบพระราชฤทัยนางห้ามคนหนึ่งชื่ออนักเหมา ดมเด็จพระ
 มหากษัตริ์บรมบพิตรจะห้ามปรามมิได้ไม่ดบายในพระทัย พระองค์
 เด็จออกไปอยู่ปดายเขตแดนเมืองตันชุก (เรียกว่าเมืองจำปวง)
 จึงเจ้าดาวรู่ช่าวแล้วให้มาเชิญพระองค์ไปอยู่เมืองดาว แต่ปีกุนมา
 ถึงปีเถาะ ศักราช ๓๓๐๘ ปี พระองค์ตั้งรกรากอยู่เมืองดาวในปี
 เถาะนั้น พระยานเรนทร์คกเจ้าเมืองป่าดักเป็นคนเก่งกาจ คิดกำเริบ
 ช่างญวนตั้งตัวเป็นใหญ่เกลียดถ่อมไพร่ยกไปถึงเกาะโสงเปียมแม่ตอ
 ด้รบกับญวนในปีเถาะนั้น ภายหลังดมเด็จพระศรีธรรมราชา
 พระองค์ทรงราชย์ได้ ๓๐ ปี พระชันษาได้ ๕๗ ปี พระองค์ทรงพระ
 ประชวรตั้งรกรากดับพระชนม์ในปีเถาะนั้น จึงแจงทำเมรุยกพระศพ
 เด็จแล้ว จึงบรรดาพระมหาดั่งฆราชพระครูกับเจ้าฟ้าทะตะหะเอก
 และมุขมนตรีทั้งหลาย ถวายราชสมบัติแก่ดมเด็จพระรามาริบัติ
 พระองค์ครองราชย์ในปีเถาะนั้น ดุมีมะโรงศักราช ๓๓๓๐ ปี จึงเจ้า
 เมืองญวนโกรช ให้แม่ทัพญวนพาพระดัดถายกมารบชนะพระยา
 นเรนทร์คก แล้วเผาเรือรบแตกขึ้นไปถึงบันทายตะแดก แดกไปถึง

บันทายนมเพ็ญ ค่ายเจ้าฟ้าทะเลหะเอก แยกไปถึงค่ายบันทายนุ
 กำพุจนถึงพระยาภา จังตมเด็จพระรามาชิตกับตมเด็จพระราช
 บุตร กับพระภคินีโย พระภคินียา ยাত্রาออกจากบันทายนเพชร
 เด็จไปกรุงศรีอยุธยาในปีมะโรงนั้น

ฝ่ายกองทัพญวนตั้งตมเด็จพระด้ศถา มาอยู่บนตำหนักตม
 เ็จพระอุไทยราชา ณ บ้านข้างตะวันตกบึงปดาม้าได้ ๖ เดือน จึงพระ
 ยากรดาโหมอก พระยาสุวรรคาโลกออก กัดม้าจากตมเด็จพระ
 รามาชิตซึ่งไปอยู่กรุงศรีอยุธยา พระยาทั้งสองมาถึงเมืองโพธิ์สัตว
 กิตอ่านนำไพร่พลยกทัพมาสู้รบกับญวนที่ทุ่งต่าปอังกาม (แปลว่าทุ่ง
 ไร่แกตบอิฐ) ยกตามได้ญวนมาถึงบันทายนเพชร

ฝ่ายนักองค์เอง ผู้เป็นพระอนุชาตมเด็จพระด้ศถานั้น พระ
 องค์ประชวรสุรคค ณ เมืองกะพงชะนัง จึงกองทัพญวนนำตมเด็จพระ
 ด้ศถาถอยกดับลงไปเมืองญวน พระองค์สุรคคที่เมืองญวนนั้น

ฝ่ายพระยากระดาโหมอก พระยาสุวรรคาโลกออก ยกมารบ
 ชนะญวนแล้วอยู่เป็นใหญ่ในเมืองบันทายนเพชร จึงให้หนึ่งดีไป
 กราบทูลพระบาทตมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวในพระบรมโกศ กับตม
 พระรามาชิตได้ทรงทราบเนื้อความทุกประการแล้ว พระบาทตม
 เ็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวในพระบรมโกศ ครัดใช้ให้ตมเด็จพระศรี
 ไชยเชษฐาออกมาถึงบันทายนเพชร เด็จไปครองราชย์ เมื่อคักราช

๑๓๑๑ ศกมะเต็งนักษัตร ทรงพระนามสมเด็จพระศรีไชยเชษฐา
 รามาชริราชบรมพิตร แล้วพระองค์ตั้งพระยาสุวรรคาโดกออก^๕ขึ้น
 เป็นเจ้าฟ้าทะตะหะ ดุคักราช ๑๓๑๒ ศกมะเมี้ยน^๕นั้น แต่บรรดา
 มุขมนตรีเกิดยดขังเจ้าฟ้าทะตะหะออก แล้วเอา^๕เนอความ^๕จนกราบ
 ทูลสมเด็จพระศรีไชยเชษฐา หาเหตุขุแยงว่าเจ้าฟ้าทะตะหะออกกิด
 ขบถ จึงพระศรีไชยเชษฐา ครัดใช้ไปที่มีนกับบรรดาแขกจาม
 ยกไปด้อมจับเจ้าฟ้าทะตะหะออก

ฝ่ายเจ้าฟ้าทะตะหะออกรู้ตัวก็หนีไปกรุงศรีอยุธยา แล้วพระ
 ศรีไชยเชษฐา ตั้งพระยาจักรีเกา^๕ขึ้นเป็นเจ้าฟ้าทะตะหะ ดุคักราช
 ๑๓๑๓ ศกมะแมนักษัตร จึงพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว
 ในพระบรมโกศรับตั้งโปรดให้สมเด็จพระรามาชิมตี กับบรรดา
 เจ้าเขมรทุกองค์ออกมาอยู่เมืองพม่าเก่า

ฝ่ายเจ้าฟ้าทะตะหะเอก เป็นพระกระษेत्र กับเจ้าฟ้าทะตะ
 หะออกก็ได้แห่สมเด็จพระรามาชิมตี มาอยู่เมืองพม่าเก่าด้วย

ฝ่ายสมเด็จพระอุไทยราชา พระองค์ถาดสมเด็จพระรามาชิมตี
 ผู้เป็นพระบวรราชบิดา ยাত্রาไปสถิตอยู่เมืองนครวัด คิดสร้าง
 พระราชกุศด ดุคักราช ๑๓๑๔ ศกวอกนักษัตรนั้น เจ้าฟ้าทะตะหะ
 เอกเป็นพระกระษेत्र หาเหตุอยากได้เป็นใหญ่ คิดกำเริบใช้
 หมื่นพรหมบุตรไปชักชวนตั้งถูดอยู่ ณ เขาชะโงก ให้ยกกองทัพ

ไปด้อมจับพระศรีไชยเชษฐา เหตุอยากได้ราชสมบัติถวายนัก
องค์คน ตมเด็จพระรามาชิบตีพระองค์ทรงทราบแล้ว ก็รู้ว่า
พระกระษेत्रเอกเป็นขบถต่อแผ่นดิน พระองค์ให้ด้อมจับฆ่าพระ
กระษेत्रเอกที่เขากำแรงพนมขรอง

ฝ่ายดัดสดดนนตั้งคนเป็นองค์ของ (ว่าเป็นเจ้า) แล้ว ดัด
สดได้คนผู้หนึ่งมีชื่อชากเท้าชาก ตั้งให้เป็นองค์คู่ถวาช ให้ช้แคว
กันตีปทน ยกไพร่พล ๓๐๐๐ เศษ เข้ามายังบ้านศรีษะกระบือข้าง
ตะวันตก ณ อุคงภุไชย พระศรีไชยเชษฐาครัดใช้พระยาพิศณุโลก
บ้ให้เป็นแม่ทัพคุมไพร่พลยกไปสู้รบกับทัพดัดสด กับองค์คู่ถวาช
ค้ำทานทัพดัดสดกับองค์คู่ถวาชนั้นไม่ได้ จึงครัดใช้พระยาไพ-
วิธำถวาชองค์ยกไปช่วยรบวังทัพไว้ หมั้นพรหมรู้ข่าวว่าตมเด็จพระ
รามาชิบตีด้อมจับพระกระษेत्रเอกผู้เป็นบิดาของตัวฆ่าตายแล้ว
หมั้นพรหมพากองทัพดัดสดยกหนักด้นไปเมืองพม่าเก่า ครวงน
ตมเด็จพระรามาชิบตีพระศรีสุริโยพันธุ พระแก้วฟ้า พระองค์
ทองยกไพร่พลออกมารบมีชัยชนะ จับได้ดัดสดกับองค์คู่ถวาช
ได้กรง พระองค์นำออกมายังบ้านทายเพชร ถวายพระศรีไชยเชษฐา
ผู้เป็นพระภักนีโย ๆ ให้ฆ่าดัดสดของคู่ถวาชเตี้ย แล้วพระองค์
มาสถิตอยู่บ้านทายเพชร ในบ่อดอกนั้น

ฝ่ายตมเด็จพระอุไทยราชาพระองค์สถิตอยู่นครวัด คิดสร้าง

พระราชกุศล ถึงฉักราช ๑๑๑๕ ศักราชนักษัตรได้ ๒ ปี พระ
 รัชษาได้ ๔๕ ปี พระองค์ประชวรพระยอดที่ข้างขวาบรรทมในพระ
 บิฏฐิ แพทย์รักษาไม่หายพระองค์สวรรคตในเดือน ๔ ปีระกา จึงส่ง
 เต้จพระรามาชิตผู้เป็นพระบวรราชบิดา พระองค์ครัดใช้ขุนมนตรี
 ให้นำพระศพสมเด็จพระอุไทยราชาผู้เป็นพระราชบุตร แต่เมือง
 นครวัดมาถึงบันทายเพชร จึงครัดตั้งให้ยกพระศพในปีฉลู
 ศักราช ๑๑๑๖ ด้มฤทธิศกแล้วจึงตั้งพระนามอนักองค์นี้ ผู้เป็น
 พระราชนัดโตเรียกว่าสมเด็จพระอุไทยราชา เหมือนพระนามสมเด็จพระ
 บวรราชบิดา แล้วพระองค์ให้ตั้งสมเด็จพระศรีสุริโยพันธ์
 เป็นพระมหาอุปราช ด้มฤทธิศก ๑๑๑๗ ศักราชนักษัตร ด้มเด็จพระ
 ไชยเชษฐา พระองค์ทรงราชย์ได้ ๗ ปี พระรัชษา ๔๖ ปี
 พระองค์ทรงพระประชวรสวรรคตด้มพระชนม์ ด้มเด็กพระศพเสร็จแล้ว
 จึงพระมหาดังฆราชพระราชครูบุโรหิต กับบรรดามุขมนตรีคิด
 ปรึกษากัน ถวายราชด้มบัตแก่สมเด็จพระรามาชิต ๆ พระองค์
 ทรงราชย์ เมื่อศักราช ๑๑๑๗ ศักราชนักษัตร ด้มฤทธิศก ๑๑๑๘
 ศักราชนักษัตร จึงด้มเด็จพระศรีสุริโยพันธ์ ผู้เป็นพระมหาอุปราช
 ให้มาดอบฆ่าสมเด็จพระอุไทยราชา

ฝ่ายพระวอักษรทอย พระเด็นหาอันชิตคน พาพระองค์
 หนีไปในเพดากดงคิน เคนทางบกไปเมืองเมียม

ฝ่ายพระด้วงอัคริศจิตของ พาทระแม่นางกับหญิงพระดนม
 ดงเรือหนึ่งไปถึงเมืองตระนมเด็ก แปรตว่าบ้านนกแก้วจับ ครึ่งนั้น
 ส้มเต๋จพระโด้ทศอยู่เมืองเปียม มีความยินดีรับเขาส้มเต๋จพระ
 อุไทยราชาไปถึงเมืองเปียม แด้วส้มเต๋จพระอุไทยราชาขอเอา
 ส้มเต๋จพระโด้ทศเป็นพระบิดาเลี้ยง จึงส้มเต๋จพระโด้ทศใช้พระ
 ยาโกษาดำ พระยาโนเศษฐิตอกกับพระยัค เป็นแม่ทัพครอง
 ไพร่พดยกมาถึงรบใต้เมืองตวัน เมืองบันทายมาศ เมืองไพร่กะบาด
 เมืองนครดับดิน เมืองบาท เมืองดำโรงทอง ต่อดอกเข้าไปถึงสู้
 รบกับทัพส้มเต๋จพระศรีสุริโยพันธุ์ ซึ่งเต๋จจตุตถิตอยู่เมืองบัน
 ทายเพชร

ฝ่ายส้มเต๋จพระอุไทยราชา ตาส้มเต๋จพระโด้ทศคิดเด็ก
 ไพร่พดส่งถโยชยาตราออกจากเมืองเปียม ตามกองทัพมาต่อ
 ภายหลัง ถึงเมืองกระพงกระตั้งดงเรือพระที่นั่งเป็นถาวรเร็ว มาพบ
 กับทัพพระด้วงอัคริศจิตของ นำเต๋จจกดับชนมาตามแม่น้ำเปียม
 มัจรุก ต่ชนมาตามดำแม่น้ำเปียมมัจรุก บรรดาชาวนาชาว
 ไร่ก็ค้ไต่เป็นอันมาก ค้ไปถึงบ้านแพรก บ้านอำเป็น บ้านคักฉิน
 บ้านอันดงสาร ได้มาเป็นเมืองชนทุกตำบล ยกทัพมาถึงพนมเพ็ญ
 ฝ่ายทัพส้มเต๋จพระศรีสุริโยพันธุ์ ต่าถอยเข้ามาถึงค่าย
 พดกพดหนึ่งกระจัดกระจายจากกัน

ฝ่ายสมเด็จพระแก้วฟ้า พระองค์ตกใจกลัวว่าเขาจะคิดทำร้ายเสด็จหนีไปอยู่วัดสระเบงแปดงศ์เป็นดังขี้ ด้มเด็จพระศรีสุริโยพันธ์ ผู้เป็นพระมหาอุปราช ตกใจกลัวหนีไปเมืองไพรกระตึ๋จิงบรรดามุขมนตรี นายทัพนายกองตามจับได้ ฆ่าเสียที่เมืองกะพงชะงิง

ฝ่ายนักองค์โนนนักองค์ชั้นนี้ หนีไปทรงผนวชบนพระวิหารศรัยในพระราชวังของสมเด็จพระรามาชิตี จิงบรรดามุขมนตรี ด้มเด็จพระอุไทยราชา ขึ้นไปจับด้มเด็จพระแก้วฟ้ามาจากพระวิหารวัดสระเบง ให้ตามผนวชออกแล้ว นำไปฆ่าเสีย ณ วัดวังกระตาน ด้มเด็จพระอุไทยราชา เสด็จตั้งทายาทราชินไปถวายบังคมสมเด็จพระรามาชิตีผู้เป็นพระอัยกาบรมบพิตร พร้อมมูตอหุมุดด้วยกัน คิดสร้างพระตำหนักข้างเหนือวัดเจดีย์ทมิ (ว่าเจดีย์ใหม่) เป็นที่ดำหรับพัก พระองค์เสด็จอยู่ได้สองเดือน จิงด้มเด็จพระอนุชาธิบดีศรีผู้เป็นอัครมเหสีด้มเด็จพระศรีสุริโยพันธ์ ไม่สบายพระหฤไทย ด้วยคิดพยาบาทด้มเด็จพระอุไทยราชา จิงเรียกมนตรีร่วมใจไปคิดกันกับเจ้าฟ้าทะละหะเภา พระยาวงศาธิราชโสม ยกไปดอบฆ่าด้มเด็จพระอุไทยราชา ๆ วัพระองค์จิงเสด็จล่าถอยลงมาถึงกะพงหลวง ลงเรือพระที่นั่งให้จัดเป็นกองทัพให้กวาดบรรดาครอบครัวเขมรจันจามฝรั่ง แต่บรรดาอยู่ริมฝั่งแม่น้ำซังเข้าเกลียดดม

ยอมเป็นข้าพระองค์ทงต้น ถอยลงมาอยู่ ณ เกาะโพพระบาท ฟาก
ข้างตะวันตก จึงทรงพระราชทานพระยศอันชิตดวงให้ว่าที่เจ้าฟ้า
ทระหะ พระวรอักษรถอยให้ว่าที่ยมราช พระเด่นหาอัน
ชิตคนให้ว่าที่จกัตรี ยกทัพออกจากโพพระบาทไปรบชนะทัพเจ้าฟ้า
ทระหะเรก กับบรรดาขุนนางอยู่ข้างสมเด็จพระอนุชาธิบดีศรีแตก
กระจัดกระจาย จะสู้รบไม่ได้ จึงสมเด็จพระรามาชิบตี กับสมเด็จพระ
สมเด็จพระอนุชาธิบดีศรี สมเด็จพระองค์ทอง นักองค์โนน นักองค์ช
ถอยจากบันทายเพชร เสด็จออกไปอยู่เมืองโพธิ์สัตว ตั้งทัพพระวง
รักษาพระองค์ในปีฉลุศักราช ๑๑๑๘ นั้น สมเด็จพระรามาชิบตี
ผู้เป็นสมเด็จพระอัยกา พระชันษาได้ ๖๖ ปี พระองค์ทรงประชวร
ต้นพระชนม์อยู่ ณ เมืองโพธิ์สัตว ลูกเด็กพระศพเสร็จแล้ว จึงบรรดา
นายทัพนายกองสมเด็จพระอุไทยราชา ยกมารบชนะสมเด็จพระ
อนุชาธิบดีศรีสมเด็จพระองค์ทอง ๆ เสด็จถอยไปอยู่ปลายเขตแดน
เมืองโพธิ์สัตวชื่อบระวิด ข้างตะวันออกโพพระสัตวชั้น

ฝ่ายนักองค์โนนกับนักองค์ชหนีจากเมืองโพธิ์สัตว เข้าไป
อยู่เมืองต้นขุกซึ่งพระยาเดโชได้มอยู่ จึงแม่ทัพนายกองข้างสมเด็จพระ
อุไทยราชา ยกขึ้นไปด้อมจับได้สมเด็จพระอนุชาธิบดีศรีกับ
สมเด็จพระองค์ทองนำมาฆ่าเสียที่เมืองกะพงระนังเสร็จแล้ว จึงสม
เด็จพระอุไทยราชาให้พระชนะสงครามมุเป็นพระยาเดโช ยกไปรบ

กับทัพพระยาเคโซโตม จับพระยาเคโซโตมได้ให้ฆ่าเสียแล้ว ด้อม
จับนักองค์ศรีคุมมาถวายพระอุไทยราชาฯ ให้ฆ่าเสีย

ฝ่ายนักองค์โนนผู้เป็นพระรามราชานี้ ยังต้องขังอยู่ในกรง
ขุนนางคนหนึ่งชื่อพระปราง ดอบเข้าไปแหกกรงพาหนีไปกรุงศรี
อยุธยา จึงด้อมเค็จพระอุไทยราชาพระองค์^๕นครทรวงราชย์เมืองบันทาย
เพชร เมื่อศักราช ๓๑๒๐ ด้อมฤทธิศักดิ์กษัตริย์ พระชันษาได้
๒๐ ปี ทรงนำตั้งขั้วตรงพระเกศทรวงพระนารายณ์ทรวงพระขรรค์
ทรวงพระนามพระบาทสมเด็จพระนารายณ์ราชาธิราชรามธิบดี พระ
ศรีสุริโยพันธุ์ บรมสุรินทรา มหาจักรพรรดิราชบรมนาถ
พระบาทบรมบพิตร เด็ดจตุตถเป็นนิกัศกรำพุทธันดรราชโสภา
ชาติวงค์ คำรงกรงกัมพูชามหาอินทปัตนคร บวรวิวัฒน์
วิเวก เอกราชาธิบดียามหาธิบดินทร์ นรินทรอิศโรดม บรมราชวิ
ตุษวิตุษชาติวงค์ ทรวงพลานุกาพองค์อัครราชา มหามหินทร
นฤนาถ พระบาทบรมบพิตร วิชิตวิไชยไกรรุธม บรมถกิจ
ถการ เด็ดจมีพระราชหฤทัยประกอบโดยโถกณเจตตัก เศรทศรัก
นิกเนาในเจตม์จชัยไทยทาน มีเมตตากรุณามุทุตาอุเบกชากุศล
ธรรมจำค้ตลอดอันบำเพ็ญเนาในพระด้อมละวิบัติฐานกรรมฐาน เว้น
สถานอกุศลเว้นจากเวรทั้งห้า บาปกรรมทั้งสิบสี่ ให้สิ้นจากพระองค์
เด็จทรวงพยายามตามทศพิชราชธรรมอันมหาประเดริฐ บังเกิด

บรมบพิตร ฤกษ์กราช ๑๑๒๓ ศกมะเต็งนักษัตร์ พระวงศ์
ดาวรัชชกวันอยู่เมืองตังตังแครงเคียนวันเรียกว่าช้แครง ได้เป็นพระศรี
ไชยเชษฐ เหตุอยากใคร่ได้ความชอบ จึงจัดดำอานักนาง
แก้วประทุมมาผู้เป็นบุตร นำลงมาจากเมืองตังตังแครงเข้ามาถวาย
พระบาทบรมบพิตร ดลิตอยู่เฝ้าแทนพระองค์ได้สามเดือน เด็จ
ไม่พอพระทัยบุตรพระวงศ์ดาวกวันนั้น พระองค์จึงให้ส่งกลับไป
เมืองดาว ฤกษ์กราช ๑๑๒๔ ศกมะเมี้ยนนักษัตร์ พระองค์ทรงพระ
ราชศรีทชากับพระมหาสังฆราชรูปหนึ่ง ทรงพระนามสมเด็จพระ
พระสุคนธาธิบดี ๆ นั้นเดิมชื่อเปม ดลิตอยู่วัดพระวิหารสระแบง
รู้แจ้งอรรถแปลในคัมภีร์พระไตรปิฎกทั้งสามไม่ขัดข้อง เด็จทรง
นับถือนักหนา ให้อาราธนามาเทศนาถวายทุกวันอุโบสถก็สดแล้ว
ให้จ่ายพระราชทรัพย์ประดับจตุปัจจัย ไตรจีวรบุษบาพระธรรมเทศนา
และบุษบาพระสงฆ์ บำรุงพระพุทธศาสนาให้รุ่งเรืองประไพในแผ่น
ดินสุโขทัย ฤกษ์กราช ๑๑๒๕ ศกมะแมนักษัตร์ พระองค์ออก
ทรงผนวชจำพรรษาอยู่ ณ วัดเกาะจันดามเดือน ชุนนางมุขมนตรี
บวชตามเด็จ เด็จทรงมีฉันทมาตราชุดต่ำหัดันโดยโปรดตั้ง
บรรดาฝรั่งจามยอมประพฤติตามโองาตได้มาตพระองค์ทุกทีน
ทิวา จนปวารณาออกพรรษา จึงเด็จจดพระดีกขามทเสวยราช
สมบัติตั้งก่อน ฤกษ์กราช ๑๑๒๖ ศกกระกานักษัตร์ นักนางมาดา
บุบผาดม้ครรรภ์ได้สืบเดือน สมภพพระราชบุตรองค์หนึ่งทรงพระ

นามนักร้องแม่เม่น จึงพระบาทบรมบพิตรทรงพระเมตตาตายนาง
 มาตามบุบผาวิชฌนเป็นเอกอัครมเหสี ทรงพระนามดมเด็จพระภาคี
 พระเอกษัตริศรัจักรพรรดิ รัตนราชวรดิษณ อองค์อัครกัถยาณ
 ศรัวิธูทธิอุตม บรมบพิตร บรรดาปโรหิตราชบัณฑิตยมนตรีผู้
 ใหญ่น้อย ถ้าจะกราบบังคมทูลและชาน ให้ว่าพระกรุณาพิเศษ
 ฝ่ายบรรดาท้าวนางข้างใน และภรรยาขุนนางกับหญิงทั้งหลายให้
 ชานว่าแม่

ดุษักราช ๑๑๒๙ ศกขุนนักษัตร พระนางหนึ่งชื่อนักนางแม่
 ฌนองพระยาบวรนายกฐ มีครรภ์ได้สิบเดือนสมเด็จพระราชบุตรี
 องค์หนึ่ง พระองค์พระราชทานให้ชื่อนักองค์นี้ ในปีกุนนั้นพม่า
 ยกทัพมาตั้งกรุงศรีอยุธยา จับเอาพระเจ้าดอกมะเดื่อไปได้

ฝ่ายพระเจ้าเด็ดยังออกรบแพ้วพม่า หนีมาถึงกรุงกัมพูชาจับได้
 ฟังพระบารมีพระบาทบรมบพิตร ดุษักราช ๑๑๓๐ ศกชวดนักษัตร
 พระบาทบรมบพิตรพระองค์ยกนักองค์นี้ ผู้เป็นพระราชบุตรีดมเด็จพระ
 พระแก้วฟ้า อภิเชกเป็นพระอัครมเหสี ทรงพระนามเรียกดมเด็จพระ
 พระภาคีพระศรีวิธูชาดา มหากษัตริบรมบพิตร มีพระราชบุตรี
 องค์หนึ่งดมภพเมื่อมีมะโรงศักราช ๑๑๓๔ ปี ทรงพระนามนักองค์
 เกา ดุษัณดุศักราช ๑๑๓๕ ปี พระเจ้าตากเป็นบุตรจันโหลง
 อยู่ในกรุงศรีอยุธยารบฆ่าพม่า พม่าหนีกระจัดกระจาย จึงตั้งตัว
 ฌนเป็นเจ้าในกรุงศรีอยุธยา ให้นำหัวดวงนำคฤภักษรมาทูลพระบาท

บรมบพิตรให้ทรงคิดทำดอกไม้เงินทองไปถวายพระเจ้าตาก ให้เป็น
 ทางพระราชไมตรีตามจารีตเหมือนแต่โบราณ พระบาทบรมบพิตร
 พระองค์ทรงพระจินดาอา พระเจ้าตากนั้นเป็นราษฎรบุตรจันทน์โหลง
 ตงตวชนเป็นกษัตริย์ จะให้เรานำดอกไม้เงินทองไปถวายอย่าง
 ไรเห็นจะไม่สมควร พระองค์ไม่ยอมเป็นเมืองขึ้น แล้วบรรดา
 ข้าหลวงทั้งนั้นกราบถวายบังคมลาพากันกลับทูลพระเจ้าตากตามเนื้อ
 ความนั้น พระเจ้าตากกริ้วนัก จึงตรัสใช้พระเจ้าอยู่หัววงหน้า
 เมื่อยังเป็นที่เจ้าพระยาสุรสีห์เป็นแม่ทัพใหญ่ ให้นำสมเด็จพระราม
 กับบรรดาแม่ทัพแม่กองครองไพร่พลยกมาถึงเมืองพระมหานครวัด
 จึงพระบาทบรมบพิตรผู้เป็นเจ้าของเจ้าครัดใช้พระยากระดาโหมปาง ต้นอง
 ค่างพระเนตรพระโสมรุเป็นแม่ทัพใหญ่นำไพร่พลออกไปต่อสู้รบมิ
 ได้ พระยากระดาโหมปางก็ตายในท่ามกลางศึก ไพร่พลแตกหนี
 กระจัดกระจายไป จึงกองทัพไทยมีชัยชนะแล้วกลับคืนไปยังกรุงศรี
 อโยธยา ครั้นนั้นพระบาทบรมบพิตรทรงพระเมตตาหนักองค์ธรรม ผู้
 เป็นสมเด็จพระราชบุตรสมเด็จพระแก้วฟ้า ยกขึ้นเป็นสมเด็จพระ
 พระมหาอุปราชบรมบพิตร

ดุษฎีกราช ๑๑๓๒ ศกชาตนักษัตริ์ สมเด็จพระโสดีย์ผู้เป็นใหญ่
 ในเมืองเขมร คิดตามอำเภอใจด้วยความโงกเจตนา เหมือนคัก-
 แคนเข้าคับเพลิงระเถิงใจ เกณฑ์ไพร่พลในแควงเมืองบันทายมาศ

เมืองศรีขรภูมิเป็นกองทัพไปจับคนเมืองทุ่งใหญ่เมืองจันทบุรี จึงพวก
กองทัพไทยยกออกมาสู้รบชนะ แม่ทัพแม่กองสมเด็จพระโตทัก
หนักระจัดกระจายถอยทัพกลับมาเมืองเปียม เมื่อศักราช ๓๑๓๓
ศึกเกาะนักษัตรพระเจ้าตากก็คิดจัดเกณฑ์ไพร่พลให้เจ้าพระยามรราช
เป็นแม่ทัพใหญ่ ยกมาถึงเมืองบางคารตามทางบกถึงเมืองโพธิ์สัตต

ฝ่ายพระเจ้าตากจึงจัดทัพเรือจัดเครื่องดำหรับศึก ไร่ดำภา
เกศรานาวาใหญ่หน่อย นำสมเด็จพระรามมาถึงเมืองเปียม มารบได้
พระโตทักหนักระจัดกระจายไปอยู่เมืองตึกเขมา จึงคนนำข่าวเข้าไป
กราบทูลพระบาทบรมมพิศร ๆ ทราบความทุกประการแล้ว พระ
องค์ก็พาพระอัครมเหสีกับบรรดาหญิงสนมกับบริวารชายหญิง ออก
จากพระราชมนเทียร มาถึงท่าข่อยบนพระที่นั่งนาวา ดัดยาตรา
ออกจากค่าย บรรดาครุฑราชฎาทรงห้อยหันทองเรือตามแห่พระองค์
ลงไปถึงเมืองตะโดงโศคคอันเจียน แต่ครุฑบางพวกก็แฉะเวียน
ช่อนอยู่ในเกาะมัทธะอันดงระด้อ (ว่าวังไผ่) ก็มาก ชวนกันตัด
ไม้ไผ่ทำเป็นเรือประชุมอยู่ด้อมเปียมตะแอก

ฝ่ายพระเจ้าตากกับสมเด็จพระราม คือเมืองเปียมแตกดำ
เรือแล้ว จึงพระองค์ยกทัพเรือเข้ามาถึงเมืองพนมเปญ ออกไปทะเล
จะราดเชื่อมยกตามเข้าไป จับเอาดูกล้าดกับทาสชายหญิง เอาทรัพย์
สิ่งของบรรดาครอบครัวที่เขาข่มช่อนอยู่ ณ บึงมัทธะ บรรดาของ

ทัพไทยบ้างก็ยกออกไปตามครัวหลวง ถึงเบียมเบญจพรรณในเพดาก
ถางคั้น พบกับทัพพระยายมราชทอยค้อนครัวอยู่ภายหลัง ที่ตัด
ไม้ทำค่ายเรือแ่งดำยเรือแ่งทราย พอได้มังรบริบกับกองทัพไทย
ณ เบียมเบญจพรรณพอได้ประทะประทังอยู่ ครึ่งนเจ้าเวียดนาม
ทรงเมตตากรุณาใช้องค์ญวนเป็นแม่ทัพใหญ่ ยกขึ้นมาถึงทัพพระยายม
ราชทอยช่วยรบมีชัยชนะ

ฝ่ายกองทัพไทยแพ้อยทัพถับคั้นไปกรุงศรีอยุธยา ไว้แต่
ไทย ๕๐๐ ให้รักษาดมเด็จพระรามค้ำอยู่เมืองกำปอด เกิดยกด้อม
บรรคาราชฏูรเมืองบันทายมาศเชิงกรรชุมได้พร้อมมุด จัดเป็นทัพ
ยกมาถึงเมืองเบียมระกา จึงพระยายมราชทอยให้จัดไพร่พดยก
ไปรบกับทัพสมเด็จพระราม

ฝ่ายทัพเจ้าพระยายมราชไทย ยกไพร่พดมาทางบกถึงเมือง
นครวัดคับของ ถ่วงมาถึงเมืองโพธิสัตว กวาดบรรคารอบครัว
ราชฏูรเขมรถวนำไปกรุงศรีอยุธยาประมาณ ๓๐๐๐๐ เศษ ที่ค้าย
ที่อดข้าวบ้าง ดันคนจากบ้านเมือง เกิดก่ใหญ่ในปีเถาะเดือนอ้าย
เดือนนี้ ถึงเดือนถ้านั้นพระเจ้าเสด็จสุรคค พระบาทบรมบพิตร
ตาเจ้าเวียดนามยาดราออกจากบคอันเจียนตะโลงโหด เคยเข้ามา
สถิตอยู่แพรกมัตริ์นโค (ว่าคตองปากหนู)

ฝ่ายเจ้าเวียงคานนครวัดไชย้องโดยจีนเป็นเบาชอมาอยู่ประจำกษ
 ษาพระบาทบรมบพิตร ดุคักราช ๑๑๓๕ ศกมะโรงนักษัตร พระบาท
 บรมบพิตรเสด็จไปสถิตอยู่แพรงบั๊กปรัด (ว่าคตองบางเข็อกหนึ่ง)
 พระองค์ทรงพระจินดาเมตตากรุณาบรรดาอาณาจักรประชาราษฎร
 พดัดพรากจากที่อยู่ เพราะด้วยเกิดรบกับกองทัพไทยยกมาทำทุกข
 ใให้ทุกเมืองฟากข้างตะวันตก จึงดมเด็จพระมณาทพระบาทบรม
 บพิตร ทรงพระราชดำริใช้พระองค์นักดวงผู้เป็นสมเด็จพระองค์แก้ว
 ให้ไปเป็นทางพระราชไมตรีพุดจากกับแม่ทัพแม่กองไทย ใให้ดเดี่ย
 อย่าใให้รบกัน เ็นคูกับอาณาประชาราษฎรด้วย แม่ทัพแม่กอง
 ไทยก็ยินยอมพร้อมใจแล้ว นำพระองค์แก้วเข้าไปถึงกรุงศรีอยุธยา
 ษณกราบทูลแก่พระเจ้าตากตามสมควร จะขอเป็นทางพระราชไมตรี
 ตามธรรมเนียมแต่โบราณ ครั้นนั้นพระเจ้าตากไม่ใใจไม่เชื่อ
 แล้วให้ทำโทษองค์แก้วใใส่คุกทนทุกขเวทนาอยู่ในไซ้ตรวน ดุคั-
 กราช ๑๑๓๕ ศกมะแมนักษัตร พระบาทบรมบพิตรพระองค์มีแม่นาง
 หนึ่งชื่อฉันทนางไสย มีครรภ์ได้สิบเดือนดมภพระราชบุตรองค์หนึ่ง
 ทรงพระนามนักรองเอง จึงพระองค์เบียดยชื่อแพรงบั๊กปรัดเรียก
 ว่าแพรงเมี้ยนเดี่ยก ดุคักราช ๑๑๓๖ ศกมะเมียนักษัตร พระบาท
 บรมบพิตรพระองค์ไปสถิตอยู่ที่เกาะจีน ครั้นนั้นพระเจ้าตากตั้งย
 ใในพระหฤทัยไม่ใใจพระองค์แก้วเกิดอกไม่ชื้อตรง จึงพระองค์

แก้วให้คนมากราบทูลพระบาทบรมมพิตร ขอมารดากับภรรยา
 ครั้งนั้นพระเจ้าตากเชื่อว่าข้อตรงจริง ให้ถอดองค์แก้วออกจากโทษ
 ทรงพระเมตตาโปรดให้ขึ้นเฝ้าโดยปรกติ

ฝ่ายพระบาทบรมมพิตรเสด็จทรงพิจารณาเห็นว่า สมเด็จพระ
 พระรามทำสงคราม^{๕๕} ทงนควยอยากได้ราชสมบัติ แต่บรรดาอาณา
 ประชากรราษฎรวินาคล้มตายเป็นอันมากถึงเพียงนี้ ควรเราจะมอบ
 เวรราชสมบัติถวายสมเด็จพระรามตามใจประสงค์ เช่นคุณา
 ประชากรราษฎรทุกประเทศจะได้ความสุข ไม่เกิดทุกข์ภัยสืบไป ทรง
 พระจินดาเห็นอย่างนั้นเสด็จ จึงเสด็จให้บรรดาพระมหาดังฆราช
 พระราชครูโรหิตมนตรีใหญ่น้อยมาชุมนุมพร้อมกัน เหมือนอย่าง
 พระองค์ทรงพระจินดาแล้ว ดุคักราช ๑๑๓๗ ศกมะแมนักษัตร
 จึงพระบาทบรมมพิตร ทรงพระดำริคิดให้พระมหาดังฆราชพระ
 มหาพรหมมุนีเดิมชื่อหง นำพระราชไมตรีไปแต่เมืองกำปอดเข้า
 มาถึงเมืองบันทายเพชร แล้วถวายพระพรสมเด็จพระราม จึงเสด็จ
 มอบเวรราชสมบัติถวายสมเด็จพระรามผู้เป็นพระอนุชา พระทวด
 เดียวกันขึ้นเสวยราชสมบัติ ทรงพระนารายณ์ทรงพระขรรค์ทรง
 พระนามเรียกพระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชบรมมพิตร

ฝ่ายพระบาทบรมมพิตร ผู้เป็นสมเด็จพระเจ้านั้น พระองค์
 สถิตอยู่เป็นมหาอุปโยราช พระองค์แบ่งบรรดาขุนนางดำหรับที่

ทรงราชย์มานาน้อยเท่าใดนั้น ถวายพระรามราชา

ฝ่ายขุนนางสำหรับที่มหาอุปราชนั้น พระองค์แบ่งไปให้
สมเด็จพระมหาอุปราช

ฝ่ายขุนนางสำหรับที่สมเด็จพระมหาอุปโยราชนั้น พระองค์
เอาไว้ให้อยู่เฝ้าแหวนรักษาพระองค์โดยปกติ พระองค์ทรงราชย์มา
แต่ปีชวดถึงปีมะแม พระองค์เจนราชสมบัติถวายสมเด็จพระราม
ราชานันได้ ๑๗ ปี พระชันษาได้ ๓๗ ปี ลูกศิษย์ ๑๓๓๗ ศกวอก
นักษัตริ์ พระองค์ตรัสตั้งให้ช่างหล่อปืนบะเรียมเบญจรงค์กับเครื่อง
ทำศึกไว้ ให้คำคิดคำห่อถุกกระสุนโดยเร็ว ให้ตัดไม้ทำค้ำยที่
เมืองพนมเพ็ญมุขำพุด พระองค์ไม่ยอมขึ้นแก่เมืองญวน ด้วย
เมืองญวนชวนเกิดศึกกับนักไพร่โกเชิน ตั้งตัวขึ้นเป็นใหญ่เกลียด
กต่อมบรรดาราชฎารพร้อมแล้ว ญวนต้องคนพินองหน ผู้พรอตก
องเฮม อยู่เมืองไทรภู ขวนชวายเกณฑ์ไพร่พลเข้าเป็นกระบวน
ทัพยกไปต่อรบกับเจ้าเวียตนามที่เมืองเว้

ฝ่ายองจะแจ้เป็นใหญ่อยู่เมืองไซ่ง่อน ตั้งกองพิทักษ์
รักษาบรรดาราชฎาร ให้มากราบทูลสมเด็จพระรามราชาขอเดบียง
กับไพร่พลให้ไปช่วยรบกับโกเชินนั้น พระองค์หาให้เดบียงกับไพร่
พลไม่ จึงองจะแจ้โกรธพระรามราชา ยกบรรดาเสนาไพร่พลมา
ถึงค่ายจะรอยจิงวา (ว่าแหดมท่าเคย) บังอาจข้ามพากพนมเพ็ญ

ยั้งระดมรบกับทัพเขมรล้มเจ้าพระมหาอุปโยราชบรมบพิตร พระองค์คิดจะถอยไปสถิตอยู่แพรงดำโรงแด่น พระรามราชาที่แห่งล้มเจ้าพระมหาอุปโยราช ผู้เป็นล้มเจ้าพระเริ่มไปถึงแพรงดำโรงแด่น แล้วพระองค์ตากลับมาสถิตอยู่พระราชมนเทียร

ฝ่ายทัพญวนรบกับทัพเขมรในเดือนยี่บ่อดอก คั้งสู้รบไม่แพ้ชนะกัน กองทัพญวนก็ถกดับคืนไปเมืองญวน ตศักราช ๓๓๓๘ ศักระกานักษัตริ พระยาบวรนายกษุได้เป็นพระยาวิบุตราชคิดคดทุลล้มเจ้าพระมหาอุปราช ว่าจะคิดดอบฆ่าพระรามราชา ปวารณาจะเอาราชสมบัติถวาย ล้มเจ้าพระมหาอุปราชหายอมไม่ แล้วพระยาวิบุตราชตกลใจถกด้วยตัวคิดผิดแล้ว ถกดับไปทูลล้มเจ้าพระรามราชาว่าล้มเจ้าพระมหาอุปราชคิดชบถค่อพระองค์ จึงตรัสใช้พระยาวิบุตราชดอบฆ่าล้มเจ้าพระมหาอุปราช ครั้นนั้นพระยาวิบุตราชรับพระบัญชาพิเศษ แล้วไปคิดใช้พระยาศรีอรรคราชชวนเด่นหมากรุกอยู่ในโรงเคื่อง (ว่าทมิในพระราชวัง) ล้มเจ้าพระมหาอุปโยราชบรมบพิตร ผู้เป็นพระเริ่มพระองค์ทรงพระประชวรสถิตอยู่พระโรงที่นั้งข้างใต้เบี่ยมขำนิค (ว่าปากคดองซุด) พระยาศรีอรรคราชดอบฆ่าล้มเจ้าพระอุปราชตศักราชในข้างขึ้นเดือนยี่บ่ระกาพระชันษาได้ ๒๒ ปี ตฤเลิกพระศัพเด์ร็จแล้ว

ฝ่ายสมเด็จพระมหาอุปโยราช ทรงพระประชวรเป็น
 ก้าง พระองค์สวรรคตสิ้นพระชนม์ในข้างแรมเดือนยี่ประกา พระ
 รัชษาได้ ๓๘ ปี ฤๅเด็กพระศัพเด์เจ้าแก้ว ฤๅศักราช ๑๑๕๐ ศก
 จอนักษัตรเดือนอ้ายนั้นพระเจ้าตากครัดให้พระบาทสมเด็จพระพุทธ-
 เจ้าอยู่หัวดวงหดวง เมื่อยังเป็นเจ้าพระยาจักรี กับสมเด็จพระพุทธ
 เจ้าอยู่หัววงหน้าเมื่อยังเป็นเจ้าพระยาสุรสีห์ ให้นำไพร่พลไทย
 ๓๐,๐๐๐ ยกเป็นกองทัพไปตีเมืองดาวตดอดจนถึงเมืองเวียงจันทน์
 เจ้าพระยาจักรี เจ้าพระยาสุรสีห์ยกไพร่พลมาถึงเมืองบันทายเพ็ชร
 ทูลสมเด็จพระรามราชาขอไพร่พลกับเสบียงสมเด็จพระรามราชายอม
 ให้ไพร่พลเมือง กระพงตวยกับเจ้าเมืองศรีสุนทร เมืองไพรแวง
 เมืองตะบองกระมุข ประสงค์ให้ได้ครบ ๓๐,๐๐๐ กับเสบียงให้เจ้าพระ
 ยาจักรียกทัพบกเดินทางไปเมืองกระพงตวย

ฝ่ายเจ้าพระยาสุรสีห์นั้น ยกทัพเรือขึ้นไปทางทะเลขมถึง
 เมืองสมบุตสมบุรณ ฤๅศรีดาซึ่งขวางด่านนำเรือแ่งทรายแ่งไอขึ้นไป
 ไป ๆ ถึงเมืองดาวตดทั้งแดง คิดหาเรือแ่งทรายข้ามถนนศิลา
 ขวางด่านนำเคยไปถึงเมืองโขง เมืองจำปาศักดิ์ เมืองแฉะแม่ หัว
 เมืองทงนบกยอมอยู่เป็นเมืองขึ้น กองทัพไทยถึงดไว้ไม่ได้รับ ยก
 เคยไปถึงค่ายเมืองเวียงจันทน์ ๆ สู้รบกับทัพเจ้าพระยาจักรี เจ้าพระ
 ยาสุรสีห์

ฝ่ายสมเด็จพระรามาธิบดี พระองค์ครัดใช้พระยาพระคลัง
 ธรรมไปตั้งกองตั้งข้าวดำรงตั้งเด็บบึงอยู่ ณ เมืองกะพงชม เกณฑ์
 บรรดาราษฎรชายหญิงแขวงเมืองกะพงศวาย เขียนคัมภีร์ให้ตั้งข้าว
 ดำรงตั้งชายหญิง

ฝ่ายบรรดาไพร่พลเขมรเมืองกะพงศวายหนักดับมาจากกอง
 ทាំងนั้น พระรามาธิบดีพระองค์แต่งคนให้เที่ยวจับบรรดาราษฎร ๆ ก็
 เข้ากุมกันยกมาได้ฆ่าฟันพระยาพระคลังธรรมกับข้าวดวง จึงสมเด็จพระ
 รามาธิบดีให้ไปเอาพระยาเคโซแทน พระยาแค้นข้างฟ้าเบียง
 พระยามนตรีเด้นหาได้ เข้ามาถึงบันทายเพ็ชรทำโทษทั้ง ๓ คน แล้ว
 ให้ฆ่าพระยามนตรีเด้นหาได้ ให้เขียนพระยาแค้นข้างฟ้าเบียง ๕๐
 ที้ แล้วให้ถอดจากที่

ฝ่ายพระยาเคโซแทนนั้น ทรงพระเมตตาไว้ให้คงที่ แล้ว
 พระองค์โปรดให้คืนกดับเมือง ลูกักราช ๓๓๔๓ ศกขุนนักษัตร
 พระยาเคโซแทน พระยาแค้นข้างฟ้าเบียง พาอาณาประชาราษฎร
 ไปเป็นอันมาก พระรามาธิบดีให้ไปเอาเจ้าฟ้าทะระหะมุยกมา
 จากเมืองปาดัก แล้วครัดใช้ให้ไปตามระกัตพระยาเคโซแทน พระ
 ยาแค้นข้างฟ้าเบียงผู้น้องทั้งสอง กับบรรดาราษฎรเมืองกะพงศวาย
 และโคกชะ เจ้าฟ้าทะระหะมุยกวายบังคมดาออกไปถึงน้องทั้งสอง
 กับบรรดาราษฎรญาติพี่น้องได้พบคบคิดกันว่า Digitized by เมื่อครั้งก่อนเรา

คิดเอาแผ่นดินถวายสมเด็จพระเยี่ยม ได้ยิงพระรามราชาถูถูก
 ปืนได้ยอกพระทรวง แล้วเราจับได้เอามาได้ทรง แหกกรงหนีไป
 ไคผูกพยาบาทเรา ถ้าเราก็คยออยู่ด้วยแล้วเห็นจะให้ฆ่าเราเสีย
 ด้้น ควรเราจะครบด้วยด้ตายแต่ครั้งเดียว เจ้าฟ้าทะเลระหะมู พระ
 ยาทะไรแทน พระยาแค้นข้างฟ้าเบียง ร่วมคิดพร้อมใจกัน ให้เร่ง
 เกณฑ์ไพร่พลโดยเร็ว ตั้งทำค่ายรายทัพลาดตระเวนมาตั้งเบียมแค้น
 สมเด็จพระรามราชายกบรรดาเตนไพร่พลไปถึง ค่อยรบแต่เบียม
 แค้นตลอดชนไปถึงกระพงชม ภายหัดนั้นพระยาวิบุลโด้ค้างอยู่บัน
 ทายเพ็ชรถดถักถายคิดใช้พระยาเทพอรชุนหลงดงไปถึงองเฮาผู้ใหญ่
 ซอกองทัพญวนกับทัพพระยาอริกะวงษา สวดผู้เป็นเจ้าเมืองปาดัก
 ยกชนมาพนมเพ็ญจะโรยจิงวา จึงพระยาวิบุลโด้นำไพร่พลรีบเร็ว
 ไปถึงบันทายเพ็ชร เสิญณ์สมเด็จพระราชบุตรของสมเด็จพระมหา
 อูโยราชทรงพระนามนั้กองค์เอง พระชันษาได้ ๗ ปี นำดงจาก
 พระคำหนักมาวางดงบนเรือพระที่นั่งแ่งไอ จึงขึ้นไปค้นแต่บรรดา
 พระราชทรัพย์ จับเอาพระราชบุตรสมเด็จพระรามราชาทั้ง ๔
 พระองค์นำมาพิฆาฏ และเผาพระราชมณเฑียรไหม้วินาศ บรรดา
 ราษฎรรตกใจแตกคั้นหนีซ่อนตัวอยู่

ฝ่ายทัพญวนได้ตามย้อยแ่งเอาทรัพย์ตั้งของคฤหัสถ์พระดังษ์
 เป็นอันมาก ส่วนพระปฏิมาคัมภีร์พระโคตมปฏิมาทั้งดงในน้ำ

เป็ยอันตราชน จึงบรรดาเผ่าหนีไปทูลพระรามราชาอยู่ ณ เมือง
กะพงชม ได้ทราบความทุกประการแล้ว พระองค์ได้ตั้งถอยทัพ
กลับมาถึงกะพงชนังพบทพญวนทัพเขมรอยู่แพรกบพัง (เดี๋ยวนี้
เรียกว่าแพรกฝรั่ง) ได้สู้รบโต้ตอบกัน พระองค์ปราชัยหนีจนบก
ทั้งเรือแจ่งดำย เรือแจ่งทราย เรือแจ่งโอ ไปอยู่พนมจำแรงจัดแจง
ทัพมาทว่าอาจารย์มีวิชา ให้ออกมารบพ่ายแพ้แก่กองทัพญวนทัพ
เขมรข้างต่าง ๆ ยกไปล้อมจับได้สมเด็จพระรามราชาได้ทรงนำมา
ฆ่าเสียที่บึงขยของ เมื่อเดือนสิบปีกุนเอกศกพระองค์ทรงราชย์แต่ปี
มะแมมาถึงปีกุนไต้ ๕ ปี พระชันษาได้ ๕๐ ปี พระองค์ตั้งรุด
ครึงนเจ้าฟ้าทะระหะมุดงควชน ชื่อว่าเจ้าฟ้าทะระหะมหาราชบพิตร
คิดให้พระยาศรีวิชัยอันษาปถ ผู้เป็นพระบิดาเลี้ยงที่รักษาดมเด็จพระ
ราชบุตรพระมหาอุปโยราช ทรงพระนามนั้เองชื่อเป็นพระยา
วง

ฝ่ายพระยาวิบุตโต ๕ เป็นพระยาตากาโหม ฝ่ายพระยา
แต่นข้างฟ้าเมียง ๕ เป็นพระยาจักรี

จึงบรรดามุขมนตรีปีโรหิต คิดมอเบจนราชดมบัตถวายนัก
องค์เองพระองค์ชนครองราชดมบัตเมื่อศักราช ๓๓๕๓ ศกกุนนั้กษัตริ

ฝ่ายพระยายมราชแบน เป็นข้าเก่าสมเด็จพระรามราชาเป็น
เกดอกับพระยาตากาโหมได้นั้น เจ้าฟ้าทะระหะมูให้ไปอยู่กับพระยา

เดโชแทนผู้น้อง ณ เมืองกะพงดวาย ทราบความไปถึงพระเจ้าตาก
ว่าพระยายมราชแบนรอดอยู่นั้น พระเจ้าตากรับสั่งให้หาพระองค์
แก้วเข้าไปเฝ้าในเพลากลางคืน มีรับสั่งบอกว่าเขมรว่าญวนยก
กองทัพมารบจับเจ้าองค์รามฆ่าเสียแล้ว ยังรอดแต่พระยายมราช
แบน กูจะใช้เองออกไปเอาตัวอ้ายพระยายมราชแบนเขมรเข้ามา
จึงตรัสสั่งให้ทำห้องตราใช้พระองค์แก้ว นำออกมาถึงเจ้าฟ้าทะตะหะ
มุ กับพระยากระดาโหมชู ว่าให้มอบพระยายมราชแบนมาแก่
พระองค์แก้ว ๆ จะนำเข้ามาถวาย เจ้าฟ้าทะตะหะมุกับพระยากระดา
โหมชูได้ทราบห้องตราจึงมอบพระยายมราชแบนให้พระองค์แก้วนำ
เข้าไปกราบทูลถวายพระเจ้าตาก ๆ มีรับสั่งว่าพระยายมราชแบนว่า
เป็นขุนนางผู้ใหญ่ทำให้เสียพระเกียรติยศ แล้วรับสั่งให้เอาพระยา
ยมราชแบนไปทำโทษจำคุกไว้ ดุศักราช ๑๑๔๒ ศกชวตน์กษัตริ
ครั้นนั้นเจ้าฟ้าทะตะหะมุ กับพระยากระดาโหมชู ก็คิดถวายพระนาม
สมเด็จพระเยี่ยมกษัตริย์ทั้ง ๒ พระองค์

ฝ่ายสมเด็จพระเยี่ยมที่ทรงพระนามนักร้องค้มนั้น ให้ทรง
พระนามว่าสมเด็จพระมหากษัตริย์

ฝ่ายสมเด็จพระเยี่ยมกลาง ที่ทรงพระนามนักร้องค้มนั้น ให้
ทรงพระนามเรียกสมเด็จพระศรีอรรราชธิดาบรมพิตรดุศักราช ๑๑๔๓
ศกชวตน์กษัตริ เมื่อเดือนอ้ายนั้นพระเจ้าตากได้ทรงทราบข่าวว่า

บรรดาขุนนางเมืองเขมรคืนเข้ากับญวน ครัดใช้พระราชบุตรชื่อ
พระเจ้าน้อยกับพระยาจักรี เจ้าพระยาสุรสีห์ นำไพร่พล ๒๐,๐๐๐
แยกยกไป ๓ ทาง

ฝ่ายเจ้าพระยาจักรี ให้ยกไปทางนครวัด ฝ่ายพระเจ้าน้อย
นั้น ให้ยกไปทางบันทายเพชร ฝ่ายเจ้าพระยาสุรสีห์นั้น ให้ยกมา
ทางเมืองกะพงต์วาย ครั้นนั้นเจ้าฟ้าทะตะหะมูร์ชาวดแก้ว แต่งให้ไป
กวาดบรรดาครอบครัวที่มั่วเรื้อแต่เมืองนครวัด บัดบอง ตะโอง กะพง
ต์วาย เข้ามาอยู่บันทายเพชร แล้วให้พระยาเดโชแทนจัดเตรียมไพร่
พลตั้งรายเป็นกองทัพระวีรักษามืองกะพงต์วาย

ฝ่ายเจ้าฟ้าทะตะหะมูร์ แต่งคนให้เก็บไพร่พลทำค่ายรายทัพ
ระวีรักษามืองกะพงต์วาย และเบียมขำนิคกับกะกงระตะ (ว่าทำ
เกวียน)

ฝ่ายพระยาภคินไหมขุนนัยกทัพเรือขึ้นไปเมืองทเดธรม คอย
ระวีรักษากวาดบรรดาครอบครัวราษฎรลงเรือ มาแต่เมืองกะแจะ
เมืองส้มบุคส้มบุรณพร้อมแล้ว นำลงมาจอดอยู่ ณ เมืองเกียนต์วาย
แต่ให้ไปขอกองทัพญวนมาช่วยรบกับกองทัพไทย

ฝ่ายทัพพระเจ้าน้อยมาโดยทางเมืองบัตบอง เมืองตะคร้อ
เมืองชตุ เมืองตรอง เมืองบริบูรณ เข้ามาถึงบ้านตวันบรโดย
บรรดาราชภูตกใจอุตุตุ กุงบุตวหลานชนนทร์พิงตั้งของลงเรือ

มาถึงพนมเพ็ญไปจอดอยู่ปากเกาะตะเภาโฮม ฝ่ายพระบาทบรมมพิตร
นั้นพระองค์โปรดคิอยู่ ณ เกาะเกิด ฝ่ายพระยาตากาโหมขุนนั้น ตั้งคั
ขนั้นเป็นด้อมเตี้ยเจ้าพระยา ให้พระยาวิบุตราชปราชญ์เป็นพระยาตากา
โหมตั้งค้ายรายทัพอยู่จะรอยจ้งวา

ฝ่ายเจ้าเวี้ยคนามครัดใช้ธองผอมาเป็นแม่ทัพใหญ่ นำไพร่
พลกับเรือแ่งต่ายเรือแ่งทราย ยกขึ้นมาตั้งอยู่จะรอยจ้งวา

ฝ่ายทัพเจ้าพระยาสุรดีนั้น ยกขึ้นมาถึงเมืองกะพงต๋วย
คัทัพพระยาเดโชแทน ณ โคนปะ (แปลว่าดีเตี้ยค) แดกกระจัตกระ
จายหนีเข้าบ่! จึงเจ้าพระยาสุรดีให้นำไพร่พลยกมาถึงตั้งค้ายรายทัพ
อยู่เบียมขัคอง คิดจะข้ามไปปากตะวันออก ธองผอมาใช้ธองกวางหน้า
นำทัพญวน ใช้พระยาตากาโหมปราชญ์นำกองทัพเขมรยกขึ้นไปตั้งอยู่
เกาะแตก (ว่าเกาะตอย) คอยรบรบกับทัพเจ้าพระยาสุรดีที่ แด้ว
ธองผอมาใช้พระยายมราชปราชญ์กับทัพญวนทัพเขมร ยกเข้าไปตั้งอยู่
เกาะจัน คอยรบกับทัพพระเจ้าน้อย ณ เบียมขานิค แต่เดื่อนย
มีธองมาถึงเดียนดี ครึ่งนั้นพระเจ้าตากเดี่ยพระจริคแด้ว ให้ตั้งพระ
ราชอาณาเขียนคัเว้งรัตเอาทวีชัยแต่ราชฐรณะขุนนาง ครึ่งนั้นเจ้า
รามดักษณัผู้เป็นพระราชบุตรกราบพูดว่าบรรดาราชฐรวัณนัถ ครัด
ให้เขียนเจ้ารามดักษณั ๑๐๐ ที่ ว่าเจ้ารามดักษณัเข้ากับราชฐร
ยังคดั่งเป็นอันมาก ครัดให้เขียนบรรดาราชฐรณะขุนนางทั้งกตาง
วันกตางคิน

ฝ่ายบรรดาขุนมนตรีกับราษฎรในกรุงศรีอยุธยา ดื้อจรร
ร้อนเป็นอันมาก บังให้เกิดศึกมาแต่ทิศใด ๆ แล้วจะได้พันทุกซ์

ฝ่ายบรรดาเมืองนอกหนีออกไปประชุมกันเป็นกองทัพฆ่าฟัน
เจ้าเมืองแล้ว พระเจ้าตากครว้ใช้พระยาด้รยศยกไพร่พลออกไป
ตั้งกัศทัพโจรทั้งปวงนั้น ครั้นนั้นขุนแก้วผู้้องพระยาด้รยศ มาพูด
จากับพระยาด้รยศผู้ว่า พระเจ้าตากเป็นบ้ำอย่างนี้เราจะไม่เข้า
ด้วยแล้ว จึงพระยาด้รยศว่าถ้าน้องคิดกำเริบอย่างนั้นว่าไม่ยอมเข้า
ด้วย ฝ่ายตัวเราเห็นพระเจ้าตากจะไม่ได้ชีวิตแล้วคิดอย่างนั้นแล้ว
พระยาด้รยศก็ยอมพร้อมใจกับขุนแก้วผู้้อง กดบยกทัพมา บรรดา
ขุนนางกับราษฎรก็มีจิตรวินค้ทั้งพระด้งมีกฤหัตถ์ชายหญิง ดุถึง
เพดาตามยามเศษ พระยาด้รยศ ขุนแก้ว ยกกองทัพเข้าไปให้ร้อง
ยิงปืนข้างทิศอีสาน พวกฝรังนอนเฝ้าปืนอยู่บนค้ระคายยิงโต้ตอบ
กันจนด้ว่างชน บรรดาฝรังหนึ่งด้งมาจากค่ายแล้วพระยาด้รยศยก
เข้าไปทูลพระเจ้าตากว่า บรรดาขุนนางกับอาณาประชาราษฎร
คิดพร้อมกันกำเริบทั้งด้นแล้ว พระเจ้าตากว่ากูปรารมภ์แต่ค้ครุ
มันจะมาแต่ประเทศอื่น บัดนี้บรรดาถูกูใหญ่่น้อยมันว่าพ่อคิด
คดเป็นบ้ำแล้ว จะให้พ่อบวรก้ตาม จะได้ไซ้ตรวจพ่อก้ค้ พ่อจะ
รับตามถูกูบงค้บนั้น พระยาด้รยศจึงบงค้บเจ้าพนักงานให้หาไซ้
ตรวจมาได้พระเจ้าตาก กับเจ้ารามด้กษณ์ด้วย แล้วให้บวชอยู่

ในพระวิหารวัดแจ้ง แต่งให้คนอยู่เฝ้ารักษาแล้ว พระยาธรรมเจ้า
 ไปอยู่ในตำแหน่งพระเจ้าตากอยากได้เป็นเจ้า จึงเจ้าพระยามนทรราช
 ต่มา มีหนังสือให้มาตามเจ้าพระยาจักรี เจ้าพระยาสุรสีห์ แต่
 เบียมซึ่งกองดับไปกรุงศรีอยุธยา ให้เอาพระเจ้าตากกับเจ้าราม
 ดกษณ์ พระเจ้าน้อย กับพระยาธรรม เจ้าตากเสียตั้งแต่ เจ้า
 พระยาจักรีผู้^{๒๕}ชนเสวยราชย์ เป็นพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว
 วงษ์ทอง เจ้าพระยาสุรสีห์ผู้^{๒๕}น้องเป็นพระพุทธรูปเจ้าอยู่หัววงษ์หน้า เมื่อ
 เดือน ๕ ปีชวด ศักราช ๑๑๔๔

ฝ่ายทัพญวนไกเซ็นยกมารบกับเจ้าเวียดนาม ๆ จึงให้คนมา
 ขอกองทัพเขมรไปช่วยรบกับไกเซ็นนั้น เจ้าฟ้าทะละหะมุ ตมเด็จพระ
 เจ้าพระยาสุรสีห์พระยาตากตาใหม่ปลา เป็นแม่กองครองไพร่พล ๕,๐๐๐
 ยกไปช่วยเจ้าเวียดนาม ครั้นนั้นพระยาตากตาใหม่ปราบแพ้ไกเซ็นตาย
 ในทุ่งบ้ายุง เสียไพร่พลเขมรเป็นอันมาก จึงไกเซ็นรบชนะได้เจ้า
 เวียดนาม ลงเรือตมุทหน้เข้าไปพึ่งพระบารมีพระบาทสมเด็จพระ
 พุทธเจ้าอยู่หัวกรุงศรีอยุธยา

ฝ่ายของผอมมาหน้ชนมาถึงบันทายเพชร ขอทางจะไปตาม
 เจ้าเวียดนาม เจ้าฟ้าทะละหะมุ ตมเด็จพระเจ้าพระยาสุรสีห์ ให้คนตั้งของ
 ผอมมาเข้าไปถึงเมืองบัตของ ถ่วงไปถึงไพร่คุก บรรดาเขมรที่ใช้ไป
 ตั้งของผอมมาหน้ฆ่าของผอมมากับพวกญวนตายสิ้น แล้วเก็บเอาทรัพย์สิน

ตั้งของทงต้นแก้วถัดมา ครึ่งนพระบาทบรมพิตรพระองค์ออก
จากเกาะเกิด เข้าไปถัดข้างใต้คดงตะแบกเพียงแพรกมีดงแห่ง
หนึ่ง กับสมเด็จพระท้าวทง ๓ กับสมเด็จพระเรียมกษัตริย์ทง ๓
พระองค์

ฝ่ายพระยาวังปก เป็นพระบิดาเดยงชนเป็นพระยากดาโหม
รักษาพระบาทบรมพิตร ตั้งเดือนแปดปีขาดนั้น สมเด็จพระเจ้า
พระยาขุมหนึ่งตั้งไปตั้งพระยายมราชแบนผู้เกิดซึ่งอยู่ ณ กรุงเทพา
เอาเนื้อความจนกราบทูลพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ทงต้อง
พระองค์ ขอพระยายมราชแบนมาช่วยคิดราชการเมืองเขมร จะ
ฆ่าเจ้าฟ้าทะละหะมุกกับพระยาจักรีเบียง ครึ่งนพระบาทสมเด็จพระ
พุทธเจ้าอยู่หัวทงต้องพระองค์ก็พระราชทานให้ แด้วครัดใช้
พระยายมราชแบนออกมา ถึงเมืองบัตของ ครึ่งนสมเด็จพระเจ้าพระ
ยาชูเข้าไปรับนำออกมาถึงบันทายเพ็ชร พุคจายินยอมพร้อมใจ
กันยกทัพไปจะดอบฆ่าเจ้าฟ้าทะละหะมุกกับพระยาจักรีเบียง ส่วน
พระยาจักรีเบียงรู้ตัวหนึ่งวิ่งเร็วเด็ก ไปซ่อนอยู่ในป่าได้สามวัน เขา
จับได้แต่นำมาฆ่าเสียก่อน

ฝ่ายเจ้าฟ้าทะละหะมุก อยู่โพก่าบอหนั้นชนบกไปตั้งเมืองป่าดัก
พระยาวังดอดจับได้เอามาตั้งสมเด็จพระยาชู กับพระยายมราช
แบน ให้ฆ่าเสียณข้างชนเดือนสิบเอ็ดปีขาด ตั้ง ณ วันเดือนสิบ

ต้องแรมสิบห้าค่ำที่ชาตนั้น พระยายมราชแบนดอบฆ่าต้มเต้เจ้า
 พระยาชูชทาย เก็บเอาทรัพย์ตั้งของกับบรรดาทาสชายหญิงข้างมา
 ดันแล้วให้ฆ่าบรรดาขุนนาง พวกห้องข้างต้มเต้เจ้าพระยาชูชแต่
 พระยายมราชแบนช่นว่าที่เจ้าฟ้าทะละหะมุ เดียงบรรดาขุนนางหมื่น
 มุขมนตรีคามตมควรแล้ว จึงใช้พระยาจักรีแกบให้ยกทัพไปจับ
 พระยาเดโชแทนที่เมืองกะพงต๋วย พระยาเดโชแทนหนีขึ้นไป
 เมืองจำปรงรบกับพระยาจักรีแกบ ครั้นนั้นพระยามหาเทพที่ต้มเต้
 เจ้าพระยาชูชใช้ไปรักษาเมืองตะบงกระมุ กับพระยาอรชุนเป็นเจ้า
 เมืองตะบงกระมุ กับบรรดาไปพระวงศ์จาม คอบคุมคิดกันตั้งค่าย
 รายเป็นทัพเรือเข้ามาถึงพนมเพ็ญ ได้ทัพพระยายมราชผู้ว่าที่เจ้าฟ้า
 ทะละหะ

ฝ่ายแขกเจ้าพระพุทธรู้ชื่อดอนเซตอะปะทัดระรามานตะเกา กับ
 บรรดาพวกแขกพากันกำเรียบช่น ยิงปืนถ่อเครื่องศาสต์คราอุชยก
 ออกไปได้พระยายมราชผู้ว่าที่เจ้าฟ้าทะละหะ กับพระยาภดาโหมปก
 นำพระบาทบรมบพิตรกับต้มเต้เจ้าพระท้าวทังต๋อง กับต้มเต้เจ้าพระ
 เรียมกษัตริย์ทั้งสามพระองค์ ดงทรงพระที่นั่งนาวาดีตาเข้าไปถึง
 เมืองโพธิสัตตวเมืองบัตบอง ถ่วงเข้าไปถึงกรุงศรีอยุธยา ครั้น
 ต้มเต้เจ้าพระพุทธรเจ้าอยู่หัววังหน้า รับตั้งให้ต้มเต้เจ้าพระเรียมกษัตริย์
 ทั้ง ๓ พระองค์ไปอยู่ในพระราชมนเฑียร ตั้งช่นเป็นพระอัครราชา

ฝ่ายพระยาภคินโทมเป็นพระบิดาเลี้ยง ให้รักษาพระบาท
บรมบพิตรอยู่คอกกระบือแห่งหนึ่ง กับสมเด็จพระท้าวท่งตอง

ฝ่ายพระยายมราชแบนซึ่งเรียกว่าเจ้าฟ้าทะละหะนั้น พระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานให้ เป็นเจ้าพระยาอภัยธิเบศร์
วิเศษสงครามรามรินทร์ตรี ตัญญาพิริยปรากฏมพาทู ดุคักราช
๑๑๔๕ ศกเถาะนักษัตร ครั้นนั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว
ท่งตองพระองค์ทรงพระเมตตา ตรัสใช้เจ้าฟ้าทะละหะ ผู้เป็นเจ้า
พระยาอภัยธิเบศร์ออกมาคิดราชการเมืองเขมรนั้น เจ้าฟ้าทะละหะ
ผู้เป็นพระยาอภัยธิเบศร์ กราบถวายบังคมลาออกมา ถึงเมืองบักบอง
แล้ว คิดใช้พระยาจักร์แกบมาอยู่รักษาเมืองโพธิสัตต ใช้พระยา
ยมราชกันไปรักษาเมืองนครวัด คอยระวังเกด็อกกองทัพแขกจาม
จะยกไป

ฝ่ายแขกเจ้าพระพมซึ่งชื่อนเซด อยู่เมืองบันทายเพชร
บรรดาศักดิ์เรือถอยมาอยู่เกาะดะวะเอมระต้อตระต (ว่าไม้ไผ่ชุก)
คิดยกตัวขึ้นเป็นใหญ่ เก็บเอาบรรดาจามแขกเลี้ยงให้เป็นขุนนางมุข
มนตรี

ฝ่ายพระยาเดโชแทนผู้้องเจ้าฟ้าทะละหะนั้น ขึ้นเป็นเจ้า
ฟ้าทะละหะ ให้พระยาไกรครออกว่าที่พระยาเดโชผู้รักษาเมืองแล้ว
เจ้าฟ้าทะละหะแทนออกมาอยู่เมืองดะวะเอม เสด็จขุนนางใหญ่น้อย

เก็บเอาบรรดาราษฎรเขมรไปเป็นอันมาก ด้วยยกไปดอบฆ่าตวน
 เซดแขกผู้เป็นเจ้าของพระพุทธรูป ๓ เดือนปีเถาะ ๓๑๕๖
 ศกมะโรงนักษัตร พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงตั้งพระองค์
 ตรีตีไซ้พระเจ้าหลานเธอ นำเจ้าเวียงคานามยกกองทัพมาตามเรือถึง
 เมืองปาดัก แล้วตรีตีไซ้เจ้าพระยานครสวรรค์ เจ้าพระยาอภัยภักดี
 ฤทธิ เจ้าพระยาฤทธิอัคนี ข้างฝ่ายทางบกยกไปถึงเมืองบัตบอง
 เป็นแม่กองศึกเดือนทัพเจ้าฟ้าทะตะหะ ผู้เป็นเจ้าของพระยาอภัยธิเบศร์
 กับบรรดามุขมนตรีนายทัพนายกอง ให้เร่งรีบยกไพร่พลออกมา
 ถึงค่ายรายทัพ ยกไปเก็บเอาบรรดาทรัพย์สินสิ่งของแขกจากอยู่ ณ
 เมืองโรงคำวี่ หนึ่งให้ไปช่วยทัพพระเจ้าหลานเธอกับเจ้าเวียงคานาม
 ณ เมืองปาดัก หนึ่งเจ้าพระยานครสวรรค์นำทัพไทยทัพเขมรยกไป
 เมืองเปียมจ้อซาแตก ถึงแพรกพระยามันต์รับญวนโกเชินหลายครั้ง
 ยกเดยเข้าไปเปียมบาราย ยกไปตีค่ายบ้านบ้ายุง ดุยกัดถนดุกถน
 ได้แทงฆ่าฟันแม่ทัพแม่กองไพร่พลเขมรหนักกระจัดกระจาย และทั้ง
 เรือชนบถตัดป่า ๒๐ วันถึงเมืองพนมเพ็ญ จึงญวนได้เจ้าพระยา
 อภัยธิเบศร์ถอยจากค่ายลงแวงเข้าไปเมืองบัตบอง บรรดาทัพไทย
 ถัดไปกรุงศรีอยุธยา ๓๑๕๗ ศกมะเด็งนักษัตรนั้น ญวน
 โกเชินชื่อองโกอุยกะวินกงเป็นใหญ่ ขึ้นมาอยู่รักษาราชภูมิมือง
 เขมร เว้นแต่เมืองบาราย เมืองนครวัด เมืองโพธิ์ตัด เมือง

เมืองบัตบองเดร์จแล้ว เจ้าฟ้าทะตะหะเป็นเจ้าพระยาอภัยธิเบศร์
 ใ้พระยาจักรีแกมเป็นแม่กองใหญ่ กับพระยายมราชกันแคะบรรดา
 แม่ทัพแม่กองยกไพร่พลไปถึงคักวินอันดงดำ ได้ยินยอมพร้อมใจ
 กันยกกลงไปถึงแพรกโกรตเกาะโคกเป็ยม มัจจุรพระตะทังจำเตดาเคย
 ไปถึงแพรกทะเลิง รบกับทัพญวนไกเซ็นช้อคกเซม กับเจ้าฟ้า
 ทะตะหะแทนแต่ปดายมีมะแมจนถึงบ๊วอก ฤกษ์กราช ๓๑๕๐ มา
 พบกับทัพเวี้ยคนามกัชวณกันระคมชั่วยรบ มีกำลังชนะญวนไกเซ็นช้อ
 คกเซมกับเจ้าฟ้าทะตะหะแทนเมื่อเดือนตีบ๊วอก ฤกษ์กราช ๓๑๕๑
 ศกกระกานักษัตริ พระยาจักรีแกมเป็นแม่กองใหญ่จับได้เจ้าฟ้าทะตะ
 หะแทนกับบรรดาขุนนางข้างทัพต่างทำโทษนำขึ้นมาดั่งเจ้าฟ้าทะตะหะ
 ผู้เป็นเจ้าพระยาอภัยธิเบศร์ ๆ ให้ฆ่าเดี้ยบั้ง เอาไว้รอดบั้ง แต่
 เจ้าฟ้าทะตะหะแทนนั้น เจ้าฟ้าทะตะหะผู้เป็นเจ้าพระยาอภัยธิเบศร์
 ให้นำเข้ากรุงศรีอยุธยา ถวายพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว
 ทงต้องพระองค์ ๆ จึงทรงพระกรุณาเจ้าฟ้าทะตะหะแทนว่าเป็นคน
 กตัญญู พระราชทานให้ชื่อเจ้าฟ้าทะตะหะแทนคั้นคงดั่งเก่า

ฝ่ายเจ้าเวี้ยคนามรบได้เมืองนครบันแง บรรดาราชฎูรเจ้า
 เกิดยกด้อมยอมขยุ่ด้วย จับได้ไกเซ็นช้อคกเซมแล้วให้ฆ่าเดี้ย ฤ
 ศกกราช ๓๑๕๒ ศกจอนักษัตริ เจ้าพระยาอภัยธิเบศร์ไปอยู่บ้านอุง
 ดือไรย ให้ทำค่ายกระดานรอบแล้ว ให้ทำค่ายบักกามีหอรบข้าง

ครั้นออก ณ วัดศาลาให้ขุดคูตอดไป ข้างเหนือท่าโพโคง
ข้างใต้มาถึงวัดสมโพธิ คอยระวังป้องกันรักษาเมือง

ดุษักราช ๓๑๕๓ ศกกุญนักษัตร พระบาทสมเด็จพระพุทธ
เจ้าอยู่หัวทรงตั้งพระองค์ทรงมังคัมมา ให้เจ้าฟ้าพระตะโงะซึ่งเป็นเจ้า
พระยาอภัยธิเบศร์ เกณฑ์ไพร่พลเขมร ๓๐,๐๐๐ นำเข้าไปทำ
ราชการขุดคลองวัดสระเกศ ครั้นนั้นพระบาทบรมบพิตรผู้เป็นเจ้าของ
แต่ตั้งอยู่กรุงศรีอยุธยา มีพระแม่ นางหนึ่งชื่อ นักษางโอมมีกรรมได้ดี
เดือน สัมภพระราชมุตรองค์หนึ่งทรงนามนักษางคันท เมื่อเดือน
อ้ายปีกุนตรีศก ดุษักราช ๓๑๕๔ ศกชวดนักษัตร พระบาทสมเด็จพระ
พุทธเจ้าอยู่หัวทรงตั้งพระองค์ ให้รื้อตำหนักพระบาทบรมบพิตร
จากคอกกระบือไปปลูกอยู่ที่คองขุดใหม่ได้วัดสระเกศ ดุษักราช
๓๑๕๕ ศกฉลูนักษัตร มีแม่ นางชื่อนักษางแกมีกรรมได้ดีเดือน
สัมภพระราชมุตรพระองค์หนึ่ง ณ ปีฉลู ทรงพระนามนักษางคัมพิพ
ดุษักราช ๓๑๕๖ ศกชวดนักษัตร ครั้นนั้นนักษางโอมมีกรรมชื่อนักษาง
สัมภพระราชมุตรพระองค์หนึ่ง ทรงพระนามนักษางดวงน แล้ว
พระบาทบรมบพิตรมีพระแม่ นางชื่อนักษางรมมีกรรมได้ดีเดือน
สัมภพระราชมุตรพระองค์หนึ่ง ทรงพระนามนักษางอิม เป็นอัน
ดับกันกับนักษางดวงน เมื่อปีชวดฉกพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้า
อยู่หัวทรงตั้งพระองค์ ทรงพระเมตตาอภิเษกพระบาทบรมบพิตร

พระราชทานนามเรียกว่า สมเด็จพระนารายณ์ราชาธิราชรามธิบดี
 ศรีสุริโยพันธุ์บรม สุนทรมหา จักรพรรดิราชบรมนาถพระบาทบรม
 มพิตร สถิตเป็นอัครกษัตริย์รัตนราช โสภาษราชวรวง คำรง
 กรงกัมพูชาพระมหานครอินทปัต กุर्वัฐราชธานีบุรีรมย์ อุดม
 มหาสถาน แล้วพระราชทานให้พระยากดาโหมปกเป็นเจ้าฟ้า
 ทะละหะเอกอมนตรีอภัยพิริยปรากรมพาหุ เป็นพระบิดาเลี้ยงทรง
 พระกรุณาโปรดให้ออกมาครอบครองรักษากรุงกัมพูชาธิบดี เมื่อ
 ณ วันพฤหัสบดีแรมสิบสองค่ำ

ฝ่ายเจ้าพระยาอภัยธิเบศร์นั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้า
 อยู่หัวทั้งสองพระองค์ ทรงพระกรุณาโปรดให้รักษาเมืองปัตบอง
 แด่เมืองนครวัดแล้ว ทรงตั้งขึ้นเป็นหัวเมืองใหญ่ เจ้าพระยา
 อภัยธิเบศร์นำบรรดาครอบครัวซึ่งตั้งมาอยู่ด้วยนั้นเข้าไปอยู่ณเมือง
 ปัตบอง เจ้าพระยาอภัยธิเบศร์พาบรรดาขุนนางผู้ใหญ่ผู้น้อยออกมา
 กราบถวายบังคมพระบาทบรมมพิตร พร้อมใจกันถวายศราแล้ว
 กราบถวายบังคมลากลับไปอยู่เมืองปัตบอง พระบาทบรมมพิตร
 สถิตอยู่พระตำหนักกระต้อข้างใต้วัดพระวิหารด้านอ (ว่าตะกั่ว)
 ดุณเดือนข้าย แล้วให้ทำพระราชวังด้วยกระดานปลูกพระ
 ราชมณเฑียรมุขตข้างทิศอาคเนย์ แห่งพระวิหาร วัดวังกระดานแล้ว
 ครั้นใช้พระยาเดโชแทนให้ไปนิมนต์คัมภีร์มหาโพธิ์ ในพระราชวังออก
 ไปประดิษฐานปลูกไว้ข้างตะวันตกแห่งพระราชวังแล้ว พระราชทาน

ดงมากได้กินบ้านด้วย ที่เป็นพระทวด ก็มีแต่เดรด้วยช่วยหา
 ๕
 เถียงนาย ไม่ได้กะเกณฑ์ราชการเงินแต่ยกทัพ

ขุนนางเมืองเขมรมี ๔ พวก พวก ๑ เป็นของทรงราชย์คือ
 เจ้ากรุงกัมพูชา พวก ๑ เป็นของอุปโยราช พวก ๑ เป็นของ
 อุปราช พวก ๑ เป็นของสมเด็จพระท้าว คือ มารดาเจ้ากรุง
 กัมพูชา

ขุนนางในทรงราชย์ คือ พ้าทระเป็นใหญ่ มีเมืองชั้น
 ๒ เมือง พระยาเคโซเจ้าเมืองกะพงดวาย ๓ พระยาเพชรเคโซ
 เจ้าเมืองเชิงไพร ๓ จตุตถมัทธัง ๔ คือ พระยายมราช ๓ พระยาวัง ๓
 พระยาตากาโหม ๓ พระยาจักรี ๓

พระยายมราชว่าราชการในเมือง พระยานครบาลปลัด
 พระยาศ์เกียรติเด่มียนตรา มีเมืองชั้น ๕ คือพระยาพิษณุโลกเจ้า-
 เมืองเชิงกรรชุน ๓ พระยาอุไทยิราชเจ้าเมืองตำโรงทอง ๓ พระ-
 ยาเด่นานุชิตเจ้าเมืองกำปอด ๓ พระยาโยธาธิบดีเจ้าเมืองบันทาย
 มาศ ๓ พระยาธิเบศร์สงครามเจ้าเมืองกระพงโสม ๓

พระยาวังว่าราชการกรมวัง พระยาศ์รทิพเนตรเป็นปลัดขวา
 พระยานนครอุทัยเป็นปลัดซ้าย พระเทพเด่นาเด่มียนตรา มีเมืองชั้น
 ๕ คือ พระยาสุวรรณโลกเจ้าเมืองโปรยงาท ๓ พระยาเด่นสงคราม

เจ้าเมืองศรีสุนทร ๑ พระยาเด่นเด่นาเจ้าเมืองตะแวง ๑ พระยา
ยศไชยเจ้าเมืองขลุ ๑

พระยาถาโหมว่าราชการข้างกรมท่า พระยาเทพประขุน
เป็นปลัด พระภักคันทิตที่เดิมย่นตรา มีเมืองชน คือ พระยารชุน
เจ้าเมืองตะโพงกระมูม ๑ พระยาธรรมาเจ้าเมืองดัมบุรณ ๑ พระยา
ราชาไมตรีเจ้าเมืองพนมเพ็ญ ๑ พระยานราธิบดีเจ้าเมืองไพรแวง ๑

พระยาจักรีว่าราชการข้างมหาดไทยแดงกรมข้าง พระยาราช
นิภูตเป็นปลัด พระยาภักคันทิตที่เดิมย่นตรา มีเมืองชน คือ พระยา
ธรรมาไชยเจ้าเมืองบาพนม ๑ พระยาเด่นท้องฟ้าเจ้าเมืองโคกตะ ๑
พระยาราชไชเจ้าเมืองตะกิงครอง ๑ พระยาตั้งจักรีเจ้าเมือง
ดำควน ๑ พระยามโนสงครามเจ้าเมืองสวายทาดเพด ๑

พระยามหามนตรี พระยามหาเทพ เป็นเรือนหลวงทูล
ฉลอง พระยามหาเด่นา พระยาราชสงคราม เจ้ากรมซ้ายขวา
ว่าที่อาดา ๖ เหล่าทหารหลวง พระยาวงศ์ธรรมเพ็ญรักษาหอไตร
พระยาพระเดด็จเจ้ากรมตั้งฆกาวิ พระยาสุภาธิบดี พระยามนตรี
กุงราช เจ้ากรมตุงขุนคำดา พระยาโกษาธิบดี พระยาพระคลัง
เจ้ากรมคลังเงิน พระยาบวรนายก พระยาราชนายก เจ้ากรมคลัง
เสื้อผ้า พระยาภิรมย์มนตรี พระยาศรีอรรคราช เจ้ากรมคลังวิเศษ
พระยาพหุเทพดำตราธิบดี พระยาพหุเทพเกษมคราณียก เป็นที่

พระยาพหุเทพภรณา พระยามหาธิบดี พระยาศรีสุคนธ์ เจ้ากรม
 ราชยานเครื่องสูง พระยาวงษาธิบดี พระยาศรีวิเบศร์ราชา เป็นที่
 ดัดดี พระยาราชภิกษุ แพทย์ พระยาแพทยา เจ้ากรมหมอยา
 หมอนวด พระยาอุเทน พระยาคุณุชนทนาย ก เจ้ากรมช่างโรงใน
 พระยาศรีพิพัฒน์ พระยาธมมบัณฑิต เป็นที่พระยาศรีวิโรจนายตรา
 พระยาคุรุราชธิบดี พระยาคุรุคณา เจ้ากรมม้าโรงใน พระยา
 บำเรอภักดี พระยารักษ์มณฑลเชียร เจ้ากรมชาวที่ พระยาราช
 เศรษฐี พระยามโนเศรษฐี เจ้ากรมตุ๊กตา พระเพ็ชรสงคราม
 เจ้ากรมดินประสีดำ ดินประสีขาว พระรามโยธา เจ้ากรม
 ปืนใหญ่ พระเด่นาธิบดี เจ้ากรมปืนคาบศิลาคาบชุด พระมนตรี
 เด่นหา นายหน้าไม้ พระเดโชไชย นายหอก พระราชาธิบดี
 เจ้ากรมอาดาจาม พระยาไชยราชราช เจ้ากรมคลังเหล็ก พระ
 โชติกเจ้ากรมคัตราเงิน พระสุพรรณทิพราช เจ้ากรมช่างทอง
 ช่างเงิน พระอินทรเด่นา เป็นนายชาววัดน้ำที่ พระเด่นหานายก
 เจ้ากรมคลังบดผ้า พระรักษาไชยบาน นายอากรน้ำไชยบาน
 พระรัตนเด่นา พระรัตนาธิบดี เจ้ากรมโคระตะ พระเทศ์เด่นา
 พระเด่นาอันชิต เจ้ากรมโยงเรือที่นั่ง พระราชมณฑลเชียร เจ้ากรม
 ช่างเขียน พระพิจิตรนาวา พระดำเรัจนาวา เจ้ากรมช่างเรือที่นั่ง
 พระอินทรวิไชย เจ้ากรมอากรปลาแห้ง พระสุรเดช พระเด่นา

ราชกุเชนทร์ พระอักษาราช กรมช่างโรงนอก พระเด่นหานันต
 พระภักดีเด่นหา นายตดาตุงพัน พระบัญญัติ พระอาดักษณ์
 เจ้ากรมอาดักษณ์

พระมหาอุปโยราชเป็นที่วังหลัง มีขุนนางตำแหน่งที่สมเด็จพระ
 เจ้าพระยาเป็นผู้ใหญ่อย่างฟ้าทะละหะคน ๓ มีเมืองชน คือ พระยา
 มนตรีเด่นหาเจ้าเมืองกระพงเดียม จตุตคตมภ์ทง ๔ พระยวงคำ
 อรรคราชเป็นที่ยมราช มีเมืองชน คือ พระยวงคำอ้นติดเจ้าเมือง
 บาท พระยาธรรมาธิบตีว่าทพระคลัง มีเมืองชน คือ พระเด่น
 ธิบตีเจ้าเมืองบริบูรณ์ พระยาพิบุตรราชว่าทักถาโหม มีเมืองชน
 คือ พระยาราชเด่นหาเจ้าเมืองดัมบุก พระยาราชเดชะว่าทักกร
 มีเมืองชน คือ พระยามนตรีเด่นหาเจ้าเมืองไพรกระดี

พระยาธิราชอ้นษาเป็นเรือนหอดวงทูตผดอง พระยาธรรม-
 อุไทย เจ้ากรมตั้งฆกาวิ พระยาดุฎภามนตรี พระยานราชราช
 เจ้ากรมลูกขุนคำดา พระยาธนาธิบตี เจ้ากรมคลังเงิน พระยา
 ภักดีนายก เจ้ากรมคลังเดือผ้า พระยาธิกรณังวงษา กรมคลัง
 วิเศษ พระยาราชอินทริฎยกรมอภิรม พระยาศรีฎริยวงษ์เป็นที่
 พระพุดเทพ พระยาราชธิเบศร์เป็นที่ตั้งคัต พระยามนตรีเด่นหา
 เป็นกรมม้า พระยาคุเชนทริบตีเป็นกรมช่างโรง พระยาเด่นหา
 พิพัฒน์เป็นชาวกั พระเทพตมูทรเป็นนายโคระแทะ พระเทพรจนา

เป็นนายช่างเขียน พระดำเร่จิบตีเป็นนายช่างเรือพระที่นั่ง พระเทพ
อินชาเป็นนายอากร ผู้กบฏจัน พระอินชาอุเทน พระกุเชนทรา
เป็นการช่างโรงนอก พระมนตรีสงครามเป็นนายปั้นคาบศิลาคาบชุด
พระราชาเดินหาเป็นกรมอาต๋าจาม

ขุนนางในทำเนียบพระมหาอุปราชเป็นวังหน้า พระเชคเป็น
ผู้ใหญ่อย่างฟ้าทะละหะ มีเมืองชน คือ พระยาเด่นสงครามเจ้า
เมืองโคง มีจตุสดมภ์ทั้ง ๔ พระยาเอกราชเป็นทียมราช พระยา
ศรีเทพวงเป็นท่พระยาวง พระยาปุเทศเป็นท่กตาโหม พระยานริน-
ทราจิบตีเป็นท่จกร

พระยาเอกราชเป็นทียมราช มีเมืองชน คือ พระยาเด่น
จิบตีเจ้าเมืองตลาพะเวียน พระยาศรีเทพวงเป็นท่พระยาวง มีเมือง
ชน คือ พระยาข่านสงครามเจ้าเมืองตะคร้อ พระยาปุเทศเป็นท่
กตาโหม มีเมืองชน คือ พระยามนตรีเดินหา เจ้าเมืองอมร พระ-
ยานรินทราจิบตีเป็นท่จกร มีเมืองชน คือ พระยาเด่นราชสงคราม
เจ้าเมืองครอง

พระยาราชมนตรีปลัดหอดวงทูตฉลอง พระยาธรรมดะเป็น
ท่ตั้งฆกา พระยาสุภาจราช พระยาราชสุภา เป็นเจ้ากรมศาดดา
พระยาเทพดมบัติเป็นเจ้ากรมคลังเงิน พระยาบวรนายกเจ้ากรม
คลังผ้า พระยาเกษรตราจิบตีเป็นพหูเทพ พระยาสุภทมนตรีเป็น

พิเศษ พระเด่นหาภิราชเจ้ากรมราชยานเครื่องสูง พระยาศรีรังทิพ
 ราชานันทศักดิ์ พระยาการมาธิบดีกรมม้าโรง พระยาคุณุเชนทร
 เด่นากรมช้างโรง พระเด่นางศกรมเป็นนายบันคาบชุตคาบคิดา
 พระยาเด่นาราชสงครามเป็นนายนำไม้ขนู พระคุณุเชนทรที่ทศกรรัฐ
 พระศรีทศกรรัฐ เป็นกรมช้างโรงนอก

มารดาของเจ้ากรุงกัมพูชา ซึ่งยกขึ้นเป็นที่สมเด็จพระท้าว
 นนมุขนางดำหรับเข้าเฝ้า พระยาดวงษาอรรคราชเป็นที่พระยาดัง
 พระยาราชาวรรราชเป็นที่พระยาตากาโหม พระยาดวงษาภิราชเจ้า
 กรมคลังเดื่อผ้า พระยามนตรีนายกเจ้ากรมคลังพิเศษ พระยามนตรี
 สงคราม พระยาศรีโยไทย พระยามหาภิราช พระยามนตรีอันธิด
 เป็นกรมด้อมวัง พระยาเทพนายกเป็นที่พหุเทพ พระยาทุริย์บัญชา
 เจ้ากรมตั้งฆกาภิ พระยาดุฎฎากุศราภิเจ้ากรมศาลา

ฝ่ายสมเด็จพระองค์แก้วนั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้า
 อยู่หัวครัดใจให้ไปอยู่รักษาเมืองเบียมได้ปี ๓ แล้ว กัดับมาอยู่
 เมืองบันทายเพชร จนถึง ณ วันพฤหัสบดี เดือน ๕ ขึ้นสิบเอ็ดค่ำ
 ปีเถาะนั้น พระบาทบรมบพิตร เสด็จเข้าไปถวายบังคมพระบาท
 สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ในกรุงศรีอยุธยา ดุคักราช
 ๑๑๕๘ ศกมะโรงนักษัตรเดือนหก พระบาทบรมบพิตรพระองค์ถวาย
 บังคมดา พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ทั้งสอง พระองค์กัดับมา

กรุงกัมพูชาธิบดี ครั้นนางรัตนมัทรีได้ ๓๐ เดือน สมภพ
พระราชบุตรพระองค์หนึ่งทรงพระนามนักร้องคัง แล้วพระองค์
ทรงประสูติแต่เดือนเก้าไปถึง ณ วันพุธ เดือนสิบสองแรมสิบห้า
พระองค์ดุจรคตินพระชนม์ พระชันษาได้ ๒๕ ปี จึงเจ้าฟ้าทะละหะ
ใช้พระยาจักร์แก้วเข้าไปกราบทูลพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว
ทงสองพระองค์ ๆ ทรงทราบแล้ว มีรับสั่งให้เจ้าฟ้าทะละหะนำพระ-
ศพเข้าไปกรุงศรีอยุธยา ดุคักราช ๑๑๕๙ ศกมะเด็งนักษัตร เจ้าฟ้า
ทะละหะให้จัดพระที่นั่งราชรถเทียมราชดัดที่ ทำที่มรรคาแต่งบรรดา
กระบวนแห่ ๆ ณ เดือนยี่จึงเชิญพระศพออกจากพระราชมณเฑียร
ยกขนบนราชรถ นำดวงมาดถึงกะพงหวด ดวงบนพระที่นั่งนาวาทำ
เป็นมูรดดเดี่ยวแล้ว แห่ออกไปโดยทางเรือไปถึงกะพงชะโดข้าง
เหนือเมืองพะเนียด จึงเชิญพระศพขึ้นคองบนพระที่นั่งราชรถ แห่
เลยไปถึงโอดำแจกแล้วหยุดพักอยู่คันทหนึ่ง ครั้นพระบาทสมเด็จพระ
พุทธเจ้าอยู่หัว มีรับสั่งให้นำบอกเจ้าฟ้าทะละหะว่า ให้นำ
พระศพคืนกลับหงส์ อย่าให้นำเข้าไปกรุงศรีอยุธยาเลย ด้วยพม่า
ยกทัพมาฉวยอยู่ ให้แต่พระยาจักร์แบนนำไพร่พล ๕๐๐๐ เข้าไป
ช่วยทำราชการศึก ฝ่ายเจ้าฟ้าทะละหะจึงใช้พระยาจักร์แบนนำไพร่-
พล ๕๐๐๐ เข้าไปกรุงศรีอยุธยาแล้ว เจ้าฟ้าทะละหะเชิญพระศพ
กลับคืนมาเมืองบันทายเพชร ดุคักราช ๑๑๖๐ ศกมะเมี้ยนนักษัตร

เจ้าฟ้าทะตะหะคิดจัดแจงทำเมรุมณฑป ยกพระศพตรงมาหน้าพระ-
 ราชวังเป็นโอพารึกอักษรมหิมาในเดือนหกเดี๋ยงแล้ว จึงจัดให้ทำ
 อัฐิคิดสร้างพระเจดีย์ใหญ่องค์ ๓ ข้างตะวันออกแห่งพระเจดีย์ใหญ่
 บนเขาพระราชทรัพย์ มีหนึ่งจึงดำริ่จบบริบูรณ์ ลูกศักราช ๑๑๖๑ ศก
 มะแมในเดือนเจ็ดนั้น เจ้าฟ้าทะตะหะปลุกเมรุ ทำบุญฉลองพระอัฐิ
 พระบาทบรมมพิตรขึ้นอีกครั้งเดือนเดี๋ยงแล้ว เสด็จพระราชทูไปบวรจุ
 ในพระเจดีย์ใหม่บนเขาพระราชทรัพย์แล้ว ให้สร้างพระพุทธรูป
 ด้วยทองสัมฤทธิ์องค์ ๓ พระพุทธรูปตะกั่วองค์ ๓ เป็นพระฉลอง
 พระองค์ไว้ในพระเจดีย์ใหญ่ เป็นที่นมัสการเดี๋ยงแล้ว นักองค์
 พิมพิทวงประชวรสุรคต ลูกเด็กพระศพเดี๋ยงแล้ว จึงเจ้าฟ้าทะตะหะ
 ให้ทำวงด้วยกระดานปลุกพระคำหนัก เสด็จมเด็จพระราชบุตร
 ทั้ง ๔ พระองค์ไปสถิตอยู่ข้างเหนือบึงชาแดก พระบาทสมเด็จพระ
 พุทธเจ้าอยู่หัวมีรับสั่งให้มาถึงเจ้าฟ้าทะตะหะปา ให้เกณฑ์กองทัพ
 ยกไปช่วยเจ้าเวียดนามรบกับองไคเซินที่เมืองโกพู จึงเจ้าฟ้าทะตะหะ
 เกณฑ์ไพร่พล ๕๐๐๐ ยกออกไปถึงเมืองดาควนนั้น บรรดาไพร่พล
 หนักถับมาทางต้น เจ้าฟ้าทะตะหะให้เอาพระยาวังหลังไปฆ่าเสียแล้ว
 จึงใช้พระยาถาโหมพรหมเป็นแม่ทัพใหญ่ยกพล ๕๐๐๐ ออกไปรบ
 พันค่ายโกพูช่วยเจ้าเวียดนามในเดือน ๔ ปีมะแมนั้น

ราชานเมื่ออยู่เป็นพระมหาดังฆราชตุคามมุนีเดิมชื่อเพชร ดำเริงเป็น
 ข้างใหญ่คุมแ่จัดแต่งศิลาทำบุญเพ็ดดำเริงแ่แล้ว ฤๅณ วันเดือนดับสอง
 แรมหกค่ำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงหน้าดวรวรคต ฤๅณ
 เดือนอ้ายเจ้าฟ้าทะตะหะ เข้าไปกรุงเทพ ฯ เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระ
 พระพุทธเจ้าอยู่หัวจึงหวัดวงแล้ว อยู่ช่วยพระบรมศัพพะบาทสมเด็จพระ
 พระพุทธเจ้าอยู่หัวจึงหน้า ฤๅณศักราช ๓๓๖๖ ศกชวตหนักษัตริ เจ้า
 ฟ้าทะตะหะกราบถวายบังคมดาพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวจึง
 หดวง กลับมาถึงเมืองบันทายเพชรแล้ว ด้ร่างวัดด้ร่างพระพุทธรูป
 ใหญ่บนเขาพระราชทรัพย์ จัดก่ออิฐโอบกปูนฝาผนังทั้งสองข้าง
 หน้าหลัง ใ้หยักช่อชั้นต้งแปดโก ใ้ติดกลดอนระแนงมุงกระเบื้อง
 ยังไม่แ่แล้ว ฤๅณศักราช ๓๓๖๗ ศกชวตหนักษัตริ นักโอดผู้เป็นพระราชน
 บุตรผู้ด้ร่างพระวิหารหลัง ๓ ในวัดชวตระเม ข้างตะวันออกพระ
 วิหารพระพุทธรูปใหญ่ ฤๅณเดือนดับสองชั้นดับด้คำมิดดู เจ้าเวียดนาม
 ตรีด้ใช้องกายโดย ๓ องโดยโอบ ๓ องนอกจากนั้น ๓๗ คน ญวน
 ไพร ๗๘ คน นำหีบถ้ามโอบมีแพร ๖๘ ผืน กับราชดำนมาถวาย
 เจ้าฟ้าทะตะหะ ฤๅณจัดแต่งรับ แ่แล้วใ้ปลูกโรงอยู่กะพงหวอง ๕ โรง
 อยู่พนมเพ็ญ ๕ โรง ใ้ปลูกโรงตรงหน้าพระราชวัง ๕ โรง ใน
 โรงนั้นมีเครื่องประดับเทียนใหญ่ ๒ เต็ม แ่ฉากฤษณาเป็นเครื่อง
 หอม แ่เห็นนามี่ข้างม้าพิณพาทย์

ฝ่ายบรรดาขุนนางนั้น ถ้วนแต่ด้อมเดื่อตามบรรดาคักติเห็น
 หน้าหลังซ้ายขวา เจ้าฟ้าทะละหะจัตรับบำเรอเงิน ๔๐๐ ตำลึง
 ให้ดำเนินกลับไปเมืองญวน ฤ ฤณ วันเดือนอ้ายขึ้นสิบเอ็ดค่ำปีฉลู
 เจ้าฟ้าทะละหะแห่งมเด็จพระราชบุตรีผู้เป็นเจ้า เข้าไปเฝ้าพระบาท
 สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ณ กรุงศรีอยุธยา ฤศักราช ๑๓๖๘
 ณ วันพุธเดือนหกขึ้นสิบสามค่ำปีชวด เจ้าฟ้าทะละหะบวช ฤ ฤณ วัน
 อาทิตย์ปฐมมาสยามค่ำปีชวด เจ้าฟ้าทะละหะบวชหนักงษ์ชันษา
 ได้ ๑๕ ปี ถึงแก่กรรม ณ กรุงศรีอยุธยา พระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวให้ยกศพเป็นโอรารักอัครกษัตริย์มาดำริ่งแล้ว พระบาทสมเด็จพระ
 พระพุทธเจ้าอยู่หัว โปรดอภิเษกสมเด็จพระราชบุตรีผู้เมื่อปีชวด
 เดือนแปดทุกียาธาธาขึ้นห้าค่ำวันจันทร์ พระชันษาได้ ๑๖ ปี ขึ้น
 ทรงราชย์ทรงพระนามเรียกสมเด็จพระอุไทยราชาธิราชรามาชิปัตศรี-
 สตรีโยพันธ์ บรมสุนทรามหาจักรพรรดิราช บรมนาถพระบาท
 บรมพิตร สถิตเป็นอัครกษัตริย์ราช โอภาสชาติดวงศ์ดำรง
 กรุงกัมพูชาชิปัตศรีโสธร นครอินทปัต กุรุรัฐราชธานีบุรีรมย์
 อุดมมหาสถาน พระราชทานเครื่องยศพระพัชรกษัตริย์อันประเสริฐ
 ให้ดำเนินพระบาทผู้เป็นเจ้าออกมา เมื่อข้างขึ้นเดือนเก้าปีชวดกลาง
 พรรษา เสด็จจัดยาตรามาถึงบันทายเพ็ชร เสด็จขึ้นบนพระราช
 มณเฑียร เมื่อ ณ วันจันทร์เดือนสิบขึ้นสามค่ำปีจออัฐศก ถึง

ณ เดือนอ้ายเจ้าพระยาอภัยวิเบศร์ นำบุตรชื่อนักมามาถวายพระ-
 บาทผู้เป็นเจ้านั้น ดมเด็จพระโอยกาเดด็จออกมาด้วยกันกับเจ้า
 พระยาอภัยวิเบศร์ มาสถิตอยู่โพล่าบอ ดุ ณ เดือนด้ามขันคำหนึ่ง
 มีชานนั้น นักทำวมหากษัตริย์ผู้เป็นมารดาเลี้ยงบวดย ชันษาได้
 ๖๗ ปีถึงแก่กรรม ดุถึงข้างแรมเดือนด้าม เจ้าพระยาอภัยวิเบศร์
 กราบถวายบังคมลากลับไปเมืองมัตบอง พระบาทผู้เป็นเจ้าครัดทรง
 พระบัญชาให้ทำเมรุในที่พระราชวังเก่าเสร็จแล้ว ถึง ณ เดือนสี่จ้ง
 เดือนศกไปไว้ในเมรุ ทรงทำบุญแต่เดือนสี่ เนื่องไปดุศักราช ๓๑๖๘
 ศกเถาะเดือนห้า ดุเพ็ญเดือนหกจ้งดำเว้งการพระราชกุศลบริบูรณ์
 แล้ว ดุถึง ณ วันศุกร์เดือนอ้ายขันตีบดองคำปีเถาะ เจ้าเวียคนาม
 ครัดไซ้องจันช้องอกบของผอช็อกิน นำคราทอง ๔ เหลี่ยมรูปดิงหีโค
 ข้างบนมีหน้าหนักเจ็ดแผ่น มาถวายพระบาทผู้เป็นเจ้า ดุ ณ เดือนด้าม
 ปีเถาะนั้นพระบาทผู้เป็นเจ้า ครัดไซ้ดมเด็จพระองค์แก้ว กับพระยา
 จักร์แบน นำเครื่องราชบรรณาการเข้าไปถวายพระบาทดมเด็จพระ
 พระพุทธเจ้าอยู่หัว ขอดมเด็จพระมหากษัตริย์บรมบพิตรผู้เป็น
 ดมเด็จพระท้าว กับดมเด็จพระมาตุจฉาทรงพระนามนิกองค์เภา
 พระบาทดมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวก็ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทาน
 ให้แล้ว

ฝ่ายสมเด็จพระมาตุจฉา ซึ่งทรงพระนามสมเด็จพระศรี
 อรรราชิदानั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัววังหน้ายกเป็นสมเด็จพระ
 พระราชเทวี มีพระราชบุตร ๒ พระองค์ ทรงพระนามพระองค์เจ้า
 กัมพูชนคร ๓ พระองค์เจ้าวงศ์ขัตติยา ๓ พระบาทสมเด็จพระพุทธ-
 ๔เจ้าอยู่หัวทรงห้ามไว้ให้อยู่ในกรุงศรีอยุธยา ฤกษ์กราช ๓๓๗๐ ศก
 มะโรงนักษัตร ณ วันแรมสามค่ำเดือนห้า ไพร่พลทหารปลุกกระ-
 ทุ่มมรึกษาทวารพระราชวังข้างใต้ ทำมังก่ายให้เพลิงไหม้กระท่อม
 ปลูกไฟไปตกไหม้พระตำหนักพระหอนคร ไหม้ทั้งพระราชมณเฑียร
 ทั่งกลางวันกลางคืนประมาณ ๓ ยาม เดี่ยวพระราชทรัพย์เป็นอันมาก
 จึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าให้สร้างพระราชวังใหม่ที่อยู่วัดท่าเรือแล้ว จึง
 เสด็จจันตถิถิตอยู่บนพระราชมณเฑียรใหม่

ฝ่ายสมเด็จพระอนุชาทั้ง ๓ ก็ปลุกพระราชมณเฑียรอยู่ข้าง
 เหนือนอกพระราชวังพระบาทสมเด็จพระเจ้า ฤ ณ เดือนแปดขึ้นค่ำหนึ่ง
 ปีมะโรง สมเด็จพระองค์แก้วกับพระยาจักรีแบน แห่สมเด็จพระ-
 ทั้วกับสมเด็จพระมาตุจฉามาถึงบันทายเพชร ครึ่งนั้นพระยาเดโช-
 เมนคอดิ่งไม่เข้ามาเฝ้า จึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าตรัสใช้เจ้าฟ้าทะตะ
 กับบรรดาขุนมนตรีไปจับไม่ทัน ด้วยพระยาเดโชเมนคอดิ่งเข้าไป
 กรุงเทนมมหานครเดี่ยก่อน ฤ ณ วันพุธแรมสิบเอ็ดค่ำเดือนห้ามี
 มะโรง พระบาทสมเด็จพระเจ้าไว้สมเด็จพระทั้วบรมบพิตร ให้อยู่รักษา

พระราชมนต์เขี้ยวแล้ว เด็จจตุตถายาตราเข้าไปถึงเมืองมัตถบอง
 นักนางเทพนมมัครภัก จึ่งให้อยู่กับเจ้าพระยาอภัยขิเบศร์แดนนกผู้
 เป็นมิตามารดาแล้ว พระบาทผู้เป็นเจ้าเด็จเข้าไปเฝ้าพระบาท
 ถ่มเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ๆ รั้งตั้งให้ก่อกำแพงพระราชทานให้อยู่
 ลุศักราช ๑๑๗๓ ศกมะเส็งนักษัตร เดือนหกขึ้นสิบค่ำ
 ณ วันพฤหัสบดี นักนางเทพนมภพพระราชบุตรทรงพระนามนัก-
 องค์แบน ลุถึง ณ เดือนแปด พระบาทผู้เป็นเจ้าถวายบังคมลา
 พระบาทถ่มเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวกลับออกมา พระองค์ทรงพระ
 ประชวรกลางมรรคา มาถึงเมืองโคกนค เด็จจตุตถทรงพระทนต์นางวา
 ตัถยาตรามาถึงเมืองมัตถบอง เด็จจตุตถคงไปถึงบ้านท้ายเพ็ชร ขึ้น
 อยู่บนพระราชมนต์เขี้ยว ณ วันแปดค่ำเดือนสิบ ครั้นลุ ณ เดือน
 สิบเอ็ดพระบาทถ่มเด็จ พระพุทธเจ้าอยู่หัว ทรงพระประชวร สวรรคต
 จึ่งถ่มเด็จพระเจ้าลูกเธอพระองค์ใหญ่ขึ้นทรงราชย์ เป็นพระบาท
 ถ่มเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัววงหน้า เมื่อเดือนสิบสองมีมะเส็งนั้น เจ้า
 พระยาอภัยขิเบศร์ช่วยถึงแก่กรรม พระบาทถ่มเด็จพระพุทธเจ้า
 อยู่หัววงหุดวงซึ่งเสด็จราชสมบัติใหม่ ให้พระยาวิบุลยราชแบน
 เป็นเจ้าพระยาอภัยขิเบศร์ ลุ ณ วันพุธเดือนยี่ขึ้นสิบสามค่ำ พระบาท
 ผู้เป็นเจ้าครดีไซ้ถ่มเด็จพระอนุชาไกด์เคียง กับถ่มเด็จพระอนุชารอง
 ถ่มเด็จพระองค์แก้ว พระยาภคินาโหมเมือง พระยาจักร์แบน

ปรีดกั้นเขต ระวังราชการศึก ดูเดือนยี่ข้างแรมนั้น องค์ดิถี
 องค์เคียง เห็นว่าจะไม่มีราชการ จึงทูลดาพระบาทผู้เป็น
 เจ้ายกบรรดาไพร่พลกลับคืนไปเมืองไซ่ง่อน ดูข้างขึ้นเดือน
 ดำนั้น พระมหาดังฆราชพระธรรมวิบุตฺตนาผู้ราชครูที่นิมนต์มา
 แต่เมืองนครวัดมาถวายพระพรเยียม พระบาทผู้เป็นเจ้าแต่ตั้ง
 ทรงนับถือเป็นอันมาก ด้วยเป็นพระราชครูแต่สมเด็จพระบวร-
 ราชบิดาเมื่อยังมีพระชนม์อยู่ แดแต่ตั้งทรงผนวชอยู่วัดดัมมอราย
 ได้ตั้งสอนพระกรรมฐานพระธรรมทั้งหลาย เหตุคึงนั้นพระบาท
 ผู้เป็นเจ้ากับสมเด็จพระท้าวอภัยไตรยบรมบพิตรสมเด็จพระราชมารดา
 ทรงศรัทธาในมนต์พระมหาดังฆราชพระธรรมวิบุตฺตนา ไปสร้าง
 พระราชกุศลบนเขาพระราชทรัพย์แล้ว พระบาทผู้เป็นเจ้ากับ
 สมเด็จพระอนุชาทั้ง ๓ พระองค์ ทรงพระผนวชในสำนักพระมหา
 ดังฆราชพระธรรมวิบุตฺตนาเป็นประธาน ได้เรียนพระกรรมกรรมฐาน
 ถึงข้างขึ้นเดือนสี่ พระมหาดังฆราชพระธรรมวิบุตฺตนาถวายพระพร
 ดาพระบาทผู้เป็นเจ้า ๆ ครัดใช้พระยาคลังทอง พระยาศรีภูเบศร์
 ราชไชย พระยาชิงดวงคำอง พระราชดิถีทิแก ให้จัดตั้งสมเด็จพระ
 ธรรมวิบุตฺตนาไปสร้างพระพุทธรูปที่ดาอยู่บนเขาตันรูก ถึง
 ศักราช ๑๓๗๓ ศกมะแมหนักษัตริเดือนห้า นั้นสร้างไว้ใบกำปั้นดำ ๑
 บรรทุกดินคำของมีราคาเข้ามาค้าขายอดอยู่กะพงคูด พระบาทผู้

เป็นเจ้าพระราชทานที่พระยาราชภักดิ์แพทย์แบบฝรั่ง ให้เป็นพระยา
ประเทศราชชนเอาจบวรรคาค้าฝรั่งถวายนั่นขึ้น พระบาทผู้เป็นเจ้า
พระราชทานข้าวสารกับสัตว์รังของเต็มฉบับแล้ว ฝรั่งกราบถวาย
บังคมดาพระบาทผู้เป็นเจ้ากลับไปเมืองฝรั่ง ฤๅณ เดือนเจ็ดเดือนเต็ม
พระธรรมวิบัติณา ถวายพระ พุทธบาท บนเขาดันชุกดงรักบีคทองแล้ว
มาถวายพระพรถวายพระราชกุศล พระบาทผู้เป็นเจ้าครัดให้ปลุก
กู่ปลุกค่าดาอยู่ข้างตะวันออกเขาพระราชทรัพย์ อยู่ข้างทิศใต้ได้เสร็จ
แล้ว พระบาทผู้เป็นเจ้า ครัดนิมนต์สมเด็จพระธรรมวิบัติณาผู้เป็น
พระราชครู กับบรรดาพระภิกษุสงฆ์จำพรรษาแล้ว สมเด็จพระ
มหาอุปโยราชทรงผนวช จำพรรษาอยู่ ณ เขาพระราชทรัพย์ด้วย
กันกับสมเด็จพระธรรมวิบัติณา

ฝ่ายสมเด็จพระอนุชาที่ตุนั้น ทรงผนวชในสำนักพระมหา
ตั้งฆราวาสมหาพรหมมุนีของอยู่วัดจักรทิศ ฤๅณ เดือนสิบเอ็ด
อ้ายไชยคังคัวเป็นนักบุญอยู่เขากระโชน จึงพระบาทผู้เป็นเจ้าครัดให้
พระยายมราชคง กับบรรดาแม่ทัพแม่กองจับอ้ายไชยได้แล้วนำไป
ฆ่าเสีย ฤๅณเวลาออกพรรษาแล้ว พระบาทผู้เป็นเจ้าครัดให้พระ
มหาดังฆราวาสนอง ๓ ดังฆาบวรดีคดาเรื่อง ๓ สมเด็จพระ
ยาพระเด็จคำ ๓ พระยาคังนง ๓ ไปประชุมกันในศาลาบนเขา
พระราชทรัพย์ บัญญัติให้แปลคัมภีร์พระวินัยไตรปิฎกถวายสมเด็จพระ

พระธรรมวิบัฒนา ดุ ญ เดือนอ้ายนั้นสมเด็จพระองค์แก้วประจวร
 หนักชันษาได้ ๑๒ ปีถึงแก่กรรมเมื่อข้างแรมเดือนอ้าย ครึ่งน
 สมเด็จพระมหาอุปโยราชตามนวชออกแล้ว จะไปคิดจัดแต่งพระศพ
 สมเด็จพระองค์แก้ว ญ บ้านข้างเหนือปากบึงชาแฉก ครึ่งนเห็น
 ดาวหางขึ้นอยู่ตรงทิศพายัพ ดุ ญ เดือนนี้แรมหกค่ำ สมเด็จพระ
 ธรรมวิบัฒนา พระมหาสังฆราชาถวายพระพรดาพระบาทผู้เป็นเจ้าของ
 ไปสร้างพระวิหารพระพุทธบาทบนเขาตันรูก ดุถึง ญ วันเดือนสาม
 ขึ้นสองค่ำ สมเด็จพระมหาอุปโยราชเสด็จออกจากบันทายเพชรใน
 เพดากดางคืน พระยาสุรภาโลกปน พระยาเบง พระยามาด
 พระยาโนบ กับคนเมืองโพธิ์สัตต์ มารับแห่พระองค์ไปอยู่เมือง
 โพธิ์สัตต์ พระบาทผู้เป็นเจ้าของครัดนิมนต์พระมหาสังฆราชา พระ
 สังฆราชา พระมหาธาตุ ให้ไปตามเชิญให้เสด็จกลับมา พระองค์
 หาเสด็จกลับมาไม่ จึงครัดใช้พระยาสุรภาโลกมก ๑ พระยาธิราช
 วงศาแก้ว ๑ พระยาราชอธิบดีเทียน ๑ พระมนตรีอันชิตคุง ๑ ให้ไป
 กราบทูลเชิญเสด็จอีก พระองค์หามาไม่ แล้วพระองค์ก็เอาตัวขุน
 นางซึ่งไปเชิญเสด็จนั้นไว้ทั้งสี่ จึงพระบาทผู้เป็นเจ้าของครัดใช้พระยา
 บวรราชไปกราบทูลเจ้าเวียงคานาม ๆ บอกองดิวงกินเป็นใหญ่ ๆ ใช้
 งบเงินเกนเทื่องนำพด ๕๐๐ กับเรือแจว โฉมชาย โฉมตาย ขึ้นมา
 จอดอยู่เกาะจันตังคองรักษาพระบาทผู้เป็นเจ้าของ

ฝ่ายพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวดวงหุดวงจันทร์ ครดิ
 ไซ้พระยายมราชควนว่า จะมาช่วยยกศัพนมเด็จพระองค์แก้วนี้
 พระยายมราชมาพบ กับ สมเด็จพระมหาอุปโยราช อยู่เมืองโพธิ์สัตว์
 สมเด็จพระมหาอุปโยราชมีพระบัญชา ให้กราบทูลขอเมืองตะคร้อ
 เมืองขลุ เมืองครอง ต่อพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ๆ ครดิ
 ไซ้เจ้าพระยายมราชเป็นแม่กองใหญ่ กับพระยาด้หราชรองเมือง
 พระยาทำยหน้า พระยาอภัยรณฤทธิ พระยาสุรสงคราม นำไพร่พล
 ๕๐๐๐ ยกมาถึงเมืองบักของ จึงครดิไซ้พระยาพดเทพกับบรรดาแม่
 ททัพแม่กองให้รับยกมาทางตั้งแครง จึงสมเด็จพระมหาอุปโยราช
 ยกไปเอาเมืองสมบูรณอีก พระบาทผู้เป็นเจ้าของทรวงทว่ากองทัพ
 ไทยยกมาตั้ง ณ เดือนนี้จึงพระบาทผู้เป็นเจ้าของครดิไซ้พระยา
 ยมราชคนนำไพร่พล ๓๐๐๐ ยกไปตั้งทัพรักษาด่านดาดตระเวนระวง
 เมืองระเวแล้ว ครดิไซ้พระยาโยธาสงครามมา พระยามนตรีเด้นหา
 มัน พระยานราชบิดไชย พระวีรุเด้นาโด พระอินทวิไชยนาท
 เพิ่ม มาอยู่เมืองกะพงระนังด้วยกันกับพระยาบวรนายกสอด แล้ว
 แต่งตั้งพระยาธรรมเดโชมันเป็นแม่กองใหญ่ทางเรือรักษาระวงราชการ
 ฝ่ายสมเด็จพระมหาอุปโยราช ครดิไซ้พระยาภิรมุขวงศาถูก
 ไปทำให้กำเริบแขวงเมืองตะวันตกพนมเพ็ญเมื่อเดือนห้านี้ ครดิ
 ไซ้ควนชอกกับพระยาจักรีมาค เป็นแม่กองใหญ่ยกไปเมืองตะวันตก

ฝ่ายของเขื่องเทือง ไช้จ้งจันกวันไปเมืองบัตบองกดับ
มาถึงเมืองโพธิสัตว์แล้ว ส้มเค้พระมหาอุปโยราชก็เอาจันกวัน
ไว้ด้วย

ฝ่ายพระบาทผู้เป็นเจ้านั้น เด็ดจ้งจากราชมณเฑียรมา
สถิตอยู่กะพงโพตุก ฤๅณวันอาทิตย์เดือนห้าแรมเก้าค่ำพระมนตรี
เสนหากกหน้มาบอกว่า เจ้าพระยายมราชไทยใช้พระยายมราชควน
พระยาจักรีเขต พระยาท่ายน้ำ พระยาอนุรักษโยธา พระยาสุร-
สงคราม พระยาสุรภาโลกมก พระยาวงศาจิราชแก้ว นำไพร่พล
๒๐๐๐ ยกมาทางเรือ

ฝ่ายเจ้าพระยายมราช พระยารองเมือง พระวิเศษสุนทร
พระยาสุรภาโลกปน กับบรรดาแม่ทัพแม่กองไพร่ ๓๐๐๐ แห่
ส้มเค้พระอุปโยราชมาทางบก ยกออกจากเมืองโพธิสัตว์ ฤๅณวัน
อาทิตย์แรมเก้าค่ำเดือนห้า ฤๅณวันพฤหัสบดีค่ำแรมสิบสามค่ำเดือน
ห้าเพลาเช้า ทัพเรือเข้ามาถึงเมืองกะพงชะนัง พระยาขรรมาเดโช
มัน พระยาโยธาสงครามมา พระยาบวรนายกถ่อด กับบรรดาแม่
ทัพแม่กองค้อนครอบครัวพดางด้พดาง จึงบรรดาแม่ทัพแม่กองไทย
ปล่อยของจันกวันออกมาแล้วบอกว่าไทยมามากนัก แล้วจ้งจัน
กวันเลยเข้ามาถึงคายนัน จึงพระยาขรรมาเดโชมัน พระยาโยธา-
สงครามมา พระยาบวรนายกถ่อด ใช้พระมนตรีสงครามไปเรือ

พายดำ ๓ เจ้ามารบทุตพระบาทผู้เป็นเจ้าของ เจ้าว่า กองทัพไทยยกมาถึง
เมืองกะพงชะนังไพร่พลก็มาก พระบาทผู้เป็นเจ้าของทรงทราบทุก
ประการแล้ว ณ วันพฤหัสบดีที่แรมสิบสามค่ำเวลาดกตางคืน เสด็จ
ลงเรือพระที่นั่งนาคออกจากค่ายโพตูก กับสมเด็จพระอัยกา สมเด็จพระ
พระท้าว สมเด็จพระรามาธิบดี และบรรดาหญิงพระذنมบริวาร
ตามเสด็จออกไป

ฝ่ายของเข็องเกนเที่ยงกับบรรดาญวนทั้งปวง ก็ออกเรือใน
เวลาดกตางคืน ให้พระบาทผู้เป็นเจ้าของมาถึงพนมเปญ ไปจอดอยู่ที่สระ
เกาะก้อด ณ วันศุกร์เดือนห้าแรมสิบสามค่ำเพลาเย็น ดูเพลาดกตางคืน
นั้นสมเด็จพระมหาอุปราชกับสมเด็จพระอนุชาที่สดุดคกใจกตัญญูวน นำ
นักมารดาของกับบรรดาคนซึ่งเป็นข้าชนบคมา

ฝ่ายพระตั้งขรราชมหาพรหมมุนีของคกใจกตัญญู แล้วพา
ศิษยาภิษยชนบคตามเสด็จพระอนุชาทั้งสองพระองค์ พวกกองทัพ
ญวนรู้แล้วพากันถือดาบหอกหอกขวานตามไปหาทันสมเด็จพระอนุชา
ทั้งสองพระองค์ไม่ ได้แต่ตามเณรศิษย์พระตั้งขรราชพระมหาพรหม-
มุนีสตามองค์นำลงมาถึงเรือแจ่ออ แล้วออกไปโยงเรือพระที่นั่งพระ
บาทผู้เป็นเจ้าของในเพลาดกตางคืนนั้น ครั้นถึงเกาะเจกหยุดพักรอคอย
บรรดาเรือมุขมนครอยู่

ฝ่ายกองทัพไทยนั้นได้พระยาธรรมมาเดโช พระยาโยธาตง-
คราม พระยาบวรนายก ไปถึงเกาะเกียนต่วย เห็นมีค้ำแล้ว

กตัญญู ก็นั่งยกถันมาตั้งอยู่จะรอยจ้งวา (ว่าแหดมท่าเคย)
 กวาดค้อนบรวธาเรือครอบครว้นำถันมาจอดอยู่ที่เมืองพนมเพ็ญแด
 บันทายเพ็ชร ครนถึง ณ วันอาทิตย์ขณต้องคำเดือนหกบวออกศักราช
 ๓๓๗๕ พระบาทผู้เป็นเจ้าของเรือพระที่นั่งหอไคร กับเรือพระที่นั่ง
 บันคะเตดดมเด็จพระโอยกาก็ถันสมเด็จพระท้าว แดสมเด็จพระราช
 มารดา กับบรรดามุขมนตรีทั้งปวงพร้อมกันแล้ว องเซองเกนเทออง
 ก็ให้โยงเรือพระที่นั่งพระบาทผู้เป็นเจ้าของ เด็จจัดถายาตราไปโดยมหา
 นที ๕ วันถึงแพรกคักเบียง จ้งจอดเรือพระที่นั่งหยุดพักอยู่ทนน ครง
 นั้นองถิกินเป็นใหญ่อยู่เมืองบันแก ไซ้องผอเว้ทำหนังสือกราบทูล
 พระบาทผู้เป็นเจ้าของ ให้เด็จจัดถายาตราเข้าไปอยู่เมืองบันแก แล้ว
 ไซ้องเซองเกนเทออง กับองทูนโงนนำไพร่พดญวนเขมรซึ่งอยู่ ณ
 เมืองพระตะพัง ยกขันมาตั้งอยู่เกาะตะว่าเฮม ค่อรบกับกองทัพไทย
 ซึ่งอยู่จะรอยจ้งวา แล้วไซ้องเซองวินทั้นยกออกไปตั้งอยู่เปียมมัจรู
 คอยฟังข่าวราชการ

ฝ่ายองผอเว้เชิญพระบาทผู้เป็นเจ้าของ เด็จจ้อออกจากแพรกคัก
 เบียง ณ วันอังคารขณสิบเข็ดคำ เข้าไปถึงเมืองบันแกเมื่อเดือนหก
 ขันสิบห้าค่ำวันเดารันนั้น องถิกินผู้เป็นใหญ่ให้ปลุกคำหนักถาย
 เด็จจัดแล้ว เชิญพระองค์ขึ้นอยู่บนคำหนักในเมืองบันแก แล้วอง
 ถิกินถายอแปะ ๓๐๐๐ พวง กับข้าวถาวร ๓๐๐๐ ถัง จ้งพระรา-

ทานแจกให้มุขมนตรีใหญ่น้อยแก่บรรดาที่ร่วมทุกข์เดี๋ยงแล้ว จึง
 พระบาทผู้เป็นเจ้าของเจ้าครดีให้พระยาบวรราชเอก กับพระยาพหุเทพ
 ราชวิญญ์ แด่ควนผอแขกเป็นเจ้าพระพุฒ ไปเฝ้าเจ้าเวียดนามที่เมือง
 เว้ กราบทูลแต่ข้อราชการเป็นกังวลด้วยเมืองเขมรเป็นอันมากนั้น
 เจ้าเวียดนามได้ทราบทุกประการแล้ว มีพระมัญชุวิเศษว่าจะช่วย
 คิดทำนุบำรุงอย่าให้วิตกวิจารณ์เลย พระยาทั้งสองกับควนผอกราบ
 ถวายบังคมลากลับมากราบทูลพระบาทผู้เป็นเจ้าของ ครั้นถึง ณ เดือน
 เก้า เจ้าเวียดนามใช้้องเทียบกินนำทองคำกับเงิน ผ้าแพร กับอี่แปะ
 ๕๐๐๐ ตะโนด มาถวายพระบาทผู้เป็นเจ้าของ กับสมเด็จพระราชมารดา
 แด่สมเด็จพระท้าวผู้เป็นพระมาตุจฉา แด้วพระราชทานให้บรรดา
 มุขมนตรีเฝ้าประชาราชฎราชยหญิงใหญ่น้อยทุกคน ครั้นถึง ณ วัน
 เดือนสิบขึ้นเก้าค่ำ สมเด็จพระมหาอุปราชกับสมเด็จพระอนุชาผู้
 น้อย เข้าไปกราบถวายบังคม พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ณ กรุง
 ศรีอยุธยา ใต้แต่แม่ทัพแม่กองไทยเขมรให้อยู่รักษาค่ายพนมเพ็ญ
 ครั้นถึง ณ เดือนสิบเอ็ดขึ้นสิบสี่ค่ำ เจ้าเวียดนามใช้้องตากุนแม่กอง
 ใหญ่ออกจากเมืองเว้ มาถึง ณ เมืองไซ่ง่อนคิดทำดำเภากับเรือ
 แ่งตาย แ่งทราย แด้วเกณฑ์ไพร่พลตำรวจไว้จะส่งพระบาทผู้
 เป็นเจ้าคืนมากรุงกับพุชาธิบดี ถึง ณ วันอังคารเดือนอ้ายขึ้นห้าค่ำ หมด
 ความข้งมกอยู่ ณ เมืองโพธิสัตว์คตต้องได้ร้างเผือกผู้ร้าง ๑ นำไป

กรุงศรีอยุธยาเมื่อเดือนยี่ ถึงวันศุกร์แรมหกค่ำ เจ้าเวียงคนามไ้
 ญวนนำอั้งเปะ ๓๐๐๐ มาพระราชทานขุนนางกับราษฎร แล้วถวาย
 เงิน ๒๐ แนน ถวายสมเด็จพระท้าว ๒๐ แนน ถวายสมเด็จพระราช
 มารดา ๓๐ แนน ถึง ณ วันจันทร์เดือนสามขึ้นสิบห้าค่ำ พระบาท
 สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ครดิใช้พระมหาอำมาตย์ถ้อยหนังสือรับสั่ง
 ไปทูลเจ้าเวียงคนามด้วยราชการเมืองเขมร ถึงวันศุกร์เดือนห้าขึ้น
 เก้าค่ำ มีบัญชาให้เจ้าเวียงคนามฉบับ ๑ บังคับมาให้องคากุนจัด
 แจงแก่พระบาทผู้เป็นเจ้ากลับไปเมืองบันทายเพชร แล้วพระราช-
 ทานเงิน ๓๕๗ แนน กับข้าวเปลือก ๒๐๐๐๐ ถัง ถวายมาถึงพระบาท
 ผู้เป็นเจ้า กับอั้งเปะ ๕๐๐๐ พวง ให้แจกบรรดามุขมนตรีกับบรรดา
 ราษฎรเด็กผู้ใหญ่ได้ทุกคน ถึงศักราช ๑๓๗๕ ศักราชเมื่อ ณ วันพุธ
 เดือนห้าแรมสิบสามค่ำ องคากุนเป็นใหญ่คิดจัดแจงแก่พระบาทผู้
 เป็นเจ้า ๆ ครดิใช้ศวนผอเป็นพระยาราชเคษะกับองตุงโงนยกไพร่
 พด ๒๐๐๐ ออกจากเมืองบันแกแห่งหน้าหน้ามา ถึง ณ วันพฤหัสบดี
 เดือนห้าแรมสิบห้าค่ำ องตุนเข้ากับองตุงผู้เป็นเจ้าเมืองทั้ง ๕ กับญวน
 ไพร่พด ๒๐๐๐๐ ซึ่งดำเภากับเรือแ่งถาย แ่งทราย แ่งอ้อ ออก
 จากเมืองบันแก ถึง ณ วันจันทร์เดือนหกขึ้นสิบห้าค่ำ องคากุนเป็น
 ใหญ่ กับพระบาทผู้เป็นเจ้า สมเด็จพระท้าว สมเด็จพระราช
 มารดา นำบรรดาครอบครัวมุขมนตรี ออกจากเมืองบันแก ให้

พระบาทรู้เป็นเจ้าของเจ้าเด็กลงดาวยาคราชขึ้นมาถึงค่ายกะพงโพธิ์โตก (ว่าท่าโพธิ์น้อย) ณ วันพุธขึ้นสิบค่ำเดือนหกปีระกา พระพิพัฒน์โกษา พระยาพิไชยอินทรา พระยามราชควน พระยาจักรีเขต พระวิเศษสุนทร กับบรรดาขุนนางเขมร ที่ค้างอยู่เท่าใดก็ไม่คิดพึ่งพากันมากราบถวายเป็นมงคลพระบาทรู้เป็นเจ้าของพร้อมกัน จึงตรัสให้ไปไหว้องตาทูลเป็นผู้ใหญ่แล้ว มอบถวายเป็นกับเครื่องศาสตราอาวุธ ลูกกระสุนดินคำกับข้าวเปลือกข้าวสาร พระราชทรัพย์ที่ตกค้างอยู่เท่าใด ๆ นั้นไม่ได้เหลือเลย จึงเด็กลงทรงพระเมตตาพระยาเดโชเมนาให้คงที่เป็นเจ้าเมืองต้นซุกเหมือนแต่ก่อน

ฝ่ายบรรดาขุนนางใหญ่น้อยเท่าใดที่ค้างอยู่ค่ายบันทาย มิได้ไปหาพระบาทรู้เป็นเจ้านั้น พระองค์ทรงพระเมตตายกโทษไว้ให้คงที่ทำการเข้าเฝ้าเหมือนแต่ก่อน

ฝ่ายบรรดาขุนนางที่แห่สมเด็จพระอนุชาทั้งสามพระองค์เข้าไปกรุงศรีอยุธยา นั้น ก็ทรงพระเมตตาเลี้ยงไว้ ส่วนทาสชายหญิง ทรัพย์สินสิ่งของก็ให้คงอยู่กับเจ้าของ พระองค์หาเอาโทษไม่ แล้วพระยาพิพัฒน์โกษา กับพระยาพิไชยอินทรา พระมหาอำมาตย์ พระยามราชควน พระยาจักรีเขต พระวิเศษสุนทร กราบถวายบังคมลาพระบาทรู้เป็นเจ้าของ ถวายตาทูลเป็นผู้ใหญ่นำไพร่พลไทยเขมร กลับไปเมืองบังคับของ แดกรุงเทพฯ พระบาทรู้เป็นเจ้าของครุฑไว้พระยา

เอกราชแทน พระยาศรีสุริยวงศ์ผู้คุม นำศุภอักษรเข้าไปกราบถวายบังคมเฝ้าพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ ก็ทรงพระกรุณาโปรดพระยาทั้งสองให้กลับมาก แล้วพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ ครัดใช้พระมหาอำมาตย์นำเงินเหรียญ ๓๐๐๐ กับข้าวเปลือก ๓๐๐ เกวียน ผ้าด้าย ผ้าแพร มาพระราชทานพระผู้เป็นเจ้า กับสมเด็จพระท้าว สมเด็จพระมาตุจฉา สมเด็จพระราชมารดาแล้ว พระมหาอำมาตย์ก็กราบลาไปกรุงเทพฯ

ณ วันอาทิตย์เดือนเก้าแรมสี่ค่ำ องค์ตากุนเป็นใหญ่เชิญพระบาทผู้เป็นเจ้าออกจากค่ายโพธิ์โตกมาสถิตอยู่ ณ ค่ายท่าใหม่ ข้างใต้พระวิหารพระอุณาโลม ให้เรียกว่าบันทายแก้ว แล้วองค์ตากุนเป็นใหญ่ให้ทำค่าย ๆ หนึ่งอยู่ปากตะวัอาเมม ปลูกนางข้าวเปลือก แล้วให้ถมดิน ทำที่ปลูก ดำหนัก ดำหรับ พระบารมี เจ้าเวียดนามไว้ที่แหลมจระไรจังวา ครั้นถึง ณ วันขึ้นค่ำหนึ่งแรมสิบห้าค่ำ ให้บรรดามุขมนตรีญวนเขมร ไปถวายบังคมระลึกถึงพระคุณเจ้าเวียดนาม แล้วองค์ตากุนเป็นใหญ่จึงได้้องเรื่องเกณฑ์องเป็นเบาชอ กับองเหยียบกิน องเบาทั้น กับไพร่พล ๓๕๐๐ ให้อยู่รักษาพระบาทผู้เป็นเจ้าเดรัจฉาแล้ว องค์ตากุนกับองเหยียบกิน ้องเรื่องวันทั้น องทุนโงน กราบดาพระบาทผู้เป็นเจ้า นำไพร่พลกลับไปเมืองญวน แล้วองญวนผู้ใหญ่เอาบรรดาข้างพลายพังไปเป็นมาก ถึง ณ วันเดือน

ดิบเอ็ดขันเก้ากำประกาศ เจ้าเวียดนามใช้้องเทียบกินนำเงินแน่นมา
 ให้ใช้ค่าช่าง ๘๘ เชือกทองตากุนนำไปถวายนั้น ช่างพดายใหญ่ ๗
 ช่างให้เป็นเงินแน่น ๓๕ แน่น ช่างพดายรอง ๔๓ ช่างเงิน ๘๐ แน่น
 ช่างพึง ๘ ช่างให้เงิน ๑๖ แน่น รวมกันทั้งสิ้นเป็นเงิน ๓๑๓ แน่น ถู
 กิ่ง ณ วันเดือนสามแรมสามค่ำประกาศ เจ้าเวียดนามครัดใช้้องเทียบ
 กิน นำหมวกเดือกกางเกงกับบรรดาเครื่องยศมาถวายพระบาทผู้เป็น
 เจ้า พระบาทผู้เป็นเจ้าครัดใช้เจ้าฟ้าทะระหะกับพระทิพวงษา นำ
 เรือคั้งต้องดำพร้อมด้วยเครื่องประโคมพิณพาทย์ ไปรับของเทียบกิน
 มาถึงกงกัวนจะโรยจิงวา จึงองเทียบกินมอบเครื่องประดับให้เจ้าฟ้า
 ทะระหะนำไปถวายให้เด็ดจ้ทรง ครั้นรุ่งขึ้นเพลาเช้าเด็ดจ้ไปถวาย
 บังคมพระบารมีรับพระบัญชาเจ้าเนียดนาม บรรดาขุนนางนุ่ง
 กางเกงใต้เดื่อโพกศีรษะตามเพศญวนทุกคน ฤกษ์กราช ๑๗๓๖ ศก
 จอนักษัตร เมื่อเดือนเจ็ดขึ้นคุณยายพระพี่เลี้ยงไถ่เคียงถึงแก่
 กรรม แด้วพระองค์ให้ทำเมรุเด่นมรดศพ เป็นโอพารักอชั๊กมहिมา
 ช่างได้วัดอุณาโลม แด้วพระบาทผู้เป็นเจ้าครัดใช้พระยาสุภาภิบัติ
 นอง พระยาบวรเทศค่านำของถวายไปถวายคอบพระคุณเจ้าเวียด-
 นาม ณ เมืองเวินนี้ ครั้งหนัก ๕๕ ชั่ง ชึ่งหนัก ๕๕ ชั่ง งาหนัก
 ๕๕ ชั่ง รงหนัก ๕๕ ชั่ง ผลกระวานหนัก ๕๕ ชั่ง ผลเว่อ ๕๕ ชั่ง
 นารี ๒๐ กตะออม ถู ณ วันจันทร์ขึ้นห้าเดือนเก้า พระบาทผู้

ฝ่ายพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวอหิวาตกโรคหน้า ครัตติ
 ใช้พระยายมราชทูลว่า จะมาช่วยยกทัพสมเด็จพระองค์แก้วนั้น
 พระยายมราชมาพบ กับ สมเด็จพระมหาอุปโยราช อยู่เมืองโพธิ์ตัด
 สมเด็จพระมหาอุปโยราชมีพระบัญชา ให้กราบทูลขอเมืองตะกั่ว
 เมืองขลุ่ย เมืองครอง คือพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ๆ ครัตติ
 ใช้เจ้าพระยายมราชเป็นแม่กองใหญ่ กับพระยาดำรงราชรองเมือง
 พระยาท้ายน้ำ พระยาอภัยรณฤทธิ พระยารัตนสงคราม นำไพร่พล
 ๕๐๐๐ ยกมาถึงเมืองปักของ จึงครัตติใช้พระยาพลเทพกับบรรดาแม่
 ทักษแม่กองให้รับยกมาทางตั้งตั้งแควง จึงสมเด็จพระมหาอุปโยราช
 ยกไปเอาเมืองสมบุรณ์อีก พระบาทสมเด็จพระเจ้าทรงทราบว่ากองทัพ
 ไทยยกมาดังนั้น ดุ ณ เดือนนี้จึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าครัตติใช้พระยา
 ยมราชยกนำไพร่พล ๓๐๐๐ ยกไปตั้งที่พริกษาค่านดาตกระเวนระวัง
 เมืองระเวแล้ว ครัตติใช้พระยาโยธาสงครามมา พระยามนตรีเสนาหา
 มั่น พระยานราธิบดีไชย พระรัฐเสนาโด พระอินทวิไชยนาท
 เพิ่ม มาอยู่เมืองกะพงชะนังด้วยกันกับพระยาบวรนายกสอดคุด แล้ว
 แต่งตั้งพระยาธรรมเดโชมันเป็นแม่กองใหญ่ทางเรือรักษาระวังราชการ

ฝ่ายสมเด็จพระมหาอุปโยราช ครัตติใช้พระยาภิรมุของศากุยก
 ไปทำให้กำเรือแขวงเมืองตะกั่วจนตกพนมเพ็ญเมื่อเดือนห้า นั้น ครัตติ
 ใช้ชวนชอกกับพระยาจักรีมาด เป็นแม่กองใหญ่ยกไปเมืองตะกั่วจนตก

ฝ่ายองเชียงเอนเทือง ไซ้จันกวันไปเมืองบัคบองกดับ
มาถึงเมืองโพธิสัตว์แล้ว ตมเต้พระมหาอุปโยราชก็เอาองจันกวัน
ไว้ด้วย

ฝ่ายพระบาทผู้เป็นเจ้านั้น เด็ดจงดจากราชมณเฑียรมา
สถิตอยู่กะพงโพตุก ฤๅณ วันอาทิตย์เดือนห้าแรมเก้าค่ำพระมนตรี
เด่นหาดกหน้มาบอกว่า เจ้าพระยายมราชไทยไซ้พระยายมราชควน
พระยาจักร์เขต พระยาท่ายน้ำ พระยานุรักษ์โยธา พระยาสุร-
สงคราม พระยาสุรภาโลกมก พระยวงศาธิราชแก้ว นำไพร่พล
๒๐๐๐ ยกมาทางเรือ

ฝ่ายเจ้าพระยายมราช พระยารองเมือง พระวิเศษสุนทร
พระยาสุรภาโลกปน กับบรรดาแม่ทัพแม่กองไพร่ ๓๐๐๐ แห่
ตมเต้จพระอุปโยราชมาทางบก ยกออกจากเมืองโพธิสัตว์ ฤๅณ วัน
อาทิตย์แรมเก้าค่ำเดือนห้า ฤๅณ วันพฤหัสบดีแรมสิบสามค่ำเดือน
ห้าเพดาเข้า ทัพเรือเข้ามาถึงเมืองกะพงชะนัง พระยาขรรมาเคโซ
มัน พระยาโยธาสงครามมา พระยาบวรนายกตอด กับบรรดาแม่
ทัพแม่กองค้อนครอบครวัพดางสุ้พดาง จึงบรรดาแม่ทัพแม่กองไทย
ปด้อยองจันกวันออกมาแล้วบอกว่าไทยมามากนั้ แล้วองจัน
กวันเดยเข้ามาถึงค่านั้น จึงพระยาขรรมาเคโซมัน พระยาโยธา-
สงครามมา พระยาบวรนายกตอด ไซ้พระมนตรีสงครามไปเรือ

พายดำ ๓ เจ้ามารบทุกุพระบาทผู้เป็นเจ้าของ เจ้าว่า กองทัพไทยยกมาถึง
เมืองกระพงชะนังไพร่พดกัมาก พระบาทผู้เป็นเจ้าของเจ้าทรงทราบทุก
ประการแล้ว ณ วันพฤหัสบดีแรมสิบสามค่ำเวลาดกตางคืน เด็ดจ
งเรือพระที่นั่งนาคออกจากค่ายโพศุก กับสมเด็จพระอัยกา สมเด็จพระ
พระท้าว สมเด็จพระราชมารดา แดบบรรดาหญิงพระต้นมบริวาร
ตามเด็จออกไป

ฝ่ายองเชื่องเกนเทือกกับบรรดาญวนทั้งปวง ก็ออกเรือใน
เวลาดกตางคืน แห่พระบาทผู้เป็นเจ้าของเจ้ามาถึงพนมเพ็ญ ไปจอดอยู่ที่ค้ำะ
เกาะก้อด ณ วันศุกร์เดือนห้าแรมสิบสามค่ำเพดาเย็น ฤพวดกตางคืน
นั้นสมเด็จพระมหาอุปราชกับสมเด็จพระอนุชาที่ตุดตกใจกตัญญวน นำ
นักมารดาองกับบรรดาคนซึ่งเป็นข้าชมนกมา

ฝ่ายพระตั้งฆราชมหาพรหมมุนีของตกใจกตัญญอ แล้วพา
ศิษยาภิษยชมนกตามเด็จพระอนุชาทั้งสองพระองค์ พวกกองทัพ
ญวนรู้แล้วพากันถือดาบหอกหดาวช่นตามไปหาทันสมเด็จพระอนุชา
ทั้งสองพระองค์ไม่ ได้แต่ตามเณรศิษยพระตั้งฆราชพระมหาพรหม-
มุนีสตามองค้ำางมาถึงเรือแจ่ออ แล้วออกไปโยงเรือพระที่นั่งพระ
บาทผู้เป็นเจ้าของเจ้าในเพดากตางคืนนั้น ครนถึงเกาะเจกหยุดพักรอกคอย
บรรดาเรือมูชมนคร้อย

ฝ่ายกองทัพไทยนั้นได้พระยาธรรมมาเดโช พระยาโยธาตง-
คราม พระยาบวรนายก ไปถึงเกาะเกียนต่วย เห็นมคค้ำาแล้ว

กตัญญู กัดอยกดับมาตั้งอยู่จะโรยจิงวา (ว่าแหดมทำเคย)
 กวาดค้อนบรวดาเรือครอบครว้นำกดับมาจอดอยู่ที่เมืองพนมเพ็ญแด
 บันทายเพ็ชร ครนถึง ณ วันอาทิตย์ชนดองคำเดือนหกบิวอกศักราช
 ๓๓๗๕ พระบาทผู้เป็นเจ้าของเรือพระที่นั่งหอไตร กับเรือพระที่นั่ง
 บันคะเสดดมเด็จพระโอยกาก็ดับมเด็จพระท้าว แดดมเด็จพระราช
 มารดา กับบรวดามุขมนตรีทั้งปวงพร้อมกันแล้ว องเซองเกนเทออง
 ก็ให้โยงเรือพระที่นั่งพระบาทผู้เป็นเจ้าของ เด็ดจัดดาयाตราไปโดยมหา
 นที & วันถึงแพรกคักเบียง จึงจอดเรือพระที่นั่งหยุดพักอยู่ทนน ครง
 นั้นองลิวกินเป็นใหญ่อยู่เมืองบันแก ไซ้องผอเว้ทำหนังสือกราบทูล
 พระบาทผู้เป็นเจ้าของ ให้เด็จัดดาयाตราเข้าไปอยู่เมืองบันแก แล้ว
 ไซ้องเซองเกนเทออง กับองทูนโงนนำไพร่พดญวนเขมรซึ่งอยู่ ณ
 เมืองพระตะพัง ยกขึ้นมาตั้งอยู่เกาะตะว่าเฮม ค่อรบกับกองทัพไทย
 ซึ่งอยู่จะโรยจิงวา แล้วไซ้องเซองวินทั้นยกออกไปตั้งอยู่เปียมมัจรู
 คอยฟังข่าวราชการ

ฝ่ายองผอเว้เชิญพระบาทผู้เป็นเจ้าของ เด็จัดออกจากแพรกคัก
 เบียง ณ วันอังคารขึ้นสิบเอ็ดค่ำ เข้าไปถึงเมืองบันแกเมื่อเดือนหก
 ขึ้นสิบห้าค่ำวันเสาร์นั้น องลิวกินผู้เป็นใหญ่ให้ปลูดำหนักถวาย
 เด็จัดแล้ว เชิญพระองค์ขึ้นอยู่บนค้ำหนักในเมืองบันแก แล้วอง
 ลิวกินถวายอ้แปะ ๓๐๐๐ พวง กับข้าวสาร ๓๐๐๐ ถึง จึงพระรา-

ทานแจกให้มุขมนตรีใหญ่่น้อยแต่บรรดาที่ร่วมทุกข์ได้รั้งแล้ว จึง
 พระบาทผู้เป็นเจ้าตรีดีให้พระยาบวรราชอก กับพระยาพหุเทพ
 ขวัญ แด่ดวงผอแรกเป็นเจ้าพระพุม ไปเฝ้าเจ้าเวียดคนามที่เมือง
 เว้ กราบทูลแต่ข้อราชการเป็นกังวลด้วยเมืองเขมรเป็นอันมากนั้น
 เจ้าเวียดคนามได้ทราบทุกประการแล้ว มีพระบัณฑูรวิเศษว่าจะช่วย
 คิดทำนุบำรุงอย่าให้วิตกกังวลเลย พระยาทั้งต้องกับดวงผอกราบ
 ถวายบังคมลากลับมาราบทูลพระบาทผู้เป็นเจ้า ครั้นถึง ณ เดือน
 เก้า เจ้าเวียดคนามไธ้องเหยียบกินน้ำทองคำกับเงิน ผ้าแพร กับอู่แปะ
 ๕๐๐๐ ตะโนด มาถวายพระบาทผู้เป็นเจ้า กับสมเด็จพระราชมารดา
 แด่สมเด็จพระท้าวผู้เป็นพระมาตุจฉา แล้วพระราชทานให้บรรดา
 มุขมนตรีเด่นาประชาราษฎร์รายหญิงใหญ่่น้อยทุกคน ครั้นถึง ณ วัน
 เดือนสิบขึ้นเก้าค่ำ สมเด็จพระมหาอุปราชกับสมเด็จพระอนุชาผู้น้อย
 เข้าไปกราบถวายบังคม พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ณ กรุง
 ศรีอยุธยา ไว้แต่แม่ทัพแม่กองไทยเขมรให้อยู่รักษาค่ายพนมเพ็ญ
 ครั้นถึง ณ เดือนสิบเอ็ดขึ้นสิบค่ำ เจ้าเวียดคนามไธ้องตากุนแม่กอง
 ใหญ่ออกจากเมืองเว้ มาถึง ณ เมืองไซ่ง่อนคิดทำดำเภากับเรือ
 แ่งตาย แ่งทราย แล้วเกณฑ์ไพร่พลตำรองไว้จะตั้งพระบาทผู้เป็น
 เจ้าคั้นมากรุงก็มีพยุหะบริบคั ดุ ณ วันอังคารเดือนอ้ายขึ้นห้าค่ำ หมอ
 กวัญช้างมกอยู่ ณ เมืองโพธิสัตว์คัต้องได้ช้างเผือกผู้ช้าง ๑ นำไป

กรุงศรีอยุธยาเมื่อเดือนยี่ ถึงวันศุกร์แรมหกค่ำ เจ้าเวียงคนามไ้
 ญวนนำอั้งเปะ ๓๐๐๐ มาพระราชทานขุนนางกับราษฎร แล้วถวาย
 เงิน ๒๐ แน่น ถวายสมเด็จพระท้าว ๒๐ แน่น ถวายสมเด็จพระราช
 มารดา ๓๐ แน่น ถึง ณ วันจันทร์เดือนสามขึ้นสิบห้าค่ำ พระบาท
 สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ครัดใช้พระมหาอำมาตย์ถ้อยหนึ่งตั้งรับตั้ง
 ไปทูลเจ้าเวียงคนามด้วยราชการเมืองเขมร ถึงวันศุกร์เดือนห้าขึ้น
 เก้าค่ำนั้น มีบัญชาเจ้าเวียงคนามฉบับ ๓ บังคับมาให้องคากุนจัด
 แฉงแห่งพระบาทผู้เป็นเจ้ากลับไปเมืองบันทายเพชร แล้วพระราช
 ทานเงิน ๓๕๗ แน่น กับข้าวเปลือก ๒๐๐๐๐ ถึง ถวายมาถึงพระบาท
 ผู้เป็นเจ้า กับอั้งเปะ ๕๐๐๐ พวง ให้แจกบรรดามุขมนตรีกับบรรดา
 ราษฎรเด็กผู้ใหญ่ได้ทุกคน ถึงศุกร์ ๓๓๗๕ ศักระกาเมื่อ ณ วันพุธ
 เดือนห้าแรมสิบสามค่ำ องคากุนเป็นใหญ่คิดจัดแฉงแห่งพระบาทผู้
 เป็นเจ้า ๆ ครัดใช้ศอวณอเป็นพระยาราชเคระกับองตุงโงนยกไพร่
 พด ๒๐๐๐ ออกจากเมืองบันแฉงแห่งหน้าหน้ามา ถึง ณ วันพฤหัสบดี
 เดือนห้าแรมสิบสี่ค่ำ องตุนเสากับองตุงผู้เป็นเจ้าเมืองทั้ง ๕ กับญวน
 ไพร่พด ๒๐๐๐ ซึ่งถ้าหากกับเรือแฉงตาย แฉงทราย แฉงอ้อ ออก
 จากเมืองบันแฉง ถึง ณ วันจันทร์เดือนหกขึ้นสิบห้าค่ำ องคากุนเป็น
 ใหญ่ กับพระบาทผู้เป็นเจ้า สมเด็จพระท้าว สมเด็จพระราช
 มารดา นำบรรดาครอบครัวมุขมนตรี ออกจากเมืองบันแฉง ให้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าเดโชเจ้าดยาตราขึ้นมาถึงค่ายกะพงโพธิ์โตก (ว่าท่าโพธิ์น้อย) ณ วันพุธขึ้นสิบค่ำเดือนหกมีระกา พระพิพัฒน์โกษา พระยาพิไชยอินทรา พระยามราชควน พระยาจักรีเขต พระวิเศษสุนทร กับบรรดาขุนนางเขมร ที่ค้างอยู่เท่าใดก็ไม่คอดังพากันมากกราบถวายบังคมพระบาทสมเด็จพระเจ้าพร้อมกัน จึงตรัสให้ไปไหว้องตาทูลเป็นผู้เป็นใหญ่แล้ว มอบถวายปืนกับเครื่องศาสตราอาวุธ ลูกกระสุนดินดำกับข้าวเปลือกข้าวสาร พระราชทรัพย์ที่ตกค้างอยู่เท่าใด ๆ นั้นไม่ได้เหลือเลย จึงเดโชเจ้าทรงพระเมตตาพระยาเดโชเมนาให้คงที่เป็นเจ้าเมืองฉันทบูรเหมือนแต่ก่อน

ฝ่ายบรรดาขุนนางใหญ่น้อยเท่าใดที่ค้างอยู่ค่ายบันทาย มิได้ไปหาพระบาทสมเด็จพระเจ้าขึ้น พระองค์ทรงพระเมตตายกโทษไว้ให้คงที่ทำราชการเข้าเฝ้าเหมือนแต่ก่อน

ฝ่ายบรรดาขุนนางที่แห่ล้มเศียรพระอนุชาทั้งสามพระองค์เข้าไปกรุงศรีอยุธยาขึ้น ก็ทรงพระเมตตาเลี้ยงไว้ ส่วนทาสชายหญิง ทรัพย์สินของก็ให้คงอยู่กับเจ้าของ พระองค์หาเอาโทษไม่ แล้วพระยาพิพัฒน์โกษา กับพระยาพิไชยอินทรา พระมหาอำมาตย์ พระยามราชควน พระยาจักรีเขต พระวิเศษสุนทร กราบถวายบังคมลาพระบาทสมเด็จพระเจ้า ถองตาทูลเป็นใหญ่นำไพร่พลไทยเขมร กลับไปเมืองบังคับของ แดกรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าตรัสให้พระยา

เอกราชแทน พระยาศรีสุริยวงศ์ผู้ นำคู่ภักษรเข้าไปกราบถวาย
บังคมเฝ้าพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ ๗ ก็ทรง
พระกรุณาโปรดพระยาทั้งสองให้กลับมาก แล้วพระบาทสมเด็จพระ
พุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ ครัสใช้พระมหาอำมาตย์นำเงิน
เหรียญ ๓๐๐๐ กับข้าวเปลือก ๓๐๐ เกวียน ผ้าด้าย ผ้าแพร มา
พระราชทานพระผู้เป็นเจ้า กับสมเด็จพระท้าว สมเด็จพระมาตุจฉา
สมเด็จพระราชมารดาแล้ว พระมหาอำมาตย์กราบลาไปกรุงเทพฯ
ตุณ วันอาทิตย์เดือนเก้าแรมสี่ค่ำ องค์ากุนเป็นใหญ่เชิญพระบาท
ผู้เป็นเจ้าออกจากค่ายโพธิ์โตกมาสถิตอยู่ ณ ค่ายท่าใหม่ ช้าง
ใต้พระวิหารพระอนุชาโตม ให้เรียกว่าบันทายแก้ว แล้วองค์ากุน
เป็นใหญ่ให้ทำค่าย ๆ หนึ่งอยู่ปากทะเลว่าเฮม ปลุกฉางข้าวเปลือก
แล้วให้ถมดิน ทำที่ปลูก ดำหนัก ดำหรับ พระบารมี เจ้าเวียดนามไว้ที่
แหลมจะรอยจิงวา ครนถึง ณ วันขึ้นค่ำหนึ่งแฉลบห้าค่ำ ให้บรรดา
มุขมนตรีฉนวนเขมร ไปถวายบังคมระลึกถึงพระคุณเจ้าเวียดนาม
แล้วองค์ากุนเป็นใหญ่จึงไว้ของเชื่องเกนเทืองเป็นเบาสอ กับของเหยียบ
กิน องเบาทัน กับไพร่พล ๓๕๐๐ ให้อยู่รักษาพระบาทผู้เป็นเจ้า
เสร็จแล้ว องค์ากุนกับองเหยียบกิน องเชื่องวินทัน องทุนโงน
กราบลาพระบาทผู้เป็นเจ้า นำไพร่พลกลับไปเมืองฉนวน แล้วอง
ฉนวนผู้ใหญ่เอาบรรดาช้างพลายพังไปเป็นมาก ถึง ณ วันเดือน

พระบาทรุเป็นเจ้าเด็คดีดาชาคราชนมาถึงค่ายกะพงโพธิ์โตก (ว่าท่าโพธิ์น้อย) ณ วันพุธขึ้นสิบค่ำเดือนหกปีระกา พระพิพัฒโกษา พระยาพิไชยอินทรา พระยายมราชควน พระยาจักรีเชค พระวิเศษสุนทร กับบรรดาขุนนางเขมร ที่ค้างอยู่เท่าใดก็ไม่คอดังพากันมากกราบถวายบังคมพระบาทรุเป็นเจ้าพร้อมกัน จึงตรัสให้ไปไหว้องค์ตากุนผู้เป็นใหญ่แล้ว มอบถวายปืนกับเครื่องศาสตราอาวุธ ถูกกระสุนดินค้ำกับข้าวเปลือกข้าวสาร พระราชทรัพย์ที่ตกค้างอยู่เท่าใด ๆ นั้นไม่ได้เหลือเลย จึงเสด็จทรงพระเมตตาพระยาเดโชเมนาให้คงที่เป็นเจ้าเมืองต้นรูกเหมือนแต่ก่อน

ฝ่ายบรรดาขุนนางใหญ่่น้อยเท่าใดที่ค้างอยู่ค่ายบันทาย มิได้ไปหาพระบาทรุเป็นเจ้านั้น พระองค์ทรงพระเมตตายกโทษไว้ให้คงที่ทำการราชการเข้าเฝ้าเหมือนแต่ก่อน

ฝ่ายบรรดาขุนนางที่แห่ส่มเด็จพระอนุชาทั้งสามพระองค์เข้าไปกรุงศรีอยุธยา นั้น ก็ทรงพระเมตตาเลี้ยงไว้ ส่วนทาสชายหญิง ทรัพย์สิ่งของก็ให้คงอยู่กับเจ้าของ พระองค์หาเอาโทษไม่ แล้วพระยาพิพัฒโกษา กับพระยาพิไชยอินทรา พระมหาอำมาตย์ พระยายมราชควน พระยาจักรีเชค พระวิเศษสุนทร กราบถวายบังคมดาพระบาทรุเป็นเจ้า ดาองตากุนเป็นใหญ่นำไพร่พลไทยเขมร กลับไปเมืองบัตบอง แดกรุงเทพ ฯ พระบาทรุเป็นเจ้าครัดไว้พระยา

เอกราชแทน พระยาศรีสุริยวงศ์ผู้ นำคู่ภักษมาเข้าไปกราบถวาย
 บังคมเฝ้าพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ ๗ ก็ทรง
 พระกรุณาโปรดพระยาทั้งสองให้กลับมาก แล้วพระบาทสมเด็จพระ
 พุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ ครีดีใช้พระมหาอำมาตย์นำเงิน
 เหรียญ ๓๐๐๐ กับข้าวเปลือก ๓๐๐ เกวียน ผ้าด้าย ผ้าแพร มา
 พระราชทานพระผู้เป็นเจ้า กับสมเด็จพระท้าว สมเด็จพระมาตุจฉา
 สมเด็จพระราชมารดาแล้ว พระมหาอำมาตย์กราบลาไปกรุงเทพฯ
 ๓๓ วันอาทิตย์เดือนเก้าแรมสี่ค่ำ องค์ท่านเป็นใหญ่เชิญพระบาท
 ผู้เป็นเจ้าออกจากค่ายโพธิ์โตกมาสถิตอยู่ ณ ค่ายท่าใหม่ ช้าง
 ได้พระวิหารพระอนุชาโณ ให้เรียกว่าบันทายแก้ว แล้วองค์ท่าน
 เป็นใหญ่ให้ทำค่าย ๆ หนึ่งอยู่ปากกระวีโฮม ปลุกดวงข้าวเปลือก
 แล้วให้ถมดิน ทำที่ปลูก ดำหนัก ดำหรับ พระบารมี เจ้าเวียงคนามไว้ที่
 แหลมจะโรยจันจา ครั้นถึง ณ วันขึ้นค่ำหนึ่งแรมสิบห้าค่ำ ให้บรรดา
 มุขมนตรีญวนเขมร ไปถวายบังคมระลึกถึงพระคุณเจ้าเวียงคนาม
 แล้วองค์ท่านเป็นใหญ่จึงไว้ของเครื่องเบญจรงค์ กับของเทียบ
 กิน ของเบาทัน กับไพร่พล ๓๕๐๐ ให้อยู่รักษาพระบาทผู้เป็นเจ้า
 เดรัจฉาแล้ว องค์ท่านกับของเทียบกิน ของเครื่องวันทัน ของทุนโงน
 กราบลาพระบาทผู้เป็นเจ้า นำไพร่พลกลับไปในเมืองญวน แล้วองค์
 ญวนผู้ใหญ่เอาบรรดาช้างพลายพังไปเป็นมาก ๓๓ ถึง ณ วันเดือน

ดิบเข็ดขึ้นแก้คำปีระกา เจ้าเวียดนามไช้อึ่งเหียบกินนำเงินแน่นมา
 ให้ใช้ค่าจ้าง ๘๘ เชือกที่องคากุนนำไปถวายนั้น ช้างพลายใหญ่ ๗
 ช้างให้เป็นเงินแน่น ๓๕ แน่น ช้างพลายรอง ๔๓ ช้างเงิน ๘๐ แน่น
 ช้างพัง ๘ ช้างให้เงิน ๑๖ แน่น รวมกันทั้งสิ้นเป็นเงิน ๓๓๓ แน่น ฤ
 ถึง ณ วันเดือนสามแรมสามค่ำปีระกา เจ้าเวียดนามตรีดีไช้อึ่งเหียบ
 กิน นำหมวกเดื่อกางเกงกับบรรดาเครื่องยศมาถวายพระบาทผู้เป็น
 เจ้า พระบาทผู้เป็นเจ้าตรีดีไช้เจ้าฟ้าทะระหะกับพระทิพางษา นำ
 เรือดั่งดองดำพร้อมด้วยเครื่องประโคมพิณพาทย์ ไปรับของเหียบกิน
 มาถึงกงกำวนจะรอยจ้งวา จึงองเหียบกินมอบเครื่องประดับให้เจ้าฟ้า
 ทะระหะนำไปถวายให้เด็ดจทรง ครนรุ่งขึ้นเพดาเข้าเด็ดจไปถวาย
 บังคมพระบารมีรับพระบัญชาเจ้าเนียดนาม บรรดาขุนนางนุ่ง
 กางเกงได้เดื่อโพกศีรษะตามเพศญวนทุกคน ฤศักราช ๓๗๓๖ ศก
 จอนักษัตร เมื่อเดือนเจ็ดขึ้นคุณยายพระพี่เลี้ยง โกดเคียงถึงแก่
 กรรม แล้วพระองค์ให้ทำเมรุเด่นมรดงพ เป็นโอฬารึกอักษรมหิมา
 ช้างได้วัดอุณาโลม แล้วพระบาทผู้เป็นเจ้าตรีดีไช้พระยาสุภาธิบดี
 นอง พระยาบวรเทศค่านำของถวายไปถวายคอบพระคุณเจ้าเวียด-
 นาม ณ เมืองเวนั้น ครั้งหนัก ๕๕ ชั่ง ช้างหนัก ๕๕ ชั่ง งาหนัก
 ๕๕ ชั่ง รงหนัก ๕๕ ชั่ง ผดกระวานหนัก ๕๕ ชั่ง ผดเร่ว ๕๕ ชั่ง
 น้ำรัก ๒๐ กตะออม ฤ ณ วันจันทร์ขึ้นค่ำหนึ่งเดือนเก้า พระบาทผู้

เป็นเจ้าครัดใช้พระยายมราชทวนผอ พระยาขรรมาเตโชมัน คุม
 ไพร่พล ๓๐๐๐ ออกไปหาพระยาเตโชเมงกับพระยาโชนผู้้องซึ่งพา
 บุตรภรรยาหนีออกไปอยู่เมืองโงง แล้วพระยายมราชกับพระยา
 ขรรมาเตโชกลับมา จึงพระบาทผู้เป็นเจ้าพระราชทานทวนหมัดผู้
 ที่เป็นพระยายมราชให้เป็นพระยาเตโช ให้พระยาศรีอรรคราชน้อง
 เป็นพระยาปลัดเตโชอยู่รักษาเมืองกะพงต๋วาย จนถึง ณ วันเดือนสิบ
 เดือนห้าค่ำจอก เจ้าพระยาอภัยธิเบศร์เบนถึงแก่กรรมแล้ว
 พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวพระราชทานให้พระวิเศษสุนทรเป็น
 เจ้าพระยาอภัยธิเบศร์ ให้พระยาจักรีเชตเป็นพระกรมวัง ให้หมื่น
 เทียงบุตรเจ้าพระยาอภัยภูเบศร์เบนเป็นพระวิเศษสุนทร อยู่รักษา
 เมืองบัตบอง จนถึง ณ วันเดือนด้ามแรมห้าค่ำจอก สมเด็จพระท้าว
 กับสมเด็จพระมาคัจฉา สมเด็จพระราชมารดา เสด็จลงไปเยี่ยม
 ฮ่องเป็นใหญ่อยู่ ณ เมืองไซ่ง่อน จนถึง ณ วันเดือนด้ามแรมหกค่ำ
 เสด็จกลับคืนมาถึงบันทายแก้ว เมื่อ ณ วันพฤหัสบดีเดือนสี่
 ค่ำจอกองค์ พระบาทผู้เป็นเจ้าครัดทรงบัญญัติใหม่ว่า บรรดา
 ขุนนางผู้ใหญ่ผู้น้อยนอกในกับบรรดาหัวเมืองท่งปวง เมื่อครั้งก่อน
 ถ้าขุนนางถึงแก่กรรม แต่ขุนนางนั้นมิบุตรแล้วให้เอามรดกเป็น
 หวดวงตามบรรดาศักดิ์ ถ้าขุนนางนั้นเป็นหมันไม่มีบุตรให้ยกมรดก
 เดียว เอาแต่ทรัพย์สินที่เป็นหมันตามตั้งของที่มีมากนัก้อย ถ้าราษฎร

ตรีตีไซ้พระยานเรนทรเด่นามา พระอินทวิไชย กับอาวันแขก
 ไปทางเรือรักษากรวี ณ เกาะกำยาน ดุณ วันเดือนหกขึ้นดิบต้องคำ
 นั้น สมเด็จพระยาไช้พระยาเอกราชแทน พระยาดุรภาโถกนอง
 ไปเอาดินมุกค้ำกวางที่แขวงเมืองบัตบอง ไทยชื่อพระยารามกำแหง
 กับพระยาอภัยภูเบศร์ พระวิเศษสุนทร เกณฑ์ไพร่พลยกออกมา
 ห้ามปรามไม่ให้เข้าไป แล้วได้ยิงฟันแทงถูกพระยาดุรภาโถกนองจับ
 เป็นไปได้ แล้วได้พระยาเอกราชแทน ๆ หนึ่งกลับมาเมืองโพธิสัตว์
 พวกไทยเมืองบัตบองกวาดครอบครัวซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ริมน้ำที่เกาะ
 กำยาน แดครอบครัวที่ตั้งบ้านเรือนอยู่นบก ณ บ้านดมอแครงไป
 เมืองบัตบอง จึงพระบาทผู้เป็นเจ้าของตรีตีไซ้พระยายมราชควนผอ,
 พระยาดังเหมา, ไปอยู่รับเบียมพระดั่งทัง ดุณ วันเดือนแปดขึ้นดิบ
 ค่ำมีกุนนั้น เจ้าเวียดนามไช้องฮินโบชินมาตามเอาถ้อยคำสมเด็จพระ
 เจ้าพระยากับพระยาเอกราชแทน แล้วนำเอาถ้อยคำนั้นไปเมืองเว
 กราบทูลเจ้าเวียดนาม ๆ บังคับของกงดงให้มีหนังสือมาเอาตัวสมเด็จพระ
 เจ้าพระยาตงไปเมืองไซ้งอน ดุณ เดือนดิบขึ้นแปดค่ำมีกุนนั้น พระ
 บาทผู้เป็นเจ้าของตรีตีไซ้พระยายมราชควนผอ พระยากดาโหมแบนฝรั่ง
 พระยาราชเคชะหลง คุณคัวสมเด็จพระเจ้าพระยาตงไปถึงเมืองบึงกตม
 แวะเข้าไปถึงเมืองศรีสุนทร ดุณ วันเดือนดิบเข็ดแรมด้คำ ตรีตี
 ไซ้พระยายมราชควนผอ กับพระยาจักรีถอด พระยาราชเคชะหลง

ไปจับดมเด็จพระเจ้าพระยาด้วยกันกับคนใช้ขององญวน ให้ทำโทษแล้ว
 คุมลงไปเมืองไซ่ง่อน พระยายมราชทวนผอ พระยาราชเคชะหง
 คุมดมเด็จพระเจ้าพระยาตงไปตงองเป็นใหญ่อยู่เมืองไซ่ง่อนแล้ว พระ
 ยาทั้งต้องก็กลับคืนมา ฤๅณ วันเดือนสิบสองแรมค่ำหนึ่ง ดมเด็จพระ
 ทั่ว ดมเด็จพระมาตัจฉา ดมเด็จพระราชมารดา เด็ดจดังไปเมือง
 ไซ่ง่อน จะเด็ดจขันไปเมืองไว้ ขุนนางซึ่งแห่ไปนั้น พระยาเชษฐ
 มก พระยวงค์อรรคราช พระยาราชเคชะหง พระยาราชวงค์
 ใต้ พระเสนาราชกเชนทร์หู่ พระเสนอันชิตศรี แห่ไปถึงเมือง
 ไซ่ง่อน เจ้าทั้งต้องพระองค์ทรงปรังชวรค้ำงอymiได้เด็ดจไปเมืองไว้
 แล้วเด็ดจกลับมา ฤๅณ เดือนอ้ายขันสิบเอ็ดค่ำนี้ เจ้าเวียดนาม
 ครัดใช้ของยัมทัน กับองวินทัน กับองผอเทือง นำไพร่พลญวน
 ๔๐๐๐ กับไพร่พลเขมร ณ เมื่อพระตะพัง ๓๐๐๐ ขันมาตงค้ำงอยู่
 เบียมมัจรุกแล้ว ขุดคลองไปประจบกับเบียมนั้นทางไกล ๒๖๕๐๐ วา
 คิดเป็นเส้น ๓๓๒๕ เส้น แล้วให้ขุดคลองแต่มีจรุกไปคอกกับทางข้าง
 ตะวันออก ไกล ๖๘๕๒ วา คิดเป็นเส้นได้ ๓๔๒ เส้นกับ ๓๒ วา
 เกณฑ์ราษฎรเขมรให้ช่วยทำด้วย แล้วญวนข้ามจากเกาะแดง ขัน
 มาตงอยู่ค้ำงฟากตะวันตกเด่มอกกับคลองขุดแห่งหนึ่ง ตั้งอยู่เกาะ
 กระจาษแห่งหนึ่ง

ฝ่ายชาวค่านตักเบียงนั้นยกมาตงอยู่ค้ำงเบียมโจ ฤๅณ วัน
 ศุกรเดือนอ้ายแรมหกค่ำนี้ พระบาทผู้เป็นเจ้าพระองค์มีแม่

นางหนึ่งชื่อนักนางจัมมครวั ๓๐ เดือน ตมภพระราชนครุองค์
หนึ่ง ทรงจัดบรรดากิจการจำเริญพระศรี (ว่าโกนจุก) ถวายพระนาม
เรียกนักองมี พวกขุนนางมุขมนตรีตมโภชตามบรรดาศักดิ์ทุกคน
ตุศักราช ๓๓๗๘ ศกชวดฉกษัตริเมื่อ ณ วันเดือนห้าแรมห้าค่ำ มี
หนังสือพระยาเดโชหมัดบอกเข้ามาว่าโจรผู้ร้ายยกไปจะดอบฆ่าพระ-
ยาเดโชหมัด แล้วยิงถูกพระยาปลัดดีเหมาตาย แล้วยึดพระยาเดโช
หมัดกับพระยามนตรีเด่นหาเจ้าเมืองไพรกระดัดถอยลงมาตั้งอยู่กะพง
แดง ณ เดือนห้าขึ้นเก้าค่ำ พระบาทผู้เป็นเจ้าของพระเมตตา
โปรดตั้งพระยานเรนทร์เด่นมาเป็นพระยาเดโช แล้วยึดใช้มุข-
มนตรีเป็นแม่ทัพ ยกไพร่พลรีบออกไปด้วยกันกับพระยาเดโชมา
ได้พวกโจรผู้ร้ายหนีไปสิ้นแล้ว พระยาเดโชมาอยู่รักษาราชภูมเมือง
กะพงถวาย ณ เดือนสิบขึ้นหนึ่งค่ำบชวดฉกษัตริ พระบาทผู้เป็นเจ้าของ
ครัดใช้พระยามหานคริตน กับพระยาราชอิศุรอง นำไพร่ ๒๐๐
กอดออมลงเรือที่เมืองกำปอดไปทางเรือ ถวายพระบาทตมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว ณ กรุงศรีอยุธยาแล้ว ครัดใช้พระยาจักรีถัดออก พระยา
มหาเดณามาต นำช้างงา ๓ กระวาน ๓ ครั้ง ๓ หาบ ๓ รง
๓ หาบ ๓ เรือ ๓ งาช้างหนัก ๓ นอระมาตตองยอด ไปเมือง
เว้ถวายเจ้าเว้ตนาม ด้วยเจ้าเว้ตนามเก่าจะอภิเษกพระราชนครุผู้
พิทวงพระนามคักงทที่เดือยช่นเดือยราชย์ถ่นองพระราชบิดา ครั้น

ณ เดือนสิบเอ็ดแรมหกค่ำปีชวดนั้นเจ้าเวียดนามไซ้องวินทันเจ้าเมือง
 ด่องไห้ ให้นำหมวกกบักกางเกงเดื่อ มาพระราชทานให้บรรดา
 ขุนนางเขมรที่มีศักดิ์นา ๓๐๐๐๐ ศักดินา ๘๐๐๐ ดำหรับนุ่งห่มตาม
 บรรดาศักดิ์ใหญ่่น้อย ไปถวายบังคมพระบารมีเจ้าเวียดนามที่แหม
 จะโรยจัจวา เมื่อ ณ วันขึ้นค่ำหนึ่งขึ้นสิบห้าค่ำ เป็นเครื่องยศศักดิ์
 ๒๗ ดำรับ ดูเดือนยี่แรมหกค่ำปีชวดนั้น พระยาจักรีวัดอด พระยา
 มหาเด่นามาตกด้นมาจากเมืองเว้ถึงบันทายแก้ว

ฝ่ายพระราชทรัพย์ยทถวายไปนั้น เจ้าเวียดนามรับเอาแต่
 นอรมาดต้องยอด งากัง ๓ กระวาน ๓๓ ซึ่ง เว้ ๓๓ ซึ่ง ครัว ๓๓
 ซึ่ง รง ๓๓ ซึ่ง ขมิ้น ๓๓ ซึ่ง เหล็ดนอกจากนั้นถวายกดับคืนมา
 แล้วถวายดำทอง แปลว่าแพรตายวงเป็นรูปมังกรทอง กับแพร
 อย่างอื่น แดผ้าขาวแก่พระบาทผู้เป็นเจ้า แล้วพระราชทานเงินกับ
 ดำทอง กับผ้าแพร ผ้าขาว หมวกกางเกงเดื่อคนละดำรับ ดู ณ
 เดือนสามขึ้นสิบค่ำปีชวด เจ้าเวียดนามตรีดีไซ้องวินทันเจ้าเมือง
 ด่องไห้มาเป็นเบาฮอรักษาพระบาทบรมบพิตร เปิดยื่นองเกเทือง
 ไปจากบันทายแก้วเมื่อ ณ วันเดือนสามขึ้นสิบค่ำปีชวด ดู ณ
 เดือนสามแรมหกค่ำปีชวดนั้น พระบาทผู้เป็นเจ้าตรีดีตั้งให้จับ
 พระยาตากาไหมแบนฝรั่งมาทำโทษ ด้วยขุนนางมุขมนตรีประธา
 ราชฎกรทราบทุกว่า พระยาตากาไหมแบนฝรั่งเอาดินบนตังขุนนางชน

มาก กับท่าสของผู้อื่นหนีไปอยู่ด้วย ครั้นนายคิดตามว่ากล่าว ก็
 ไม่คิดให้ค่าตัวท่าสแก่นาย แล้วทำซู้ด้วยภรรยาหลวงแดงภรรยา
 น้อยผู้อื่น ท่าสเขาหนีไปอยู่ด้วยไม่ปล่อยให้ท่าสเขามา เห็นแต่
 ดินบน ขำระความแพ้ให้กลับเป็นชนะ พระบาทผู้เป็นเจ้าของครัดให้
 ขำระพระยากดาโหมแบนฝรั่ง ๆ รับผิดชอบ เหมือนถ้อยคำขุนนางนำ
 ๕ ๕
 เนื้อความซนกราบทุก จึงมอบให้พระยายมราชควนผอกคุมตัวไว้
 พระยากดาโหมแบนฝรั่งหักครวณหนีไปได้ ครัดใช้ให้มุขมนตรีไป
 หาตัวพระยาธรรมาเดโชมัน ให้ไปตามจับพระยากดาโหมแบนฝรั่ง
 กับบุตรชายชื่อกุญ จับได้ที่เมืองฉะว้าเอมคุมตัวมาถวาย จึงพระ
 ราชทานเงินห้าร้อยคำดั่ง กับแพรหนังไถ่ยื่นให้แจกกันครบถ้วน
 แล้วครัดตั้งให้ฆ่าพระยากดาโหมแบนฝรั่งกับเขมรคน ๓ เป็นเจ้าของ
 เรือพาหนี

ฝ่ายนายกุญบุตรนั้นทรงพระเมตตาโปรดให้พ้นโทษ ฝ่าย
 สุ่มหับญช้ไชย กับสุ่มหับญช้เหมา เป็นคนคู่คี่นั้น ครัดตั้งให้ค้
 คนละ ๕๐ ที่ แล้วให้ส่งไปเป็นตะพุ่นเกี่ยวพญาฆ่าทั้งบุตรภรรยา

ฝ่ายบรรดาเสมียนกับนายกองพลนอกจากนั้น ครัดตั้งให้จำ
 ครวณ ให้ค้ตามโทษหนักเบา ฝ่ายทรัพย์สินของข้าท่าสพระยา
 กดาโหมแบนฝรั่งให้ริบเป็นของหลวงสิ้น

ฝ่ายบรรดาเจ้าพนักงานพระยามราชที่คุมคัวพระยากดาโหม
โหมแบนฝรั่งให้หนีไปได้นั้น ครัดให้ทำโทษคดีตั้งตอน

ฝ่ายขุนนางที่ให้ดินบนแก่พระยากดาโหมแบนฝรั่ง เป็นที่
ตำแหน่งนั้นครัดให้เอาออกจากที่ทั้งนั้น ไม่ให้อยู่เป็นขุนนางสืบไป
ดู ณ วันเดือนสี่ขึ้นสิบสามค่ำชวดนั้น สมเด็จพระท้าวบรมพิตร
กับสมเด็จพระมาตุจฉา สมเด็จพระมารดา แห่งพระอริราชกุมาร
โกลดเคียงไปทำบุญประมุขที่เมืองกระแจะ ดูข้างขึ้นเดือนห้าแฉกจกดับ
ดงมา ดูศักราช ๑๑๗๗ ศกณัฐนักษัตร ทรงปรึกษากับองเบาฮอ
บงคัมขุนนางบรรดาเมืองขึ้น ให้บ่าวร้องบอกเจ้าเมืองกับราชฎรให้
ออกค่าทำนา เว้น ๑ ผัวเมียให้ไร่ข้าว ๕๐ ถึง เอาค่านา ๕ ถึง ถ้า
ได้มากเกินกว่านั้น แต่มีบุตรหลานห้าห้าตักไม่ให้เอาค่านาให้มาก
กว่า ๕ ถึง แล้วให้เอาบุญในเรือน ๑ มีบุตรหลานห้าห้าชายหญิง
ใหญ่่น้อยเท่าใดให้รู้ จึงพระบาทผู้เป็นเจ้าของครัดบงคัมขุนนางให้คน
ไร่ออกไปตักเดือนใดตามให้รู้ว่ามีส่วนหรือแฉก บรรดาราษฎรได้
ทำนาหรือไม่แล้วให้มีพิศดารให้มาถึงโดยเร็ว ถ้าเกินพิศดารนั้นเอาคัว
เป็นโทษ ครั้นนั้นฝนแฉกทั้ง ๓ เดือนทำนาก็ไม่ได้ จึงบรรดาราษฎร
ออกค่าทำนาตามบงตามหนองที่มีน้ำ แล้วทำไร่ข้าวโพดตามริมตลิ่ง
แม่น้ำ นานเมื่อ ณ เดือนแปดทุกียาดำร ท่วมข้าวโพดเสียต้นแล้ว
ก็ตกลง ดูถึง ณ เดือนสิบขึ้นสิบสามค่ำมาากขึ้นทวมบ้นทายแก้ว

บรรดาเรือนเจ้าเมืองกับเรือนราษฎรอยู่ริมแม่น้ำ ทั้งโคกระบือก็ถอย
ไปตามกระแสน้ำ ฝ่ายข้าง กระบือเดือน ตะมั่ง เนื้อ กับเตือป่า หา
โคกจะอยู่อาศัยมิได้

ฝ่ายมนุษย์ เป็นเนตาทิงแทงจับเอาบรรดาสัตว์ทั้งนั้นเป็น
อาหารก็มาก ค่ายตะว่าเฮมที่กรุงไฉ่น้ำเชี่ยวเขาะทำลาย ค่าย
องเบาฮอนน้ำท่วมทำลายลง ทั้งนางข้าวเปลือกข้าวสาร จะเก็บ
จะจนหาต้นไม้ ค่ายที่เด็คจอยู่น้ำท่วมรอบดัดดองคอกคืบ บรรดา
ขุนนางประชุมกันทั้งกลางวันกลางคืน ยกคินให้หน้าให้สูงชัน
อึกวาระหนึ่งที่รอบข้างนอนประชุมอยู่ที่ศาลานั้น นามได้เข้าไปใน
พระราชวัง

ฝ่ายพระราชราษฎรที่มั่วเรือกอยู่บนเรือ ที่ไม่มีเรือกไปหาโคก
ที่สูงอยู่ ชาวโนนาที่ทำได้บ้างเด็กน้อยน้ำท่วมมิคปลายข้าวตายเสีย
สิ้น บรรดาราษฎรอดข้าว กินแต่ยอดไม้ใบไม้ ในปีฉนั้นข้าว
แพงถึงตะด่าดงบาท ด้รพด้งของทั้งปวงก็แพง ฤ ๓ เดือนดับ
แรมแปดค่ำ หน้าเหนือโหดถับมาอีกครั้ง ๑ แต่บรรดาคำหนักก็
ล้มละลายเสียสิ้น แลวมนุษย์เกิดฆ่าฟันกัน บิคาฆ่าบุตร ฆ่าบิดา
ฆ่าทวนนอกนั้นก็บังเกิดมาก เมื่อ ๓ วันพุธ เดือนเก้า ๓ เดือนห้าค่ำ
ปีฉนั้น ๓ นางจับมีครรภได้ ๓๐ เดือน ๓ มภพพระราชบุตรองค์
หนึ่ง ทรงให้จัดการจำเวิญพระเกศ ถวายพระนามเรียกนักร้องไช

คุณ เคื่อนติบเฮ็ค ซันแปคค้ำ บิดคุณั้น เจ้าเว่ยคนามครตีให้้องผอ
 เท็องตากุนมาเป็ดยันองทุงแจ้เบาฮ้อ องทุงแจ้เบาฮ้อมอบราชการ
 ให้้องใหม่แ่้วตงไปเมืองไซ่ง่อน เมื่อเคื่อนติบเฮ็ค ซันติบด้ามค้ำ
 บิดคุณั้น พระบาทผู้เป็นเจ้าด้ตยาตราตงไปเยี่ยมองเป็นใหญ่ใน
 เมืองไซ่ง่อนด้วยกันกับองทุงแจ้เบาฮ้อ คุณ เคื่อนติบตอง ซันเก้ค้ำ
 บิดคุณั้น พระบาทผู้เป็นเจ้ากั้มมาจากเมืองไซ่ง่อน

ฝ่ายองทุงแจ้ค้างอยู่ไม่ได้กั้มมา องผอเท็องตากุนจึงว่าที่
 เป็นเบาฮ้อ คุณ เคื่อนฮ้าย ซันติบเฮ็คค้ำ บิดคุณั้น พระบาทผู้เป็น
 เจ้าครตีให้ปลุกปราด้าทในที่พระราชวังมันทายแแก้ว มีมุขตด้ชัน
 ยอดเดี่ยว ดงรักมีตของมุงกระเบ็อง ษั ษั พันกระตานฝากระตานรอบ
 คุณ เคื่อนฮ้าย แรมติบค้ำ บิดคุณั้น ครตีใช้พระยาราชเดชะหลง
 พระพิมุติวงค้ำ นำคู้กัอกษรกับของถวยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่
 หัววังหลวง กับของถวยช่วยการพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัววัง
 หน้า กับของถวยกรมหลวงนั้น ไปตงเรือที่เมืองกำปอด เติ
 ทางเรือไปกรุงศรีอยุธยา พระยาทั้งตองนำคู้กัอกษรกับของถวย
 ซันไปถวยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัววังหลวง ช่วยในการพระ
 บรมศัพพะบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัววังหน้าแ่้วแล้ว พระยาทั้งตอง
 กราบถวยบังคมตากั้มมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัววังหลวง
 จึงพระราชทานผ้าด้ายกับผ้าแพรมาแก่พระบาทผู้เป็นเจ้า ฤกษ์การ

๓๓๘๐ ตัมฤทธิศกษาด นักษัตริ ฌ วันอังคาร ขึ้นสิบค่ำ เดือนหกนั้น
 พระบาทผู้เป็นเจ้าของอาราธนา นิมิตต์พระภิกษุสงฆ์ ๕๐๐ รูปมาตั้งคายนา
 ในพระมหาปราสาท บรรจงด้วยชูปเทียนดอกไม้บูชาพระศรีรัตนตรัย
 เสร็จแล้ว พระองค์ทรงประเคนถวายจตุปัจจัยไทยธรรมได้ครบองค์
 บรรดาพระสงฆ์ถวายพระพรตถาถดับไปอารามทุกองค์

ข้าพระพุทธเจ้าขุนสุนทรโวหาร รับพระราชทานแปลพงศาว-
 ดารเขมร ดำดักษัตริย์กรุงกัมพูชาธิบดีออกเป็นดยามภาษาทูล
 เกด้า ๑ ถวายต้นฉบับแต่เท่านั้น

62

GENERAL BOOKBINDING CO.

79 225AA 2 013 1 A

QUALITY CONTROL MARK

6034 Google

M

M

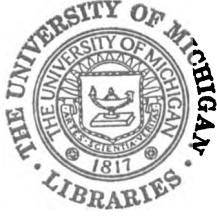
M

M

M

M

M

UNIVERSITY OF MICHIGAN

3 9015 01326 3184

Decidified using the Bookkeeper process.
Neutralizing Agent: Magnesium Oxide
Treatment Date:

MAY 1998

PRESERVATION TECHNOLOGIES, L.P.
111 Thomson Park Drive
Cranberry Township, PA 16066
(724) 779-2111

THE UNIV

I

DO NOT REMOVE

OR

MICROFILM CARD

I

CHIGAN

